

T.C.

NEVŞEHİR HACI BEKTAŞ VELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

**KALKOLİTİK DÖNEMDE DOKUMACILIK:
GÜVERCİNKAYASI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Buse Akkoca

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÇAYLI

Nevşehir

Temmuz 2023

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Tezi Hazırlayan

Buse AKKOCA

TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK

“Kalkolitik Dönemde Dokumacılık: Güvercinkayası Örneği” adlı Yüksek Lisans / Doktora tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzu’na uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Buse AKKOCA

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÇAYLI

Arkeoloji Ana Bilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Yener BEKTAŞ

KABUL VE ONAY SAYFASI

DR. Öğr. Üyesi Pınar ÇAYLI danışmanlığında **Buse AKKOCA** tarafından hazırlanan “**Kalkolitik Dönemde Dokumacılık: Güvercinkayası Örneği**” adlı bu çalışma, jürimiz tarafından Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

İMZA

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Pınar ÇAYLI

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Yalçın KAMIŞ

Üye : Dr. Öğr. Üyesi F. Işıl DEMİRTAŞ

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun/...../..... tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

...../...../.....

Dr. Öğr. Üyesi Volkan Recai ÇETİN
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜRLER

Bana bir şans vererek kendimi geliştirmem noktasında alan açan, bildiği ne varsa öğreterek tecrübe kazanmama yardım eden, her zaman bir anne şefkatiyle yaklaşan Em. Prof. Dr. Sevil GÜLÇUR hocama, tezimin konusu olan malzemeyi çalışmama izin verdiği için ve bütün her şey için sonsuz teşekkür ederim.

Yüksek Lisans sürecim boyunca bilgi birikimi ve tecrübesiyle rehberlik eden, sıkıştığım zamanlarda desteğini esirgemeyen, fikirleriyle yol gösteren Dr. Öğr. Üyesi. Pınar ÇAYLI, Dr. Öğr. Üyesi Işıl DEMİRTAŞ ve Dr. Öğr. Üyesi Yalçın KAMIŞ hocalarıma sonsuz sabırları ve emeklerinden dolayı teşekkür ederim.

Tez sürecim boyunca her anlamda yanımda olan ve güç veren sevgili Burcu GÜNDEN'e ve özellikle kritik anlardaki yardımları için meslektaşım ve arkadaşım Özlem SİMİT'e çok teşekkür ederim.

Her şeyden önemlisi bütün eğitim hayatım boyunca kararlarıma saygı duyan, arkamda duran, beni bu günlere getiren anneme ve babama teşekkürü borç bilirim.

Aksaray -2023

Temmuz

KALKOLİTİK DÖNEMDE DOKUMACILIK: GÜVERCİNKAYASI ÖRNEĞİ

Buse AKKOCA

Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji

Anabilim Dalı, Yüksek Lisans, Temmuz 2023

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Pınar Çaylı

ÖZET

Dokumacılık insanların ihtiyaçları doğrultusunda gelişen, hammaddeye düzenli erişimi, hammaddeyi işleyecek ve ürün elde etmeyi sağlayacak teknolojik donanımı, dolayısıyla bilgi birikimini gerektiren bir üretim faaliyetidir. Dokumacılıkta kullanılan tekniklerin tespiti, üretim zincirini takip edebildiğimiz maddi kalıntıların detaylı tanımlamalarıyla mümkün olabilmektedir. Arkeolojik kazılarda elde edilen dokuma aletlerinin (ağırşak, ağırlık, mekik vb.) pişmiş toprak, kemik ve taş benzeri doğada daha uzun kalabilen hammaddelerden üretildiği bilinmektedir. Dokumacılıkla ilişkilendirilen hasır, keten, deri, kumaş benzeri organik kalıntıların günümüze ulaşması ise oldukça zordur. Ancak bu organik malzemelerin izlerine başka buluntular üzerinde rastlamak mümkündür. Dokumacılığa dair en erken izler Anadolu'da Neolitik Döneme kadar gitmektedir. Kalkolitik Dönemde ise gelişmekte olan sürü hayvancılığının etkisiyle koyun ve keçi benzeri hayvanların süt, yün gibi ikincil ürünlerinden yararlanılmaya başlanmıştır. Hayvanlardan elde edilen yünün dokuma için hammadde olarak kullanılmaya başlanması dokumacılık faaliyetinin yoğunlaşmasına olanak sağlamış ve bir bakıma uzmanlaşmayı da beraberinde getirmiş olmalıdır. Tunç Çağı ile birlikte dokumacılığa dair arkeolojik verilerde gözlemlenen niceliksel artış beraberinde yeni teknolojik aşamaları da getirmiştir. Anadolu'da Kalkolitik Dönem özelinde dokumacılık faaliyetiyle ilişkilendirilen arkeolojik malzemeyi barındıran çalışmaların sayıca az olduğu fark edilmiştir. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi Kalkolitik Döneme ait literatürdeki bu eksikliğe katkı sunmaktır. Aksaray il sınırları içinde bulunan Güvercinkayası yerleşmesi Kalkolitik Döneme tarihlenmektedir. Araştırmanın temelini Güvercinkayası yerleşmesinin

dokumacılıkla ilişkilendirilen doğrudan ve dolaylı kanıtları oluşturmaktadır. Yerleşmede 1996-2019 yılları arasında yapılan bilimsel çalışmalarda küçük buluntu envanterine kaydedilen dokumacılık ile ilişkilendirilen aletler tezgâh ağırlığı, ağırşak ve mekik olmak üzere sınıflandırılmıştır. Belirlenen çalışma malzemesi, hammadde dağılımı ve tipolojisi, bulunduğu bağlam, yerleşim içindeki dağılımı ve kullanım amacı başlıkları altında ele alınmıştır. Dokumacılıkta kullanılan kazıyıcı, delici ve dokuma tezgâhı ile alakalı diğer araç türleri (spatula, iğne, kirmen, tarak, çözgü ayarlayıcı vb.) tanıtılmıştır. Çalışma malzemesi Orta Anadolu, Göller Bölgesi ve Kilikya'da Neolitik ve Kalkolitik dönem dokumacılığın kanıtları bulunan yerleşmelerle karşılaştırılmış, özgün ve farklı yönleri tanımlanmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkolitik Dönem, Güvercinkayası Yerleşmesi, Dokumacılık.

WEAVING IN THE CHALCOLITHIC PERIOD: THE CASE OF GÜVERCİNKAYASI

Buse AKKOCA

Nevşehir Hacıbektas Veli University, Institute of Social Sciences,

Department of Archaeology, M.Sc., July 2023

Advisor: Dr. Instructor Member Pınar ÇAYLI

ABSTRACT

Weaving is a productive activity that evolves with the needs of the people and requires regular access to raw materials, technological equipment and therefore knowledge of how to process raw materials and make products. The techniques used in weaving can be identified through a detailed explanation of the material remains that we can follow in the production chain. It is known that weaving tools (spindle, weight, shuttle, etc.) found in archaeological excavations were made from raw materials such as terracotta, bone and stone, which can remain in nature for longer periods of time. It is unlikely that organic remains such as straw, linen, leather and cloth, associated with weaving, have survived to the present day. However, it is possible to find traces of these organic materials in other finds. The earliest traces of weaving date back to the Neolithic period in Anatolia. In the Chalcolithic period, the secondary products such as milk and wool of sheep and goat-like animals started to be used with the effect of the developing herd animal husbandry. The use of animal wool as a raw material for weaving should have allowed the intensification of weaving activities and led to a certain specialisation. The quantitative increase observed in archaeological data on weaving with the Bronze Age brought with it new technological stages. It has been found that the number of studies containing archaeological material related to weaving activity in Anatolia in the Chalcolithic is very small. In this context, the main focus of the research is to contribute to this lack in the Chalcolithic literature. The settlement of Güvercinkayası, located within the borders of Aksaray province, is dated to the Chalcolithic Period. The basis of the research is the direct and indirect evidence of the settlement of Güvercinkayası associated with weaving. The tools associated with weaving, recorded

in the small find inventory of the scientific studies carried out in the settlement between 1996 and 2019, have been classified as loom weight, spindle whorl and shuttle. The identified study material is analysed under the headings of raw material distribution and typology, the context in which it was found, its distribution within the settlement and its intended use. The types of scrapers, perforators and other loom-related tools (spatula, needle, spindle, comb, warp adjuster, etc.) used in weaving are presented. The study material was compared with Neolithic and Chalcolithic weaving sites in Central Anatolia, the Lakes Region and Cilicia, and an attempt was made to identify the unique and different aspects.

Keywords: Chalcolithic Period, Güvercinkayası Settlement, Weaving.

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK.....	ii
TEZ YAZIM KILAVUZUNA UYGUNLUK.....	iii
KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iv
TEŞEKKÜRLER.....	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
KISALTMALAR VE SİMGELER.....	xv
TABLolar LİSTESİ.....	xvii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xviii
HARİTALAR LİSTESİ.....	xix
PLANLAR LİSTESİ.....	xx
RESİMLER LİSTESİ.....	xxi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEZİN TANITIMI

ARAŞTIRMALARIN TARİHÇESİ, KONU, AMAÇ, YÖNTEM

1.1. Araştırmaların Tarihçesi.....	5
1.2. Çalışmanın Konusu ve Amacı.....	18
1.3. Çalışmanın Yöntemi.....	20

İKİNCİ BÖLÜM

GÜVERCİNKAYASI YERLEŞMESİ

2.1. Konum ve Yer Seçimi.....	23
-------------------------------	----

2.2. Tabakalanma ve Mimari.....	26
2.3. Ana Hatlarıyla Maddi Kalıntılar.....	32
2.4. Üretim Teknolojileri.....	36
2.5. Geçim Ekonomisi.....	41
2.6. Arkeozoolojik Bir Katkı.....	44

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOKUMACILIKTA KULLANILAN ALETLER

3.1. Deri Tabaklama ve Sıyırma İşleminde Kullanılan Aletler.....	48
3.1.1. Sıyırıcı/Kazıyıcı Aletler.....	48
3.1.2. Spatula.....	50
3.1.3. Mablak.....	50
3.1.4. Düzleştirici.....	51
3.2. Delici Aletler.....	52
3.2.1. Bız.....	53
3.2.2. İğne.....	54
3.3. İğ.....	55
3.4. Öreke.....	57
3.5. Kirmen/Kirman.....	57
3.6. Ağırşak.....	59
3.7. Tezgâh Ağırlığı.....	60
3.8. Mekik.....	62
3.9. Atkı Dövcü ve Çözü Ayarlayıcı.....	64

3.10. Taraklar.....	66
3.11. Dokuma Tableti/Çarpana Kartı.....	68
3.12. Pintadera/Damga Mühür.....	70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜVERCİNKAYASI'NDA DOKUMACILIK

4.1. Güvercinkayası'nda Dokuma Aletleri.....	72
4.1.1. Tezgâh Ağırlıkları.....	73
4.1.1.1. Hammaddeler.....	74
4.1.1.2. Yapım Teknikleri.....	76
4.1.1.3. Tipoloji.....	77
4.1.2. Ağırşaklar.....	83
4.1.2.1. Hammaddeler.....	83
4.1.2.2. Yapım Teknikleri.....	83
4.1.2.3. Tipoloji.....	84
4.1.3. Mekikler.....	85
4.1.3.1. Hammaddeler.....	85
4.1.3.2. Yapım Teknikleri.....	86
4.1.3.3. Tipoloji.....	88
4.2. Güvercinkayası'nda Dokuma Aletlerinin Mekânsal Dağılımı.....	91
4.2.1. Tezgâh Ağırlıkları.....	96
4.2.2. Ağırşaklar.....	106
4.2.3. Mekikler.....	111
4.2.4. İğne, Bız, Delici ve Mablaklar.....	115

BEŞİNCİ BÖLÜM

ORTA ANADOLU, GÖLLER BÖLGESİ ve KİLİKYA'DA NEOLİTİK DÖNEMDEN KALKOLİTİK DÖNEM SONUNA KADAR DOKUMACILIK

5.1. Orta Anadolu Bölgesi.....	125
5.1.1. Alişar Höyük.....	127
5.1.2. Çadır Höyük.....	129
5.1.3. Büyük Güllücek.....	130
5.1.4. Kuşsaray Höyük.....	131
5.1.5. Civelek Mağarası.....	131
5.1.6. Aşıklı Höyük.....	132
5.1.7. Tepecik Çiftlik Höyük.....	137
5.1.8. Köşk Höyük.....	140
5.1.8.1. Neolitik Dönem Bulgular.....	141
5.1.8.2. Kalkolitik Dönem Bulguları.....	141
5.1.9. Can Hasan I.....	143
5.1.10. Çatalhöyük.....	147
5.2. Göller Bölgesi.....	158
5.2.1. Hacılar Höyük.....	159
5.2.2. Kuruçay Höyük.....	161
5.2.2.1. Neolitik Dönem Bulguları.....	161
5.2.2.2. Kalkolitik Dönem Bulguları.....	162
5.2.3. Bademağacı Höyük.....	165
5.3. Kilikya Bölgesi.....	166

5.3.1. Yumuktepe.....	168
5.3.1.1. Neolitik Dönem Bulguları.....	168
5.3.1.2. Kalkolitik Dönem Bulguları.....	171
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	178
KATALOG.....	187
KAYNAKÇA.....	230

KISALTMALAR VE SİMGELER

akt: Aktaran

B.C.: Before Christ

Bkz: Bakınız

cm: Santimetre

ç.ç.: Çanak çömlek

Çiz.: Çizim

E.K.D.: Erken Kalkolitik Dönem

E.N.D.: Erken Neolitik Dönem

Fig.: Figür

Fot.: Fotoğraf

GK: Güvercinkayası

G.K.D.: Geç Kalkolitik Dönem

G.N.D.: Geç Neolitik Dönem

gr.: Gram

H: House

İ.Ö.: İsa'dan Önce

İ.S.: İsa'dan Sonra

Kat.: Katalog

K.S.T.: Kazı Sonuçları Toplantısı

Lev.: Levha

M: Mekân

m: Metre

mm: Milimetre

M.Ö.: Milattan Önce

M.S.: Milattan Sonra

O.K.D.: Orta Kalkolitik Dönem

Plt.: Plate

P.T.: Pişmiş toprak

Res.: Resim

Tab.: Tablo

TÜBA-AR: Türkiye Bilimler Akademisi Arkeoloji Dergisi

TÜBA-KED: Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi

W: Ware

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 4.1.: Tezgâh ağırlıklarının tipoloji tablosu.....	78
Tablo 4.2.: Ağırşakların tipoloji tablosu.....	84
Tablo 4.3.: Mekiklerin tipoloji tablosu.....	89
Tablo 4.4.: Tezgâh ağırlıklarının plan kareler içindeki dağılımı.....	97
Tablo 4.5.: Ağırşakların plan kareler içindeki dağılımı.....	107
Tablo 4.6.: Mekiklerin plan kareler içindeki dağılımı.....	111
Tablo 4.7.: İğnelerin plan kareler içindeki dağılımı.....	117
Tablo 4.8.: Bızların plan kareler içindeki dağılımı.....	119
Tablo 4.9.: Mablakların plan kareler içindeki dağılımı.....	122
Tablo 4.10.: Delicilerin plan kareler içindeki dağılımı.....	124
Tablo 5.1.: Yumuktepe Neolitik Dönem ağırşakları.....	170
Tablo 5.2.: Yumuktepe Kalkolitik Dönem ağırşakları.....	173
Tablo 5.3.: Yumuktepe Kalkolitik Dönem tezgâh ağırlıkları.....	175

GRAFİKLER LİSTESİ

- Grafik 4.1.:** Buluntu grubu içinde hammadde türlerinin sayısal dağılımı.....73
- Grafik 4.2.:** Taş tezgâh ağırlıklarının hammadde türlerine göre sayısal dağılımı.....76
- Grafik 4.3.:** Taş tezgâh ağırlıklarında hammadde türlerinin tipoloji grupları içindeki sayısal dağılımı.....79

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 2.1.: Güvercinkayaşı'nın Mamasun Baraj Gölü içindeki konumu.....	24
Harita 2.2.: Güvercinkayaşı ve Volkanik Kapadokya yükseltileri.....	25
Harita 4.1.: Hammadde kaynakları haritası.....	75

PLANLAR LİSTESİ

Plan 2.1.: Güvercinkayası'nın mimari planı.....	26
Plan 2.2.: Güvercinkayası Orta Kalkolitik Dönem genel yapı planı.....	29
Plan 2.3.: Güvercinkayası Geç Kalkolitik Dönem genel yapı planı.....	31
Plan 4.1.: Ana malzeme grubunun yerleşme içindeki dağılımı.....	96
Plan 4.2.: Tezgâh ağırlıklarının dağılım planı.....	103
Plan 4.3.: Tezgâh ağırlıklarının hammadde türlerine göre dağılımı.....	106
Plan 4.4.: Ağırşakların yerleşme içindeki dağılımı.....	109
Plan 4.5.: Mekiklerin yerleşme içindeki dağılımı.....	113
Plan 4.6.: Dokuma faaliyetiyle ilişkilendirilen diğer alet türlerinin yerleşme içindeki dağılımı.....	116
Plan 4.7.: İğnelerin yerleşme içindeki dağılımı.....	118
Plan 4.8.: Bızların yerleşme içindeki dağılımı.....	121
Plan 4.9.: Mablakların yerleşme içindeki dağılımı.....	123
Plan 4.10.: Delicilerin yerleşme içindeki dağılımı.....	124

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2.1.: Güvercinkayası hava fotoğrafı.....	24
Resim 2.2.: Öncü tabakaya ait olduğu düşünülen kazık delikleri.....	27
Resim 2.3.: Öncü mimari ip bağlama yerlerine bir örnek.....	28
Resim 2.4.: Balık sırtı duvar.....	32
Resim 2.5.: Pişmiş toprak buluntu örnekleri.....	33
Resim 2.6.: Kemik ve boynuz buluntu örnekleri.....	34
Resim 2.7.: Yontmataş buluntu örnekleri.....	35
Resim 2.8.: Sürtmetaş buluntu örnekleri.....	36
Resim 3.1.: Kazıyıcı/Sıyırıcı kemik alet örnekleri.....	49
Resim 3.2.: Boynuz kazıyıcı ve kemik sıyırıcı aletlerle deneysel çalışmalar.....	49
Resim 3.3.: Spatula örnekleri.....	50
Resim 3.4.: Mablak örnekleri.....	51
Resim 3.5.: Düzleştirici örnekleri.....	52
Resim 3.6.: Düzleştirici aletlerle deneysel çalışma örneği.....	52
Resim 3.7.: Bız örnekleri.....	54
Resim 3.8.: Sepetçilikte bız kullanımını gösteren çizim ve Çanakkale yöresinde geçmişte kullanımına örnek.....	54
Resim 3.9.: İğne örnekleri.....	55
Resim 3.10.: İğ örnekleri.....	56
Resim 3.11.: İğ kullanım örneği.....	56
Resim 3.12.: Öreke örnekleri.....	57
Resim 3.13.: Kirmen örnekleri.....	58

Resim 3.14.: Kirmen kullanım örneği, Ayancık.....	59
Resim 3.15: Ağırşak örnekleri.....	60
Resim 3.16.: Ağırşak kullanım örnekleri.....	60
Resim 3.17.: Tezgâh ağırlığı örnekleri.....	62
Resim 3.18.: Kültepe hilal biçimli ağırşaklarla deneysel dokuma çalışması.....	62
Resim 3.19.: Mekik örnekleri.....	64
Resim 3.20.: Mezuralı mekiğin günümüzdeki kullanımına örnekler.....	64
Resim 3.21.: Atkı dövücü örnekleri ve günümüzde kullanımına örnek.....	65
Resim 3.22.: Ahşap çözücü ayırıcı örnekleri.....	66
Resim 3.23.: Ahşap tezgâh tarakları, Yeşildağ Beldesi/Beyşehir.....	66
Resim 3.24.: Tarak örnekleri.....	67
Resim 3.25.: Anadolu’da tarak kullanımına örnekler.....	68
Resim 3.26.: Çarpana kartına örnekler.....	69
Resim 3.27.: Güvercinkayasası damga mühür örnekleri.....	71
Resim 4.1.: İp deliği açmak için kullanılan yöntemler.....	87
Resim 4.2.: Güvercinkayasası mekiklerinde ip deliği etrafındaki oyuklar.....	88
Resim 4.3.: Her evde bulunan taşınmaz envanter örnekleri.....	93
Resim 4.4.: Öğütme sekisi örnekleri.....	93
Resim 4.5.: Bal peteği şeklindeki silo örneği.....	94
Resim 4.6.: Kil kutu.....	94
Resim 4.7.: Açık alan taşınmaz envanter örnekleri.....	95
Resim 5.1.: Alişar Höyük dokuma kalıntıları.....	127
Resim 5.2.: Alişar Höyük ağırşak örnekleri.....	128
Resim 5.3.: Alişar Höyük dokumacılık buluntuları.....	129

Resim 5.4.: Civelek Mağarası'nda ele geçirilen ağırşak.....	132
Resim 5.5.: Aşıklı Höyük sepet örnekleri.....	134
Resim 5.6.: Aşıklı Höyük kemik mekik örnekleri.....	136
Resim 5.7.: Aşıklı Höyük'te ağırlık olabileceği önerilen buluntular.....	137
Resim 5.8.: Tepsi yüzeyindeki yer yaygısı izi.....	138
Resim 5.9.: Tepecik Çiftlik sepet izleri.....	139
Resim 5.10.: Tepecik Çiftlik yerleşmesinin Güvercinkayası örneklerine benzeyen ortası delikli iki sürtmetaş buluntusu.....	140
Resim 5.11.: Köşk Höyük Kalkolitik Dönem dokumacılık bulguları.....	142
Resim 5.12.: Can Hasan I pişmiş toprak yarı işlenmiş ağırşak.....	144
Resim 5.13.: Can Hasan I Geç Kalkolitik ağırşak örnekleri.....	145
Resim 5.14.: Can Hasan I Orta Kalkolitik ağırşak örnekleri.....	146
Resim 5.15.: Can Hasan I Erken Kalkolitik ağırşak örnekleri.....	147
Resim 5.16.: Doğu Çatalhöyük mezarlarındaki dokuma kalıntılarına örnekler.....	149
Resim 5.17.: Çatalhöyük'te bulunan değişik örgü teknikleri, yüzeylerde bıraktıkları izler ve fitolit örnekleri.....	151
Resim 5.18.: Çatalhöyük sepet izleri.....	152
Resim 5.19.: Çatalhöyük tekstil kalıntısı örnekleri.....	153
Resim 5.20.: Çatalhöyük tekstil çizimleri.....	154
Resim 5.21.: Çatalhöyük kumaş parçaları.....	156
Resim 5.22.: Çatalhöyük'te mezar ve ev tabanında bulunan sepet izleri.....	157
Resim 5.23.: Hacılar Höyük hasır ve sepet baskı izleri.....	160
Resim 5.24.: Hacılar Höyük ağırşak örneği.....	160
Resim 5.25.: Kuruçay Höyük Erken Neolitik Dönem kemik ağırşak.....	161

Resim 5.26.: Kuruçay Höyük Kalkolitik Dönem kumaş kalıntısı.....	162
Resim 5.27.: Kuruçay Höyük tezgâh ağırlığı örneği.....	163
Resim 5.28.: Kuruçay Höyük ağırşak örnekleri.....	164
Resim 5.29.: Kuruçay Höyük'te “kemik askı” olarak tanımlanan kemik buluntu....	164
Resim 5.30.: Bademağacı Höyük bikonik ağırşaklar ya da iri boncuklar.....	165
Resim 5.31.: Yumuktepe sepet kalıntısı.....	169
Resim 5.32.: Yumuktepe Neolitik Dönem ağırşakları.....	171
Resim 5.33.: Yumuktepe Kalkolitik Dönem bikonik ağırşak örneği.....	173
Resim 5.34.: Yumuktepe Kalkolitik Dönem disk biçimli ağırşaklar.....	174
Resim 5.35.: Yumuktepe pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları.....	176
Resim 5.36.: Bikonveks ve Lentiküler taş ağırlıklar.....	177

GİRİŞ

İlk insanların hayatlarını sürdürebilmek için beslenme, barınma ve korunma odaklı davranışlar sergiledikleri, bu doğrultuda aletler üretip avlandıkları, mağaralarda ya da ilkel barınaklarda yaşam alanları oluşturdukları bilinmektedir. Korunma ihtiyacı, bir arada yaşadıkları yabani ve yırtıcı hayvanlara yönelik olduğu kadar, değişen iklim koşullarına karşın bedenlerini korumayı da kapsar. Bu bağlamda dokumacılık doğal bir ihtiyaca karşılık ortaya çıkmış olmalıdır. Konuya ilişkin en erken arkeolojik kanıtlar Kuzey Çin, Batı Avrupa ve Afrika'dan bilinmektedir. Bu bölgelerde yaşayan Neandertaller, kazıyıcı olarak adlandırılan taş aletleri iri cüsseli ve kalın kürklü hayvanların derilerini yüzmek için kullanmış, bu derilerle ilkel kıyafetler yapmışlardır (Martin, 2022: 22). Fas'ta bulunan Contrebandiers Mağarası'nda ele geçirilen iyi işlenmiş, parlak kemik bızlar ve iğneler de deri ve kürk işlendiğine işaret eder (Martin, 2022: 26).

İnsanların, avcı toplayıcı yaşam tarzını sürdürdükleri dönemlerde yaşam alanlarında var olan malzemelerle giderdikleri giyinme/örtünme ihtiyaçlarına yönelik davranışları, zamanla beliren yeni ihtiyaçlarla dönüşmüş ve çeşitlenmiştir. Epipaleolitik Dönemde ele geçirilen bükülmüş liflerden iplik parçaları uzmanlara göre balık ağı ile ilişkili ya da torba/çanta yapımında kullanılmış olabilir (Martin, 2022: 54).

Neolitik Dönem insanları yeni teknolojileriyle, yakın çevrelerinde bulunan saz, karnı, ot gibi bitkisel ürünlerden ipler elde ederek çeşitli amaçlarla kullandıkları dokuma ürünleri hazırlamışlardır. Bu ürünler günümüze kadar nadiren gelebilmişse de izleri arkeolojik kazılarda, çanak çömlek yüzeylerinde, çeşitli mimari unsurların üzerlerinde, insan iskeletlerindeki organik kalıntılarda karşımıza çıkmaktadır. Yanı sıra ip üretimi ve dokuma faaliyetinde kullanıldığı bilinen aletler de buldukları kazı alanları için dokumacılığın kanıtları sayılır. Bu aletlerin neredeyse ele geçmediği Paleolitik ve

Epipaleolitik/Mezolitik gibi erken dönemlerde insanlar ip yaparken bitkisel lifleri muhtemelen elleriyle büküyorlardı. Neolitik ile birlikte kemik, taş ve pişmiş topraktan ağırsaklar imal etmeye başlamış, yeni teknolojiler geliştirmişlerdir. Değişen yaşam biçimi, bitki ve hayvan üreticiliğiyle biçimlenen yeni geçim ekonomisi dokumacılık faaliyetlerinde izlenebilmektedir.

Neolitik Dönem dokumacılık bulguları ağırlıklı olarak keten, saz, kamış gibi bitkisel kalıntılardan ya da bunların izlerinden oluşmaktayken Kalkolitik Dönemde bunlara ek olarak yünden yapılan dokuma izleri de görülmeye başlamıştır. Bununla birlikte doğrudan, dokuma faaliyeti için üretilen aletlerin bulunma oranında da Kalkolitik Dönem itibariyle nicel bir artış olduğu bilinmektedir. Neolitik Dönemde tarımla birlikte gelişen hayvan evcilleştirme ve sürü hayvancılığı Kalkolitik Dönemde yeni bir ivme kazanmıştır (Schoop 2014, 432). Arkeozoolojik çalışmalar; Anadolu'da Neolitik'in erken dönemlerinden itibaren koyun ve keçi gibi sürü hayvanlarının yetiştiriciliğinde farklı ve karmaşık kültürel dinamiklerin bulunduğunu göstermektedir (Arbuckle, Öztan ve Gülçür, 2009: 150). Belirli yaş ve cinsiyetteki hayvanların yaşam sürelerinin farklı dönemlerde değiştiği anlaşılmıştır (Arbuckle, Öztan ve Gülçür, 2009: 147). Bu durumun yerleşiklikle gelen yeni yaşam biçimi, değişen ekonomi, nüfus artışı gibi sosyal gereksinimler doğrultusunda meydana geldiği düşünülmektedir. Araştırmalara göre Neolitik Dönemde Köşk Höyük (Arbuckle, Öztan ve Gülçür, 2009: 142, 143, 144) ve Çatalhöyük'de (Arbuckle, Öztan ve Gülçür, 2009: 139, 140, 141) koyun ve kuzuların süt temini için yetiştiriliyor olma olasılığı yüksektir. Kalkolitik Dönemde yün temin etmeye odaklı kesim yaşı geçen koyun yetiştiriciliğine doğru bir kayma olduğu araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır. Kalkolitik Dönemde yün üretimine yönelik sürü hayvanı yetiştiriciliği, dokumacılık faaliyetinin bir endüstri koluna dönüşmesinin erken adımları olarak yorumlanabilir. Sürü hayvanlarının ikincil ürün temini için yetiştirildiği savı arkeozoolojik çalışmalarla kurulmaktadır¹.

¹ Kapsamlı araştırmalar için bkz.:

Benjamin S. Arbuckle, The Evolution of Sheep and Goat Pastoralism and Social Complexity in Central Anatolia, The Department of Anthropology, PHD Thesis, Harvard University Cambridge, Massachusetts, 2006.

Benjamin S. Arbuckle, Chalcolithic Caprines, Dark Age Dairy, And Byzantine Beef: A First Look at Animal Exploitation at Middle and Late Holocene Çadır Höyük, North central Turkey, **Anatolica** XXXV, 2009, 179-224.

Benjamin S. Arbuckle, Animals and Inequality in Chalcolithic central Anatolia, *Journal of Anthropological Archaeology* 31, 2012, 302-313.

Yabani koyun ve keçi gibi küçük baş hayvanların kürkünü oluşturan kaba yünlerden elde edilen lifler eğirme işlemi için uygun değildir. Hayvanların evcilleştirilmeye başlandığı, M.Ö. (Milattan Önce) 9000 başlarında Anadolu'nun güney ve doğu bölgelerinde, hayvan kıllarının kısıлып incelmeye başladığı daha sonra bu ince kürklerin baskın hale geldiği anlaşılmıştır. Bu yünlerden elde edilen lifler kolayca eğirilebilmiş ve dokuma ürünlerine dönüşebilmiş olmalıdır. Bitkisel liflerle üretilen dokuma ürünleri ile hayvansal lifler kullanılarak üretilen dokuma ürünlerinin üretim aşamalarında kullanılan teknolojik aletler arasında temelde bir fark yoktur. Kalkolitik Dönemde hayvansal lifli dokuma bulgularında gözlemlenen çeşitlilik yabani posttan ince kılı postta geçiş ile dolayısıyla ikincil ürün teminiyle mümkün olmuştur (Arbuckle, 2014: 211).

Güvercinkayasası, yukarıda bahsedilen arkeozoolojik çalışmalara konu edilen hem bölge hem de dönem içinde yer alan, tarım ve hayvancılığa dayalı kırsal ekonomisiyle dikkat çeken bir yerleşmedir. Yerleşmenin tamamına yayılmış halde ve çok sayıda ele geçen öğütme taşları, silolar, depolanmış evcil ve yabani hayvan kemik ve boynuzları Güvercinkayasası'nın geçim ekonomisinde tarımla hayvancılığın başa baş gittiğini gösterir (Gülçur, Endoğru ve Kara, 2000: 60). Güvercinkayasası'nda hayvan evcilleştirme sürecinde birincil amacın yün temin etmek olmadığı, et, süt ve yün temin etmeye yönelik daha karmaşık bir sistemin var olduğu anlaşılmıştır (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 144). Kazı çalışmalarında ele geçirilen tanımlı dokumacılık buluntuları yerleşmede dokumacılık faaliyetinin varlığına kanıt oluşturur. Anadolu'da son 20 yılda çoğalan Kalkolitik Dönem araştırmaları içinde dokumacılığa yönelik spesifik çalışmalar sayıca azdır. Var olan çalışmaların genel olarak Batı Anadolu'da yoğunlaştığı yapılan literatür taramasında anlaşılmıştır. Güvercinkayasası Orta Anadolu içinde kazısı tamamlanan bir yerleşme olması ve dokumacılık faaliyetine yönelik

Benjamin S. Arbuckle, Inequality and the Origins of Wool Production in Central Anatolia, **Animals and Inequality in the Ancient World**, University Press of Colorado, 2014, 209-229.

Benjamin S. Arbuckle, Aliye Öztan ve Sevil Gülçur, The Evolution of Sheep and Goat Husbandry in Central Anatolia, **Antropozoologica**, 44(1), 2009, 129-147.

Benjamin S. Arbuckle, Sarah W. Kansa, Eric Kansa vd., Data Sharing Reveals Compleity in the Westward Spread of Domestic Animals across Neolithic Turkey, **Plos One** 9(6), 2014, 1-11.

Ulf D. Schoop, Weaving Society in Late Chalcolithic Anatolia: Textile Production and Social Strategies in the 4th Millennium B.C., **Proceedings of the International Symposium held at the Kunsthistorisches Museum Wien**, Vienna, Austria, 2014, 21-24.

taşıdığı bilgi potansiyeliyle de bu bağlamda önemlidir. “Kalkolitik Dönemde Dokumacılık: Güvercinkayası Örneği” başlıklı tez çalışmasıyla Kalkolitik Dönem dokumacılık faaliyetindeki bu eksikliğe bir katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Yerleşmede 1996-2019 yılları arasında sürdürülen kazı çalışmalarında ele geçirilen ağırşak, tezgâh ağırlığı ve mekiklerin hammadde, teknoloji ve fonksiyonlarının tanımlanması, belirlenen coğrafi ve kronolojik kapsam dahilinde karşılaştırılması ve değerlendirilmesi tezin ana amacıdır.

Çalışmanın birinci bölümünde dokumacılık araştırmalarının tarihçesi, tezin konusu amacı ve çalışma yöntemi detaylıca aktarılmıştır. İkinci bölümde Güvercinkayası yerleşmesine dair mimari, tabakalanma, maddi kalıntılar, üretim teknolojileri ve geçim ekonomisi gibi temel bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde, literatürde dokumacılık faaliyetiyle ilişkilendirilen aletler tanımlanmış, kullanım yöntemlerine dair etnoarkeolojik örnekler sunulmaya çalışılmıştır. Dördüncü bölüm teze konu edilen orijinal malzemeye ayrılmıştır. Güvercinkayası kazılarında ele geçirilen tezgâh ağırlıkları, ağırşaklar ve mekiklerden elde edilen veriler; hammadde, yapım teknikleri, tipoloji ve mekânsal dağılım alt başlıklarıyla anlatılmıştır. Tez çalışmasının beşinci ve son bölümü bölgesel karşılaştırmalara ayrılmıştır. Güvercinkayası'nın orijinal dokumacılık buluntuları Orta Anadolu, Göller Bölgesi ve Kilikya bölgelerinde yer alan, Neolitik Dönem ve Kalkolitik Dönemde dokumacılığa dair buluntu ele geçirildiği tespit edilen yerleşmelerle karşılaştırılmıştır. Çalışma değerlendirme ve sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEZİN TANITIMI

ARAŞTIRMALARIN TARİHÇESİ, KONU, AMAÇ, YÖNTEM

1.1. Araştırmaların Tarihçesi

Günümüzdeki gibi, tarih öncesi çağlarda da önemli bir yere sahip olduğu anlaşılan giyinme/örtünme eylemine dair ilk bulgular, Paleolitik Dönemde karşımıza çıkmaktadır. Ancak Paleolitik Dönem araştırma tarihçesi uzun yıllara dayansa da insanların giyinme alışkanlıkları hakkında kısıtlı bilgi sunmaktadır. Bunun sebebi giyinme/örtünme ürünlerinin organik hammaddelerden üretilmesi ve günümüze ulaşmadan çürümesidir. Ani sıcaklık değişimi sebebiyle ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıktığı varsayılan giyinme alışkanlıklarına dair ilk kanıtlar Neandertallere aittir (Martin, 2022: 21, 22). Kuzey Çin, Batı Avrupa ve Afrika gibi bölgelerde kazıyıcı olarak adlandırılan taş aletler bulunmuştur (Martin, 2022: 22). Bu aletlerin iri cüsseli ve kalın kürklü hayvanların derilerini yüzmek için kullandıkları anlaşılmıştır. Bu bilgi, günümüzden 200 binyıl önce Neandertallerin, Orta Paleolitik'te soğuğa karşı korunmak için hayvanların deri ve kürklerinden kıyafet yaptığını ortaya koymaktadır. Giyinme eylemine yönelik bir başka bilimsel kanıt biyologların kıyafet bitleri üzerinde yaptığı genetik araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. Günümüzden 170 binyıl önce saç bitinden türediği anlaşılan kıyafet biti, insanların en az 170 binyıldır kıyafet kullandığını gösterir (Martin, 2022: 22, 23). Fransa'daki Üst Paleolitik St. Michel d'Arudy Mağarası'nda iğ ve ağırşaklar bulunmuştur (Bahn, 2001: 271, 272).

2007-2011 yıllarında Fas'ta bulunan Contrebandiers Mağarası'nda yürütülen kazı çalışmalarında, Homo Sapiens'in Orta Paleolitik'te deri ve kürk işlediğine işaret eden düzleştirilmiş ve cilalanmış kemik aletler bulunmuştur (Martin, 2022: 26). Dokumacılıkla ilişkilendirilen bu aletler bızlar ve iğnelerdir. Bu alet grubuna dair en erken buluntular günümüzden 75 binyıl ve 70 binyıl öncesine tarihlendirilmiş ve 1990'lı yılların başında Afrika'nın Yukarı Semliki Vadisi'ndeki farklı yerleşmelerden ele geçirilmiştir (Martin, 2022: 30). Dokumacığa işaret eden kemik aletler Avrupa'da G.Ö. 50.000'de görülmeye başlanırken, G.Ö. 20.000 itibari ile dünyanın birçok yerine yayıldığı anlaşılmıştır (Martin, 2022: 30, 31). Ek olarak Homo Sapiens'in bitkisel lifleri kullanıldığına dair önemli kanıtlar vardır. İsrail Galilee Denizi (Tiberias Gölü) kıyısında bulunan, Epipaleolitik Dönem yerleşmesi Ohalo II'de bükülmüş liflerden yapılmış iplik parçaları açığa çıkarılmıştır (Martin, 2022: 54). Bu parçalar yangın, su ve çökelti sayesinde günümüze kadar ulaşabilmiştir. Uzmanlara göre iplik parçaları balık ağı ile ilişkili ya da torba/çanta yapımında kullanılmış olabilir (Martin, 2022: 54).

Gürcistan'da Kafkasya dağlarının eteklerinde, (C14 G.Ö. 32.000-26.000) Dzudzuana Mağarası'nda ortaya çıkan yabancı keten lifleri Üst Paleolitik'te keten lifinin bükülerek ip üretildiğini kanıtlamıştır (Yılmaz, 2022: 8). Çek Cumhuriyeti'nde Pavlov yerleşmesindeki Üst Paleolitik'e ait bükülmüş iplik parçaları (Burke, 2000: 4) ve Fransa'da St. Michel d'Arudy mağarasından gelen Üst Paleolitik iğ ve ağırşak örnekleri, Paleolitik Dönemde insanların dokuma ile ilgilendiklerini destekleyen diğer kanıtlardır (Bahn, 2001: 271, 272).

Mısır, dokuma buluntuları açısından verimli bir bölgedir. Fayyum Neolitik yerleşmesinde bulunan ip örnekleri M.Ö. 5 bin yılına tarihlendirilmiştir (Barber, 1991: 44). Ot, saz, palmye, papirüs benzeri bitkisel liflerin Mısırlılar tarafından Neolitik sonuna kadar çok amaçlı olarak kullanıldığı ve keten kumaşının üretildiği yapılan araştırmalar sonucunda anlaşılmıştır (Büken, 2005: 65). Yeni Krallık Dönemi'nde iki kırıli dikey tezgâh kullanımına dair bulgular elde edilmiştir (Schwarz ve Kovačević, 2017: 5). Bunun yanı sıra mezarların duvar tasvirlerinden anlaşıldığı üzere M.Ö. 2000'lerde yatay yer tezgâhlarında da keten dokunmuştur (Fazlıoğlu, 1997: 5). Badari kültürüne ait Neolitik Dönem tarihli bir tabağın içindeki tasvirler Mısır'da ağırlıksız yatay dokuma tezgâhı kullanıldığının bir başka göstergesidir (Barber 1990: 83). Dokumacılığın göstergesi dolaylı ya da doğrudan kanıtlara ek olarak sanat eserleri

üzerinde bulunan tasvirler de konu edilen dönemin dokuma faaliyeti hakkında bilgiler sunar. Mısır'da Eski İmparatorluk Dönemi heykellerde, tasvirlerde, mezar süslemelerinde tabletli kolan dokumalarına ait şekillere sıkça rastlanmaktadır (Kosswig, 1970: 87).

Orta Avrupa ülkesi Avusturya'da Tunç Çağı yerleşimleri barındıran Hallstatt köyünde, dimi adı verilen fitilli bir tür kumaşa ait çeşitli örnekler ele geçirilmiştir. Bu bulgu Orta Avrupa'nın Tunç Çağı'nda farklı bir kumaş türü üretebilmek için yeni dokuma tekniği geliştirildiğini ortaya koymaktadır (Harris, Mautendorfer, Grömer ve Reschreiter, 2010: 24).

Ortaya çıkmasından itibaren gelişerek zamanla önemli bir ticaret konusu haline gelen dokumacılık, Uruk IV. ve III. tabakalardan ele geçen yazılı tabletlerde de varlığını gösterir (Sollberger, 1986: 6, 7; Szarynska, 1988: 220-230; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 20). Anadolu ve Mezopotamya arasındaki çizi yazılı kil tabletlerle Mezopotamya'nın dokumacılığıyla ilgili organizasyon, üretimde kullanılan aletler ve teknikler, çeşitli terimler, fiyatlar ve çalışan işçiler hakkındaki bilgileri edinmek mümkün olmuştur (Wright, 1996: 91-94; Salonen, 1965: 147-162; Donbaz, 1999: 24-26; Cebesoy, 1995: 170-190; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 20). Yine yazılı tabletler incelendiğinde, Hitit yazılı tabletlerinde dokumacılıkla ilintili olduğu anlaşılan kelimeler tespit edilmiştir. TUG (kumaş), SIG (yün) ve GAD (keten) olarak çevrilen bu kelimeler de dokumacılığın dolaylı kanıtlarıdır (Murat Karakurt ve Tuncer, 2022). Bir Sümer şehri olan Lagaş'ta bulunan üç kil plaktaki kabartmalardan birinde eteklik giymiş olan figürler ve bir kadın heykelinde ilk defa görülen fistan şeklindeki giysi, Sümer dokumacılık işlemlerinin boyutunu gözler önüne serer (Büken, 2005: 66). Mezopotamyalı Elam'ların kabartmalarında yün eğiren kadınların tasvirleri bulunmaktadır. Sami ve Sümer kökenli Mezopotamya kültürlerinde hayvansal ve bitkisel liflerden kalın ve süslü dokumaların yapıldığı da bilinmektedir (Yağan, 1978: 25-27; Uğurlu, 1986: 3). British Museum'da bulunan bir tablettten Babil civarında M.Ö. 4200'lerde dokunan kumaşlarda hammadde olarak yün kullanıldığı anlaşılır. Tablette dokumacıların isimleri, kullandıkları iplik miktarı, dokudukları kumaşların ölçüleri gibi bilgiler yer alır. Babil ve Asur tabletlerinde gözlemlenen dokuma resimleri de bu bilgiyi pekiştirir niteliktedir (Yağan 1978: 28).

Anadolu’da dokumacılığın izleri Erken Neolitik Döneme kadar gitmektedir. Çanak Çömleksiz Neolitik Dönemin tüm aşamalarını kapsayan bir süreç içinde kronolojik olarak erken evrede yer alan (Özkaya, Çoşkun, Benz, Erdal ve Atıcı, 2012: 318) Diyarbakır’ın Bismil ilçesindeki Körtik Tepe’nin Çanak Çömleksiz Neolitik evresinde bilinçli şekilde kırılıp mezar hediyesi olarak bırakılan tezgâh ağırlıkları bulunmuştur (Özkaya, Çoşkun, Benz, Erdal, Atıcı ve Şahin, 2012: 317). Ayrıca Körtik Tepe’de açığa çıkarılan iskeletlerin dişlerinde beslenme dışı aşınmaların varlığı saptanmıştır. Dişlerin ip üretimi, deri işlenmesi, sinir ve bağırsaklardan sicim yapılması, dokumacılık, av filelerinin örülmesi gibi aktivitelerde kullanıldığı anlaşılmıştır (Özkaya, Çoşkun, Benz, Erdal, Atıcı ve Şahin, 2012: 323, 324). En eski dokuma örneği ise Çayönü yerleşmesinin Hücre Planlı Yapılar Evresinden ele geçirilen geyik boynuzundan yapılmış bir orağın üzerindeki keten dokuma izidir (Özdol, 2020 <http://aktuelarkeoloji.com.tr>, 17.08.2021). Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme tarihlenen Aşıklı Höyük’te mezar kalıntısı üzerinde hasır izlerine rastlanmıştır (Kalkan, Uzdurum ve Yelözer, 2017: 40). Ayrıca Çatalhöyük’te de mezarlarla ilişkilendirilen keten bitkisi izleri ve ele geçirilen bir adet ağırşak bilinen en eski dokumacılık izleri arasındadır (Schoop, 2014: 426, 430). Niğde’de bulunan Tepecik-Çiftlik yerleşmesinde bazı çanak çömlek (ç.ç) parçalarında hasır izleri saptanmıştır (Bıçakçı, Açıkgoz, Yıldırım Balcı ve Altınbilek Algül, 2008: 484). Diyarbakır’da yer alan Çanak Çömlekli Neolitik yerleşmesi Salat Camii Yanı’nda taş ağırşaklar (Miyake, 2006: 120) ve Hakemi Use’de Geç Neolitik tarihli pişmiş toprak ve taştan yapılmış ağırşak ve tezgâh ağırlıkları yanı sıra yerleşmede ortak depo alanı olarak değerlendirilen alanda açığa çıkarılan üzeri hasır izli pişmiş toprak mühür baskılı topaklar ve bir kadına mezar hediyesi bırakılan pişmiş toprak ağırşak ve kemik bızlar (Tekin, 2006: 291; 2008: 5; 2009: 413; 2011: 367) buralarda dokumacılık faaliyetinin varlığına birer göstergedir. Burdur’daki Hacılar Höyük’te Erken ve Geç Neolitik tabakalarda yanmış hasır ve sepet baskıları ele geçirilmiştir. Ayrıca Mellaart’ın belirttiğine göre “dokumaların en güzel kanıtlarını boyalı çanak ç.ç. üzerindeki desenler temsil etmektedir” (Mellaart, 1970: 164, 165).

İç Anadolu Ovası ve Göller Bölgesi içinde araştırılan bütün Neolitik yerleşmelerde keten yetiştiriciliğine dair kanıtlara rastlandığı bilinmektedir (Schoop, 2014: 426). Marmara Bölgesi’nde Ilıpınar’da da keten izleriyle karşılaşmıştır (Cappers, 2008: 117-148).

Hasır ve keten gibi bitkisel ürünlerin dokumacılık faaliyeti içindeki kullanımına Kalkolitik Dönemde de devam edildiği bilinmektedir. İç Anadolu ve Göller Bölgesi'nde araştırılmış bütün Erken Kalkolitik merkezlerde hasır izleri görülmüştür. Karadeniz'deki İkiztepe yerleşmesinde yapılan kazılar sırasında keten, Orta Kalkolitik tabakanın başından itibaren bulunmuştur (Schoop, 2014: 427). Anadolu'nun kuzey kesiminde yer alan Çadır Höyük ve Çamlıbel Tarlası'ndaki arkeobotanik çalışmalarda Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen keten tohumları açığa çıkarılmıştır. Çadır Höyük'ün Kalkolitik tabakaları aynı zamanda yün üretimi için yapılan koyun yetiştiriciliğine iyi bir örnek olarak değerlendirilir (Schoop, 2014: 426, 427, 430).

Kalkolitik Dönem sürü hayvanı yetiştiriciliği, dokumacılık faaliyetini etkilemiştir. Yünden ip eğirmek için kullanılan farklı hammaddelerden yapılmış ağırşaklar, kemikten mekikler ve tezgâh ağırlıkları gibi dokumacılık faaliyetine yönelik kanıt oluşturan arkeolojik buluntular Batı Anadolu'nun Neolitik ve Kalkolitik Dönem yerleşmeleri Ilıpınar (Cappers, 2008: 117-148), Ulucak (Çilingiroğlu, 2009), Kuruçay (Schoop, 2014: 430), Gülpınar (Özdemir, 2010), Pekmez (Schoop: 2014: 432) ve Beycesultan'da (Ergün, 2013) yoğun olarak ele geçirilmiştir. Kırklareli ilindeki Aşağı Pınar yerleşmesinde ele geçirilen 1614 adet seramik tabanına yapılmış hasır ve kumaş baskıları dikkat çekicidir. Bu baskıların 75 tanesinin tezgâh benzeri düzenek kullanılarak üretilen hasır izi olduğu tespit edilmiştir. Sarmal örgü tekniğiyle yapılan hasır örneği ise bir adetten ibarettir. Kumaş dokumaya örnek izlere 572 adet dip parçasında rastlanmıştır. Bunun yanı sıra Aşağı Pınar sakinlerinin seramik dipleri üzerinde dokuma izini taklit ederek desen çizdikleri incelenen 15 dip parçası sayesinde ortaya çıkmıştır (Özdoğan, 2019: 199, 202, 203).

Erzurum il merkezi yakınındaki Geç Kalkolitik Döneme tarihlenen Pulur Höyük'te çok sayıda kemik bız ve iğne, mekik, dokuma tarağı, dört delikli çarpana kartı, kilden ve kemikten yapılmış ağırşaklar (Koşay ve Vary, 1964: 33, 34, 35, 38, 44) gibi dokumacılığın birçok aşamasını temsil eden buluntular; Malatya'da yer alan Değirmentepe'de Kalkolitik tabaka yapılarında pişmiş topraktan ağırşaklar ve Obeyd tipi boya bezemeli çanak kırıklarından üretilmiş tezgâh ağırlıkları (Esin ve Harmankaya, 1986: 116); Adıyaman Samsat Höyük'ün Geç Kalkolitik tabakalarında ele geçirilen farklı hammaddelerden çeşitli biçimlerde yapılmış ağırşaklar, tezgâh ağırlıkları ve kemik iğne (Özgüç, 2009: 89-101) bu yerleşmelerin dokumacılık

buluntularıdır. Kalkolitik Dönemde ortaya çıkan bir yenilik dokuma faaliyetinin evler dışındaki alanlarda kalabalık halde yürütüldüğüne dair kanıtlardır. Diyarbakır Kenan Tepe’de bir Obeyd Dönemi binası ve çevresinde dokumacılık dâhil birçok aktivitenin yürütüldüğü anlaşılmıştır (Parker, 2007: 330).

Antakya’nın kuzeydoğusundaki Tell Kurdu yerleşmesinin Halaf Dönemi’ne tarihlendirilen bir yapısında günlük kaplar ile yan yana in-situ bulunan ağırşak (Özbal, Gerritsen ve Yener, 2003: 503); Mersin Yumuktepe’de Kalkolitik Dönem tabakalarda ele geçirilen pişmemiş topraktan bezemeli ve pişmiş topraktan çeşitli formlarda ağırşaklar, bazıları in-situ pişmiş toprak ve taştan yapılmış tezgâh ağırlıkları, 3 adet kemik iğne ve boynuzdan iki adet kemik mekik (Garstang, 1953: 172, 173; Caneva ve Köroğlu, 2004: 493; Schoop, 2014: 434) Antalya’da Karain Mağarası B gözünde Kalkolitik HIII ve HIV jeolojik seviyelerinde pişmiş toprak ağırşaklar (Yalçınkaya, Taşkiran, Kartal, Özçelik, Kösem vd., 2008: 473; 2014: 449) Akdeniz bölgesinde literatüre geçmiş dokumacılık buluntularıdır.

Orta Anadolu’da Kalkolitik Dönem dokumacılığına dair bulgular sayıca sınırlıdır. Bu bölgeye ait veriler Köşk Höyük (Silistrelî, 1991: 97; Öztan, Özkan, Açıkgöz ve Arbuckle, 2008: 118, 119), Güvercinkayası (Gülçur ve Endoğru, 2001: 50; Gülçur ve Kiper, 2004: 427), Büyük Güllücek, Kuşsaray, Yazır Höyük, Can Hasan, Çatal Höyük, Çadır Höyük, Çamlıbel Tarlası, Boğazköy-Yarıkkaya ve Çengeltepe (Schoop 2014: 430, 431, 433), Kanlıtaş Höyük (Bulut, 2018: 182), Alışar Höyük (von der Osten, 1937; Fogelberg ve Kendall, 1937: 334, 335; akt. Yılmaz, 2022: 22) yerleşmelerinden ele geçirilen farklı hammaddelerden üretilmiş ağırlık ve ağırşaklar sayesinde bilinmektedir.

Tunç Çağı ile birlikte Anadolu yerleşmeleri nüfus bakımından oldukça kalabalıklaşmıştır. Dokumacılığın yoğun bir şekilde sürdüğünü ve Tunç Çağı’nın tekstil çağı olduğunu söylemek, arkeolojik buluntular sayesinde mümkündür. Dokuma ürünleri, ekonomik, sosyal, siyasal yaşamla ve hayatın her alanıyla iç içe geçerek önemli bir tüketim metası haline gelmiştir (Durmuş ve Aksoy, 2020: 17; Yılmaz, 2022: 24). Dokumacılıkla eş zamanlı hayvancılığın da ekonomide bir sektör haline geldiği anlaşılmaktadır. Arkeozoolojik çalışmalardan elde edilen veriler koyun yetiştiriciliğinin muhtemelen uzman bir “sektör” tarafından ve yoğun yün temini

odaklı yürütüldüğünü göstermektedir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009). Dokumacılığa ait buluntu gruplarında çok büyük bir nicel artış da bu dönemde görülmeye başlanmıştır. Troya (Durmuş ve Aksoy, 2020) ve İkiztepe (Alkım U.B., Alkım H. ve Bilgi, 2003: 23, 24, 104, 106, 107) yerleşimlerinde açığa çıkarılan yüzlerce dokuma aleti dokumacılığın endüstriyellemesine kanıt niteliği taşır. Alet yapımında metal hammaddelerin yoğun kullanımı da bir yenilik olarak karşımıza çıkar. Daha çok statü temsili bu buluntular genellikle mezar hediyesi halinde ele geçirilmektedir. İç Anadolu'da Horoz Tepe ve Alaca Höyük'te bakır, gümüş ve elektrumdun² yapılmış iğler, zengin mezar buluntuları olarak ortaya çıkmaktadır (Schoop, 2014: 438; Yılmaz, 2022: 24).

Tunç Çağı Anadolu'da oldukça zengin dokumacılık buluntusu içermektedir. Antalya'da Karain Mağarası B gözü (Yalçınkaya, Taşkiran, Kartal, Özçelik, Kösem vd., 2011: 28), Kılıçini Mağarası (Yalçınkaya, 1995: 10, 11), Karataş-Semayük (Warner, 1994: 214) ve Bademağacı (Duru, 1996: 89; Duru ve Umurtak, 2008: 189, 190; 2012: 120), Tokat Maşat Höyük (Emre, 1996: 19, 21, 44) ve Horoztepe (Barber, 1990: 60, 61; akt. Yılmaz: 2022: 34), Çorum Derekutuğun Erikli Mevkii (Yalçın ve İpek, 2011: 423), Alacahöyük H mezarları (Koşay, 1951: 65) ve Resuloğlu Höyük (Yıldırım ve İpek, 2010: 24; 2011: 351), Yozgat Alishar Höyük (Osten, 1937: 78-81, 111, 198, 214, 158, 206, 207, 270) Aksaray Achemhöyük (Öztan, 1994: 247, 248), Karadeniz Ereğli yakınlarındaki Yassıkaya (Efe ve Mercan, 2002: 364), Kastamonu Kınık Höyük (Çınaroğlu ve Genç, 2004: 356), Amasya Devret Höyük (Türker, 2014: 373, 374) ve Merzifon Göller Mezarlığı (Barber, 1990: 60, 61; akt. Yılmaz: 2022: 34), Eskişehir Şarhöyük (Darga, 1994: 487, 488) ve Demircihöyük (Obladen Kauder, 1996: 221-245, 252-254, Taf. 90-95, Taf. 96-98, Abb. 158, Abb. 163, Abb. 164, Abb. 165, Abb. 173, 174; akt. Yılmaz, 2022: 29, 36), Tekirdağ Menekşe Çatağı (Erim Özdoğan ve Işın, 2002: 316, 319), Kırklareli Kanlıgeçit (Özdoğan, Parzinger ve Karul, 2000: 98; Özdoğan ve Yılmaz, 2012: 193-195), Kuzey Ege'de Yenibademli Höyük (Hüryılmaz, 2003: 96; 2008: 434, 435; 2013: 173; 2014: 21), Manisa Gavurtepe (Meriç, 1993: 356), Çanakkale Maydos Kilisetepe (Baştopuz, 2019: 32-52; Başaran Mutlu, 2019: 3, 4), İzmir Yeşilova Höyük (Derin, Caymaz ve Sümer, 2015: 457),

² Özellikle eski zamanlarda mücevherat için kullanılan, en az yüzde 20 gümüş içeren doğal veya yapay olabilen bir altın alaşımı. Bilim ve Sanat Terimleri Sözlüğü, www.sozluk.gov.tr, (29.05.2023).

Ulucak Höyük (Derin ve Öner, 1997: 417; Abay, Sağlamtımur ve Özkan, 2000: 361, 363; Çevik, 2013: 147), Çukuriçi Höyük, ve Liman Tepe (Britsch ve Horejs, 2014: 231-236; Tütüncüler, 2000: 14-25; 2004: 288; 2005: 130), Baklatepe (Erkanal ve Özkan, 1997: 337 vd.) ve Yassitepe (Derin ve Mamikoğlu, 2021: 78), Çeşme Bağlararası Höyük (Şahoğlu, Erkanal ve Çayır, 2011: 465; Tütüncüler, 2005: 150-152, 224, 226-231, 234-244; Şahohlu, Erkanal, Çayır, Gündoğan, İncirlili vd., 2019: 367) ve Bademgediği Tepesi (Meriç R, Öz, Meriç A Aybek ve Güngör, 2007: 243, 244), Aydın Çine-Tepecik (Günel, 2008: 76; 2013: 380; Günel, Kanber ve Kıyak, 2019: 190), Küçüktepe Höyük (Yaylalı, Akkan, Tütüncüler ve Erdan, 2016: 425), Aphrodisias Kompleks II ve Akropolis 4, 5 aşmaları (Joukowsky, 1986: 373-375, 382, 383, 634, 684, 692; Barber, 1990: 93; akt. Yılmaz, 2022: 36; Tütüncüler 2005: 147-158), Burdur Hacılar Büyük Höyük (Umurtak ve Duru, 2016; 2018: 414; Umurtak, 2022), Kütahya Seyitömer Höyük (Bilgen N., Çoşkun, Çevirici Çoşkun, Bilgen Z., Dikmen vd., 2015: 328; Bilgen A ve Bilgen Z, 2015: 101; Karaoğlu, 2010:52-67; 2019: 192-201) ve Çiledir Höyük (Türktüzün, Ünan ve Ünal, 2014: 52, 60), Denizli Beycesultan (Llyod, 1962: 41, 48, 52; Mellaart, 1962: 277), Laodikeia Batı Nekropolü ve Kandilkırı (Şimşek, 2012: 587-589; 2018: 361) , Isparta Gündürlü Höyük (Özsait, 1997: 458), Muğla Börükçü Kumyer Mevkii (Tırpan ve Gider, 2011: 386) ve Iasos Orta Tunç ve Geç Tunç tabakaları (Tütüncüler, 2005: 112, 113, 149, 250,-252) Mersin Kilise Tepe (Şerifoğlu, 2012: 377-379), Malatya Arslantepe (Schoop, 2014: 425) Elazığ Norşuntepe (Obladen Kauder, 1996: 254; akt. Yılmaz, 2022: 26; Schmidt, 2002: 38) ve Şemsiyetepe (Darga, 1986: 158), Diyarbakır Hirbemerdon Tepe (Laneri, 2011: 67), Adıyaman Samsat Höyük (Özgüç, 2009: 77-87), Şırnak Takıta Höyük (Ökse, Görmüş, Atay, Erdoğan ve Ünal, 2016: 61), Şanlıurfa Mezraa Höyük (Yalçıklı ve Tekinalp, 2003: 177) gibi Anadolu'nun farklı bölgelerinde araştırılan pek çok yerleşme, dokuma kalıntıları ve dokumacılık aletleri ile İlk, Orta ve Son Tunç Çağlarına ait çeşitli veriler sunmaktadır.

Dokumacılık, kentler ve devletler gibi sistemlerin ortaya çıkmaya başlamasıyla toplumların sosyal, kültürel ve ekonomik yapılarını yansıtmaya özelliğinin yanında toplumun kimliğini, inanç sistemini, sınıfsal ve ahlaki durumunu da ortaya koyan bir değer haline gelmiştir (Tütüncüler ve Aydın, 2022: 125, 126). Asur Ticaret Koloni Dönemi'nde Kültepe Kaniş'te M.Ö. 2000'in başına tarihlenen silindir mühür baskısı

bir adak sahnesi sunmaktadır. Sahnede elinde kirmen tutan kadın, kirmeni önündeki tanrıçaya uzatmaktadır (Teissier, 1994, No. 348; akt. Maner, 2018: 47). Bu mühür baskısı Kültepe'nin hem inanç sistemine hem de toplumsal iş gücüne dair fikir edinmemizi sağlamaktadır. Elinde dokumacılık aleti tutan kadın tasvirlerine bir başka örnek, M.Ö. 8. yüzyıla tarihlenen Geç Hitit Dönemi Demir Çağı'na ait Maraş Steli olarak adlandırılan stel üzerindeki kirmen tutan kadın betimidir. (Bittel, 1976, Şek. 313; Bonatz, 2000, Levha 21 C 60; akt. Maner, 2018: 47). Hititlere ait tasvir sanatında vazo resimleri de önemli yer tutar. Bunlarda görülen kıyafetler yukarıda belirtildiği gibi toplumun önemli değerleri ve Anadolu'nun giyim kültürü hakkında "belirteç" olarak değerlendirilebilir (Tütüncüler ve Aydın, 2022: 125). Bitik Vazosu ve İnandık Vazosu (Özgüç 1958: 4, 5; 1988, 57), Hüseyinde Vazosu (Yıldırım, 2002: 3) bu bağlamda önemli arkeolojik buluntulardır.

Hitit kaynaklarından öğrenilen kanunlar, resmi ve diplomatik yazışmalar, antlaşmalar, festivaller, krala ait galibiyet yazıları ve kült aktiviteleri; dokumalar, kıyafetler ve dokumacılar hakkında bilgi edinmemizi sağlar. Kirlenen yünün temizlenmesi, eğirilmesi ve dokumanın tezgâhta dokunması gibi aşamaları, boyalı yünlerin ve kumaşların ritüellerde kullanıldığı, az sayıdaki Hitit metinlerinde anlatılmaktadır. Hitit kanunlarında kadın ve erkek dokumacıların eğitimlerinden ve ücretlerinden bahsedilir (Bacelli, Bellucci ve Vigo, 2014).

Asur, Urartu ve Doğu Akdeniz yazılı kaynakları, Geç Hitit Kent Devletlerinin ilişkilerini yansıtır (Gurney, 2001: 45). Gaziantep'te bulunan ve İmparatorluk Çağı'nda, vasal krallık olan Kargamış'ta açığa çıkarılan ortostatlar³ üzerindeki giysi tasvirleri, Kargamış'ın dönemin önemli kültürleriyle yoğun etkileşim içinde bulunduğunu, zengin bir kültürel birikim ve çeşitliliğe sahip olduğunu gösterir (Woolley ve Barnett, 1952). Bu tasvirlerdeki giysiler cinsiyet, statü, dini/siyasi/askeri kimliği belirlemede yardımcıdır. Bunları inceleyerek elde edilen verilerle Kargamış dokumacılığının yelpazesi ve geçirdiği değişimler anlaşılabilir (Tütüncüler ve Aydın, 2022: 127).

³ Kamusal alanları propaganda amacıyla süslemek için kullanılan mimari unsurlara verilen isim. Özlem Tütüncüler, Jale Aydın, Geç Hitit Dönemi Giysilerinin Kargamış Ortostatları Üzerinden İncelenmesi, *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, İstanbul, 2022, 123.

Van Gölü çevresinde kurulmuş Urartu Krallığı da zengin dokumacılık verileri sunmaktadır. Arkeolojik ve ikonografik kanıtlar Urartu ekonomisi içinde yerel dokumacılık endüstrisinin hatırı sayılır bir önemde olduğunu ortaya koyar. İçinde bulunduğu coğrafya gereği ön planda olan hayvancılık dokumacılıkta kullanılan hammaddeye yön vermiş olmalıdır. Zengin dokuma çeşidi ve kazılardan ele geçirilen tezgâh ağırlığı, ağırşak, mekik, makara, bız, çuvaldız, iğne gibi farklı hammaddelerden üretilen aletler zanaatkârların ve krallık için çalışan bir dokuma sektörünün varlığına işaret kabul edilir (Batmaz, 2022: 151, 152). Van Gölü'nün doğu kıyısında bulunan Ayanis Kalesi Demir Çağ'da dokumacılığa dair buluntular veren merkezlerden birisidir. Kale içinde ve Dış Kent'te yürütülen kazı çalışmalarında birçok tezgâh ağırlığı, ağırşak, iğne, çuvaldız gibi aletlerin yanı sıra keten lifleri ve dokuma kalıntıları açığa çıkarılmıştır (Cocharro, Rigamonti, Castelletti ve Maspero, 2001: 396; Çilingiroğlu, Çevik, Erdem, Stone, Harmanşah vd., 2009; Çilingiroğlu ve Erdem, 2010: 10; Batmaz, 2022: 152, 153). Bir başka buluntu yeri yine Van'da bulunan Çavuştepe Kalesi'dir. Kalenin birinci dönem (Erzen, 1970: 107; 1988: 34, 36, 37) ve ikinci dönem (Çavuşoğlu, Biber, Kılıç ve Yılmaz, 2017: 195; Çavuşoğlu, 2017) kazılarında çeşitli hammaddelerden üretilen ağırşaklar, ağırlıklar ve çeşitli dokuma aletleri ele geçirilmiştir. Van Müzesi envanterinde yer alan bir kemer üzerinde ikonografik dokuma sahnesi bulunmaktadır. Sahnede dokuma yapan kadınlar tezgâh, dokuma aletleri ve elde edilen ürünlerle birlikte görülmektedir (Çavuşoğlu, 2017: 150). Van Kalesi'ndeki kaya nişlerinde bulunan yıllıklarda Kral Kuştaspili'den alınan vergi veya haraçlar içinde sayılan 3 bin elbise de dokumacılığın Demir Çağ'da geldiği boyutu anlamamız için önemli bir yazılı kaynaktır (Batmaz, 2022: 161, 162).

Demir Çağ'ının gelişen teknolojisi ve yönetim biçimi ile birlikte değişen sosyal yapı, tüm iş kollarında olduğu gibi dokumacılıkta da kendini göstermiştir. Bu bağlamda dokumacılık daha önce belirtildiği gibi toplum dinamikleri hakkında önemli bir veri kaynağı olmuştur. Bu dönemde üretilen dokumalar bir kültür olarak Ortaçağ'a kadar devam ettiği belirtilmektedir. (Batmaz, 2022: 151, 164).

Arkaik Çağ'da özgün dokumalarıyla uzmanlaşmış kentler öne çıkmaya başlasa da dokumacılığın genel olarak kırsalda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Dokumacılık; çok yönlü, gelişmiş, gerçek anlamda bir endüstri kolu olarak Roma İmparatorluk Çağı'nda yaygınlaşmaya başlamıştır (Şahin, 2022: 179). Antik Çağ Batı Anadolu'sunda M.Ö.

7. ve 4. yüzyıllar arasında Frigya bölgesinin kaliteli dokumacılık faaliyetleri, sunduğu güncel veriler sebebiyle önemli görülmektedir (Şare Ağtürk, 2014). Frigya'nın başkenti olan Gordion'da yapılan kazılarda keten, keçe ve yün dokumArbuckla ürünlerinin yanı sıra, işlik alanı olduğu anlaşılan teraslı yapıda, organize dokumacılığın göstergesi kabul edilen ağırşak, tezgâh ağırlığı ve farklı dokuma aletleri ele geçirilmiştir (Şare Ağtürk, 2014: 258). Lidya'nın başkenti Sardis kazılarında, 2007'de açığa çıkarılıp henüz yayınlanmamış 11 pramit ağırlıkla birlikte, toplam 205 adet tezgâh ağırlığı bulunmuştur (Cahill, 2002b: 179; akt. Şahin, 2022: 182). Bununla birlikte lüks için üretilmiş olduğu düşünülen bezeme unsurları tespit edilmiştir (Şare Ağtürk, 2014: 262). İzmir'de bulunan Ephesos ve Aydın'da yer alan Miletos antik kentlerinde konut içlerinde farklı mekanlarda tezgâh ağırlıkları ele geçirilmiştir (Trinkl, 2003a; 2003b; Voigtländer, 1982; akt. Şahin, 2022: 192). Batı Anadolu'da yer alan Miletos, Thyateira, Sattai, Kolossai, Laodikeia ve Hierapolis antik kentlerinin Roma İmparatorluk Çağı'nda yüksek kalite ürün temin eden dokumacılık endüstrisine sahip olduğu yazılı kaynaklar sayesinde bilinmektedir (Şare Ağtürk, 2014: 265; Malay, 1983: 58). Roma Çağı endüstriyel dokumacılığına örnek önemli merkezlerden bir diğeri de Pompei Antik Kenti'dir. Atölye alanlarından elde edilen veriler kadın ve erkeklerin dokumacılıktaki iş bölümüne dair kanıtlar sunar. Buna göre Pompei'de yün eğirmeden kadınlar, taraklama ve dokuma işlemlerinden erkekler sorumludur (Moeller, 1976: 78-82; akt. Şahin, 2022: 182).

Antik kaynaklar ve Yunan vazo resimleri de dokumacılığın günlük hayattaki yeri ve kullanılan aletler hakkında bilgiler edinmemize yardımcı olur (Di Giuseppe, 2017; akt. Şahin, 2022: 183). Aristophanes'in *Lysistrata* adlı eserinde Yunan kadınlarının evlerinde yünü nasıl dokuduklarına dair bütün süreci anlatmaktadır⁴. Homeros evdeki hizmetçi kadınların öreke kullanmaktaki ustalıklarından *Odysseia*'da bahsetmektedir.⁵ Antik Yunan'da dokuma faaliyeti ile genel olarak kadınların ilgilendiği düşünülmektedir. Özellikle yünün eğilerek dokuma işlemine hazırlanmasında kadınların büyük bir role sahip olduğu vazo tasvirlerinden anlaşılmaktadır. Ağırşak, iğ, öreke gibi aletler kadınlarla tasvir edilmektedir (Mayers, 2013: 247). Atina Milli Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Kırmızı Figürlü Pyxis'in ön ve arka yüzünde yünü

⁴ Bkz. Aristophanes, *Lysistrata*, Oxford, 1907, 565-586.

⁵ Bkz. Homeros, *Odysseia*, İstanbul, 2008, 103-106.

öreke ve iğ kullanarak eğiren bir kadın tasvir edilmiştir. İğın baş kısmında ağırşak bulunur. Cambridge Fitzwilliam Müzesi'ndeki bir başka vazoda bulunan tasvirde ayakta duran bir kadın öreke ve üzerinde ağırşak bulunan iğ kullanarak ip eğirmektedir (Şahin, 2022: 183, 184, 185).

Dokumacılığın nasıl ve kimler tarafından yapıldığı ve kullanılan aletler hakkında olduğu kadar üretilen kıyafetlerin nasıl olduğuna dair fikirler de vazo tasvirlerinden edinilmektedir. Batı Anadolu'da M.Ö. 7. yüzyılda sık pilili ince tunik tasvirleriyle karşılaşmaktadır. Ketenden yapılan bu tunikler aplikesiz ve bezemesizdir. Yünden dokunan daha ağır tunikler ise pilisizdir ve geometrik desenli işlemeleri bulunur. Antalya'da bulunan Bayındır D Tümülüsü'nde açığa çıkarılan iki figürinin tuniklerinde yün ve ketenin gerçek dokularının işlendiği anlaşılmıştır (Şahin, 2022: 188; Şare Ağtürk, 2014: 270, 271). Kıyafet tasvirlerine bakarak farklı milliyetleri ya da farklı meslek gruplarını tespit etmek de mümkün görünmektedir. Örneğin Thraklar kalın, uçları zigzag desenli pelerinler; Persler uzun kollu zigzag desenli üst giysisi ve uzun pantolonlarla tasvir edilmiştir (Raeck, 1981; akt. Şahin, 2022: 190). Bunun yanında tiyatro oyuncularını da zengin bezemeli giysilerle resmedilmişlerdir. Enez'de bulunan Ainos kazılarında kırık halde ele geçirilen lekane⁶ kapağı ve krater⁷ üzerine işlenmiş figürlerde kıyafet detayları dikkat çekmektedir. Kırmızı figürlü krater üzerinde püskül yakalı giysi bir tiyatro oyuncusuyla ilişkilendirilmiştir (Şahin, 2022: 190).

Anadolu'da dokuma hammaddesi olarak ipek kullanımının ilk defa Bizans Döneminde ortaya çıktığı bilinir (Aytaç, 1982: 157). İpek, İstanbul'da kullanılmaya başlamış ve zamanla Anadolu'ya yayılmıştır (Yağan, 1978: 58). Bursa'da 555 yılında ipek böceği yetiştiriciliği ve ipekli kumaş üretimi başlamıştır. Bu durum Bursa, İstanbul, İzmir, İznik ve çevresinde yaygınlaşmış, Tyros (Sur) ve Berythos'ta (Beyrut) devlete ait dokuma atölyeleri kurulmuştur (Yıldız, 2022: 281).

⁶ Lekane ya da Lekane. Antik Yunan'da kullanılan, kurdeleyi andıran kulpları olan derin çanak. Bu çanakların bazıları kapaklıdır ve Lekane olarak adlandırılır. Secda Saltuk, **Arkeoloji Sözlüğü**, İstanbul, 1997, 112.

⁷ M.Ö. 7. yüzyıl itibarıyla görülmeye başlanan, geniş bir ağız ve yaygın gövdesi bulunan antik içki kabı, Saltuk, 104.

1071 yılı itibariyle Anadolu'ya yayılmaya başlayan Selçuklular, dokumacılığı biraz daha geliştirmiştir (Aytaç, 1982: 159). Marco Polo, seyahatnamesinde Anadolu'da kaliteli ipek dokunduğunu yazmıştır. Beyşehir Kubadabad Sarayı çini betimleri Anadolu Selçuklularının dokuma motifleri hakkında bilgiler verir (Öney, 1992: 165). İbn Batuta yazılarında Selçuklu kumaşlarından söz eder (Öney, 1992: 158). Minai⁸ seramiklerinde zengin motifli Büyük Selçuklu giysileri bulunmaktadır (Öney, 1992: 165). Selçuklu Sultanı Alâeddin'in Osman Bey'e kumaş gönderdiği tarihi belgelerden bilinmektedir (Öz, 1946: 7). Osmanlı'nın dokumacılık pratiğinin temelini, 15 ve 16. yüzyıllarda Karaman Kraliçe'leri, Adana ve Sivas'ın kamlo isimli pamuklu kumaşları ve Anadolu'nun birçok yerinde üretilen kirkitli dokumalar oluşturmuştur (Aytaç 1982: 160).

Osmanlı'da ipekli dokumalarda ham maddenin elde edilmesinden boyanmasına uzanan süreçte yapılması gerekenler ve standartlar 1502 tarihli Bursa İhtisap Kanunnamesi'nde belirtilmiştir (Tez 2009: 59; akt. Yıldız, 2022: 287). Karadeniz kıyılarında keten ve kenevir yetiştirilmiş ve ince pamuklu dokumalar üretilmiş, İç Batı Anadolu'da yine pamuklu dokumalara önem verilmiş, Ankara ve çevresinde ise yünlü kumaşların üretimi ağırlıktadır (Tezcan 2002: 654-655). Saray dokumalarının üretildiği atölyelerde; gazzazan (ipekçiler), zergerler, nakkaşhanlar, terziler, klabdancılar, sırmakeş ve simkeşçiler, devdah, elemneci, çözgücü, tire, kaytan ve ibrişimciler, fermeniciler, kışnakçılar, gergefçiler, dolapçılar, perdahçı, cendreci, mengeneçi gibi iş kolları bulunmaktadır (Yıldız, 2022: 287). Osmanlı, ihtiyaçları doğrultusunda ipek, altın ve gümüş iplikli dokumalarla birlikte tafta, canfes gibi ipekliler, tülbent, boğası, beledi, ağabani gibi pamuklu dokumalar, yelken ve çadır bezi gibi ketenler, şal, kuşak ve havlu, peştamal, damask gibi çeşitli dokumalar da üretmiştir (Uğurlu 1994: 13). Osmanlı dokumacılığı 16. yüzyılda en parlak dönemini yaşarken (Tezcan 1995: 158; akt. Yıldız, 2022: 288), 17. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Batı dünyasının etkisine girmiştir (Gürsu 1988: 105). Takip eden iki yüzyılda da Batı rüzgârı etkisini arttırmış (Öz 1952: 44), Osmanlı'nın yaşadığı siyasi gerileme,

⁸ İlk defa 12. yüzyıl sonunda İran'da üretilen, çok renkli ve minyatür resim sanatını hatırlatan seramik boyama sanatı. Anadolu'da sadece Konya Aleaddin Sarayı'ndaki (1156-1192) çinilerde görülmektedir. Gönül Öney, Büyük Selçuklu Seramik Sanatında Resim Programı ve Gelişen Figür Üslubu. **Sanat Tarihi Dergisi** XIII (1), 2004, 64.

Avrupa'daki makineleşme gibi etkenler Osmanlı dokumacılığının zarar görmesine sebep olmuş, dokuma ürünleri ithal edilmeye başlanmıştır (Aytaç 1982: 163).

Giyinme/örtünme ve dokumacılık faaliyetine dair bilgiler prehistorik çağlarda arkeolojik kazı ve araştırmalardan ele geçirilen buluntular üzerine yapılan yorumlarla anlaşılmaya çalışılmıştır. Zamanla artan arkeolojik araştırmalarla birlikte buluntuların çoğalması ve çeşitlenmesi, kronolojik gelişmeye paralel olarak dokumacılığın da geliştiğini ortaya koymaktadır. Yazıyla ve yazılı kaynaklarla, dokumacılığın sadece birtakım ihtiyaçların ürünü olmaktan çıkarak uzman zanaatkarlar tarafından üretilen, ticarete konu olan bir iş kolu haline gelmeye başladığı anlaşılmaktadır. Arkaik ve Antik dönemlerde ürünlerin kalitesi, kullanılan renkler, dokumalardaki motifler gibi detayların farklı anlamlar taşıdığı o dönemlere ait tasvir sanatlarına da konu edilmiştir. Günümüze yaklaşıldıkça dokumacılık, endüstriyel bir sektöre dönüşmüş, tekstil ürünleri temel bir tüketim aracı haline gelmiştir. Hayatın her alanında olduğu gibi dokumacılık da kültür tarihinde gelişmiş ve zaman içinde dönüşmüştür.

1.2. Çalışmanın Konusu ve Amacı

Dokumacılık gibi özel teknikleri gerektiren üretim zincirlerinin kanıtları maddi kültüre yansımaktadır. Dokumacılıkla ilişkilendirilen hasır, keten, deri, kumaş benzeri organik kalıntıların günümüze ulaşması oldukça güçtür. Bu organik malzemelerin izlerine çoğunlukla başka türden buluntular üzerinde rastlanır. Bununla birlikte arkeolojik kazılarda elde edilen maddi kültür öğeleri arasında pişmiş toprak, kemik ve taş benzeri doğada daha uzun kalan inorganik malzemelerden dokuma aletlerinin üretildiği bilinmektedir. Yapılan araştırmada anlaşılmaktadır ki Anadolu'da dokumacılığın izleri Erken Neolitik Döneme kadar geriye gitmektedir⁹. Anadolu'nun tamamı coğrafi yapısı ve iklim koşullarıyla dokumacılık faaliyeti için elverişli gibi gözükse de prehistorik anlamda arkeolojik veriler Kalkolitik Dönem kapsamında, Batı Anadolu üzerinde yoğunlaşmaktadır¹⁰. Bu bağlamda prehistorik araştırmaların yoğunlaştığı

⁹ Bkz. sayfa 8.

¹⁰ Bkz. sayfa 9.

bölge ve o bölgedeki araştırma sayısı karşılaştırma ve değerlendirme yapılırken göz önünde bulundurulmalıdır.

Güvercinkayası dokumacılık verilerini merkeze alarak gerçekleştirdiğimiz bu çalışma bağlamında bölgesel ve kültürel ilişkilerin kurulabileceği yerleşmelerde dokumacılıkla ilgili yayınların kısıtlı olması dikkat çekmektedir. Anadolu'da Neolitik Döneme yönelik araştırmaların Kalkolitik Döneme göre daha eski ve kapsamlı olduğu bilinmektedir. Ancak Kalkolitik Dönem araştırmaları son yirmi yıl içinde artmıştır. Buna rağmen dokumacılığa dair çalışmalara yeteri kadar yer verilmediği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın temel problemi Kalkolitik Döneme ait literatürdeki bu eksikliğe katkı sunmaktır.

Aksaray il sınırları içinde bulunan Güvercinkayası Kazısı'nın envanterindeki çeşitlilik, farklı hammadde türlerinin aynı işlevsel endüstri kolunda kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Dokumacılıkla ilişkilendirilen pişmiş topraktan veya taştan yapılmış ağırşaklar, tezgâh ağırlıkları ve kemik mekiklerden oluşan alet türleri Güvercinkayası envanterinde gözlemlenmektedir. Bu bağlamda Güvercinkayası yerleşmesinde yürütülmüş dokumacılık faaliyetini yansıtan orijinal malzemenin incelenmesi araştırmanın özgün değeridir. Orijinal malzeme değerlendirilerek yerleşmede dokuma üretiminin nasıl yürütülmüş olabileceğine ve aletlerin kullanım biçimlerine dair fikir edinilmeye çalışılmıştır.

Neolitik Dönemin erken evrelerinden Kalkolitik Dönem sonuna kadarki süreci kapsayan tez çalışmasında, Orta Anadolu, Göller Bölgesi ve Kilikya bölgelerinde dokumacılık faaliyetinin süreç içinde kaydettiği teknolojik aşamaları tanımlayabilmek de çalışmanın amaçlarındandır.

Güvercinkayası, kazısı tamamlanan bir Kalkolitik yerleşmedir. Kazıya yönelik analiz çalışmalarının hala devam etmesi, bilgi artışına katkı sağlamaktadır. Bu niteliği ile Güvercinkayası, yerleşme bazında Kalkolitik sürecin iyi takip edilebilmesini olanaklı hale getirmesi açısından da önemlidir. Yerleşme, Kalkolitik Dönem dokumacılığı hakkında potansiyel veri kaynağıdır. Tanımlı aletlerin yanı sıra ikincil ürünlerin depolanması ve hayvancılık faaliyetinin geçim ekonomisindeki önemi gibi bilgiler de bu savı destekler gözükmektedir.

Güvercinkayası'nın tanımlı buluntu grubu Orta Anadolu Bölgesi içinde kuzeyde Kızılırmak kavsinin doğusundan başlayarak Çorum ve Yozgat'ı içine alan; Konya, Aksaray ve Niğde illeri ile güneye doğru inen ve Orta Toroslar'da Karaman ve çevresi ile sona eren bölge içindeki çağdaş yerleşmeler Kuşsaray, Büyük Güllücek, Çadır Höyük, Alishar Höyük, Çatalhöyük, Tepecik-Çiftlik, Köşk Höyük ve Can Hasan ile karşılaştırılmıştır. Bu sayede Kalkolitik Dönemde Orta Anadolu Bölgesi'ndeki dokumacılık faaliyetine bütünlüklü bir bakış sağlamak amaçlanmaktadır. Yanı sıra oluşturulmaya çalışılan bakış açısını zenginleştirmek amacıyla Güvercinkayası buluntuları, Göller Bölgesi ve Kilikya'nın çağdaş yerleşmeleriyle de kıyaslanmıştır.

Neolitik'ten günümüze süregelen dokumacılığın göstergesi aletlerin ve buluntu yerlerinin iyi belgelenmesi, geçmiş toplumların kültürünün bir parçası olan dokuma üretimi sürecinin de iyi anlaşılmasında etkili olacaktır. Dokumacılık bu yönüyle de önemli ve üzerinde durulması gereken bir alandır. Çalışmamızın orijinal malzemesini oluşturan aletler dokumacılığa işaret ederken, bunun çok ötesinde eski toplumların günlük hayatına ve sosyal ilişkilerine dair önemli bilgiler sunma potansiyeli de taşır.

1.3. Çalışma Yöntemi

Tez çalışmasının yürütülmesi ve tamamlanması için üç temel basamak belirlenmiştir. Bunlardan ilki literatür taramasıdır. Kazı Sonuçları Toplantısı (K.S.T.) raporlarından güncel yayınlara kadar dokumacılığa dair ulaşılabilen her yayın incelenmiştir. Elde edilen veriler "Araştırma Tarihçesi" başlığı altında sunulmuştur. Bununla birlikte özel olarak Kalkolitik Dönem literatür bilgilerinin taranması ile önceden fark edilmiş olan eksikliğe katkı sağlamaya yönelik teorik/kuramsal altlık oluşturulmuş ve çalışma "Tezin Amacı" alt başlığında belirtilen konular doğrultusunda biçimlendirilmiştir. Aynı zamanda hedeflenen bölgesel karşılaştırmalar için de veriler toparlanmış, bütünlüklü olarak derlenmiştir.

Araştırmanın temelini Güvercinkayası yerleşmesi oluşturmaktadır. Bu bağlamda Güvercinkayası yerleşmesi tanıtılmıştır. Yerleşme; içinde bulunduğu coğrafya, yerleşim mimarisi ve tabakalanması, geçim ekonomisi, hammaddeler, üretim teknolojileri ve küçük buluntularıyla ele alınarak aktarılmıştır.

Dokumacılık faaliyetiyle ilişkilendirilen aletlerin tanımlamaları noktasında literatürde eksiklikler olduğu daha önce belirtilmiştir. Tez çalışmasının konusunu oluşturan orijinal malzemelerle birlikte dokumacılıkla ilişkilendirilmiş, ilgili yayınlarda ortak olarak karşılaşılan ve işlevleriyle ilgili anolojik çıkarımların bulunduğu başka aletler de tespit edilmiştir. Aletlerin sınıflandırmaları ve tanımlamaları literatüre uygun şekilde yapılmıştır. Kullanım amaçları ve kullanım örneklerine yer verilmiştir. Bu çalışma, tek başına bir bölüm olarak “Dokumacılıkta Kullanılan Aletler” başlığıyla sunulmuştur.

Güvercinkayası yerleşmesinden elde edilen orijinal malzemenin incelenmesi ile tez konusunun ortaya konulması çalışmanın ikinci basamağıdır. Güvercinkayası'nın bütün kazı sezonlarını kapsayan 1996-2019 yıllarına ait buluntu envanteri detaylı incelenmiştir. Dokumacılıkla ilişkilendirilen 93 adet küçük buluntu saptanmış, bunlar hammadde türlerine ve kullanım amaçlarına göre sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma hem malzemenin literatürdeki benzerleriyle karşılaştırılması hem de kazı ekibinde çalışma yürütmüş uzmanların ve kazı başkanı Prof. Dr. Sevil Gülçur'un görüş ve önerilerinin dikkate alınmasıyla yapılmıştır. Buna göre tezgâh ağırlıkları, ağırşaklar ve mekikler tez çalışmasının ana malzeme grubu olarak belirlenmiştir.

Güvercinkayası kazısı tamamlanan bir yerleşme olduğundan sınıflandırılan malzemenin çoğunun daha önce Aksaray Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiş olduğu anlaşılmıştır. Müzeye teslim edilen buluntular hakkındaki bilgiler kazı arşivinden temin edilmiştir. Geri kalan tüm malzemenin detaylı çizimleri yapılmış, boyutları ve ağırlıkları ölçülmüş ve fotoğrafları çekilmiştir. Çizimi, fotoğrafı ya da her ikisi birden bulunan 85 adet orijinal malzeme ile katalog oluşturulmuştur. Malzemenin tamamı hammaddeleri, üretim teknolojileri, tipolojileri, kullanım amaçları, buldukları bağlam ve birbirleri ile ilişkileri açısından tek tek incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ortaya çıkan tabloyla Güvercinkayası yerleşmesinde dokumacılık faaliyetinin nasıl yürütülmüş olabileceğine dair bulgular, düşünce ve öneriler sunulmuştur.

Katalogda bulunan 85 adet buluntunun; 53 tanesinde buluntuların çizimleri ve fotoğrafları birlikte kullanılmıştır, bunların 19 tanesinin çizimleri envanter fişlerinden alınmıştır. Sadece çizimi verilmiş 32 buluntunun çizimleri envanter fişlerinden temin edilmiştir.

Çalışma sırasında buluntular öncelikle hammadde türlerine göre ayrılmıştır. Buna göre; pişmiş toprak, sürtme taş ve kemik olmak üzere üç ana hammadde grubu mevcuttur. Hammaddesine göre ayrılan buluntular kendi içlerinde kullanım ve işlenme derecesi, işlevi, malzeme türü olarak alt sınıflara ayrılmıştır. Kullanım ve işlenme derecesi alt sınıflandırması her hammadde grubu için yapılırken; işlev sınıflandırması pişmiş toprak ve kemik hammadde grubu için uygulanmıştır. Malzeme türü alt sınıflandırması ise sadece sürtme taş hammadde grubu için kullanılmış ve buluntular; bazalt, ponza, tuf ve taş olmak üzere dört ayrı alt sınıfa daha ayrılarak incelenmiştir.

Çalışılan malzemeler katalogda yukarıda anlatılan sınıflama ile sırasıyla; pişmiş topraktan yapılmış ikincil kullanım ağırlıklar, pişmiş topraktan yapılmış ikincil kullanım yarı işlenmiş ağırlıklar, pişmiş topraktan yapılmış birincil kullanım ağırlıklar, pişmiş topraktan yapılmış ağırşaklar, pişmiş topraktan yapılmış bir mekik, bazalt ağırlıklar, ponza ağırlıklar, tuf ağırlıklar, yarı işlenmiş tuf ağırlıklar, dezit ağırlıklar, bir adet riyolit ağırlık, bir adet volkanik kayaç ağırlık, kemik mekikler ve kemik bir ağırşak olarak; buldukları senelere göre kronolojik yerleştirilmiştir.

Çalışmanın üçüncü basamağını bölgesel karşılaştırma oluşturmaktadır. Güvercinkayası yerleşmesinin içinde bulunduğu Orta Anadolu Bölgesi öncelenecek, Göller Bölgesi ve Kilikya, bölgesel karşılaştırma için seçilmiştir. Neolitik Dönemin erken evrelerinden Kalkolitik Dönem sonuna kadar tabaka barındıran yerleşmeler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda dokumacılık faaliyetine yönelik veriler, tez çalışmasının beşinci bölümünde yer verilmiştir. Bu bağlamda, Orta Anadolu'da Alishar, Höyük, Çadır Höyük, Büyük Güllücek, Kuşsaray Höyük, Civelek Mağarası, Aşıklı Höyük, Tepecik Çiftlik Höyük, Köşk Höyük, Can Hasan I ve Çatalhöyük yerleşim yerleri araştırılmıştır. Neolitik ve Kalkolitik Dönem dokumacılık bulguları aktarılmıştır. Göller Bölgesi içinde, Hacılar Höyük, Kuruçay Höyük ve Bademağacı yerleşmeleri araştırılmış ve dokumacılığa dair elde edilen veriler sunulmuştur. Kilikya Bölgesinde dokumacılık buluntusuna sadece Yumuktepe yerleşmesinde rastlanmıştır. Bu sebeple Kilikya Bölgesinde tez kapsamına alınan tek yerleşme Yumuktepe olmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜVERCİNKAYASI YERLEŞMESİ

2.1. Konum ve Yer Seçimi

Aksaray ilinin Çatalsu Köyü'ne yaklaşık 1 km uzaklıkta bulunan Güvercinkayası, 1960'da yapılan Mamasun Baraj gölü içinde bir ada olarak kalmıştır (**Harita 2.1.**). 1/25000 ölçekli Türkiye haritasında L32/a2 paftasında, 38° 24' 05" enleminde ve 34° 11' 47" boylamındadır (Gülçur ve Endoğru, 1998: 86). Yerleşme, güney ve kuzeyden yüksek kayalıklarla, doğudan bir sırtla çevrili vadinin ucundaki kaya masifinin üzerinde konumlanır. Yerleşimin üzerinde bulunduğu kaya, güney ve batı yönlerinde oldukça diktir (17m). Deniz seviyesinden maksimum yüksekliği 1106.08 m (metre) olarak kaydedilmiştir (Gülçur, 1997b: 85-86). Yerleşmenin kapladığı alan, yaklaşık 3.6 dekara, yani 3600 m²lik bir alana karşılık gelmektedir (İndere, 2016: 14). Eski Melendiz Yatağı'na dil şeklinde kuzeydoğu-güneybatı yönlerinde uzanan kayalık, yağış rejimine bağlı her taşkın dönemi sonrası yaz başı ya da temmuz ayı ortalarından itibaren yeniden karaya bağlanmaktadır (Çaylı, 2018: 244).

Harita 2.1. Güvercinkayası'nın Mamasun Baraj Gölü içindeki konumu. (Google Earth).

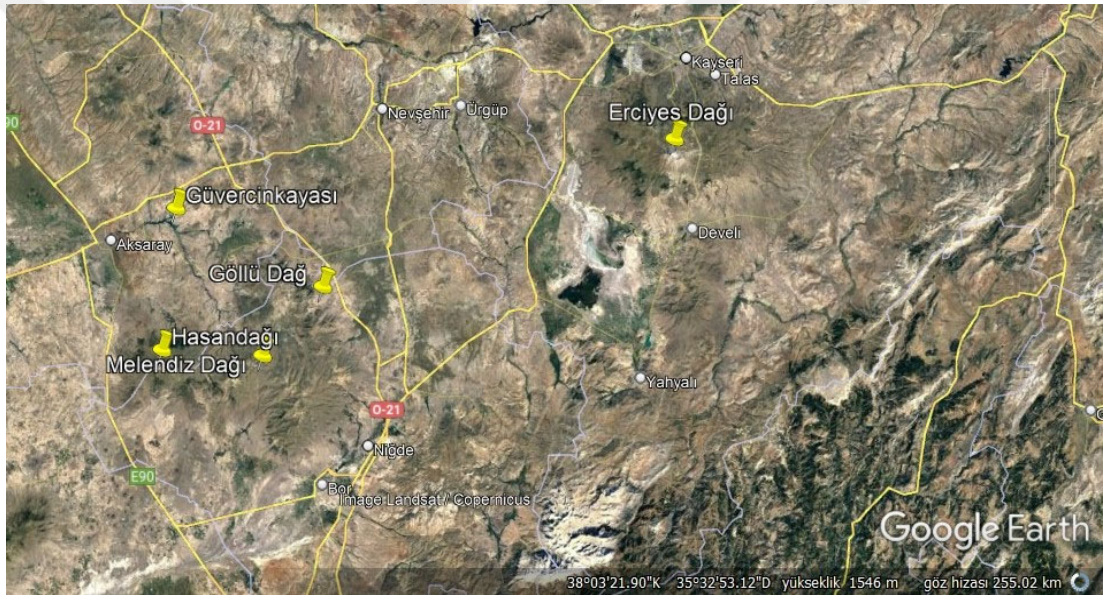

Resim 2.1. Güvercinkayası Hava Fotoğrafı. (GK (Güvercinkayası) Kazı Arşivi 2015).

Güvercinkayası çevreye hâkim ve korunaklı bir konumdadır (**Resim 2.1.**). Antik ulaşım ağı üzerinde bulunması yerleşmenin önemli özelliklerinden biridir. Kayalığın 500 metre doğusundan taş döşeli, antik bir yol geçmektedir. Bu yol, Avrupa'yı boydan boya kat ederek Kudüs'e yönelen, Aksaray'ı (Archelais), Gökçe (Mamasun) ve Bekârlar (Nenezi-Nazianzos) üzerinden Kilikya Kapıları'nı tutan Niğde'ye (Magidda) bağlayan, Erken Hıristiyanlık Hac Yolu'nun bir parçasıdır (Gülçur, 1997a: 5).

Ayrıca, Güvercinkayasası'nın güneydoğusunda bulunan, göç yolu olarak tanımlanan ikinci bir yolun Melendiz'i aşarak Aksaray yönüne geçtiği, her iki yolun da baraj yapımına kadar kullanılmakta olduğu yöre halkı tarafından ifade edilmiştir (Çaylı, 2018: 246).

Yerleşmenin içinde bulunduğu Aksaray ili, bugünkü Nevşehir, Kayseri ve Niğde illerini de kapsayan Volkanik Kapadokya Bölgesi'ne dahildir. Melendiz Dağı'ndan kaynaklanan ve küçük akarsuların birleşmesiyle oluşan Melendiz Tuz Gölü'ne dökülür. Bunun yanında, Erciyes (3917 m), Hasan Dağı (3268 m), Melendiz Dağı (2368 m) ve Göllüdağ (2157 m) gibi volkan konileri Volkanik Kapadokya'nın yükseltilerini oluşturur (Demirtaş, 2017: 28) (**Harita 2.2.**).

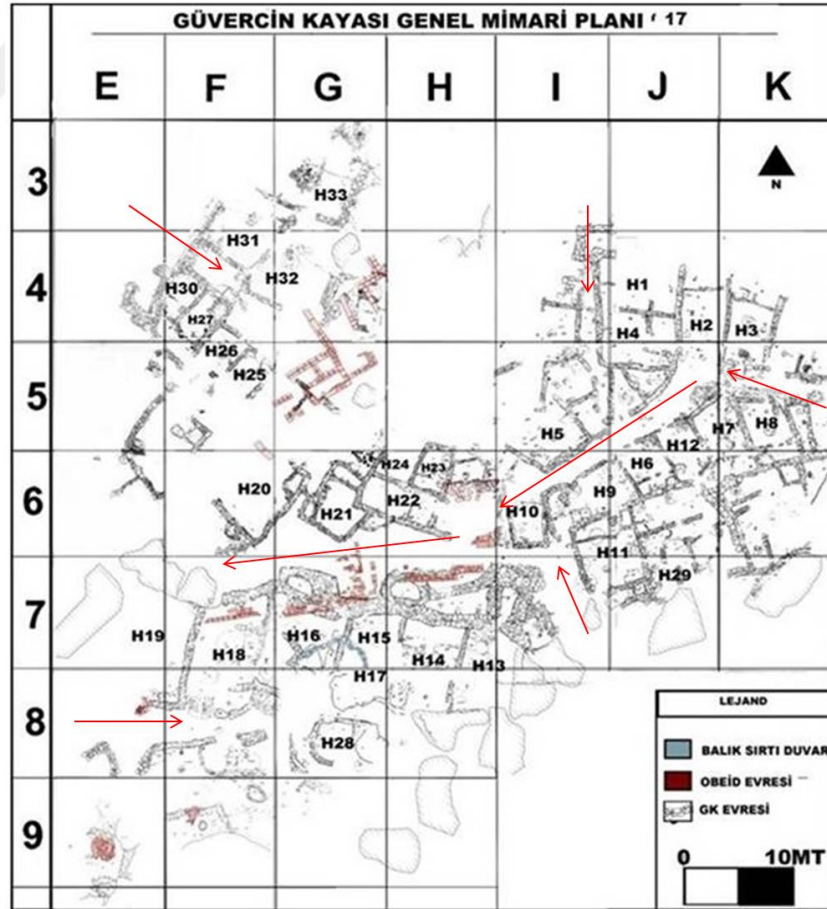
Harita 2.2. Güvercinkayasası ve Volkanik Kapadokya yükseltileri. (Google Earth).

Bölge önemli hammadde kaynakları kayalar (andezit, bazalt, obsidiyen/ volkanik cam ve ponza) bakımından da zengindir. Başlıca obsidiyen yatakları; Nevşehir'de Karnıyarık Kepez, Kulaklı Kepez, Acıgöl, Kaleiçi, Güney Dağı, Korudağ; Niğde'de Hotamış Dağı Kocatepe, Boğazköy, Bozdağ, Göllüdağ, Kömürcü-Kaletepe, Kömürcü- Mağara, Göllüdağ-Kayırlı, Sırça Deresi, Çiftlik; Aksaray'da Bekârlar-Nenezi Dağı, Hasan Dağı-Karakapu ve Kayseri'de Erciyes-Kartın Dağı'dır (Demirtaş, 2017: 29).

Bölgenin su ve hammadde kaynaklarına yakınlığını, Güvercinkayasası sakinlerinin yer seçiminde önemli kıstaslar içinde saymak yanlış bir yaklaşım olmayacaktır. Aynı zamanda yerleşmenin yüksek bir kaya üzerinde konumlanması sebebiyle çevreye hâkim/korunaklı pozisyonu ve yol ağlarına yakınlığı da yer seçimini etkilemiş olmalıdır.

2.2. Tabakalanma ve Mimari

Kazı çalışmaları tamamlanan Güvercinkayasası yerleşmesinde biri öncü tabaka olmak üzere üç tabaka tespit edilmiştir (**Plan 2.1.**). Yerleşmenin kuzeydoğusunda ana kaya üzerine oyulmuş norm boylarda kazık delikleriyle temsil edilen öncü tabakayı Orta ve Geç Kalkolitik tabakalar takip eder (Çaylı, 2018: 247).

Plan 2.1. Güvercinkayasası mimari planı. (GK Kazı arşivi, 2017).

Öncü tabakanın Güvercinkayası'nın ilk sakinlerine ait olduğu düşünülmektedir. Burada bulunan kazık deliklerinin boyutları ortalama 18-10 cm (santimetre) çap, 10 cm derinlik olarak kaydedilmiştir (**Resim 2.2.**). Tabakanın mimarisinin dal örgü benzeri hafif bir malzemeyle yapılmış olabileceği önerilmektedir. Kaya çıkıntılarında oyulmuş ip bağlama yerleri de öncü mimariyle ilişkilendirilir (**Resim 2.3.**). Bunların yanı sıra, kaya yüzeyinde yarım bırakılmış dikme yuvalarına ait pek çok işleme izi görülmektedir (Çaylı, 2018: 247).

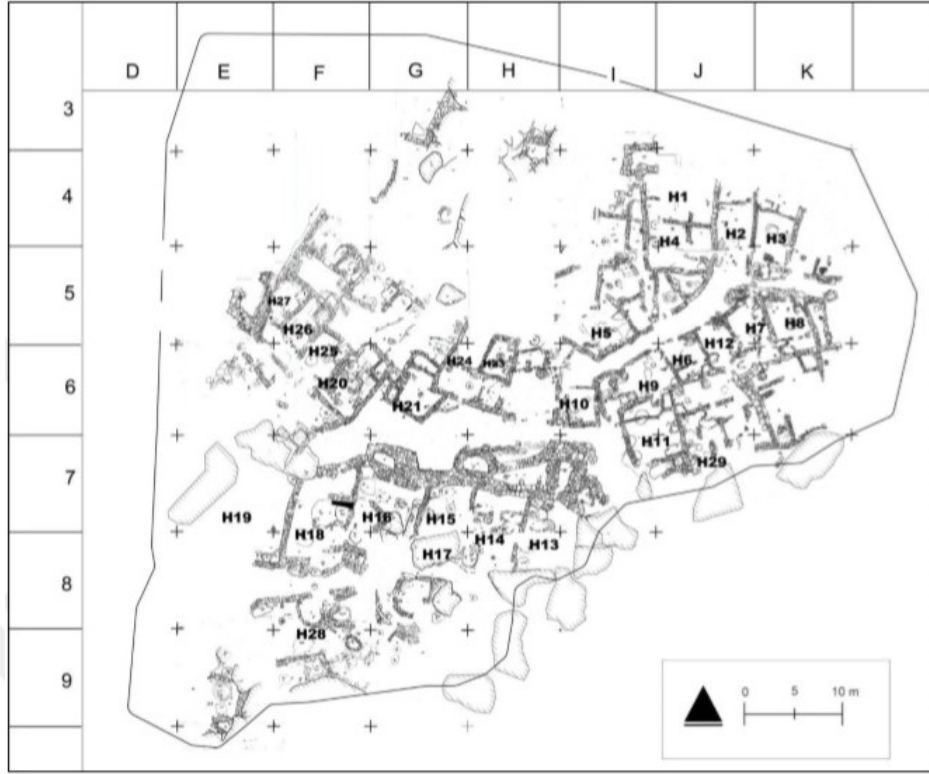

Resim 2.2. Öncü tabakaya ait olduğu düşünülen kazık delikleri. (İndere, 2016: 25, Res. (Resim) 6).

Resim 2.3. Öncü mimari, ip bağlama yerlerine bir örnek. (Çaylı, 2018: 248, Şek. (Şekil) 3.2.).

Orta Kalkolitik Döneme tarihlenen I. ve II. tabakalar (M.Ö. 5200-4820) yerleşmenin ana karakterini sunmaktadır (**Plan 2.2.**). Beş yüz yıla yakın kesintisiz iskân edilen Orta Kalkolitik Dönemde I. ve II. tabakanın her ikisinde de ana yapı malzemesini taş oluşturur. Tüm ana dönem boyunca yapılar olasılıkla düz damlı ve tek katlıdır. 1996-2018 yıllarında gerçekleştirilen kazı çalışmaları sonucunda mimari düzenin bitişik düzende, uzun ve ayırıcı duvarların ortaklaşa kullanan tek mekânlı konutları yansıttıkları anlaşılmıştır. Evler neredeyse standart boyutlarda (5.0m x 3.50m – 6.0m x 4.50m) ve dikdörtgen planlıdır. Her konutta, ana odadan ince bir duvar sırasıyla ayrılmış bir kiler hücresi bulunur. Konut içi taşınmazların hepsi birbirinin aynıdır. Evlere girişler kuzeyden, batıdan ve doğudan gelen üç sokakla sağlanmıştır. Yerleşmede bulunan bütün evlerin kapıları bu sokaklara açılmaktadır (Gülçur, 2012: 218, 219, 220; Çaylı, 2018: 248, 255; Demirtaş, 2017: 34).

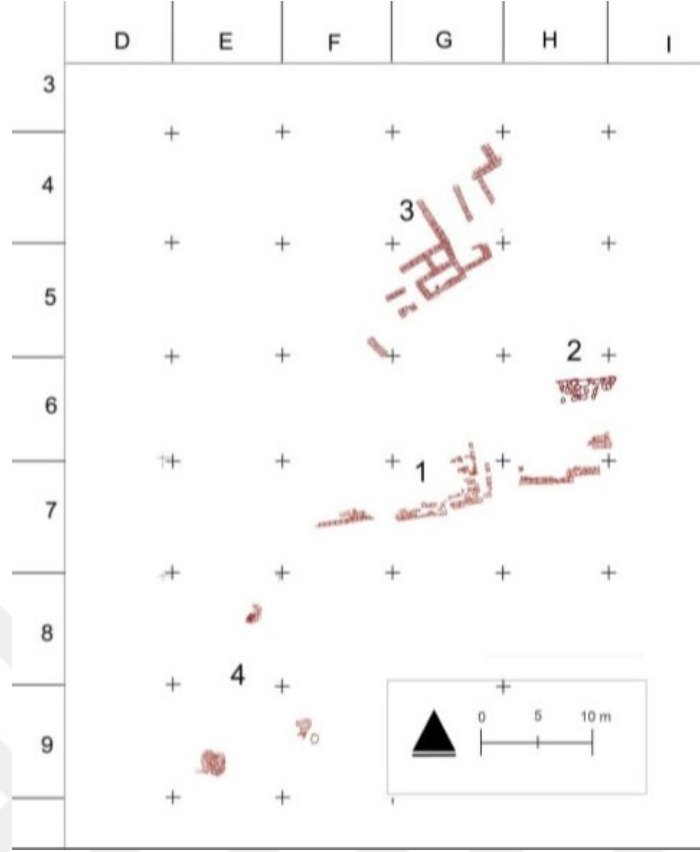
Plan 2.2. Güvercinkayaşı Orta Kalkolitik Dönem genel yapı planı.
(İndere, 2016: 27, Plan 4).

I. tabaka yerleşmenin tahribata en müsait alanlarında, özellikle yerleşmenin su baskınına açık, üst dolguların yıkılarak aktığı kuzey yamaç ve doğu teras üzerinde gözlemlenmiştir. Yapılar köşeleri dik açı yapan duvarlarıyla (1-2 sırası korunagelmüş), birden fazla kez yenilendiği anlaşılan taban sıvaları bulunan; içlerinde ocaklar, dikdörtgen formlu ve kubbeli fırınlar, at nalı biçimli közlükler gibi konut içi taşınmazları olan evlerden oluşmaktadır (Gülçur ve Endoğru, 1998: 87; Çaylı, 2018: 248).

II. tabaka, yerleşmede en uzun kronolojiyi sunan tabakadır. Taş mimari geleneği devam eder ve kendi içinde farklı yapı katlarını barındırır (Gülçur, Endoğru ve Demir, 2002: 105; Çaylı, 2018: 249). Zirve düzlüğündeki yapılarla yamaçtaki yapıları aşağı ve yukarı yerleşme olarak birbirinden ayıran, yaklaşık 30 metre uzunluğunda, 1,5-2 metre kalınlığında ve korunduğu kadarıyla iki kulesinin yüksekliği 2 metreye ulaşan, doğuda çift duvarlarla berkitilmiş sur/tahkimat, II. tabakanın en ayırt edici mimari yapısıdır. Büyük olasılıkla yerleşmenin batı ve kuzey girişlerini koruyan, iri taşlarıyla birer bastiyonu anımsatan iki mimari birim daha açığa çıkarılmıştır. Bu mimari kalıntıların, yukarı yerleşmeyi ayıran sur duvarıyla da benzerlik gösterdiği fark

edilmiştir. Sonuçta, yerleşmede karmaşık bir savunma sisteminin varlığı belgelenmiştir (Gülçur, 2012: 218, 219; İndere, 2016: 32). Yukarı yerleşmede sura güneyden bitişen altı ev (H13, H14, H15, H16, H18, H19) ile aşağı yerleşmede bulunan diğer evler arasında mimari plan açısından bir fark gözlenmemiştir. Aşağı ve yukarı yerleşme ayrımı, yukarı yerleşme evlerinin konut içi buluntuları ve depolama ünitelerindeki farklılığın ortaya çıkmasıyla yapılmıştır (Çaylı, 2018: 259, 260). Diğer konutlara göre daha büyük parseller içinde yer alan bu altı konut, büyük bir yangınla sona ermiştir. Kazı çalışmaları sırasında, bu yangın tabakasının ardından Orta Kalkolitik Dönemin sonlarına doğru bölgeye yabancı unsurların katıldığı kaydedilmiştir (Demirtaş, 2017: 33).

Yerleşmede Geç Kalkolitik Dönemi yansıtan III. tabakadır ve önceki mimari yapılanmadan farklı bir karakter sergilemektedir (Gülçur, 2012: 220) (**Plan 2.3.**). Orta Kalkolitik kalıntıların üzerinde yükselen bu yeni yapılanmanın ayırt edici ilk buluntuları Doğu Anadolu-Kuzey Mezopotamya'ya işaret eden bazı ç.ç. ve yukarı yerleşmede suru altlık olarak kullanan uzun ve geniş (yaklaşık 30m x 15m), analı kuzulu sisteminde kerpiç tuğla örülü teras yapısıdır. Temelini oluşturan kerpiç bloklar yer yer ancak beş tuğla sırası yüksekliğinde ele geçebilmiştir (Demirtaş, 2017: 176). Teras yapısının aşağı yerleşmeye kadar uzanan doğu kesiminde sınırını belirleyen, çok iri taşlardan bir istinat duvarı bulunmaktadır. Bu duvarda, büyük olasılıkla, yerleşmenin yapı molozundaki büyük taşlar kullanılmıştır (İndere, 2016: 34). Aşağı yerleşmenin kuzey yamacı üzerinde de kerpiç tuğladan bir yapı topluluğu açığa çıkarılmıştır. Bu yapının Obeyd kültürünün üç kanatlı yapı sistemini hatırlattığı belirtilmiştir. Kerpiç yapılara ek olarak, açık alanlarda bağımsız olarak inşa edilmiş silo ve fırın benzeri öğeler de bulunmaktadır (Demirtaş, 2017: 176). Bu tabakaya yönelik yapılan çalışmalardan elde edilen verilere göre Güvercinkayası yerleşmesinde, Obeyd kültür yayılımının göreceli olarak, Geç Obeyd sonu itibarıyla Post Obeyd sürecinin başlarına kadar izlendiği anlaşılmıştır (Demirtaş, 2017: 435).

Plan 2.3. Güvercinkaya Geç Kalkolitik Dönem genel yapı planı.
(İndere, 2016: 33, Plan 7).

Güvercinkaya yerleşmesinde “Tanımlanamayan En Üst Kültür Tabakası” olarak adlandırılan bir yapı evresi daha bulunmaktadır. Bu evreye ait tek bilgi, 7G açmasındaki L şeklinde uzanan bir duvar sırasından elde edilmektedir (**Resim 2.4**). Bu duvar, yerleşmenin genel duvar tekniğinden farklı olarak balık sırtı tekniğiyle inşa edilmiş ve yukarı yerleşmede ağır yangın gören II. tabakanın içine kadar inmektedir (İndere, 2016: 36).

Resim 2.4. Balık sırtı duvar. (Güvercinkayası Kazı Arşivi. (İndere, 2016: 37, Resim 11)).

Güvercinkayası'nın yerleşim planına yapı alanlarının yanı sıra açık alan yapıları ve yollar da dahil edilmektedir. Açık alanları ağırlıklı olarak yollar oluşturur (Çaylı, 2018: 265). Yollar yerleşme planını yapı adalarına bölecek şekilde beş hat oluşturmaktadır. Bu yapı adaları, ikisi üst altısı alt yerleşmede olmak üzere toplam sekiz birimden oluşur (İndere, 2016: 31, 32). Bunun yanı sıra sur etrafında konumlanan yapılaşmadan bağımsız, doğrudan anakaya üzerinde yer alan silolar ve petekler de açık alan yapıları içinde değerlendirilmektedir (Çaylı, 2018: 265).

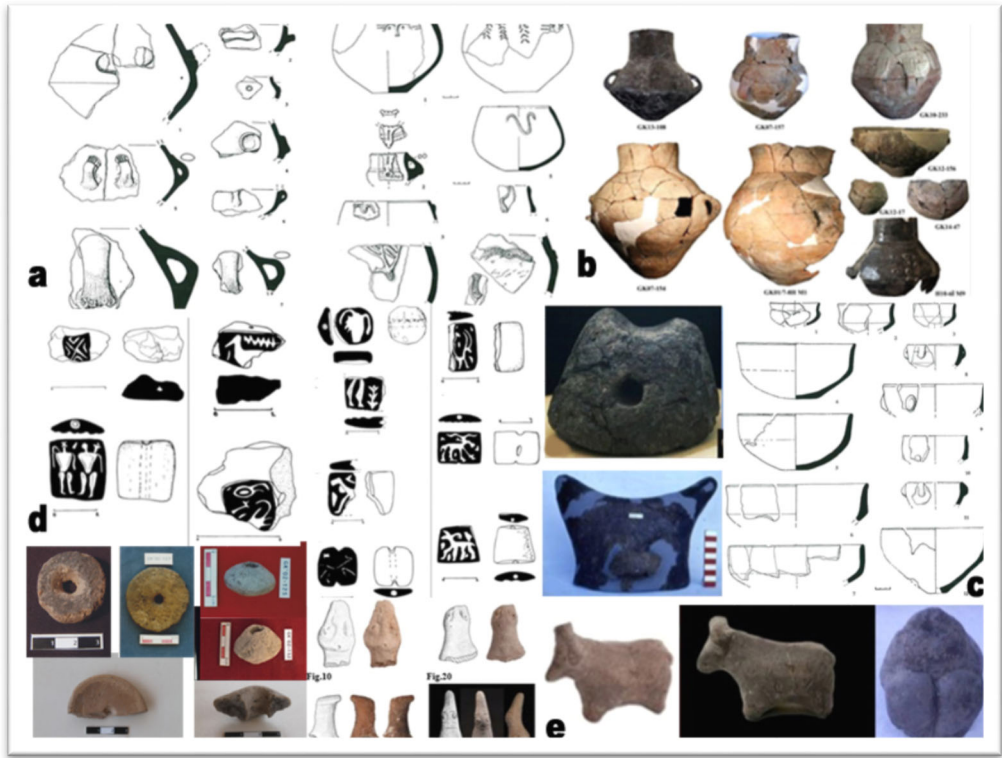
2.3. Ana Hatlarıyla Maddi Kalıntılar

Kazı çalışmaları tamamlanan yerleşmenin maddi kalıntıları incelendiğinde, Güvercinkayası sakinlerinin içinde buldukları Volkanik Kapadokya Bölgesi'nin hammadde kaynaklarından ve hayvan popülasyonundan da iyi faydalandıkları anlaşılmaktadır.

1996 yılından 2019 yılına kadar kayıt altına alınan envanter defterleri, tez çalışması kapsamında detaylıca incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda taşınmaz maddi kalıntılar (mimari öğeler) dışındaki alet ve buluntular, hammaddelerine göre; pişmiş ve

pişmemiş toprak, kemik ve boynuz, yontma taş, sürtme taş ve metal olmak üzere beş kategoriye ayrılmıştır.

Pişmiş ve pişmemiş toprak buluntular; ç.ç. grupları, baskı ve damga mühür, ağırşak, ağırlık, mekik, figürin / idol, boncuk ve kolye uçları, kulak tıkacı, bilye, sapan taşı, andiron/ocak ayağı, perdah aleti, disk, tezgâh ağırlıkları ve asil işlevi anlaşılamayan obje/nesne olarak adlandırılmış buluntulardır (**Resim 2.5.**).

Resim 2.5. Pişmiş toprak buluntu örnekleri (a ve c: Gülçur, 2004; b ve d: Demirtaş, 2017: 38, 301; e: Eser, 2018).

Kemik ve boynuz alet ve buluntular içinde; boncuk, kolye ucu, kemer tokası, bız, uç, iğne, delici, kesici, kazıyıcı, spatula, manşet, mühür, sap, sap yuvası, mablak, orak, balta, çekiç, kama, çuvaldız, mekik, halka, yapım artığı ve işlenmiş kemik/boynuz olarak adlandırılan buluntular yer alır. Yerleşmede dağınık ya da toplu halde ele geçirilmiş bütün halindeki çok sayıda boynuz da (Çaylı, 2018: 273) kayıt altına alınmıştır (**Resim 2.6.**).

Resim 2.6. Kemik ve boynuz buluntu örnekleri.
(a: Gülçur, Yılmaz, Çaylı ve Demirtaş, 2013: 454;
b: Gülçur ve Çaylı, 2010: 284; c: Çaylı ve Demirtaş, 2012: 10).

Yontma taş aletler ağırlıklı olarak obsidiyenden oluşmaktadır. Ender olarak çakmaktaşı da hammadde olarak kullanılmıştır. Bu kategoride; dilgi, kazıyıcı ve dilgilerden üretilmiş orak bıçaklarının yaygın aletler arasında yer aldığı, Dr. E. Coquiougniot tarafından bildirilmiştir. Ayrıca düzgün çıkarılmış dilgilerle birlikte iri yongalar ve tükenmiş çekirdekler de ele geçirilmiştir (Çaylı, 2018: 269). Yerleşmede tespit edilen alet dışı obsidiyen ve obsidiyenli buluntular da kendi içlerinde biçimsel ve işlevsel bakımdan çizi bezekli obsidiyen nesne, aynalar, kolye uçları, boncuk ve obsidiyen kakmalar olarak dört ana sınıfa ayrılmıştır (Demirtaş ve Çaylı, 2021: 18) (**Resim 2.7.**).

Resim 2.7. Yontma taş buluntu örnekleri
(a: Çaylı, 2009: 75; b: Demirtaş ve Çaylı 2021: Fig. 4-6).

Taş kap, havan /dibek ve havan eli, alt ve üst öğütme taşları, ezgi taşı, el taşı, vurgu taşı, biley taşı, ağırlık¹¹, tezgâh ağırlığı, kapı sövesi ve portatif kazık dikme altlıkları, sapan taşı, balta ve yassı balta, işlenmiş veya yarı işlenmiş objeler Güvercinkayası yerleşmesinin sürtme taş buluntu topluluğunu oluşturmaktadır. Öğütme taşları, buluntu topluluğunda dikkate değer biçimde öne çıkmaktadır (**Resim 2.8.**).

Metal buluntu az miktardadır. Doğal bakırdan olası bir iğne ve tanımlanamamış iki obje envantere kaydedilmiştir. Bunlara ek olarak işlenmiş deniz kabukları ve deniz kabuğundan yapılmış kolye ucu, boncuk da kazı çalışmaları sırasında ele geçirilen buluntular arasındadır.

¹¹ Kilo hesabı yapmak için kullanıldığı düşünülen taşlardır. Ivan Pavlû, Jaroslav Řídký, Celine Wawruschka, Sevil Gülçur Grinding Stones And Handstones From The Chalcolithic Site Of Güvercinkayası 1996-2004, *Anatolia Antiqua* XV, 2007, 17-48.

Resim 2.8. Sürtme taş buluntu örnekleri. (GK Kazı Arşivi).

2.4. Üretim Teknolojileri

Güvercinkayası yerleşmesinde ele geçirilen buluntuların hammaddelerine göre beş kategoriye ayrıldığı daha önce belirtilmiştir. Güvercinkayası sakinlerinin gündelik yaşamlarını ve geçim ekonomilerini anlamada önemli yer tutan ç.ç. ve alet üretim teknolojilerine dair bilgiler, bu kategori kapsamında incelenmiştir. Bu noktada literatürdeki üretim geleneklerine kısaca değinerek Güvercinkayası yerleşmesinde kayda geçen üretim teknolojileri aktarılmaya çalışılmıştır.

Yontmataş aletler, keskin kenarla kırılma özelliği gösteren, homojen kayaların üzerinden darbe ya da baskı yoluyla parça/yonga çıkarılarak yapılan aletlerdir. Hammaddenin doğal hali yumru, parçanın çıkarıldığı kütle çekirdek, çıkan parça ise yongadır. Parça çıkarmak için uygulanan işleme yongalama adı verilir. Yongalamanın farklı yöntemleri vardır. Bunlar doğrudan vurma ve dolaylı vurma uygulamaları altında çeşitlilik göstermektedir (Özdoğan, 2019: 93, 94, 95, 96). Yongalama ile şekillendirmenin en temel ilkesi, alınacak sonucun önceden belirlenebileceği hammaddenin seçilmesidir. Kullanılan başlıca hammaddeler; çakmaktaşı, obsidiyen, kuvars ve benzeri kayalar ve silisli fosillerdir (Özdoğan, 2019: 65-96).

Obsidiyen aletler, Güvercinkayası'nın yontma taş endüstrisi içinde yaklaşık %99'luk bir oranla temsil edilmektedir. Bunun yanında prestij objesi sayılabilecek, özenli yapımların bir bölümünün çakmak taşından üretildikleri bilinmektedir (Gülçur ve Çaylı, 2009: 273).

Güvercinkayası'nda ele geçirilen yontmataş aletler üzerinde ilk değerlendirmeyi Prof. Dr. Nur Balkan Atlı yapmıştır. Atlı, aletlerin çoğunluğunu iri, tablasal yongalar üzerine yapılmış yan veya yuvarlak kazıyıcılar ve sarp düzeltili kalın dilgilerden oluştuğunu belirtmiştir (Gülçur ve Endoğru, 1998: 96). 1999 yılından itibaren yontmataş aletler Dr. E. Coquegniot tarafından çalışılmaktadır. Coquegniot'nun ön değerlendirmelerine göre Güvercinkayası obsidiyenleri arasında düzeltili dilgiler, iri dilgilere ait kırık parçalar, kazıyıcılar ve tarımsal faaliyetin bir göstergesi olan silika parlaklığı içeren orak bıçaklar sıkça görülür. Yanıklı alan olarak da adlandırılan yukarı yerleşmede sur duvarına dayanan evlerin açığa çıkarıldığı plan karelerden ele geçirilen, son derece özenle yapılmış bir dizi dilgi yontmataş aletlerde üretimin belirli bir bölümünün yerleşme içinde gerçekleştirildiğini düşündürmüştür (Gülçur ve Endoğru, 2001: 51; Gülçur ve Kiper, 2004: 428). Yontmataş aletlere yönelik yeni dönem çalışmalar ise Uğur Erdođan¹² tarafından yüksek lisans tezi kapsamında yapılmaktadır. Erdoğan'dan alınan ön bilgilere göre Güvercinkayası'nda yongalama, çoğunluğu tek vurma düzlemlili çekirdekler üzerinde, doğrudan vurma tekniği ile gerçekleştirilmiştir. Çekirdekler, doğal yüzlerinin tamamının yongalanmasına ihtiyaç duyulmadan kullanılmıştır. Doğal yüzli yongaların sayısının oldukça fazla olması, çekirdek hazırlama işleminin yerleşmede yapıldığını göstermektedir.

Sürtmetaş aletler, hammaddenin aşındırılarak-sürtülerek biçim almasını sağlayan yöntemle yapılan aletlerdir. Aletlerin yapım süreçleri hammaddenin üzerine darbe uygulanarak parça koparılması ve bir taslak oluşturulmasıyla başlar. Daha sonra aşındırma, çekiçleme, kesme-çentik açma, delik açma ve halka oyma, parlatma ve bileme gibi ihtiyaca göre şekillenen bir dizi işlemden geçirilerek alet elde edilir. Sürtmetaş alet yapımında, kireçtaşı gibi yumuşak ya da granit gibi sert kayalardan, iri kristalli kayalardan ya da kristal dokusu olmayan kayalardan, oluşum süreci bakımından çökellerden ya da volkanik katılaşım ve başkalaşım kayalardan oluşan

¹² Uğur Erdoğan, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Bölümü Yüksek Lisans öğrencisidir.

çok geniş bir hammadde yelpazesinden yararlanılmaktadır. Bu tercih üretilecek aletin ya da eşyanın kullanım amacıyla alakalıdır (Özdoğan, 2019: 167-175).

Güvercinkayası küçük buluntuları arasında sürtme taş alet ve gereçler en yoğun buluntu topluluğunu oluşturmaktadır (Gülçur ve Endođru, 1999: 83). Sürtmetaş aletlerle ilgili ilk incelemeler Prag Üniversitesi'nden Prof. Dr. Ivan Pavlů tarafından yapılmıştır. 2003'de yayınlanan ön raporda Pavlů, öğütme taşlarını alt ve üst öğütme taşları olarak iki gruba ayırmış ek olarak tek elle ya da çift elle kullanılmış çeşitli aletlerin varlığına dikkat çekmiştir. Raporda alt öğütme taşlarından büyük sabit taş levhalar şeklinde bahseder. Üst öğütme taşları için "alt levhalar üzerinde kullanılan tipik somun şeklindeki taşlar ve uzunlamasına yönlü çift elle kullanmayı gerektiren varyasyonlar" tanımlamasında bulunur. Tek elle kullanılan küçük çanak benzeri taşlar havan olarak tanımlanır (Pavlů, 2004: 429). Bunun yanı sıra çok sayıda in-situ örnekle temsil edilen öğütme taşları ve el taşları üzerinde detaylı bir analiz yapılmıştır (Pavlů, Řídký, Wawruscka ve Gülçur, 2007). Buna göre küresel ya da oval şekilleri olan küçük boyutlu buluntular genellikle taşların doğal biçimlerini yansıtır. Daha büyük boyutlu buluntular ya düzensiz şekildeki yassı parçalar halinde ya da tüm karesel formda şekillendirilmiştir. Kenarlar genellikle geniştir. Üst öğütme taşları özenli yapımlardır. Kare formda ya da daha sıklıkla somun benzeridirler. Kare formlu olanlar iki yüzeyden de kullanılmaya uygundur ancak bu istisnai bir uygulamadır. Somun formlu öğütme taşları ise en uygun tutuşu sağlamak için üst tutma yüzeyi özenle işlenmiştir. Bazı örneklerde kenarlardan biri, özellikle sol taraf, kasıtlı olarak bir tutamak yaratacak biçimde daraltılmıştır (Pavlů, Řídký, Wawruscka ve Gülçur, 2007: 18, 19). Sürtmetaşlar üzerindeki yeni dönem çalışmalar Dr. J. Řídký tarafından hâlâ yürütülmektedir.

Güvercinkayası yerleşmesinde küçük buluntuların önemli bir bölümünü de boynuz ve kemik aletler oluşturmaktadır (Gülçur ve Endoğru, 1999: 82). Tam biçimi verilmiş kemik aletleri tanımak genellikle kolaydır. İşlevsel olan uç kısımları kopuk, parça halindeki aletler, kemiklerin dış yüzeyleri doğalında pürüzsüz olduğu için ve bazı aletlerde iç yüzey düzeltilmeden bırakıldığından oldukça güç tanımlanır ya da tanımlanamaz. Ayrıca kemik üzerinde görülen kesme izleri ve yarıklar kemik iliğinin çıkarılması için de açılmış olabilir ya da kemiği kemiren bir hayvanın diş izleri de kullanım ve biçimlendirme izleriyle karıştırılabileceği için yanıltıcı olabilir. Doğal

formuyla kullanılan aletleri tanımlamak ise ancak üzerinde oluşan kullanım izlerinin tespitiyle mümkündür. Kemiğin işlenme yöntemleri amaca ve kullanılan kemik türüne göre değişkenlik göstermektedir. Kemik alet yapımında temelde doğrudan vurma ve dolaylı vurma yöntemlerinin kullanıldığı bilinmektedir. Doğrudan vurma yönteminde uygulanan güç denetimsiz olduğundan parçaların boyut ve biçimleri düzensiz olur. Dolaylı vurma yönteminde ise darbe daha denetimli olur, parça biçimleri de daha düzgündür. Bu bağlamda dilme, çentik açma, kesileme, yongalama gibi darbeye dayalı uygulamaların yanında aşındırma, inceltme, oluk açma, delme, taş kalem yöntemi, testereleme, kazıma, sürtme, açıklama gibi uygulamalar kemik alet yapımında kullanılan uygulamalardır (Özdoğan, 2019: 207, 208).

Güvercinkayası kemik aletleri üzerindeki çalışmalar Dr. Rosalia Christidou tarafından yürütülmektedir (Gülçur ve Endoğru, 2001: 51). Yerleşmede ele geçirilen kemik aletler neredeyse tamamen boynuzlardan ve uzun kemiklerden yapılmıştır. Bunların temini ve alet yapılırken kullanılan üretim yöntem ve teknikleri birbirinden farklıdır. Boynuz ve uzun kemikler alet türleri açısından da örtüşmemektedir. En yaygın boynuz aletler; saplar, kazıyıcılar ve baltalardır. Bunlar boynuzun enine aşındırılmasıyla yapılmıştır. Kemiği bölmek ve boşluk oluşturmak için kesme ve doğrama yöntemi kullanılmıştır. Preformları şekillendirmek için kazıma, aletlerin son işlemi için tıraşlama ve aşındırma işlemleri kullanılmıştır. Boynuzun debitaj ürünlerinden çok az alet yapılmıştır. Bunlar iğneler ve bir kemer tokasıdır. Bu aletleri yapmak için boşluklar oyma ve yarma yöntemleri kullanılarak çıkarılmıştır. Aletleri şekillendirmek için ekleme, tıraş ve aşındırma kullanılmıştır. Arkeozoolog Dr. Buitenhuis'a göre ince uzun aletlerin yapımında tavşan kemikleri kullanılmıştır. Uzun kemikler sivri uçlu, kesici ve sıyrıcı aletler, halkalar ve bir "basınç düşürücü?" üretmek için tercih edilmiştir. Uzun kemiklerden yapılmış en zengin alet kategorisi olan sivri uçlu aletler, 0,5 cm boyutunda, eğimli veya daraltılmış tabanlı bızlar ve kısa uçlardır. Halkalar hariç çok az alet, bütün uzun kemiklerden ve enine kesilmiş veya kırılmış olanlardan yapılmıştır. Uzun parçalar, yani kırık kemiklerden elde edilen kıymıklar, oluk ve kıymık yöntemiyle parçalanarak yapılan aletler baskındır. Genel olarak, sivri uçlu aletlerin çoğu uzun parçalardan yapılırken, kesme ve kazıma aletleri hem uzun hem de enine geniş parçalardan yapılır. Uzun kemiklerden yapılan aletler aşınma, tıraş

yöntemiyle yapılmıştır ve aletler nadiren rötuşlanmıştır (Christidou, 2002: 106, 107; 2011; 2013; Gülçur ve Çaylı, 2010: 367).

Gündelik yaşamı anlamada önemli olan ç.ç. üretimi, kullanılacak kilin elde edilmesi, hazırlanması, biçimlendirme, bezeme ve fırınlama gibi bir dizi işlem ve süreç gerektirmektedir (Özdoğan, 2019: 233). Bu sürecin sadece biçimlendirme ve fırınlama aşamalarına çalışmamızda ana hatlarıyla yer verilmiştir.

Yatağından alındıktan sonra belirli işlemlerden geçen kil, yoğurularak hamur haline gelir ve biçimlendirme aşamasına hazırlanmış olur.¹³ Biçimlendirme yöntemleri temelde elle biçimlendirme, yavaş dönen çark ve hızlı dönen çark kullanarak biçimlendirme olmak üzere üç ana başlık altında toplanır. Elle biçimlendirme işleminde kalıp kullanma, kangal-sucuk yöntemi gibi alt uygulamalar olduğu bilinmektedir. Kabın yapımı tamamlandıktan sonraki aşama fırınlamadır. Bu süreçte fırınlanan kap hamurunun kimyasal bileşimi, kullanılan yakıt, fırın içindeki oksijen dolaşımı, ısı derecesi ve süresi gibi etkenler sonucu belirler (Özdoğan, 2019: 241, 242, 243, 244, 267). Üretilen kaplar açıkta yakma, çukurda fırınlama ve kapalı fırın gibi değişik biçimlerde fırınlanabilir. Açıkta yakma ender kullanılır ve demir oksitli kille yapılan kaplar için uygundur. Kapalı fırınlar ise çömlekçiliğin zanaat olmasıyla ortaya çıkmıştır. Fırınlamada temel ayırım fırınlama sırasında kapların oksijenle temas edip etmediğidir. Oksijenli “yükseltilmiş” ya da “okside” ortamda pişen kaplar açık bir renk alırlar. Oksijensiz “indirgenmiş” ya da “karbonize” ortamda pişen kaplar ise koyu renklerde olurlar (Özdoğan, 2019: 270, 271).

Güvercinkayası çanak çömleği dört ana gruba ayrılmıştır. Siyah/Koyu Perdahlı Mal (WI) üç ana tabakanın baskın grubudur. İkinci mal (WII), V şeklindeki çizme bezemeli ince cidarlı kaplardan oluşur ve Siyah/Koyu Perdahlı Malların alt grubudur. Üst tabakanın Açık Hamurlu Malları (WIII), özellikle yüzeyleri çakmaktaşıyla kazınarak pürüzsüzleştirilmiş konik çanaklar, üst tabakanın ikinci baskın ç.ç. grubunu oluşturur ve yerleşmedeki kültürel değişimin bir göstergesidir. Diğer bir küçük grup ise doğrudan Can Hasan I 2A ile ilişkilendirilebilecek Bikrom Boyalı Mal (WIV) olup, çoğunlukla ithal kaplardır (Gülçur, 2004; Gülçur, 2012: 221).

¹³ Detaylı bilgi için bkz. Mehmet Özdoğan, **Hammaddeden Ustalara Tarihöncesi Arkeolojisinde Malzeme**, 1. Basım, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2019, 233-240.

Güvercinkayası kapları yerel üretimdir ve el yapımıdır. Hamurları birkaç istisna dışında mineral katkılıdır. Kıyılmış saman (organik lifler), küçük tüf parçacıkları ve mika parçaları sıklıkla kullanılmış ikincil katkılardır. Orta ve büyük boy kaplar, kademeli bir sarma tekniği kullanılarak üretilmiştir. Geniş kangalların ek yerleri, çömlekçinin kapların yüzeyinde bıraktığı parmak izlerinden tespit edilmiştir. Çanakların genellikle ek yerlerinden uzun ve düz bir şekilde kırılmış olmaları ve enine kesitlerin yivli veya yuvarlak olması, yapım aşamasında parçaların ayrı ayrı şekillendirilip sonra birbirine yapıştırıldığını düşündürmektedir. Dikkatlice perdahlanmış yüzeylerde bile fark edilen düzensiz, ince çapraz tarama izleri görülmektedir. Bu izler fazla kili çıkarmak için ahşap, kemik, obsidiyen veya ç.ç. kırıklarından yapılmış bir aletle deri sertliğindeki kap yüzeylerinin düzeltildiğini göstermektedir. Güvercinkayası kaplarının yüzey renkleri ağırlıklı olarak siyah/koyu renk olsa da bir çeşitlilik de söz konusudur. Ana renk değişimleri, hamurdaki maddeler ve ateşleme tekniklerinin bir sonucudur. İkincil renk değişimleri çömleklerin kullanım ve saklama koşullarından etkilenecek şekilde meydana gelmiştir. Kırmızı renkte pişmiş bir çömleğin dış yüzeyi kasıtlı olarak siyaha indirgenmiştir. Siyah renkte pişmiş kap profillerinin iç kenarı boyunca görülen ince kırmızı okside çizgi, bu işlemin bir başka göstergesi olarak kabul edilmiştir. Bu uygulama Güvercinkayası çömlekçilerinin siyah perdahlı kaplar üretmeyi amaçladığı yönünde yorumlanmaktadır (Gülçur, 2004).

2.5. Geçim Ekonomisi

Güvercinkayası'nın içinde bulunduğu bölgede, Orta Kalkolitik yerleşimlerin ekonomisi öncelikle kuru tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır (Gülçur, 2012: 221). Yerleşmenin tamamına yayılmış halde ve çok sayıda ele geçen öğütme taşlarıyla, depolanmış evcil ve yabani hayvan kemik ve boynuzlarının bir arada görülmesi Güvercinkayası'nın geçim ekonomisinde tarımla hayvancılığın başa baş gittiğini gösterir (Gülçur, Endoğru ve Kara, 2000: 60).

Güvercinkayası kazı çalışmaları boyunca ele geçirilen hayvan kemikleri üzerinde arkeozoolog Dr. H. Buitenhuis incelemeler yapmıştır. Buna göre yerleşmede en yaygın tüketilen evcil hayvanlar koyun (*Ovis aries*), keçi (*Capra hircus*), sığır (*Bos taurus*) ve

biri büyük, Equus (ferus/caballus), diğeri daha ufak olan Equus (hydruntinus/asinus) iki at türüdür. Koyun ve keçi ağırlıklı olarak tüketilirken sığır ikinci sıradadır. Bu türler hem aşağı hem yukarı yerleşmede en sık karşılaşılan türlerdir. Domuz ise oldukça azdır. Av hayvanları yoğunluğa göre sırasıyla geyik (erken evrelerde daha yoğun), at, eşek, tavşan, tilki, porsuk ve kanatlılardan oluşur. Beslenmede ve ekonomide kanatlı hayvanlar önemli yer tutmaz. Ördek ve büyük kuşlara ait kemikler hem yukarı yerleşmede daha fazladır hem de burada yabani koyun ve keçiye kıyaslanınca sayıca üstündür. Yukarı yerleşmede ağırlıklı olarak kanatlı hayvanların avlanıp tüketildiği söylenebilir. Bu durum yukarı yerleşmede yaşayanların ayrıcalıklı konumlarıyla ilişkilendirilebilir. Balıkçılığın geçim ekonomisindeki yeri bilinmemektedir. Güvercinkayası sakinlerinin protein ve karbonhidrat içeren dengeli bir diyetle sahip oldukları kanısına varılmıştır (Buitenhuis, 1999; Çaylı, 2018: 272).

Geyik ve yabani sığır avcılığı da dönemin geçim ekonomisinde belirleyicidir (Arbuckle, 2006: 72). Güvercinkayası'nda evcil hayvanların yerleşme içinde barındırıldıklarına dair somut bir veri elde edilmemiştir. Kazılar sonucunda elde edilen hayvan kemikleri arasında evcil ya da yabani hayvanlara ait boynuzlar dışında kafatası parçası neredeyse yoktur. Bu nedenle kasaplık hayvanların ve av hayvanlarının, yerleşmeye getirilmeden önce bir ön işlemde geçirilmiş olduğu düşünülmektedir (Gülçur ve Kiper, 2004: 19).

Kalkolitik Dönemde geçim ekonomisinde sütün diyetle katılması önemli bir basamak olmuştur (Schoop, 1998). Güvercinkayası sakinlerinin de süt ekonomisine geçtiği bilinmektedir (Buitenhuis, 1999: 65). Güvercinkayası'ndan elde edilen demografik veriler hem koyun hem de keçilerin nispeten ileri yaşlarda kesildiğini ve hayatta kalma yaşının altı aydan altı yıla kademeli olarak değiştiğini göstermektedir. Bölgede bulunan daha eski ya da çağdaş diğer yerleşmelerde görülmeyen bir biçimde, Güvercinkayası'nda hayvan kesiminin 3-6 yaş aralığına odaklandığı anlaşılmıştır. Bu durum, süt ve yün gibi ikincil ürünlerin pastoral yönetimin temel bir hedefi olduğunu gösterir. Yanı sıra aşağıda açıklandığı üzere hem B tipi süt¹⁴ hem de yün üretim modeli beklentilerine uymaktadır (Buitenhuis, 1999; Arbuckle, 2006; Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009). Koyun ve keçi kemikleri üzerinde yapılan ölçümler, birbirine

¹⁴ Bkz. sayfa 45

kaynamamış kemik örneklerinin kaynamış örneklerden daha fazla olduğunu gösterir. Bu durum genç erkeklerin kesim için hedeflendiğine dair kanıt kabul edilir.

Güvercinkayası'nda genel olarak görülen yüksek hayatta kalma oranına rağmen erkek keçilerin yetişkinliğe ulaşana kadar kesilmediğine dair çok az kanıt vardır. Bu, pastoral üretimin muhtemelen süt, et ve yünün bir kombinasyonunun üretimine yönelik olduğunu göstermektedir. Güvercinkayası'nda yaşlı hayvanlara ait kalıntılardaki yoğunlaşmanın, keçi üretim sisteminin doğrudan bir yansımını temsil etmekten ziyade, sahalar arası bir tedarik sistemine katılımı yansıtması da mümkündür. Yerleşmede 1-2 yaşındaki keçi kalıntılarının azlığı, bu hayvanların başka yerlerde, örneğin Köşk Höyük gibi, tüketim için beslendiğini gösterebilir. Ayrıca daha düşük bir ihtimal olarak süt ve yün sürülerinde verimliliği azalan yaşlı keçiler et için kesilmiş olabilir. Bu yorumlardan herhangi biri Güvercinkayası hayvancılığının daha önce öne sürüldüğünden (Arbuckle, 2006: 514-520) çok daha büyük ve karmaşık bir bölgesel sosyo-ekonomik sisteme dahil olduğunu ileri sürer (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 144).

Güvercinkayası'nın botanik verilerini Prof. Dr. R.T.J. Cappers çalışmıştır (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş, 2013: 106). Tarımda en baskın grup buğdaydır (*Triticum turgidum* ssp. *dicoccon*). Sonrasında sert burçak (*Vicia ervilia*), mercimek (*Lens culinaris*) ve asma (*Vitis vinifera*) gelmektedir. Çok az oranda kabuklu arpa da gözlemlenmiştir. Sert burçak ve mercimeğin tane boyutlarının ufak olması, elek artıkları olarak diğer tahılların arasına karışmış olabileceğini düşündürür (Cappers vd., 2002; aktaran Çaylı, 2018: 273). Öğütme taşları üzerinde yürütülen ¹³C ve ¹⁵N izotop analizleri, kültür bitkilerinin, özellikle tahılların, bazen yağlarla birlikte öğütüldüğünü ortaya koymuştur. Yanı sıra ortaya çıkan yüksek azot değerleri, çeşitli et türlerinin işlendiğinin de göstergesidir. Buradan hareketle öğütme taşlarının Kalkolitik evlerde yemek hazırlamanın çeşitli aşamalarında kullanılan çok işlevli bir araç olduğu yorumuna varılmıştır (Pavlû, Gülçur, Jackova ve Buzek, 2009: 26). Ev ekonomisi içerisinde kullanılan öğütme taşlarının standart bir seti olduğu tespit edilmiştir. Bu set ortalama üç üst öğütme, bir alt öğütme taşı ve küçük bir havandan oluşmaktadır. Yanı sıra standart olmayan başka bir set fazladan bir alt öğütme taşı ve daha büyük tabak benzeri havanları içermektedir. Bu setlerin tespit edildiği evler/odalar ile ilgili, buraların muhtemelen daha geniş bir insan grubuna yemek hazırlamak için hizmet

vermiş olduğu ve yerleşme içinde farklı bir rol oynamış olabileceği yorumu yapılmıştır (Pavlú, 2004: 431).

2.6. Arkeozoolojik Bir Katkı

Arkeozoolojik çalışmalar pastoral üretimle ilgili soruları ele alırken koyun ve keçilerin, yaş ve kemik ölçüsü verilerini bir arada değerlendirir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 131). Kesim için seçilen hayvanların yaş ve cinsiyet kompozisyonu gibi veriler, pastoral üretimin hedeflerini yorumlamak ve üretimin genel hedefleriyle ilişkilendirmek için önerilen modellerde kullanılır (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 132). Bu modeller hayvan kesildikten sonra elde edilen et gibi birincil ürünlerin ya da süt ve yün gibi ölüm öncesi ikincil ürünlerin üretimini maksimize etmeye odaklanmış olabilir. İki şekilde de temelde sürü yönetimi hedefleri ile kesim için seçilen hayvanların cinsiyet ve yaş verileri arasındaki ilişkileri yorumlamak için kullanılırlar (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 132).

Payne'nin önerdiği modellere göre (Payne, 1973: 281-285 Fig.1, 2, 3), üretim hedefi öncelikle et olduğunda genç erkek hayvanlar maksimum kilolarına ulaştıklarında (18-30 ay arası) kesilecekleri tahmin edilir. Bu yaş aralığı; yem temini, otlatma maliyeti, sürü denetimi için iş gücü gibi farklı ihtiyaçlara ya da dış etmenlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilir. Bu modeli kullanmaya uygun olan hayatta kalma eğrisi, erkekler için ilk 2,5 yıl içinde aniden düşüş gösterir. Dişilerde ise yetişkinliğe doğru kademeli olarak azalma beklenir. Et odaklı pastoral modelde uzun süre hayatta kalan hayvanların çoğu dişidir (Payne, 1973: 281, 282).

Pastoral üretimin birinci hedefi yün veya kıl olduğunda, dişi/erkek fark etmeksizin hayvanların çoğunun en azından yetişkinlik dönemine kadar hayatta kalması beklenir (Payne, 1973: 282). Çünkü iki cinsten de yoğun lif elde edilebilir. Lif modelini et modelinden ayıran veri, kazılarda ele geçirilen, iki cinse de ait olan ileri yaşlardaki hayvan kemikleridir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 132, 133).

Bir diğer üretim modeli, hedef süt olduğu zaman nasıl verilerin beklendiğini açıklamaya odaklanır. Bu durumda çobanlar, insan tüketimine yönelik süt teminini maksimize etmek için erkek kuzuları kesmelidir (Payne, 1973: 281). Bu model en genç

erkek hayvanların kesimine odaklanmasıyla et odaklı modelden ayrılır. Arkeolojik bağlamlara uygulanması yönündeki tartışmaların en çok bu model üzerinde yürütüldüğü belirtilmektedir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 133).

Tartışmaların ilki, modern süt üreticilerinde yaygın olan ve süt üretimini maksimize eden, kuzuların genç yaşta kesilmesi uygulamasının ilkel evcil hayvanlarda işe yarayıp yaramayacağına şüpheli bulunması üzerinedir (Clutton-Brock 1981, McCormick 1992, Balasse 2002; akt. Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 133). Bir başka tartışma konusu Payne'nin süt modelinin büyük ölçekli pazarlara yoğun süt üretimini tanımlaması ve bunun prehistorik sosyoekonomik bağlamlara uygulanabilirliği üzerinedir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 133). Halstead, süt odaklı bu tür bir pastoral sistemin uzmanlaşmış çobanların bulunduğu koşullarda daha mümkün olabileceğini belirtmiştir (Halstead, 1998: 11). Daha küçük ölçekli bir geçim stratejisine odaklanan, az miktarda sütle yetinip geleceği güvence altına almak için hayvan kesimini uzun süreye yayan üreticilerin varlığı daha olası görülmektedir (Halstead, 1998: 9). Bu durum Payne'nin et modelini andırır. Et ve süt odaklı (yoğun olmayan) üretimi, et modeli verileri içinde ayırt etmek mümkün olmayabilir. Benzer şekilde süt modeline benzeyen ölüm verileri de süt üretiminden başka bir dizi davranışla açıklanabilir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 133).

Ayrıca süt teminiyle alakalı verilerin zayıflığına vurgu yapılmaktadır. Yoğun kuzu kesimine dair veriler, süt üretimi ihtimalini pekiştirse de süt tüketiminin kesin kanıtı olarak görülmemektedir (Halstead, 1998: 7).

Tartışılmakla beraber, Payne'nin bu modelleri birden fazla ürün temini hedefinin nasıl dengelenebileceğine ilişkin örnekler sunmakta ve arkeozoolojik verileri yorumlamaya yönelik "başlangıç noktası" olarak görülmektedir (Halstead, 1998: 4, 5).

Payne'nin modellerine ek olarak iki farklı üretim modeli daha önerilmektedir. Bunlardan biri Payne'nin "A Tipi Süt" olarak adlandırılan modelinin yanına gelen "B Tipi Süt" modelidir. Bu model Halstead'in daha olası gördüğü yoğun olmayan köy çobanlarına benzer şekilde kuzuların ilk yılları boyunca gecikmeli olarak kesilmesiyle karakterize edilir. Bu modelde temel kıstas 6-12 aylık kuzuların ve daha sonra gelen 2-4 yaş arasındaki yetişkin dişilerin ölüm eğrileridir (Vigne ve Helmer, 2007: 20).

Önerilen diğerk model, yumuşak et “tendermeat” modelidir. Bu model genç koçların 6-12 ay arasında kesilmesini öngörmektedir (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 134).

Bu iki model Payne'nin modellerindeki boşlukları doldurmak ve et, süt ve yünü birlikte içeren, karmaşık “karışım pastoral yönetim biçimlerini” yorumlamakta kullanılan “ara yönetim stratejilerini” temsil eder (Arbuckle, Öztan ve Gülçur, 2009: 134). Bu durum daha önce ifade edildiği gibi, Güvercinkayası'nın üç ürünü de içeren kombinasyonlu pastoral üretiminde de görölmektedir.

Hayvansal lif kullanımına dair veriler Neolitik Döneme kadar uzansa da Orta Anadolu'da gerçek yoğunlaşmanın, kalıcı ve önemli toplumsal eşitsizliklerin yükselişiyle yakın bağlantısı bulunur. Buna göre hayvansal life yoğunlaşmanın M.Ö. 5. ve 4. Binyılda Geç Kalkolitik ile başladığı görölr. Orta Kalkolitik'te lif kullanımına yönelik ilginin ilk belirtilerinin göröldüğü yerleşmelerden biri Güvercinkayası'dır. Bu belirtiler genel olarak koyun popöasyonundaki artışla, özel olarak ise yetişkin erkek koyunların hayatta kalma oranlarındaki yükselişle kendini gösterir (Arbuckle, 2014: 220, 221). Bu durum Payne'nin lif modeline benzemektedir. Koyunların yün odaklı yönetilip yönetilmediğini anlamak için en sık kullanılan yöntemin de Payne'nin lif modeli olduğu belirtilmektedir (Arbuckle, 2014: 212).

Güvercinkayası'nda dokumacılıkta hayvansal lif kullanımına dair doğrudan kanıt elde edilememiş olsa da arkeozoolojik veriler hayvansal lif kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bunun yanında Güvercinkayası, arkeozoolojik verileriyle Orta Kalkolitik Dönemde ikincil ürün olarak sütle birlikte yüne de odaklanıldığını gösteren ilk verileri sunması açısından da önemli bir yerleşmedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DOKUMACILIKTA KULLANILAN ALETLER

Literatür incelendiğinde dokumacılıkta kullanılan aletlerin tanımları ve sınıflandırılmaları çeşitlilik göstermektedir. Aynı alet türlerinin farklı isimlerle tanımlandığı da görülmüştür. Aletler ve ürünler, üretim yöntemlerine ve zaman içindeki gelişimlerine göre genel olarak dokusuz/dokuma öncesi, örme/örgü ve dokuma olarak sınıflandırılmaktadır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 23; Martin, 2022: 17-61; Yüksel Uzunöz, 2022: 203).

Dokusuz/dokuma öncesi ürünler genellikle ilk ve en basit tekstil ürünleri olarak tanımlanır. Korunma amaçlı giysiler ya da barınak yapımında kullanılan deri, kürk, post ya da keçe gibi hammaddeler ve bunların üretiminde kullanılan aletler bu grup altında değerlendirilir (Durmuş ve Aksoy, 2020: 29; Martin, 2022: 26-33).

Örgü/örme ürünler, hayvansal (çeşitli hayvan yünleri, tiftik, ipek) ve bitkisel (yabani keten, hasır otu, saz, kamyş, tahıl sapı, kenevir, jüt, kendir, pamuk, mısır) lifler kullanılarak ağ benzeri bir yapı oluşturmak için sarma örgü tekniği ve basit örgü tekniği gibi çeşitli tekniklerle¹⁵ elde edilen ürünlerdir (Durmuş ve Aksoy 2020: 69; Martin, 2022: 61; Yüksel Uzunöz, 2022: 204; Meral ve Kızılyalçın, 2019: 9; Breniquet, 2008: 83-101).

Dokusuz/dokuma öncesi ve örme/örgü ürünlerin yapımında kullanılan aletler hemen hemen aynıdır. Özellikle kemikten yapılan iğne, bız, delici, tığ, mablak gibi aletlerin ağaç kabuklarını ve bitki liflerini birbirine tutturmak (Durmuş ve Aksoy: 2020: 73), tekstil üretimi, deri işlemeciliği ve sepetçilik (Gennz, 2016: 9, 11) gibi geniş kullanım

¹⁵ Detaylı bilgi için bkz. Fuat Durmuş, Aslı Aksoy, **Etnoarkeolojik Yaklaşımlarla Troya'nın Prehistorik Dönem Dokuma Aletleri**, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2020, 69.

alanları bulunur. Delici aletlerin deri ve hasır üzerinde delik açmak için kullanıldıkları da bilinir (Özdoğan, 2019: 210).

Örgü/örme ve dokuma tekstil ürünleri yapım tekniği ve dokularıyla ortak noktalar barındırmaktadır. Ürünler sınıflandırılırken keskin bir ayrımın bulunmadığı da yapılan araştırma sonucunda fark edilmiştir. İki tekstil ürünü türünde de yapım tekniği olarak atkı ve çözümlü sisteminden bahsedilir. Dokuma tekstil ürünlerinin ayırt edici özelliği dokuma tezgâhıdır. Ayrıca dokuma için kullanılan ip türünde daha çok hayvansal bir lif olan yünün tercih edildiği vurgulanmaktadır. Örgü/örme ürünlerde ise hammadde ağırlıklı olarak bitkisel liflerdir (Breniquet, 2008: 11; Durmuş ve Aksoy, 2020: 69, 117; Martin, 2022: 72; Yüksel Uzunöz, 2022: 204, 205).

Dokumacılıkta kullanılan aletler ve tanımlamaları bölge, dönem ve kültüre göre çeşitlilik göstermektedir. Bu sebeple çalışmamızda, literatürde en sık karşılaşılan aletlere yer verilmiştir. Sınıflama ve tanımlamalarda keskin hatlar olmadığı için dokumacılıkta kullanılan aletler gruplandırılırken işlevleri dikkate alınmıştır. Bununla birlikte aletlerin tanıtım sıralamasında yukarıda verilen örüntüye dikkat edilmiştir.

3.1. Deri Tabaklama ve Sıyırma İşleminde Kullanılan Aletler

Deri tabaklama ve sıyırma işleminde kullanılan aletler genel olarak korunma amaçlı giysiler ve barınak yapımında kullanılan deri, kürk, post gibi ürünlerin temini için ihtiyaç duyulan aletlerdir. Ürünlerin temini hayvanların avlanmasıyla başlayan, bunu takip eden uzun işlemler sonrasında nihai ürünlerin elde edilmesiyle sona eren bir süreçtir (Zelinková, 2011: 181). Bu süreçte kullanılan aletler sıyırıcı/kazıyıcı, spatula, düzleştirici ve mablak olarak karşımıza çıkar. Hammadde ve formları farklılık gösterir. Genel işlevleri derileri et, kıl, doku, yağlardan ayırmak (Lapham, 2005: 95) ve deriyi tabaklayarak yumuşatmaktır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 54). Besin hazırlama ve ç.ç. yüzey işlemleri için kullanılmış olabilecekleri de belirtilmektedir (Özdoğan, 2019: 212).

3.1.1. Sıyırıcı/Kazıyıcı Aletler

Bu aletler deriyi etten sıyırmak için kullanılırlar (Zelinková, 2011: 183) (**Resim 3.1.**). Elle tutulabilen uzun gövdeye, keskin bir kenara ya da ağza sahiptirler (Özdoğan, 2019: 212). Boynuz, kürek kemiği ya da memelilerin uylukları gibi düz kemiklerin, distal ucundan kesilmesiyle elde edilirler (Weston, 1986: 217; Smith, 1999: 68; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020:55; Lapham, 2005: 95). Bu aletler sıyırıcı ve kazıyıcı olarak iki şekilde tanımlanır. Fonksiyonlarına bakılarak mablak olarak tanımlandıkları da belirtilmektedir. Sepetçilik, hasırcılık, ağaç kabuğu soyma ve ahşap oyma gibi amaçlarla da kullanıldıkları aktarılan bilgiler arasındadır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 55, 61).

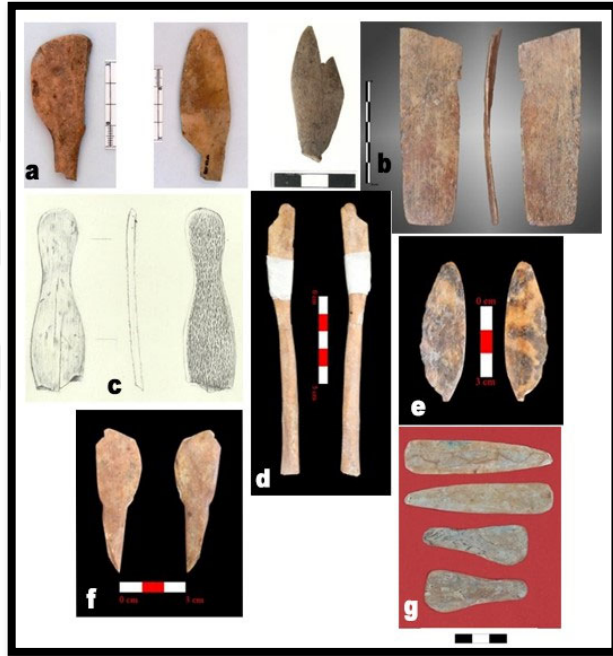
Resim 3.1. Kazıyıcı/Sıyırıcı kemik alet örnekleri
a ve b: Troya Kalkolitik tabaka kemik kazıyıcı/sıyırıcı örnekleri.
(Durmuş ve Aksoy, 2020: 56, , Res. 24, 25, 26, 34, 35, 36)
c ve e: Güvercinkayasası kemik kazıyıcı ve sıyırıcı. (GK Kazı Arşivi)
d: Yeşilova kemik sıyırıcı örneği. (Bulut, 2018: 142, Lev. 2F).

Resim 3.2. Boynuz kazıyıcı ve kemik sıyırıcı aletlerle deneysel çalışmalar.
(Zelinkova, 2011: 185, 191 Fig. 4.1, 10).

3.1.2. Spatula

Uzun kemiklerin boydan kesilmesiyle, uzun kenarın çoğunun ya da uç kısmının inceltilerek keskinleştirilmesiyle elde edilirler (**Resim 3.3**). Spatül olarak da adlandırılırlar. Deri işleme aletleri olarak bilinirler. Sıyırma işlemi için kullanılırlar. Spatulaların besin üretiminde öğütme işlemi sırasında, öğütme taşı üzerinde biriken unun sıyrılarak toplanmasında kullanıldığı da düşünülmektedir (Zelinková, 2011: 180; Özdoğan, 2019: 212, 213).

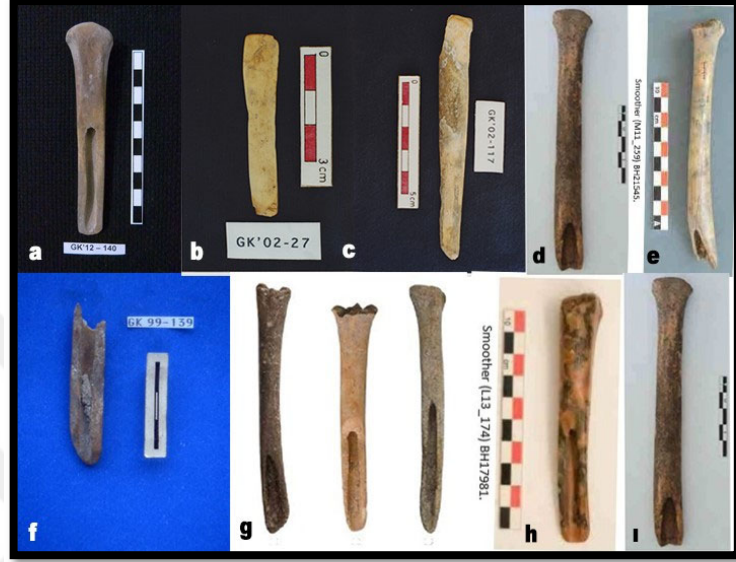
Resim 3.3. Spatula örnekleri.

- a ve c: Tepecik Çiftlik (Bulut, 2018: 210, Lev. 21A)
b: Direkli Mağarası (Bulut, 2018: 170, Lev. 15E)
d, e ve f: Yeşilova (Bulut, 2018: 108, Lev. 2A; Lev. 3B-D)
g: Körtik Tepe (Bulut, 2018: 271, Lev. 31C).

3.1.3. Mablak

Mablaklar biçimsel olarak kazıyıcı/sıyırıcı aletlerden farklıdır. Uzun silindirik biçimli gövdeleri, vev kesilmiş ya da tornavida ağzına benzer şekilde düz şekillendirilmiş uçları bulunur (**Resim 3.4**). Uzun kemiklerden yapılırlar. Kemiğin eklem yeri kesilmiş ya da kesilmeden bırakılmış olabilir. Yapılan etnografik çalışmalara

dayanarak mablakların deri tabaklamakta¹⁶ kullanıldığı ve mablağın gövde içindeki boşluğunda deri sıyırma işleminde çıkan yağın toplandığını söylemek mümkündür (Özdoğan, 2019: 213, 214).

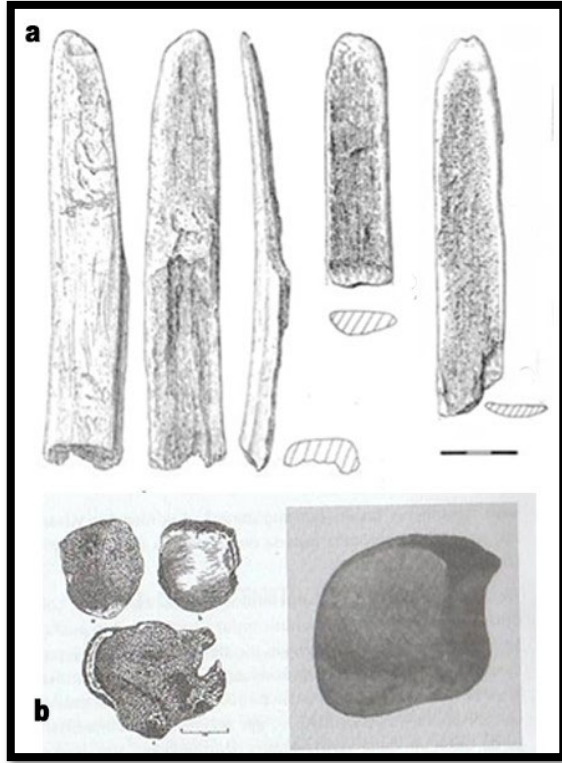
Resim 3.4. Kemik mablak örnekleri
a, b, c ve f: Güvercinkaya (GK Kazı Arşivi)
d, e, h ve i: Barçın Höyük (Dekker, 2014: 76)
g: Gülpinar (Yavşan, 2021: 48, Fig. 10).

3.1.4. Düzleştirici

Bu aletler post ya da derilerin iç yüzeylerini kazımak ve düzleştirmek için kullanılır; basık/düzleştirilmiş, süngerimsi yapıdaki kemik parçalarıdır (Bell, 1980: 63-65) (**Resim 3.5.**). Büyük memelilerin bacak kemiklerinin baş kısmının çıkarılıp süngerimsi iç kemiğin elde edilmesiyle yapılmışlardır (University of Iowa, 2019: parag.13; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 66). Elde edilen düz süngerimsi yüzey post ve derilerin yüzeyini ovarak pürüzsüzleştirmek için aşındırıcı olarak, yüzeydeki

¹⁶ Deri tabaklama, üretim aşamasında ham deriye uygulanan kimyasal ve mekanik işlemlerden biridir. Deriye bozulmaması ve çürümemesi için gereken stabiliteyi veren önemli bir uygulamadır. Yöntemi; “çeşitli tip ve özelliklerdeki tabaklayıcı maddelerin sulu ortamda mekanik etkiyle deriye nüfuz ettirilerek kolajende bulunan serbest veya reaktif bağ yerleri ile fiziksel ve kimyasal anlamda reaksiyona sokulması sonucu, doğal kolajen strüktürünün sağlamlaştırılmasına ve kullanılabilir forma dönüştürülmesidir”. Nadide Çınar, Hatice Tozun, Kültürel Miras Bağlamında Derilerin Fiziksel Özellikleri ve Ham Derinin İşlenmesi, **Sanat Tarihi Dergisi** 29(2), 2020, 381.

bozuklukları gidermek, tabaklama sırasında kıl veya yağ dokularını arındırmak için kullanılır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 66).

Resim 3.5. Düzleştirici örnekleri.
a: Dolní Věstonice I ve Pavlov yerleşimlerinden örnekler.
(Zelinková, 2011: 194, Fig. 13/ 1-3)
b: Troya Kalkolitik Tabaka örnekleri.
(Durmuş ve Aksoy, 2020: 67, Res. 39- 40).

Resim 3.6. Düzleştirici aletlerle deneysel çalışma örneği, (Zelinková, 2011: 193, Fig. 12).

3.2. Delici Aletler

Tepeden uca doğru sivrilen aletler genel olarak delici aletler olarak tanımlanır. Uç kısımları sivri ve incedir. Tepe, orta ve uç kısımlarının durumuna göre farklı şekillerde adlandırılırlar. En yaygın delici aletler bız, iğne, uç, delgi ve tokadır¹⁷. Aralarında her zaman keskin bir fark bulunmayabilir. Uzun kemiklerin bir uçtan verev kesilmesiyle yapılırlar (Durmuş ve Aksoy, 2020: 40; Özdoğan, 2019: 209). Uzun kemikler için genelde orta/büyük boy memeliler ve küçük baş hayvanların bacak ve ayak tarak kemikleri tercih edilmiştir (Bozbay, 2009: 118). Delici aletler arasında neredeyse her yerleşmede karşımıza çıkan ve tanımlamadaki ayrımları en net olan bızlar ve iğneler tanımlama çalışması için seçilmiştir.

3.2.1 Bız

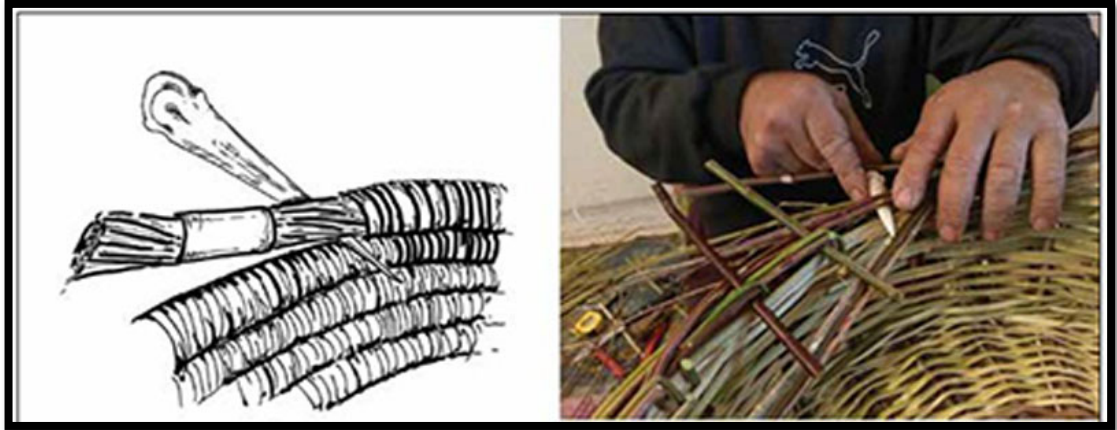
Deri ve kalın kumaşlar gibi sert malzemelerde delik açılmasında ya da bu malzemelerin dikilmesinde, sepetçilikte, hasırcılıkta, keçe ve benzeri ürünlerin yapımında kullanılan aletlerdir (**Resim 3.7.**). Baş kısımları kalın, dar ve koniktir. Alt kısımlarında çentikler bulunur. Baştan uca doğru incelerek sivri bir uçla sonlanırlar. Kemik dışında fildişi ve metalden yapıldıkları da bilinmektedir. Hammaddesi kemik olan bızlar, uzun kemiklerin tıkız dokusundan¹⁸ uzunlamasına kesilmesiyle elde edilirler. Ayrıca medikal amaçlarla da kullanıldıkları düşünülmektedir (Karaca, 2015: 366, 367; 2017: 300; Meral ve Kızılyalçın, 2019: 12; Özdoğan, 2019: 210; Gennz, 2016: 9, 11; Durmuş ve Aksoy: 2020: 74).

¹⁷ Kemer tokası olarak adlandırılan delikli kemik levhalar beğeni ve süs eşyaları arasında değerlendirilir. Özdoğan, 219.

¹⁸ Tıkız (Substantia Compacta). Kemikte periosteum'dan sonra gelen, en sert ve en dayanıklı kısmı oluşturan ikinci kat. <https://www.nedirnedemek.com/tıkız-doku-ne-demek> (15.06.2023).

Resim 3.7. Bız Örnekleri (GK Kazı Arşivi).

Resim 3.8. Sepetçilikte bız kullanımını gösteren çizim ve Çanakkale'de geçmişte bız kullanım biçimine örnek. (Yavşan, 2021: 45. Fig. 5).

3.2.2. İğne

Uzun ve ince biçimli, sivri uçlu aletlerdir (**Resim 3.9.**). Dikiş iğnesi, örgü iğnesi ve tokalar olmak üzere üç çeşidi bulunmaktadır. Arka ucunda ip deliği bulunan iğneler kolaylıkla ayırt edilebilirler (Özdoğan, 2019: 210; Meral ve Kızılyalçın, 2019: 12,15). Giysilerin ve deriden çeşitli ürünlerin dikişinde kullanılmasının yanı sıra balık ağı yapımında da kullanılmış olabilirler. Boyut olarak büyük iğneler kalın postları dikmek

için kullanılmış, hasırcılık veya sepetçilik gibi alanlarda iş görmüşlerdir. İğne yüzeyleri, uzun süreli kullanımı ve tekstil ürünlerine sürekli temas etmesi sebebiyle parlaktır (Efe, 1998; Przybyla ve Jedrysik, 2018: 283; Grundhauser, 2016: parag.2; Lyman, 2015: p.152; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 44, 45).

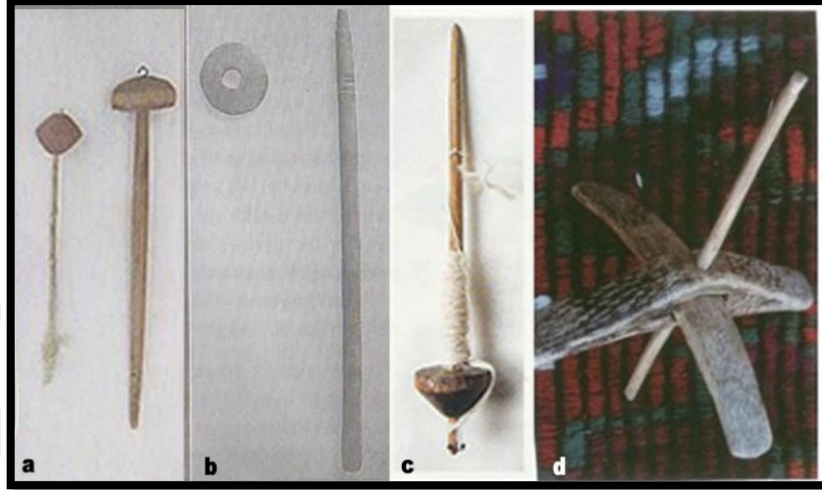

Resim 3.9. İğne örnekleri (GK Kazı Arşivi).

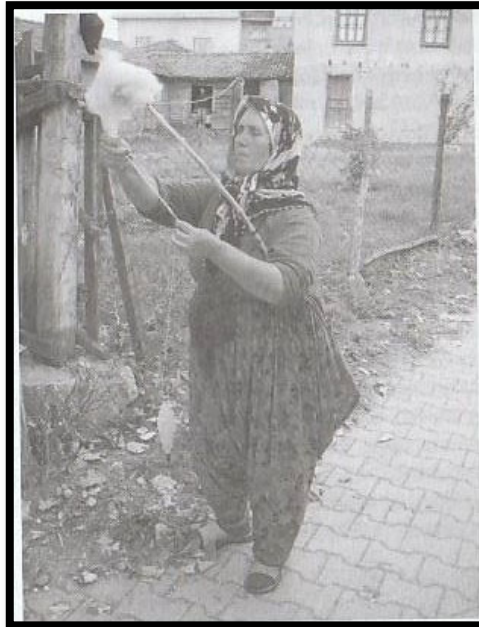
3.3. İğ

Bir ucunda ip geçirmek için kanca, çentik ya da delik bulunan, iki ucundan gövdeye göre daha ince ve sivrileştirilmiş formdaki basit çubuklar iğ olarak tanımlanır (**Resim 3.10.**). Hayvansal ve bitkisel liflerden (yün, keten, pamuk gibi) ip üretmek için kullanılırlar. İğler genelde ahşaptan üretildiği için kazılarda çok fazla ele geçmezler. Kemik, fildişi ve metal hammaddeden üretildikleri de bilinmektedir fakat bu örnekler günlük kullanımdan ziyade statü eşyaları olarak değerlendirilir. Yaklaşık 20-25 cm boyutlarında olabilirler. Eğirilen iplik iğın üzerine sarılır. Bu durum iğ üzerinde bir ağırlığa sebep olur ve lifin denetimini zorlaştırabileceği için, iğ aralıklı olarak boşaltılır. İğler örekeli ve örekesiz olarak ikiye ayrılır. Üzerinde lifleri tutmak için bir aparat olanlara örekeli iğ denir. Örekesiz iğler nispeten daha büyüktür. Üzerinde bulunan ağırşak ağır ve sabittir. İnce ip eğirmek için uygun değildir. Bu tür iğler hem oturur pozisyonda hem de ayakta kullanıma uygundur. İğlerin çeşitli kullanım

teknikleri mevcuttur. Bunlar el içi, kavranmış (avuç içi) ya da asılı iğ eğirme teknikleridir¹⁹ (Gönül, 1964: 88; Meral ve Kızıyalın, 2019: 14; Durmuş ve Aksoy, 2020: 82,84; Yüksel Uzunöz, 2022: 208; Martin, 2022: 64; Tütüncüler, 2022: 54).

Resim 3.10. İğ örnekleri
a: Örekeli iğ örneği (Derin ve Mamikoğlu, 2021: 87, Fig. 9),
b: (Durmuş ve Ersoy, 2020: 84, Res. 659),
c: (Yüksel Uzunöz, 2022: 229, Res. 8), d:(Akan, 2016: 56, Fot.10).

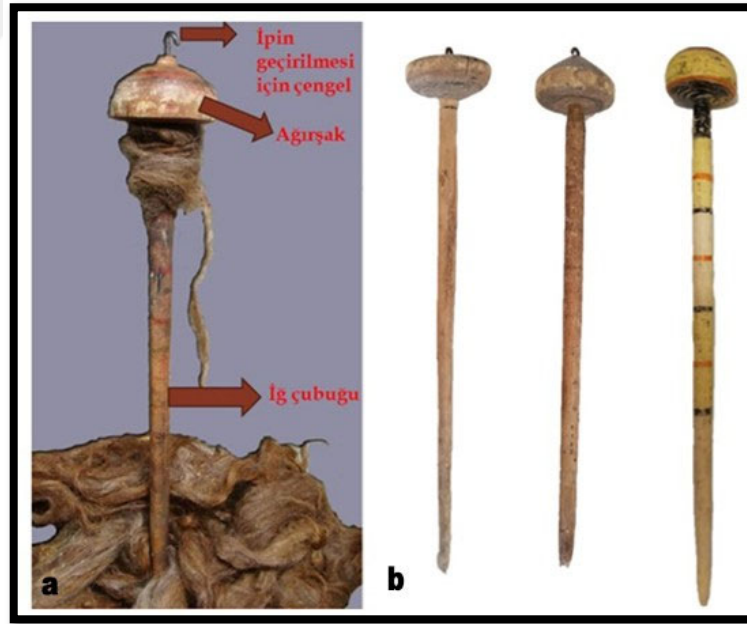

Resim 3.11. İğ kullanım örneği.
(Durmuş ve Aksoy, 2020: 85, Res. 66)

¹⁹ İğ kullanım teknikleri için bkz. Durmuş ve Aksoy, 84.

3.4. Öreke

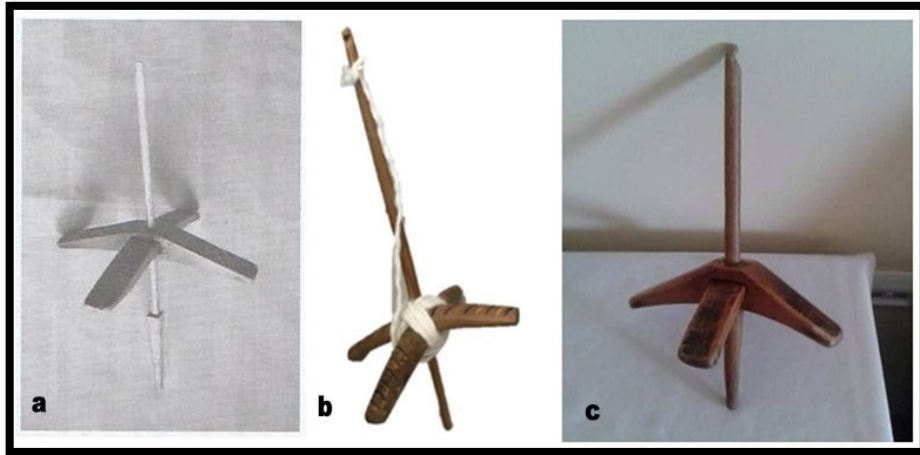
Örekeler eğirilen ipin iğ üzerinde biriktirilebilmesi için iğ'e takılan aparatlardır (**Resim 3.12.**). Ağırşak iğ üzerinde yukarıda olduğunda, öreke eğirilen ipi yönlendirir. Bir ucu öreke geçirilen iplik iğ'e sarılır ve lif eğirilir. Eğirilerek yeterli uzunluğa ulaşan ip öreke'den çıkarılır. Bu işlem baştan yapılarak eğirme işlemi sürdürülür (Yüksel Uzunöz, 2022: 208). Örekelerin yapımında kemik, fildişi, ahşap ve metalin hammadde olarak kullanıldıkları bilinir. Farklı boyutlarda olabilirler fakat ortalama boyları 50-70 cm'dir. (Meral ve Kızılyalçın, 2019: 14; Yüksel Uzunöz, 2022: 209). Bir ucuna lif demetinin sarılıp diğer ucun eğirici kol altında sıkıştırılarak kullanıldığı ya da bir ucunun yere sabitlenerek yukarıda kalan diğer ucun üzerinde deri/bez parçası bir materyalle altlık oluşturulup elyafın sarıldığı iki farklı kullanım şekli vardır (Yüksel Uzunöz, 2022: 209).

Resim 3.12. Öreke örnekleri. a: Öreke kullanımı, b: Van-Karakoç Köyü'nden örekeler, (Çavuşoğlu ve Demirtaş, 2019: 23, 24, Res.1, Res. 9).

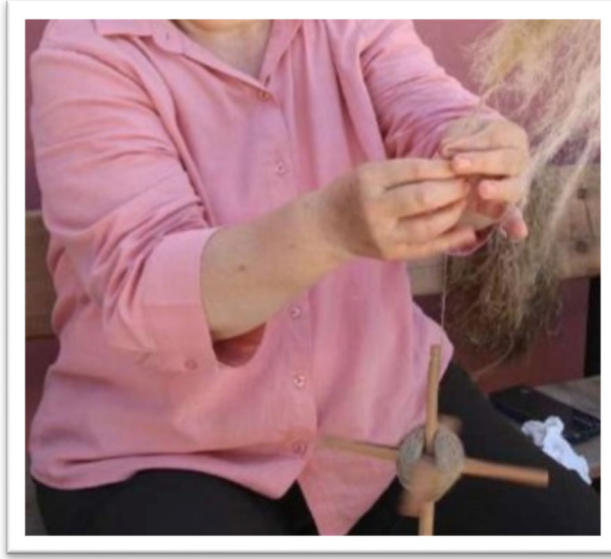
3.5. Kirmen/Kirman

İplik eğirmek ve bükmek için kullanılan aletlerdir (**Resim 3.13.**). Ortaları delikli, artı oluşturacak biçimde iç içe geçen iki dar kısa tahta parçasından ve ortalarından geçen bir saptan oluşurlar. Yassı tahtalar 1 cm kalınlığında, 3-4 cm genişliğinde ve 15 cm'yi bulan uzunluklarda olabilirler. Ortada bulunan sap ise 1 cm çap ölçüsüne ve 20 cm kadar uzunluğa sahip olabilir. Sapın üst ucunda ip bağlamak için bir çentik bulunur. Önce el ile inceltilek ip haline getirilen lifler kirmenin ucuna bağlanır. Kirmen saat yönünde hızla döndürülürken diğer elle lif çekilerek ve inceltilek iplik haline getirilmiş olur. Son olarak ip çözülerek kirmene sarılır. Bu işlem baştan yapılarak eğirme işlemi sürdürülür. Eğirme tamamlandığında ya da kirmen dolduğunda ortadaki sap ve iç içe geçmiş tahta parçaları birbirinden ayrılır. İp bir yumak olarak elde edilmiş olur (Gönül, 1964: 87; Durmuş ve Aksoy, 2020: 100, 101; Yüksel Uzunöz, 2022: 209).

Resim 3.13. Kirmen örnekleri

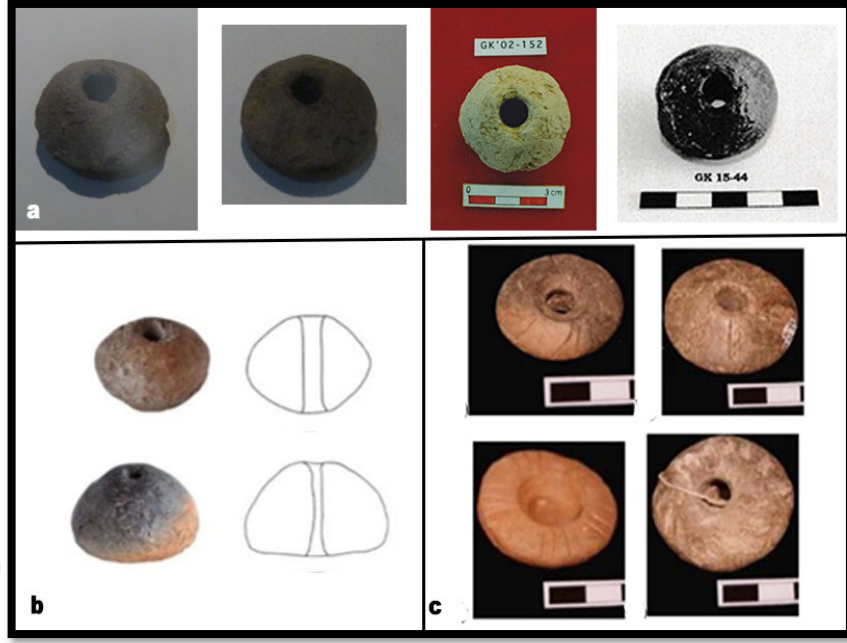
- a: Ayvacık-Güzelköy (Durmuş ve Aksoy, 2020: 102, Res. 79),
b: Erzurum (Çavuşoğlu ve Demirtaş, 2019: 23, Res. 4),
c: Aksaray (Kılıç Karatay, 2020: 184, Fot. 10).

Resim 3.14. Kirmen kullanım örneği, Ayancık (Ayhan ve Toprak, 2021: 593, Fot.1.7.).

3.6. Ağırşak

Ağırşak, yün ve iplik eğirmeye yarayan iğın ucuna takılan, ortasında bir delik bulunan; pişmiş toprak, taş, kemik, tahta veya madenden üretilebilen bir dokumacılık aletidir (Saltuk, 1997: 16) (**Resim 3.15.**). Temel işlevi eğirme sırasında iğdeki momentumu korumaktır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 87). Ağırşaklar prehistorik dönemlerdeki eğirme işleminin ana kanıtı, dokuma pratiğinin ise dolaylı kanıtı olarak görülür (Mazare, 2012: 12). Konik, bikonik, silindirik, küresel ya da dairesel disk gibi formlarla tipolojik çeşitlilik sergiler (Durmuş ve Aksoy, 2020: 89). Ağırşağın simetrisi, iğ deliğinin konumu, boyutu ve ağırlığı elde edilen ipin niteliğini anlamamız bakımından önemli özellikleridir (Oralle, 2012: 651). Prehistorik kazılardan ele geçirilen ağırşaklarla yapılan deneysel çalışmalar sonucunda, iğ deliğinin ağırşağın merkezinden uzak olması halinde eğirme işleminin zorlaştığı ve daha fazla kuvvet gerektirdiği anlaşılmıştır. Boyut olarak daha küçük ve daha hafif olan ağırşaklarla ince iplikler, daha büyük ve daha ağır olan ağırşaklarla kalın iplikler elde edilir. Dikkate alınması gereken başka bir özellik ise ağırşağın çapıdır. Çapın genişliği, ipliğın büküm miktarını ve dokusunu dolayısıyla dokunacak kumaşın kalitesini ve dayanıklılığını etkiler (Durmuş ve Aksoy, 2020: 89, 90; Yılmaz, 2022: 12).

Resim 3.15. Ağırşak örnekleri. a: Güvercinkayası (GK Kazı Arşivi),
b: Gülpınar (Özdemir ve Bamyacı, 2018: 13, Şek. 3),
c: Beycesultan (Çelik, 2014: 129, Ek.1).

Resim 3.16. Ağırşak kullanım örnekleri. a:(Karaca, 2012: 134, Fig. 2),
b:(Özdemir ve Bamyacı, 2018: 14, Şek. 5).

3.7. Tezgâh Ağırlığı

Dokuma işlemi, bir tezgâh düzeneği gerektirmektedir (Yılmaz, 2022: 8). Bitkisel veya hayvansal lifler eğirilip ip haline getirildikten sonra dokuma tezgâhlarında dokuma

işlemi gerçekleştirilir. İlk kullanılan tezgâh düzeneğinin; çatal şeklinde iki dal ve bunların üzerine yatay pozisyonda oturtulan uzun bir daldan oluşan iskelet sistemine, her birinin ucuna düz ve gergin durması için taş veya benzeri bir ağırlığın bağlanıp dik şekilde sarkıtılan çözümlerinden ve bu çözümler ipleri arasından el yordamıyla yatay ve çapraz atkı iplerinin geçirildiği bir düzenek olduğu düşünülmektedir (Martin, 2022: 72). İlk ilkel tezgâhlardan endüstriyel üretimde kullanılan tezgâhlara kadar giden süreçte dört tip dokuma tezgâhının kullanıldığı bilinmektedir. Bunlar yatay yer tezgâhı, dikey iki kirişli dokuma tezgâhı, çözümler ağırlıklı dikey dokuma tezgâhı ve el tezgâhıdır (Andersson-Strand, 2015: 52; 2018). Ağırlık gerektiren tezgâhlar, çözümler ağırlıklı dikey tezgâh ve dikey iki kirişli tezgâhtır. Bu tür tezgâhlarda disk, piramit, hilal ve konik biçimli ağırlıkların kullanıldığı bilinmektedir (Olofsson vd., 2015: 98). Ahşaptan yapılan dokuma tezgâhlarının kalıntılarında, ahşabın organik bir madde olması nedeniyle, arkeolojik kazı çalışmalarında pek rastlanılmaz. Tezgâhların varlığını dolaylı yoldan işaret eden buluntular ise tezgâh ağırlıklarıdır (Yılmaz, 2022: 8, 9) (**Resim 3.17.**). Tezgâh ağırlığının işlevi çözümler iplerini gererek iplerin paralel şekilde asılı kalmasını sağlamaktır. Ağırlıkların çözümler iplerine bağlanma şekli tartışılan bir konudur. Ağırlıkların doğrudan çözümler ipine bağlanmadığı, iplerin düzenli durmaları için ip ve ağırlık arasında aracı başka bir alet kullanıldığı yönünde görüşler vardır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 126, 127). Deneysel çalışmalar sonucunda anlaşıldığına göre tezgâh ağırlıkları biçim ve ağırlıkları bakımından dokumayı etkiler (Mazare, 2012: 14). Sayıları, ağırlıkları, üzerlerine bağlı olan iplerin miktarına göre gerginlik değişir ve dokumanın örgü özellikleri farklılaşır. Dokuma tezgâhında kullanılan ağırlıklar dokumada hedeflenen türe ve kaliteye göre belirlenir. Ağırlıktaki gramaj fazlası keten veya kenevir gibi bitkisel bir tür ipliğin kullanıldığına işaret ederken, gramaj düşüklüğü daha dayanıksız ve hassas bir tür olan yünden dokunduğuna işaret eder. Gramajı fazla olan ağırlıklarla ağır ve kalın dokumalar üretilirken gramajı düşük ağırlıklarla ince ve hafif dokumalar üretilir. Tezgâh ağırlıkları; çan biçimli, küremsi, konik, bikonik, silindirik, halka, diskoidal, piramidal, armut, bobin/makara, böbrek, hilal (Lucchesi, 2018: 57; Malakhova, 2015: 36; Rahmstorf, 2015: 7; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 128), disk ve yuvarlak (Demirtaş, 2017: 330) gibi oldukça farklı ve çeşitli biçimlere sahiptir. Pişmiş toprak, metal, taş, fil dişi ya da kemik gibi farklı malzemeler tezgâh ağırlığı yapımında kullanılmıştır (Yılmaz, 2022: 9).

Resim 3.17. Tezgâh ağırlığı örnekleri.

a: Güvercinkayası (GK Kazı Arşivi)

b: Tell el'Oueili P.T. çentikli düz ağırlık (Breniquet, 2008:171, Fig. 54.4)

c: Çözü ipini ağırlığa bağlama yöntemleri (Breniquet, 2008:171, Fig. 54.6)

d: Demir Çağ piramidal ağırlıklar (Breniquet, 2008:171, Fig. 54.1)

e: Tell el'Oueili P.T. disk biçimli ağırlıklar (Breniquet, 2008:171, Fig. 54.2)

f: Tell el'Oueili P.T boru biçimli ağırlık (Breniquet, 2008:171, Fig. 54.3).

Resim 3.18. Kültepe hilal biçimli ağırlıklarla deneysel dokuma çalışması (Maner, 2018: 60 Şek. 24).

3.8. Mekik

Mekik, dokuma işlemi sırasında ipin atkı ve çözgü ipleri arasından rahatlıkla geçirilmesini sağlayan delikli ve düz bir alet formudur (Bulut, 2018: 391) **(Resim 3.19.)**. Tipolojik yelpazesi oldukça geniştir. Her iki ucu da sivri olan (Özdoğan, 2019: 211), sadece bir ucu sivrileştirilip diğer ucu oval ya da küt bırakılmış veya iki ucu da oval olan, ip deliği küt bırakılan uçtan dışa doğru bir halka şeklinde yapılmış, çift delikli ya da tek delikli, ip deliği uçlardan birine yakın (Erdalkıran, 2022b) ya da Güvercinkayası örneklerinde olduğu gibi ip deliği aletin tam ortasından açılmış mekikler görülmektedir²⁰. Bunların yanı sıra üzerinde bir deliği olmayan ve ipin alete bağlanarak tutturulduğu ya da aletin üzeri kazınarak oluşturulan yatay çizgilerle ip bağlamak için yatak açılarak kullanılmış oldukları da bilinmektedir. Ayrıca üzeri bezemeli ve kabartmalı örneklerle de karşılaşmıştır (Durmuş ve Aksoy, 2020: 143, 150). Ahşap ya da başka hammaddeler kullanılarak da üretilirler. Yatay dokuma tezgâhlarında kullanıldıkları bilinir. Masuralı ya da masurasız olabilirler²¹ **(Resim 3.20.)**. Sivri uçları genellikle yuvarlatılarak daraltılır. Bunun sebebi mekiğin iplere zarar vermeden aralarından geçmesini sağlamaktır. Delikli ya da deliksiz mekikler kasnak biçimindeki daha küçük boylu dokuma tezgâhları için de ideal olarak görülür. Mekikler, iplikler arasındaki sürtünmeyi en aza indirip, kayma hızını arttırmak için perdahlanırlar (Durmuş ve Aksoy, 2020: 142, 145).

Bir tarafı delikli olan yassı kemik buluntuları mekik olarak ilk kez Jericho'nun kemik aletlerini inceleyen D. N. Marshall tanımlanmıştır. Dokumacılıkla ilgili yapılan çalışmalarda mekiğin adlandırılması Tunç Çağı itibarıyla yaygınlaşmıştır. Neolitik ve Kalkolitik Dönemlere ilişkin yayınlarda mekiklere dair çok az veri mevcuttur (Erdalkıran, 2022b: 8). Çoğu kazı raporunda, mekikler genellikle tanımlanmadan bırakılır ve bir kategoriye koymanın ötesine geçilmez. Bu tanım eksikliği, mekiklerin farklı yerleşmelerle veya zamansal açıdan karşılaştırılmasını güçleştirir (Rathgaber, 2010: 53). Buna ek olarak üzeri delikli yassı kemik buluntular farklı yerleşmelerde kemik plakalar, amulet, kaşık, spatula, değişik şekillerdeki kemik buluntular ya da delici gibi kullanılan sivri uçlu aletler olarak tanımlanmıştır. Yassı mekik olarak değerlendirilmesi önerilen bu buluntular üzerinde ortak bir yaklaşım geliştirilememiş

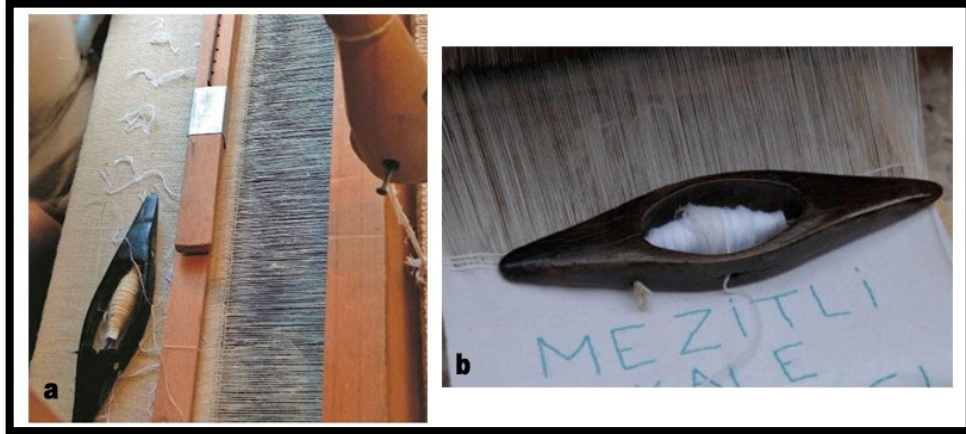
²⁰ Prof. Dr. Sevil Gülçur, Güvercinkayası kemik mekiklerinin, günümüzde mekik oyası yapılan mekikler gibi olabileceğini de belirtmektedir. Gülçur'dan alınan özel görüş. 15.03.2023.

²¹ Ortasında, üzerine atkı ipliğinin sarıldığı bir çubuk bulunan mekiklere masuralı mekik; atkı ipliğinin doğrudan mekiğin kendi üzerine sarıldığı mekiklere masurasız mekik denir. Durmuş ve Aksoy, 141.

olması da mekiklerin tanımlanması noktasında karşımıza çıkan bir problemdir (Durmuş ve Aksoy, 2020: 143, 144).

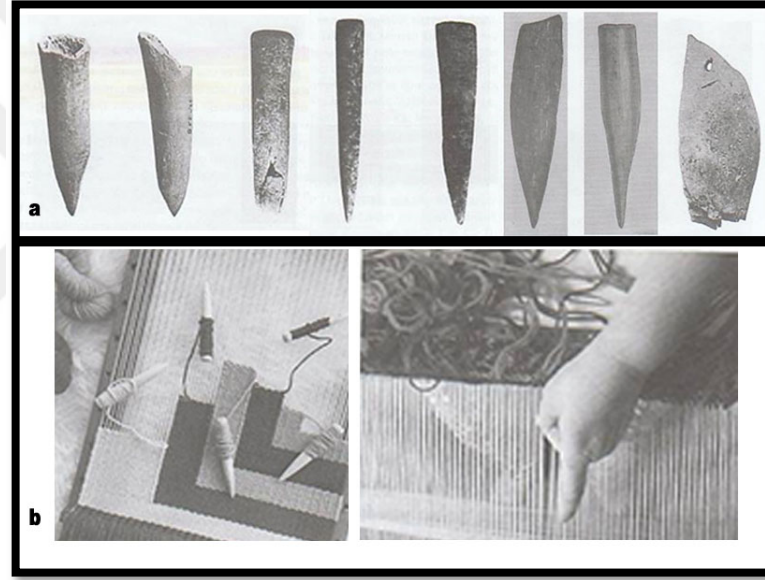
Resim 3.19. Mekik örnekleri
a: Güvercinkaya (GK Kazı arşivi), b: Troya prehistorik dönem örnekleri (Durmuş ve Aksoy, 2020: 148-148, Res.119-121, 123-126).
c: Barçın Höyük Geç Neolitik Örnekleri (Erdalkıran, 2022a: Fig. 1-4, 7)

Resim 3.20. Mezuralı mekiğin günümüzdeki kullanımına örnekler. a: (Başaran, 2018: 16, Fot. 1)
b: Mersin Usluca'da Mezitli dokumada kullanılan mezuralı mekik örneği (Erim, Demir ve Gezicioğlu, 2017: 66, Res. 3).

3.9. Atkı Dövcü ve Çözü Ayarlayıcı

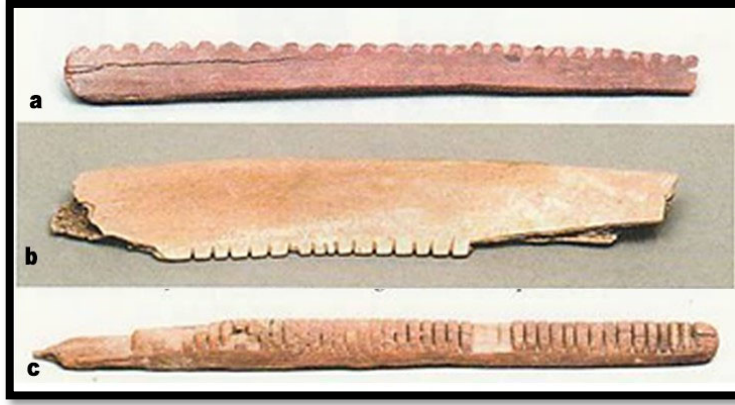
Atkı dövücüler dönemsel ve kültürel farklılıklar sebebiyle kirit, girene ve bobin gibi farklı isimlerle de bilinirler. Ahşap, kemik, boynuz ve metal, atkı dövücü yapımında tercih edilen malzemelerdir (**Resim 3.21.**). Bu aletler kullanıldıkları tezgâh türüne ve dokunacak kumaşın boyutuna bağlı olarak farklı şekillerde²² ve boyutlarda olabilirler. Genel işlevleri çözü iplerini kaldırarak atkı iplerinin kolaylıkla geçmesini sağlamak, yanlış yerleşen iplikleri çıkarmak, atkı ipine vurarak yerine yerleşmesini, yeniden konumlanmasını ya da hizaya gelmesini sağlamaktır (Hoffmann, 1974: 135,320, 419; akt. Durmuş ve Aksoy: 2022: 152, 153; Mazow, 2017: 7; Durmuş ve Aksoy, 2022: 151-158).

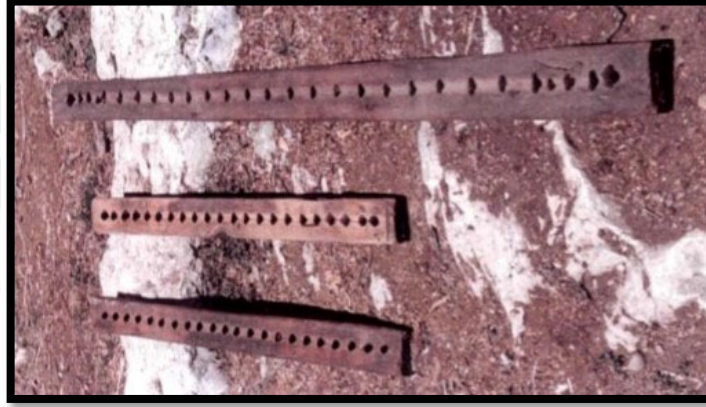
Resim 3.21. Atkı dövücü örnekleri ve günümüzde kullanımına örnek.
a:(Durmuş ve Aksoy, 2020: 155-156, 158, Res. 131-135, 138-140)
b:(Durmuş ve Aksoy, 2020: 157 Res. 136, 137).

Çözgü ayarlayıcılar atkı dövücülere benzer bir mantıkla, tezgâhtaki çözgü iplerinin eşit mesafede durmasını sağlamak için kullanılan uzun çubuklardır (**Resim 3.22.**). Ahşap ve kemikten üretilebilirler. Dokuma işlemi öncesinde çözgü ipleri hizalamak için ölçü aracı olması amacıyla kullanılmış olmaları da muhtemeldir (Yüksel Uzunöz, 2022: 219).

²² Atkı dövücüler kılıç, mızrak ve tarak şeklinde olabilecekleri gibi iğne benzeri sivri uçlu biçimlerde de olabilirler. Laura B. Mazow, A Weaving Sword at Miletus? Combat or Weaving Sword and the Complexities of Gender Construction, *Archaeological Textiles Review* 59, 2017, 7.

Resim 3.22. Ahşap çözücü ayırıcı örnekleri
(Yüksel Uzunöz, 2022: 231, Res.15, 15b, 15c).

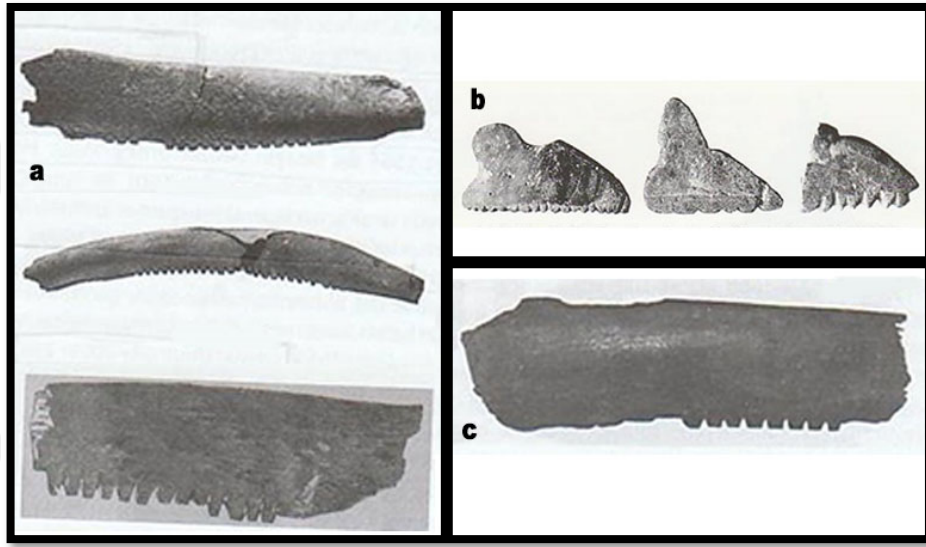

Resim 3.23. Ahşap tezgâh tarakları
Yeşildağ Beldesi/Beyşehir (Bezirci, 2007: 90, Şek. 4.23).

3.10. Taraklar

Literatürde dokumacılıkla ilişkilendirilip tarak olarak adlandırılan farklı aletler olduğu gözlemlenmiştir (**Resim 3.24.**). Yün/keten tarağı ya da fırçası, dokuma tarağı, kirkit gibi farklı şekillerde isimlendirilmişlerdir. Ham lifleri tarayıp temizleyerek eğirme işlemine hazırlamak bu aletlerin kullanım alanlarından biridir. Lifler muntazam şekilde inceltilip lif yumağı haline getirilir. Bitkisel lif tarağı/fırçası seyrek dişlidir. Ahşap malzemeden yapılır. Dişler arasına yerleştirilen lifin arkadan öne doğru çekilmesiyle tarama işlemi gerçekleştirilmiş olur. Hayvansal lifler için kullanılan tarak/fırça ise metal malzemeden üretilir ve sık dişlidir. Liflerin tarağa geçirildikten

sonra iki el ile paralel şekilde aşağı çekilmesi yöntemiyle kullanılır. Tarakların bir diğer kullanım alanı ise dokuma tezgâhında atkı iplerini çözgü iplerinin arasına yerleştirmek, çözgü sıklığını ve kumaşın enini ayarlamaktır. El tezgâhlarında bu işlemlerle kullanılan taraklar kirkit olarak da bilinmektedir. Tarakların biçimleri kullandıkları tezgâha göre farklılık gösterebilir. Bu fark dokunacak kumaşın sıklığını etkilemektedir (Gönül, 1964: 86; Durmuş ve Ersoy, 2020: 169, 173, 174, 175, 176; Tütüncüler, 2022: 54; Yüksel Uzunöz, 2022: 218).

Resim 3.24. Tarak örnekleri a: Troya Prehistorik kemik tarak örnekleri (Durmuş ve Aksoy, 2020: 170, Res.156-158),
b: Alişar P.T. tarakları (Yüksel Uzunöz, 2022: 232, Res.16).
c: Pulur Höyük kemik tarak (Koşay ve Vary, 1964: Lev. XLIII, P.122; akt. Durmuş ve Aksoy, 2020: 169, Res.160).

Resim 3.25. Anadolu'da tarak kullanımına örnekler
a: Ayancık keten tarağı (Ayhan ve Toprak, 2021: 592, Fot. 1.6.),
b: Hacıahmetli Köyü keten tarağı (Akan, 2016: 55, Res. 6),
c: Doğrugöz Beldesi / Akşehir hasır tarağı (Bezirci, 2007: 88, Şek. 4.21),
d: Yün tarağıyla deneysel arkeoloji çalışması (Derin ve Mamikoğlu, 2021: 86, Fig. 7).

3.11. Dokuma Tableti/Kolan/Çarpana Kartı

Çarpana dokuma, belirli genişlikte şerit dokumalar elde etmek için çarpana adı verilen levhalar kullanılarak yapılan bir dokuma türüdür (Erbek, 1980: 7) (**Resim 3.26.**). Kolan dokuma olarak da bilinir (Durmuş ve Aksoy, 2020; 179). Tezgâh gerektirmez. Çarpana, dokuma sırasında gücü²³ görevi görür. Çarpana dokuması çözümlerin dokumada istenen desene göre çarpanaya geçirilerek gerilmesiyle başlar. Daha sonra atkı ipleri atılır, sıkıştırılır ve çarpana desene uygun biçimde yönlendirilir. Bu işlem çözümlü ipi boyunca devam eder. Çarpanalar fildişi, kemik ya da ahşap gibi hafif malzemeler kullanılarak yapılırlar. Pişmiş toprak örnekler de bulunur. Üçgen, dörtgen, çokgen, daire gibi çeşitli formlarda olabilirler. Levhaların üzerinde iki, üç, dört, altı ya da sekiz adet ip deliği bulunabilir. Delik sayısı dokuma desenine göre tercih edilir. Boyutları genel olarak 6-10 cm arasındadır. Çarpanalar ince cidarlıdır ve yüzeyleri genelde parlaktır. Bezemeli olabilirler. Kazılarda açığa çıkarılan çarpanalarda ip deliklerinin etrafındaki aşınma izleri sayesinde çarpananın ne kadar süreyle

²³ Dokuma tezgâhında ipliği ayarlayan taraklara verilen isim. Türk Dil Kurumu Sözlüğü, <https://sozluk.gov.tr/> (10.05.2023).

kullanıldığını anlamak mümkündür (Erbek, 1980: 7; Yüksel Uzunöz, 2020: 314; 2022: 220, 221; Özkan Tağı ve Yerdenova, 2019: 121; Milli Eğitim Bakanlığı, 2007: 5; Meral ve Kızılyalçın, 2019: 12; Durmuş ve Aksoy, 2020: 179-201).

Çarpana dokumalar çuval, sepet, heybe saplarında, koşum takımlarında, çadır bağlamada kullanılmaktadır. Ayrıca kıyafetlerde kuşak olarak, hayvan ya da yük arabası süslemek için ve eşya taşımak için askı göreviyle kullanıldıkları bilinmektedir (Akpınarlı vd. 2012: 52; Ülger, 1997: 87; akt. Özkan Tağı ve Yerdenova, 2019: 122).

Bu dokuma türünün ve çarpanaların ilk defa nerede kullanıldığına dair kesin bir bilgi söz konusu değildir. Neredeyse her dilde çarpanaya karşılık gelen bir kelimenin varlığı, bu dokuma tekniğinin bölge ve kültürlerde birbirinden bağımsız bir şekilde ortaya çıktığının göstergesi kabul edilir (Dölen, 1992: 288). Öte yandan çarpana kullanılarak üretilen dokumalara ait en eski tarihin Mısır'dan geldiği ve ele geçirilen ilk çarpana dokumasının Ramses Kuşağı olduğu Kosswig tarafından belirtilmektedir (Kosswig, 1970: 87). Çarpanalara ait tam arkeolojik kanıtlar ise Norveç'te bulunan Oseberg mezarından bilinmektedir. Buradan 1.binyıla tarihlenen 52 adet çarpana, çarpana dokuma için kullanılmış bütün halde bir alet ve çarpana dokuma parçası ele geçirilmiştir (Stolte, 1990; akt. Rahmstorf, 2015: 12).

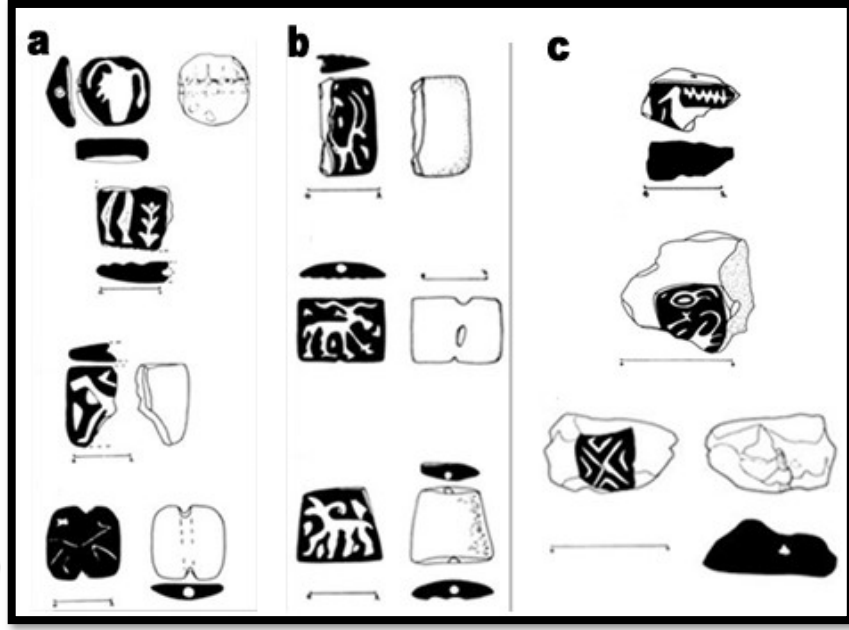
“Resim 3.26. Çarpana kartına örnekler a: Alishar çarpana örnekleri (Von der Oster, 1937: 99, 104, 177; akt. Yüksel Uzunöz, 2022: 232, Res.17a), b: Çarpana kartının kullanım yöntemi (Breniquet, 2008: 38, Fig. 8), c: Akkoç Köyü çarpana kartları (Kahvecioğlu Sarı ve Baş, 2013: 191, Fot.2).”

3.12. Pintadera/Damga Mühür

Basma kalıpları olarak da adlandırılan damga mühürler bir veya iki baskı yüzeyi bulunan çeşitli boy ve biçimlerdeki nesnelere (Resim 3.27.). Tutamaklı, tutamaksız ya da ip delikli olabilirler ve taşınabilir objelerdir. Baskı yüzeylerinde ağırlıklı olarak geometrik desenler bulunur. Genellikle pişmiş topraktan yapılırlar fakat kireçtaşı, steatit gibi taşlardan yapılmış örnekler de vardır. Damga mühürler Erken Neolitik'ten itibaren görülmektedir (Skeates, 2007: 184, 194; Demirtaş, 2017: 298; Özdoğan, 2019: 300).

Damga mühürlerin kullanım alanlarıyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bu görüşlerden biri damga mühürlerin giysi ya da kumaş üzerine motif yapmak amacıyla kullanıldığıdır. Bir başka görüş ise mülkiyet belirtmesi ve ticaret amacıyla kullanıldıklarıdır. Mellaart bu kullanım biçiminin Halaf kültürü ile birlikte görülmeye başladığını belirtmektedir (Mellaart, 1967: 158; 1970: 164; Demirtaş, 2017: 300; Özdoğan, 2019: 300). Ayrıca deri, vücut, ç.ç., sele-sepet, kutu ve ekmek üzerine baskı yapmak için (Collon, 1987: 113) kullanıldıkları da önerilir.

Mühürlerle ilişkilendirilen önemli işlevlerden biri de ürün denetimidir (Umurtak, 1999-2000: 7). Yazısız dönemde mühürler bir kontrol aygıtı olarak, üründen sorumlu kişiyi gösterdiği (Fiandra, 2003; Nissen, 1977: 16) veya kamusal alanlar ya da evler gibi merkezleri (Rothman, 1994: 106; Frangipane, 2003) belirtmesi için kullanılmış olabilirler.

Resim 3.27. GK damga mühür örnekleri

a: Taş mühürler (Demirtaş, 2015; 29, Kat. 1-3; 2017, 301, Şek. 4.66),

b: Kemik mühürler (Demirtaş, 2015: 29, 30, Kat.4-6),

c: P.T. mühür baskıları (Demirtaş, 2015: 30 Kat.8-10).

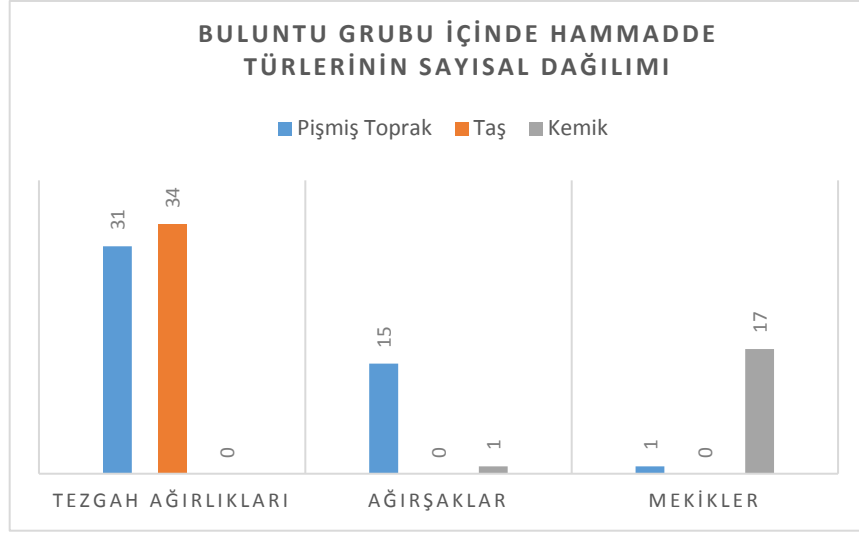
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GÜVERCİNKAYASI'NDA DOKUMACILIK

4.1. Güvercinkayası'nda Dokuma Aletleri

Güvercinkayası kazısında 1996-2019 yılları arasında yapılan bilimsel çalışmalar neticesinde küçük buluntu envanterine 3334 adet küçük buluntu kaydedilmiştir. Buluntu envanterinin 99 tanesi dokumacılık ile ilişkilendirilmiştir. Bu buluntular tezgâh ağırlığı, ağırşak ve mekik olmak üzere sınıflandırılmıştır. Dokumacılık ile ilişkilendirilen buluntuların 85 tanesi katalogda yer almaktadır. Katalogda bulunmayan 14 buluntu ise hammadde, tipoloji, kontekst ve dağılım incelemesiyle, katalogda bulunan buluntularla birlikte ilgili alt başlıklarda ele alınmıştır.

Aksaray ili, daha önce bildirildiği üzere, Volkanik Kapadokya'nın sunduğu çeşitli ve bol miktarda hammadde kaynağının içinde bulunmaktadır (Demirtaş, 2017). Güvercinkayası sakinleri alet yapımında bu hammadde çeşitliliğinden yararlanmışlardır. Tez kapsamında incelenen buluntu grubunda, 3 ana hammadde kaynağı olduğu tespit edilmiştir. Bunlar taş, pişmiş toprak ve kemiktir. Yapılan inceleme sonucunda farklı hammadde türlerinin aynı tür alet grubunun yapımında kullanıldığı anlaşılmıştır (**Grafik 4.1.**).

Grafik 4.1. Buluntu grubu içinde hammadde türlerinin sayısal dağılımı.

Literatüre bakıldığında dokuma faaliyetiyle ilişkilendirilen alet türlerinin tezgâh ağırlığı, ağırşak ve mekik ile sınırlı olmadığı görülür. Özellikle kemik aletler içinde tekstil üretimi ve dokumacılık bağlamında ele alınan çok sayıda alet bulunur. Bunlardan neredeyse her prehistorik yerleşmede görülen iğne, bız, delici, mablak gibi kemik aletler Güvercinkayası envanteri içinde de yer almaktadır. Bu aletler, Güvercinkayası kemik aletleri üzerinde yapılan detaylı analiz çalışmaları henüz tamamlanmadığı için tez kapsamı içine alınmamıştır. Sadece sayısal ve mekânsal dağılımlarına bakılmıştır. Bu veriler ilgili başlık altında incelenmiştir.

4.1.1. Tezgâh Ağırlıkları

Güvercinkayası yerleşiminde tamamlanan kazı çalışmaları sonucunda 65 adet tezgâh ağırlığı ele geçirilmiştir. Tez kapsamında 54 tanesi katalogda yer almıştır. Yapılan inceleme sonucunda tezgâh ağırlıklarının hammadde ve tipolojik çeşitlilik sergilediği görülmüştür. Aynı zamanda birincil ya da ikincil kullanım, tamamlanmış ya da yarı işlenmiş ürünlerin teknolojik süreçlerinin tanımlanmasıyla da dikkat çekmiştir. Tezgâh ağırlıklarının hemen hepsi Orta Kalkolitik tabakadan ele geçirilmiştir. Sadece bir buluntu Geç Kalkolitik/Post-Obeyd tabakaya tarihlenir (Kat.30).

4.1.1.1. Hammaddeler

Yerleşme, neojen kökenli magmatik minerallerden oluşan Hasan Dağ volkan kompleksinin kuzey lav sahasında yer alır. Kayalık masif; Aksaray'ın kuzeydoğusundan güneydoğusuna akan Melendiz nehrinin aşındırdığı sert kaya kütlelerinden oluşmaktadır. Yerleşmenin üzerinde bulunduğu anakaya, beyaz-gri renkli gözeneksiz bir mineral olan riyodasitten, ince kuvars tanecikleri ve diğer minerallerden oluşur (Pavlú vd. 2007: 18).

Güvercinkayası sürtme taş aletlerinde baskın olarak kullanılan hammadde; geleneksel ve yerel olmasına karşın, yerleşimin üzerinde yer aldığı riyodasit kayadan değil bazaltik lavdandır. Hammadde seçiminde keskin yapıli minerallerin tercih edildiği düşünölmektedir. Bazaltın yanı sıra riyolit, ignimbirit, gabro, andezit, tuf (şist) ve kumtaşının Güvercinkayası sürtme taş aletlerin hammaddesi olarak kullanıldığı bilinmektedir (Pavlú vd. 2007: 18).

Güvercinkayası, kil yatakları açısından da zengin bir bölgede bulunur (**Harita 4.1.**). Güvercinkayası kaplarının ve pişmiş toprak buluntuların üretiminde hangi yataklardan yararlanıldığı kil analizi çalışmalarını sonuçlanmadığı için bilinmemektedir. Bunun yanı sıra yerleşmeye en yakın kil kaynağının Melendiz'in kenarları olduğu düşünölmür (Demirtaş, 2017: 45).

Harita 4.1. Hammadde kaynakları haritası (Demirtaş, 2017: 44).

Çalışma kapsamında 65 adet tezgâh ağırlığı incelenmiştir. Ağırlıklar hammadde türüne göre pişmiş toprak ağırlıklar ve taş ağırlıklar olarak 2 ana gruba ayrılır.

Pişmiş toprak ağırlıklar içinde 31 adet buluntu yer alır. İncelenen, çanak kırıklarından oluşmuş, pişmiş toprak ağırlıkların neredeyse tamamı Orta Kalkolitik tabakaya tarihlenir. Geç Kalkolitik/Post-Obeyd tabakaya tarihlenen tek bir örnek bulunur (Kat.30). Pişmiş toprak ağırlıkların hepsinde hamur özellikleri değişkenlik gösterir. Üretildikleri kabın fırınlanma özelliğine göre koyu ya da açık renkli olabilirler. Hamurda gözle görülebilen katkı maddeleri bitkisel kıyıkı, irili ufaklı mineral tanecikleri ve pırıltılı, mika olduğu düşünülen zerreciklerdir. Açık, astar ve sıvazlama Güvercinçayası kaplarında sıkça uygulanan yüzey işlemleridir. Pişmiş toprak tezgâh ağırlıklarında da bu uygulamalar sıkça görülür. Sıvazlama uygulaması ise tek bir örnekte saptanmıştır.

Daha önce Demirtaş (Demirtaş, 2017: 332) tarafından da çalışılan pişmiş toprak 2 örnekten biri olan Kat.29 okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru sıkı bir dokudadır, az miktarda mika ve yoğun miktarda bitki katkıdır. İkinci örnek olan

Kat.30 okside ortamda fırınlanmış ve açık renk hamurludur. Hamurunda ince bitkiler ve az miktarda mika, katkı malzemesi olarak kullanılmıştır. Pembemsi krem renklidir, yüzeyinde sıvazlama izleri bulunur.

Tezgâh ağırlıklarının bir diğer hammadde grubu taştır. Tezgâh ağırlıklarında en kalabalık grubu oluştururlar. Bu grup içinde 34 adet buluntu yer alır. 24 tanesi katalogda tanımlanmıştır. Taş hammadde grubu kendi içinde de malzeme türüne göre bazalt, ponza, tuf, dezit, riyolit ve volkanik kayaç olacak şekilde alt gruplara ayrılır **(Grafik 4.2).**²⁴ Katalogda bulunmayan bir buluntunun hammaddesi tespit edilememiştir.²⁵

Grafik 4.2. Taş tezgâh ağırlıklarının hammadde türlerine göre sayısal dağılımı.

4.1.1.2 Yapım Teknikleri

²⁴ Hammadde türleri, Güvercinkayaşı sürtme taş aletleri üzerinde çalışmalarını sürdüren Dr. Jaroslav Řídký'nin sürtme taş alet veri tabanı kullanılarak belirlenmiştir.

²⁵ 2002 yılında ele geçirilen 18 envanter numaralı buluntunun hangi tür taştan yapıldığı anlaşılamamıştır.

Güvercinkayası sakinlerinin tezgâh ağırlığı yapmak için doğal çevrede kolaylıkla bulabilecekleri ve işleyebilecekleri bazalt, tuf, ponza gibi hammaddeleri, amaca yönelik ve bilinçli şekilde tercih ettiklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Güvercinkayası taş tezgâh ağırlıklarının tamamının sürtme taş endüstrisinin sürtme/aşındırma ve delme tekniklerinden yararlanılarak şekillendirildiği, sürtme taş alet uzmanı Dr. Jaroslav Řídký tarafından da doğrulanmıştır. Tez çalışması kapsamında incelenen örnekler, birincil üretim olarak tanımlanmıştır. Hammadde türü tuf olan tezgâh ağırlıkları içinde yarı işlenmiş, tamamlanmadan bırakılmış, iki örnek işlenme derecesi bakımından farklılık gösterir (Kat. 62, 63).

Dokuma tezgâhına asılmak üzere şekillendirilmiş taş tezgâh ağırlıklarının ip deliklerinin iki farklı teknikle yapıldığı görülür; çift yüzeyden karşılıklı olarak açılan delikler (Kat.48, 49, 51, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68) ve tek yüzeyden açılan delikler (Kat.46, 47, 50, 56, 69). Çift yüzeyden karşılıklı açılan delikler genellikle birbirine paraleldir. Yüzey üzerine, uygulanan sürtme işlemi, açılan delik gövde içine doğru daraldığı için dış yüzeylerde konik bir oyuk bırakır. Tek yüzeyden açılan deliklerin çoğu dik ve doğrusal bir hat sergiler.

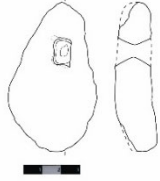
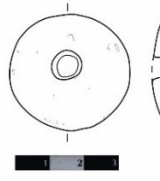
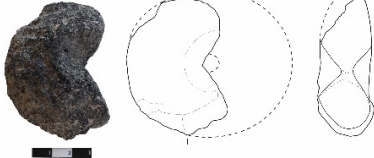
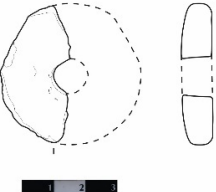
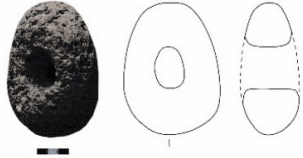
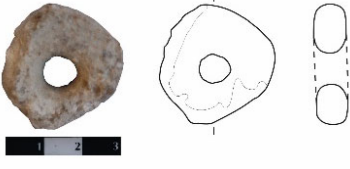
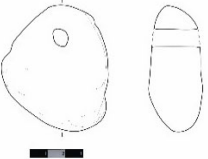
Pişmiş toprak tezgâh ağırlıklarının çoğu, taş tezgâh ağırlıklarının tersine, ikincil üretim ağırlıklardır. Kırık ç.ç. gövde parçalarının yeniden işlenmesiyle üretilmişlerdir. Bu grubun içerisinde de taş ağırlıklarda olduğu gibi ip deliği tamamlanmamış, yarı işlenmiş, 5 adet ağırlık bulunmaktadır. Bunların dördüne katalogda yer verilmiştir (Kat. 25, 26, 27, 28). Kırık gövde parçalarından üretilmemiş iki örnek, birincil kullanımdır yani kullanım amacına yönelik üretilerek kullanılmıştır (Kat. 29, 30). Başka bir örnek ise bir çanak çömleğin ağız parçasının düzeltilmeden bırakılarak sadece kırık kenarların düzeltilmesiyle yapılmıştır (Kat.20). Pişmiş toprak tezgâh ağırlıklarının tamamında ip delikleri sonradan açılmıştır.

4.1.1.3 Tipoloji

Dokumacılık faaliyeti ile ilişkilendirilen tezgâh ağırlıklarının literatürde tipolojik olarak çeşitlilik gösterdiği daha önce belirtilmiştir. Güvercinkayası yerleşmesinden ele geçirilen tezgâh ağırlıkları için de aynı çeşitlilik söz konusudur. Çalışma kapsamında

incelenen ağırlıkların tipolojik ayrımı, hammadde türündeki farklılık öncelenerek yapılmıştır²⁶ (**Tablo 4.1.**). Birinci grup taş tezgâh ağırlıklardan, ikinci grup ise pişmiş toprak tezgâh ağırlıklardan oluşur.

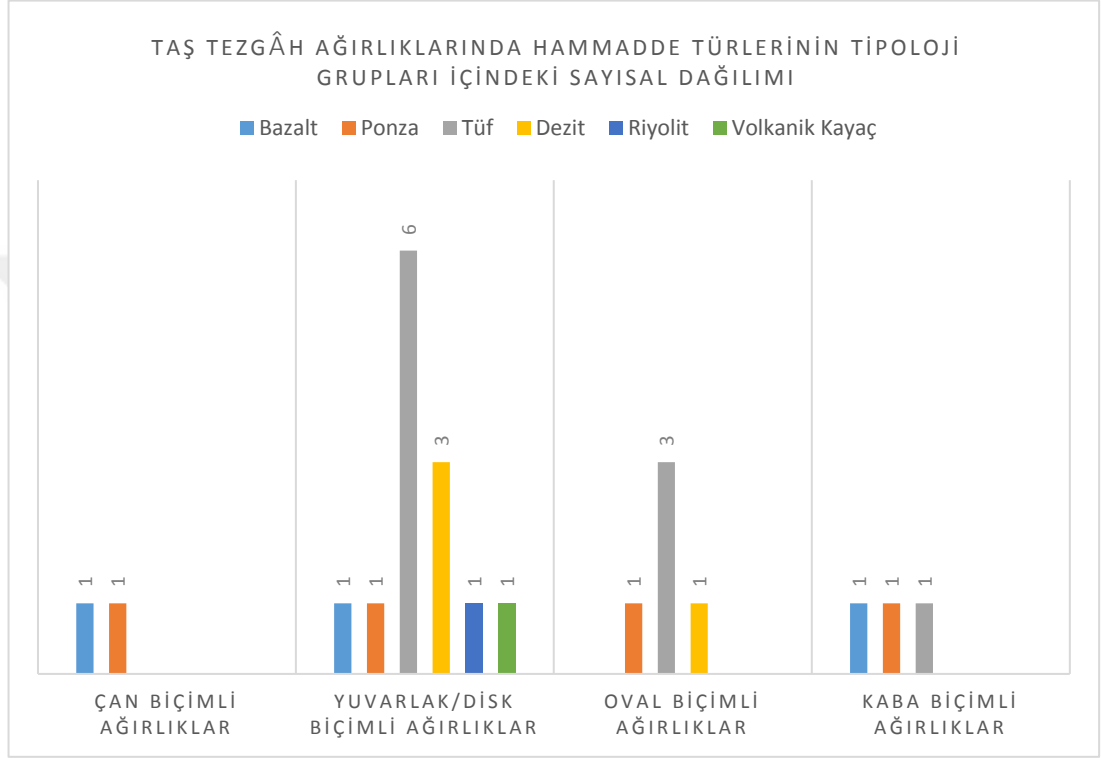
Tablo 4.1. Tezgâh Ağırlıklarının Tipoloji Tablosu

Tezgâh Ağırlıkları	
1- Taş Tezgâh Ağırlıkları	2- Pişmiş Toprak Tezgâh Ağırlıkları
<p>A- Çan Biçimli Ağırlıklar</p> 	<p>A1- Birincil Üretim Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar</p>
<p>B- Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar</p> 	<p>A2- İkincil Üretim Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar</p>
<p>C- Oval Biçimli Ağırlıklar</p> 	<p>B- Kaba/Disk Biçimli Ağırlıklar</p>
<p>D- Kaba Biçimli Ağırlıklar</p> 	

1- Taş Tezgâh Ağırlıkları

²⁶ Tezgâh ağırlıklarına, hammadde türüne göre taş ağırlıklar ve pişmiş toprak ağırlıklar olarak kendi içlerinde tipolojik ayırım uygulanmıştır.

Taş tezgâh ağırlıkları tipolojik bağlamda incelendiğinde; çan biçimli ağırlıklar, yuvarlak/disk biçimli ağırlıklar, oval biçimli ağırlıklar ve kaba biçimli ağırlıklar olmak üzere 4 farklı gruba ayrılır. Bu gruplar içerisinde hammadde türleri düzensiz dağılmaktadır (**Grafik 4.3.**).

Grafik 4.3. Taş tezgâh ağırlıklarında hammadde türlerinin tipoloji grupları içindeki sayısal dağılımı.

1A- Çan Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 46, 49)

Bu grup içinde 2 buluntu yer alır. Buluntuların boyları diğer taş tezgâh ağırlıklarına göre uzundur. Kat.46'nın boyu 9,3cm, eni 3,9cm'dir. Hammaddesi bazalttır. Yüzeyi girintili çıkıntılıdır. İp deliği tek yönlü ve doğrusaldır. Kat.49'un boyu 7,7cm, eni 4,7cm'dir. Hammaddesi ponzadır. Gri renkli ve iri gözeneklidir. İp deliği çift yüzeyden karşılıklı oyularak açılmıştır. Her ikisinin de kalınlığı 5 cm altındadır ve ip deliği çapları 0,5'dir. Alt kısımları yuvarlak bir bombe verirken üst kısma doğru sivrileşirler. Güvercinkayaası tezgâh ağırlıklarınının genelinden farklı olarak, ip delikleri ortalarında değildir, sivrileşen tarafa yakındır. Her ikisi de tüm halde ele geçirilmiştir.

1B- Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 48, 50, 54, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 68, 69)

Bu grup içinde 13 buluntu yer alır. 5 tanesi tüm, 8 tanesi kırık olarak ele geçirilmiştir. Buluntular muntazam ya da daha az özenli biçimde yuvarlaklaştırılmıştır. Kalınlıkları 3-3,5 cm, boyları 4,4 cm ile 7,9 cm arasında değişmektedir. Çapları genel olarak 2,2 cm ve 8 cm, ip deliği çapları 0,2 cm ve 2 cm arasındadır. Sadece tek bir örnek 14 cm çap genişliğindedir (Kat.69). Ölçülebilen ağırlıkları 20 gram ile 72 gram arasında değişmektedir. Bu grup içinde bulunan tezgâh ağırlıklarının hepsinin ip deliği ortasından, tek yönlü ve doğrusal ya da çift yüzeyden karşılıklı oyularak açılmıştır. Bu grup içinde yarı işlenmiş tek örnek Kat.62'dir. Renk dağılımları gri, koyu gri, siyah ve açıktır.

1C- Oval Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 53, 57, 58, 63, 65)²⁷

Bu grup içinde 6 adet buluntu yer alır. Beşi katalogda tanımlanmıştır. Sadece biri kırık olarak ele geçirilmiştir (Kat.65). Oval bir form sergilerler. Çapları 2,8 cm ve 8 cm, ip deliği çapları 0,1 cm ve 1,5 cm, en genişlikleri 2 cm ve 6 cm, uzunlukları 5 cm ve 8 cm, ölçülebilen ağırlıkları 33 gram ile 122 gram arasında değişmektedir. Bu grup içindeki tezgâh ağırlıklarının hemen hemen hepsinde ip deliği ortasından ve çift yüzeyden karşılıklı oyularak açılmıştır. Sadece bir örneğin ip deliği üst tarafına yakın konumdadır (Kat.58). Hemen hepsi gri renklidir.

1D- Kaba Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 47, 52, 56)

Bu grup içinde 3 adet buluntu yer alır. İki tane tüm, biri kırık olarak ele geçirilmiştir. Kaba bir biçimde yuvarlak ya da oval benzeri şekilleri vardır. Çapları 3 cm ile 5 cm, ip deliği

²⁷ 2008 yılında envantere alınan 99 numaralı tezgâh ağırlığı da bu gruba dahil edilmiştir. Aksaray Arkeoloji Müzesi'ne teslim edilmiş bir buluntudur. Envanter fişinde çizimi yoktur ve kazı arşivinde fotoğrafı bulunamadığı için katalogda yer almamaktadır. Buluntu hakkındaki bilgiler envanter fişinden alınmıştır. Hammaddesi bazalttır. Tüm halde ele geçirilmiştir. İp deliği ortasından, çift yüzeyden karşılıklı olarak açılmıştır. Gri renklidir.

çapları 0,2 cm ile 2 cm arasında değişmektedir. Tezgâh ağırlıkları içinde en geniş ip deliği olan ağırlık bu grubun içindedir (Kat.56). En genişlikleri 3-6 cm arasında, boy uzunlukları 4-7 cm arasında değişmektedir. Bu grup içindeki tezgâh ağırlıklarının hepsinde ip deliği tek taraflı ve doğrusaldır.

Farklı olarak bir buluntu, oluşturulan tipolojik gruplara dahil edilemeyen bir biçim sergiler (Kat.53). Üçgenimsi köşeli bir formda olduğu düşünülmektedir. Uçlarından ovalleştirilmiştir ve bir ucundan kırıktır. Ponzadan yapılmıştır. Eni tabandan 6,7 cm, gövdeden 5,2 cm genişliğindedir. Boyu 5,4 cm uzunluğundadır. Ortasında ip deliği bulunur. Delik çift yüzeyden karşılıklı olarak açılmıştır. İp deliği çapı 0,3 cm'dir. Ağırlığı 57 gramdır.

2- Pişmiş Toprak Tezgâh Ağırlıkları

Tezgâh ağırlıklarının ikinci grubu pişmiş toprak ağırlıklardır. Bu grup içinde 31 adet ağırlık bulunur ve 30 tanesi katalogda yer alır. Bu grubun neredeyse tamamı ç.ç. kırıklarının yeniden şekillendirilmesiyle üretilmiştir. Pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları tipolojik bağlamda incelendiğinde yuvarlak biçimliler ve kaba biçimliler olmak üzere 2 ana gruba ayrılır.

2A- Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 23, 25, 29, 30)

Bu grup içinde 19 adet tezgâh ağırlığı bulunmaktadır. Çapları 1,9 cm ile 6 cm arasında değişmektedir. Boyları 2,5 ile 6,6 cm arasında, enleri 1,7 cm ile 6,9 cm, kalınlıkları ise 0,5 cm ve 1,3 cm arasındadır. Hemen hepsinin kenarları düzeltilerek muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmıştır. Siyah ağırlık ya da açık renklidirler. Yuvarlak biçimli ağırlıklar kendi içinde birincil üretim ağırlıklar ve ikincil üretim ağırlıklar olmak üzere iki alt gruba ayrılmıştır.

2A1- Birincil Üretim Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar: (Kat:29, 30)

Bu grup içindeki ağırlıklar kullanım amacına yönelik, tasarlanarak üretilmiş ve kullanılmış ağırlıklardır. Bu sebeple birincil üretim ağırlıklar olarak tanımlanmışlardır.

Kat.29 ve Kat.30'un her ikisi de muntazam yuvarlak ve birincil üretilmiştir. Hamurları mika ve bitki katkılı, pembemsi krem renklidir. Kat.29'un hafif içbükey bir eğimi vardır. Çapı 6 cm, ip deliği çapı 0,2 cm, eni 3,2 cm genişliğinde, boyu 5,8 cm uzunluğunda, kalınlığı 0,6 cm'dir. Kırık halde ele geçirilmiştir. Ağırlığı 15 gramdır. Kat. 30'un çapı 3,2 cm, ip deliği çapı 0,5 cm, eni ve boyu 3,6 cm, kalınlığı 1,3 cm ölçülmüştür. İp deliğine doğru çift yüzeyden hafif bombelidir. Tüm halde ele geçirilmiştir.

2A2- İkincil Üretim Yuvarlak/Disk Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 18, 21, 23, 25)

Bu grup içinde 17 adet buluntu yer alır. 8 tanesi kırık, 9 tanesi tüm halde ele geçirilmiştir. Hepsisi kırık ç.ç parçalarının yeniden işlenmesiyle üretilmiş ve kullanılmış ağırlıklardır. Bu sebeple ikincil üretim ağırlıklar olarak tanımlanmışlardır. Tez çalışması kapsamında incelenen bütün buluntular içindeki tek bezemeli buluntu bu grup içindedir (Kat.16). Hemen hepsi koyu renkli ve genellikle açıktır. Tek bir örnek (Kat.1) pembemsi gri renklidir. Ölçülebilen ağırlıklar 5 gram ile 12 gram arasındadır. Grup içinde tek örneğin (Kat.25), ip deliği tamamlanmamış, yarı işlenmiştir. Hamurları genellikle organik katkılıdır.

2B- Kaba/Disk Biçimli Ağırlıklar: (Kat. 4, 11, 12, 14, 19, 20, 22, 24, 26, 27, 28)

Bu grup içinde 11 adet tezgâh ağırlığı bulunmaktadır. Bir örnek hariç (Kat.20) hepsi kırık gövde parçalarından şekillendirilmiştir. Kat.20 bir ç.ç. ağız parçasından yapılmıştır. Çapları 2,2 cm ve 5 cm arasında değişmektedir. Enleri 2,3 cm ve 4,3 cm, boyları 2,8 cm ve 4,8 cm arasındadır. Kaba ve düzensiz olarak yuvarlaklaştırılmış ya da ovalleştirilmişlerdir. Hamurlarında taşçık, bitki ve mika katkı maddesi gözle görünür şekilde ayırt edilir. İp delikleri ortalarında bulunur. Ölçülebilen ağırlıkları 7 gram ile 29 gram arasında değişmektedir. Renkleri koyu açık, alacalı ve açık renk

şeklinde dağılmaktadır. Tek açık renk örnek Kat.4'tür. Bu grupta yarı işlenmiş 4 parça bulunmaktadır (Kat. 26, 27, 28).

4.1.2. Ağırşaklar

Güvercinkayası yerleşiminde tamamlanan kazı çalışmaları sonucunda 16 adet ağırşak ele geçirilmiştir. Tez kapsamında 15 tanesi katalogda yer almıştır. Ağırşaklar çap, iğ deliği çapı, en, boy, kalınlık, ağırlık gibi verileri ile değerlendirilmiştir. Sadece 5 adet ağırşağın ağırlığı ölçülebilmştir (Kat.36, 37, 38, 39, 42). İki adet ağırşak Geç Kalkolitik/Post-Obeyd tabakadan (Kat.41 ve Kat.44), diğerleri ise Orta Kalkolitik tabakadan ele geçirilmiştir.

4.1.2.1. Hammaddeler

Katalogda yer alan 15 ağırşağın on dördü pişmiş topraktan yapılmıştır. Sadece bir örneğin hammaddesi kemiktir ve daha önce Demirtaş (Demirtaş, 2017: 332) tarafından da çalışılmıştır (Kat.85). Pişmiş toprak ağırşakların hangi yataktan alınan kil ile yapıldığı, daha önce belirtildiği gibi bilinmemektedir.

Pişmiş toprak ağırşakların çoğu açık renk hamurlu, bitki ve mineral katkılı, okside veya karbonize kesitlidir. Islak sıvazlama ve hafif açkı sıklıkla görülen yüzey işlemleridir

Kemik ağırşağın yapımında kullanılan kemik türü hakkındaki bilgimiz, kemik alet ve küçük buluntular hakkında yürütülen analiz çalışmaları tamamlanmadığı için netlik kazanmamıştır.

4.1.2.2. Yapım Teknikleri

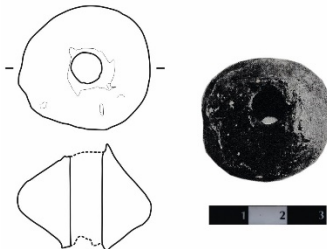
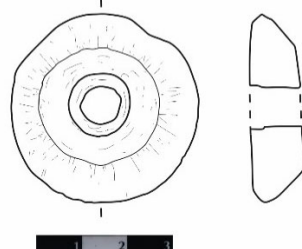
Ağırşakların tamamı birincil üretim ve el yapımıdır. Pişmiş toprak ağırşaklar; çömlekçi hamuruna şekil verildikten sonra, olasılıkla ahşap bir çubukla ortasına bir iğ deliği açıldıktan sonra fırınlanmıştır. İğ deliği kenarları genellikle düzeltilmeden bırakılmıştır. Ağırşakların iğ deliği merkezden dik inen doğrusal bir hat şeklindedir.

Kemik ağırşak üzerinde ise kesme izleri görülür. İğ deliği tek yönden açılmıştır (Demirtaş, 2017: 332). Yarı işlenmiş bir örneğe rastlanmaz ve tamamı kullanıma hazır hale getirilmiştir.

4.1.2.3. Tipoloji

Güvercinkayası kazısında ele geçirilen ağırşakların tipolojik ayrımı yapılırken, tezgâh ağırlıklarında olduğu gibi hammadde türü öncelenmiştir. Farklı hammaddelerle yapılan ağırşakların farklı tipolojik özellikleri olduğu anlaşılmıştır. Buna göre Güvercinkayası ağırşakları; pişmiş toprak bikonik ağırşaklar ve kemikten kalın disk biçimli tek örnekle temsil edilen 2 ana biçimsel gruba ayrılır (Tablo 4.2.).

Tablo 4.2. Ağırşakların Tipoloji Tablosu

AĞIRŞAKLAR	
1-Bikonik Ağırşaklar	2-Disk Biçimli Ağırşak
	

1- Bikonik Ağırşaklar: (Kat. 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44)

Güvercinkayası'nda ele geçirilen pişmiş toprak ağırşaklar bikonik ve muntazam yuvarlaktır. Bu tür ağırşaklar literatürde çift konik olarak da bilinir. Ağırşaklar kırık

ya da tüm halde ele geçirilmiştir. En genişlikleri 1,7 cm ile 4,1 cm, boy uzunlukları 1,9 cm ile 4 cm, kalınlıkları 1,9 cm ile 3 cm, çapları 2,8 cm ile 5 cm, iğ deliği çapları ise 0,5 cm ile 1 cm arasındadır. Ölçülebilen ağırlıkları ortalama 13 gramdır. Ağırlıklı olarak açık renklidirler. Yüzey işlemi nadirdir. En küçük çap genişliği Kat.32'ye, en küçük iğ deliği çapı Kat44'e aittir. İğ delikleri düzeltisizdir.

2- Disk Biçimli Ağırşak: Kat.86

Kat.85 kalın disk biçimlidir. Tüm halde ele geçirilmiştir. Kemikten üretilmiştir. Eni ve boyu 4,1 cm, kalınlığı 1,1 cm'dir. Çapı 4,2 cm, iğ deliği çapı 1cm'dir. Üzerinde kesme izleri görülmektedir.

4.1.3. Mekikler

Güvercinkayası yerleşiminde 18 adet mekik ele geçirilmiştir. 16 tanesine katalogda yer verilmiştir. Güvercinkayası sakinlerinin hammadde seçiminde çeşitliliği tercih etmesine bir başka örneği de mekik aletlerde görülür. Mekik yapımında hem kemik hem de pişmiş toprak hammadde olarak kullanılmıştır. Mekikler aynı zamanda tipolojik çeşitlilik de sergiler.

4.1.3.1. Hammaddeler

Mekiklerin hemen hepsinin hammaddesi kemiktir. Bir örnek ise kilden yapılmıştır (Kat.45).

Kemik, elde edilmesi için özel bir çabaya ihtiyaç duyulmayan, besin artığı olarak da kolaylıkla elde edilebilen bir hammaddedir. Eski insanlar ilk baştan beri hayvansal gıdalarla da beslendikleri için kemiğe yabancı değillerdir. Bu yüzden büyük olasılıkla kullanılan en eski hammaddelerden biridir (Özdoğan, 2019: 199). Doğru bir yöntem uygulanırsa işlenmesi kolay, nispeten dayanıklı, sert ve bunların yanında hafiftir. Biçimsel olarak farklılık gösteren kemikler; uzun kemikler, yassı kemikler ve kısa

kemikler olarak üç gruba ayrılır (Özdoğan, 2019: 203). Belirli bir tür hayvanın kemik biçimi ve gelişebileceği boyutun üst sınırı neredeyse belirlidir. Bu yüzden kemik kullanılarak üretilecek objenin boyutu ve biçimi de sınırlı kalacaktır. Bir hayvan iskeletinden seçilerek alet olarak kullanılmaya en uygun olan kemik türü uzun kemiklerdir (Özdoğan, 2019: 199). Bunun yanı sıra kemiğin türü kadar dokusu da aletin biçimini etkilemektedir. Alet yapımına uygun olan uzun kemiklerin dokusu, kemiğin sadece uzunlamasına kesilebilmesine fırsat vermektedir, dolayısıyla arkeolojik kazılarda karşımıza çıkan kemik aletlerin büyük çoğunluğu ince ve uzun biçimlerde (Özdoğan, 2019: 199, 200).

Güvercinkayası'nın mekikleri ile ilgili detaylı bir rapor bulunmadığından, yerleşmenin kemik aletlerini çalışan Dr. Rosalia Christidou'dan mekikler ile ilgili özel görüş alınmıştır.²⁸ Christidou'ya göre mekikler oldukça küçük kemik parçalarıdır ve tüm yüzeyleri işlenmiştir. Aletin yapıldığı kemiğin hangi hayvana ait hangi kemik olduğu ve aletin nasıl üretildiğine dair bilgiler bazen yapılan detaylı incelemeler sonucunda bile anlaşılabilir. Bu, aletin üretilirken çok fazla işlemden geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Mekiklerin yapımında kullanılan kemiklerin hangi hayvanlara ait olduğu şimdilik bilinmemektedir. Buna rağmen büyük ya da orta boyutlardaki hayvanların kaburga ve uzun kemiklerinin kullanıldığı anlaşılmıştır. Burada “büyük” ifadesiyle inekten ala geyiğe uzanan boyut aralığındaki hayvanlara, “orta” ifadesiyle koyun büyüklüğündeki hayvanlara bir gönderme mevcuttur. Her ikisine de gönderme yapılan örneklerde ise kemiğin çok fazla işlemden geçmesi sebebiyle “büyük” ve “orta” arasındaki ayrımın yapılamamış olmasına rağmen küçük hayvanları dışarıda bırakmak için yeterli kanıtın varlığı söz konusudur.

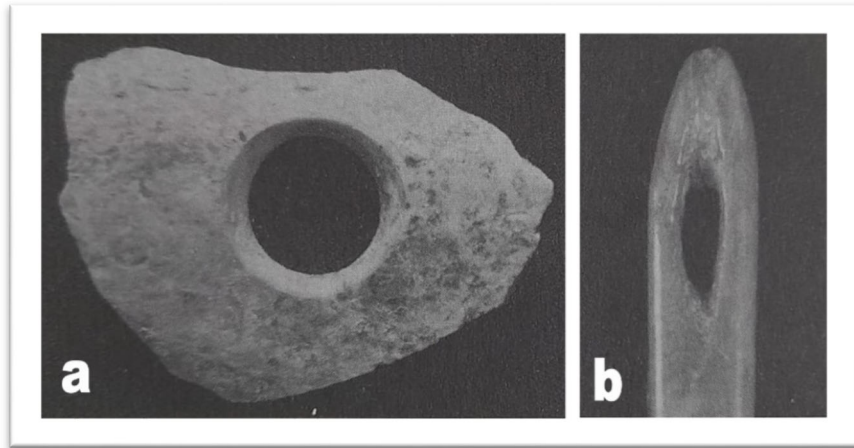
4.1.3.2. Yapım Teknikleri

Kemiklerin şekillendirme yöntemleri yapılacak alete ve kullanılan kemik türüne göre değişmektedir. Christidou'nun incelemelerine göre Güvercinkayası mekikleri kaburga

²⁸ Dr. Rosalia Christidou'dan 19.04.2023 tarihinde görüş alınmıştır.

ve uzun kemiklerden üretilmektedir. Uzun kemiklerle yapılan aletlerde hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın, eğer bir çekiç üretilmeyecekse, uygulanan ilk işlem kemiğin baş kısımlarını çıkarmaktır. Yapılacak alete göre tek bir baş kısmının çıkarıldığı uygulamalar da görülür. Yassı kemikler ise her iki yüzeyi de korunarak ya da enine yarılıp tek yüzeyinden biçimlendirilebilir (Özdoğan, 2019: 207).

Kemikler üzerinde delik açmak, kemiğin dokusundan dolayı zor bir işlemdir. Özellikle küçük ve ince aletlerde bu işlem daha da zordur. Bu noktada uygulanan iki işlemin varlığı bilinmektedir. İlki kemiği doğrudan delmektir. Bu işlemde delik açmak için kullanılan alet burularak, yani kendi eksenini çevresinde döndürülerek delik açılır. İkinci uygulama ise kemiğe taş kalemle çentik atarak açıp sonra delmek şeklinde yapılır. Uygulanan her iki yöntemde de açılan deliğin şekli birbirinden farklıdır (Özdoğan, 2019: 208) (**Resim 4.1.**).

Resim 4.1. İp deliği açmak için kullanılan yöntemler.
a: Doğrudan delme yöntemiyle açılmış delik, Aşağı Pınar örneği,
b: Taş kalemle çentik atarak açılan delik, Hoca Çeşme örneği
(Özdoğan, 2019: 208, Res. 80).

Güvercin kayası mekiklerinin neredeyse hepsinin üzerinde, ip deliklerinin etrafında burarak delik açma uygulamasındaki benzer şekilde oluklar olduğu gözlemlenmiştir (**Resim 4.2.**). Bu karşılaştırmaya göre mekiklerin üzerindeki deliklerin, doğrudan delme yöntemiyle açılmış olabileceği söylenebilir.

Resim 4.2. Güvercinkayası mekiklerinde ip deliği etrafındaki oluklar. (GK Kazı Arşivi).

Christidou incelediği mekiklerin çok fazla şekillendirme detayına sahip olduğunu ve izlenen standart bir uygulamanın bulunmadığını aktarmıştır. Düz formlu mekikler bölünmüş nervür²⁹ parçaları kullanılarak yani kemiğin doğal formlarından yararlanılarak ya da uzun kemiklerin diyafiz³⁰ parçalarının aşındırılıp inceltilmesiyle elde edilmişlerdir. Mekiklerin küt veya keskin uç, eğimli veya dik profil gibi standart şekil ve boyutları yoktur. Christidou bu durumun önemli olduğunu vurgulamıştır.

Pişmiş toprak mekiğin literatürde benzer bir örneğine rastlanılmamıştır. Nasıl bir yöntemle üretildiği kesin olarak bilinmemektedir. Muhtemelen el ile şekillendirilmiştir. Üzerindeki delikleri açmak ve çeperindeki ince oluğu oluşturmak için kemik ya da ahşap bir alet kullanılmış olmalıdır.

4.1.3.3. Tipoloji

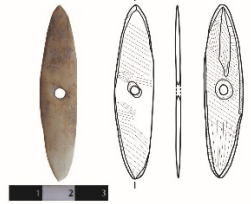

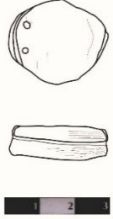
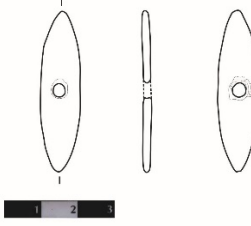
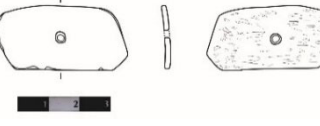
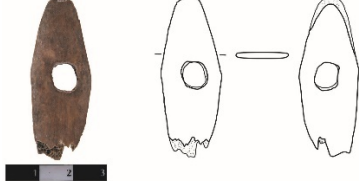
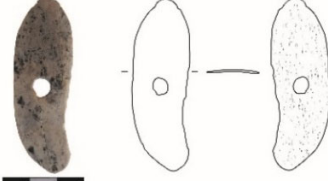
Güvercinkayası mekikleri, kemik mekikler ve pişmiş toprak disk biçimli mekik olmak üzere iki ana gruba ayrılmıştır. Kemik mekikler çok farklı biçimlerde üretilmiş

²⁹ Fransızca “nervüre” kelimesinden alıntılanan nervür, bir yüzeyde kas ya da sinir girişine benzeyen hat anlamında kullanılır. Latince kas kirişi, kas, sinir, yay anlamlarına gelen “nervus” kelimesinden türetilmiştir, <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/nervur> (12.08.2023).

³⁰ Uzun kemiklerin iki ucu arasında kalan ana gövde parçası diyafiz olarak adlandırılmaktadır <https://www.nedimedemek.com/diyafiz-ne-demek> (12.8.2023).

olabilirler. Güvercinkayası kemik mekikleri için de tipolojik olarak bir standartlaşmadan söz edilemeyeceği aktarılmıştır. Bu aşamada tipolojik bir tablo sunabilmek için Christidou'nun yaptığı öneriler dikkate alınmıştır. Buna göre kemik mekiklerin profil ya da enine kesitleri ve ip deliği çapları tip varyasyonlarını anlamak ve açıklamak açısından önemlidir. Tez çalışmasında kemik mekiklerin tipolojik ayrımı bu öneri doğrultusunda mekiklerin profillerine göre dik kesitli ve dış bükey kesitli olmak üzere 2 ana gruba, ip deliği çaplarına göre ise alt gruplara ayrılmıştır (Tablo 4.3.).

Tablo 4.3. Mekiklerin Tipoloji Tablosu

MEKİKLER		
1-Kemik Mekikler		2-Pişmiş Toprak Mekik
1A: Dik Kesitli Mekikler 	1B: Dış Bükey Kesitli Mekikler 	
1A-1 İp Deliği Çapı 0,50 cm Altında Olan Dik Kesitli Mekikler 	1B-1: İp Deliği Çapı 0,50 cm Altında Olan Dış Bükey Kesitli Mekikler 	
1A-2: İp Deliği Çapı 0,50 cm ve Üzeri Olan Dik Kesitli Mekikler 	1B-2: İp Deliği Çapı 0,50 cm ve Üzeri Olan Dış Bükey Kesitli Mekikler 	

1A: Dik Kesitli Mekikler (Kat.70, 71, 72, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83)

Bu grup içinde 10 adet mekik yer almaktadır. 9 tanesi uçlardan sivrileştirilmiş ya da ovalleştirilmiştir. Tek örnek yuvarlak benzeri bir forma sahiptir ve ortasından kırıktır (Kat.82). Mekiklerin enleri 0,95 cm ile 1,93 cm, boyları 3,53 cm ile 7,9 cm, kalınlıkları 0,12 cm ile 0,36 cm, ip deliği çapları ise 0,26 cm ile 0,71 cm arasında değişmektedir. Bu grup; ip deliklerinin çap ölçülerine göre 0,50 cm altı, 0,50 ve üzeri mekikler olmak üzere 2 alt gruba ayrılmıştır.

1A-1: İp Deliği Çapı 0,50 cm Altında Olan Dik Kesitli Mekikler (Kat.70, 71, 72, 76, 77, 78, 81, 82)

Bu grup içinde 8 adet buluntu yer alır. 5 tanesi tüm, 3 tanesi kırıktır. Kat.70 tüm olarak ele geçirilmiş fakat daha sonra kırılmıştır. Uçları sivri ya da ovalleştirilmiştir. Farklı olarak kırık haldeki Kat.80 yuvarlak bir formda olmalıdır

1A-2: İp Deliği Çapı 0,50 cm ve Üzeri Olan Dik Kesitli Mekikler (Kat.79 ve Kat.83)

Kat.79 bir ucundan kırıktır. Kenarları muntazam düzeltilmiştir. Uçlara doğru hafif oval bir forma sahiptir ve kırık olmayan ucu sivridir. Eni 1,50 cm genişliğinde, boyu 5,63 cm uzunluğundadır. Kalınlığı 0,36 cm, ip deliği çapı 0,56 cm'dir. Mekik koyu gri bir renge sahiptir, muhtemelen ateşe maruz kalmıştır. İki yüzeyinde de kullanım izleri gözle görülür ve parlaktır.

Kat.83 bir ucundan kırıktır. Ortasından uçlara doğru daraltılmıştır. Eni 1,93 cm genişliğinde, boyu 4,98 cm uzunluğundadır. Kalınlığı 0,22 cm, ip deliği çapı 0,71 cm'dir. Kırık olmayan ucu ovalleştirilmiştir. İki yüzeyinde de kullanım izi gözle görülebilir durumdadır.

1B: Dış Bükey Kesitli Mekikler (Kat.73, 74, 75, 80, 84)

Bu grup içinde 5 adet mekik bulunmaktadır. Bunların 2 tanesi muhtemelen doğal formlarıyla kullanılmıştır (Kat.73 ve Kat.80). Bir adet mekik ise sadece kenarlarından

kabaca düzeltilerek biçimlendirilmiştir (Kat.84). Enleri 1,53 cm ile 4,31 cm, boyları 2,04 cm ile 7,24 cm, kalınlıkları 0,10 cm ile 0,48 cm, ip deliği çapları ise 0,23 cm ve 0,61 cm arasında değişmektedir. İp deliklerinin çap ölçülerine göre 0,50 cm altı, 0,50 ve üzeri mekikler olmak üzere 2 alt gruba ayrılmıştır.

1B-1: İp Deliği Çapı 0,50 cm Altında Olan Dış Bükey Kesitli Mekikler (Kat.73 ve Kat.84)

1B-2: İp Deliği Çapı 0,50 cm ve Üzeri Olan Dış Bükey Kesitli Mekikler (Kat.74, 75, 80)

2-Pişmiş Toprak Mekik

Oval bir forma sahip, bir kenarında birbirine paralel üst üste duran iki ip deliği bulunuyor. Bir tarafı parlak bir tarafı ise mat bir görünüm sergiler. Tüm halde ele geçirilmiştir. Eni 2,8 cm, boyu 2,4 cm, kalınlığı 0,9 cm'dir. Güvercinkayasası'nda ele geçirilmiş bu tipteki tek örnektir.

4.2. Güvercinkayasası'nda Dokuma Aletlerinin Mekânsal Dağılımı

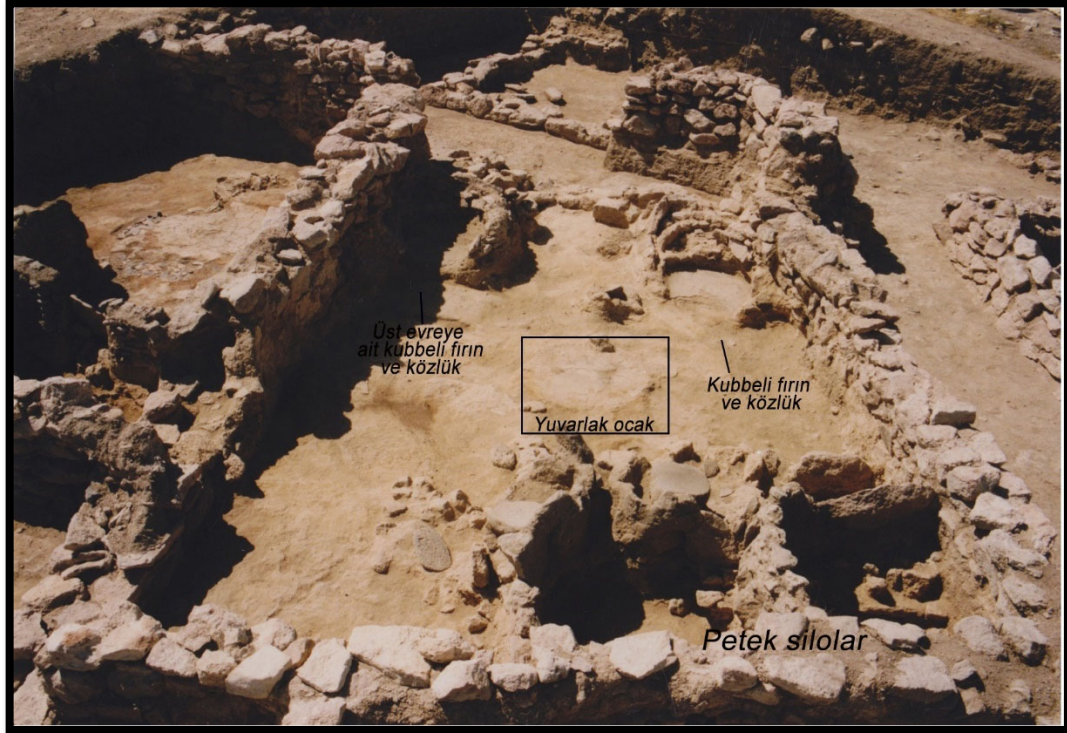
Yer seçimi, konum, yerleşme organizasyonu ve artı ürün gibi verileriyle Güvercinkayasası, Orta Anadolu'nun kentleşme sürecini anlama noktasında önemli bir yerleşmedir (Çaylı, 2018: 254). Günümüzde hayat akışı içerisinde yaşam alanlarının kullanımı ve organizasyonu konularında ihtiyaca göre bir düzenleme olduğunu göz önünde tutarak, temel yapı öğeleri arazinin doğal yapısına uyacak biçimde önceden belirlenen Güvercinkayasası mimarisinin de aynı ihtiyaçlar doğrultusunda tasarlanmış bir planın ürünü olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Gülçur ve Endoğru, 2001: 47; Kiper ve Gülçur, 2005: 18). Bir savunma sistemiyle aşağı ve yukarı yerleşme ile ikiye ayrılan Güvercinkayasası'nda evler ve mekânlar, ev içi taşınmazlar, açık ve özel alanlar ve yollarla tanımlanan mimari unsurlar da bu bağlamda değerlendirilmiştir.

Dokumacılık faaliyetiyle ilişkilendirilen buluntu gruplarının yerleşme içindeki mekânsal dağılımına değinmeden önce bu buluntuların ele geçirildiği alanlara dair tanımlamaların yapılması, buluntu ve mekân arasındaki bağlamı doğru anlayabilmek açısından önemlidir. Daha önce “Tabakalanma ve Mimari”³¹ alt başlığında evler, ev içi taşınmazlar, savunma sistemi, kuleler ve açık alanlarla ilgili bilgilere değinilmiştir. Ev içi taşınmazlara ve açık alanlara dair eklemeler yapmak bahsedilen bağlam noktasında tamamlayıcı olacaktır.

Güvercinkayasası I ve II tabaka evlerinin mimari planının, bir merkezi oda ve bu odayı ince bir duvarla bölen kiler odası ile şekillendiği daha önce belirtilmiştir. Sevil Gülçur’un yönettiği kazılar sonucunda ortaya çıkan Güvercinkayasası mimarisinde, evlerin taşınmazları Çaylı’nın (2018b: 261, 262, 263) doktora çalışmasında detaylarıyla derlenmiştir. Buna göre, Gülçur’un kazı sonucu raporlarıyla ortaya koyduğu üzere, evlerde kapının bulunduğu duvarın bir köşesine yerleştirilen içten kubbeli dikdörtgen fırın ve merkezi odanın ortasında, kapı açıklığına paralel konumlanan yerden hafif yüksek yuvarlak ocak her evde; fırın ağız önüne doksan derecelik açıyla, evin uzun duvarına yaslanan at nalı biçimli közlükse bazı evlerde bulunan mekân içi taşınmazlardır (**Resim 4.3.**). Her evde olmasa da bal peteği gibi birbirine ulanmış çoklu (**Resim 4.5.**) ya da yaygın olarak görülen silindirin dörtte biri formunda tekli tahıl siloları ve öğütme sekileri diğer taşınmazlardandır (**Resim 4.4.**). Tahıl siloları genellikle merkezi odayla kiler odasını ayıran duvarın köşesine yapılmıştır. Öğütme sekileri buldukları evlerde (H9, H20, H14, H16) sembolik ve işlevsel olarak dikkat çekmektedir. Kil kutu olarak adlandırılan taşınmaz sadece H11’de görülür (**Resim 4.6.**). Taşınmazın işlevi için, muhtemelen öğütme taşlarının üzerine konularak öğütme işlevinin gerçekleştiği küçük ev içi işlik alanı yorumu yapılmıştır. Ayrıca kil kutuya benzetilen ve sadece iki evde bulunan taşınmaz örnekleri, görünüş olarak içi dolu payeye benzetilmiştir (H7 ve H10). Bu tarzdaki ev içi işlikleri olduğu gibi açık alan işlikleri de yerleşmede görülen unsurlardır. Bunların yanında bazı evlerde ya da açık alanda atölye benzeri, mimari bir unsur olan işlikler de görülmektedir. Bazı evlerde, alt tabakaya ait dikdörtgen formları ile yerleşmenin geneline aykırı olmasıyla dikkat çeken fırın, işlik alanı, silo gibi taşınmazlar açığa

³¹ Bkz. sayfa 26.

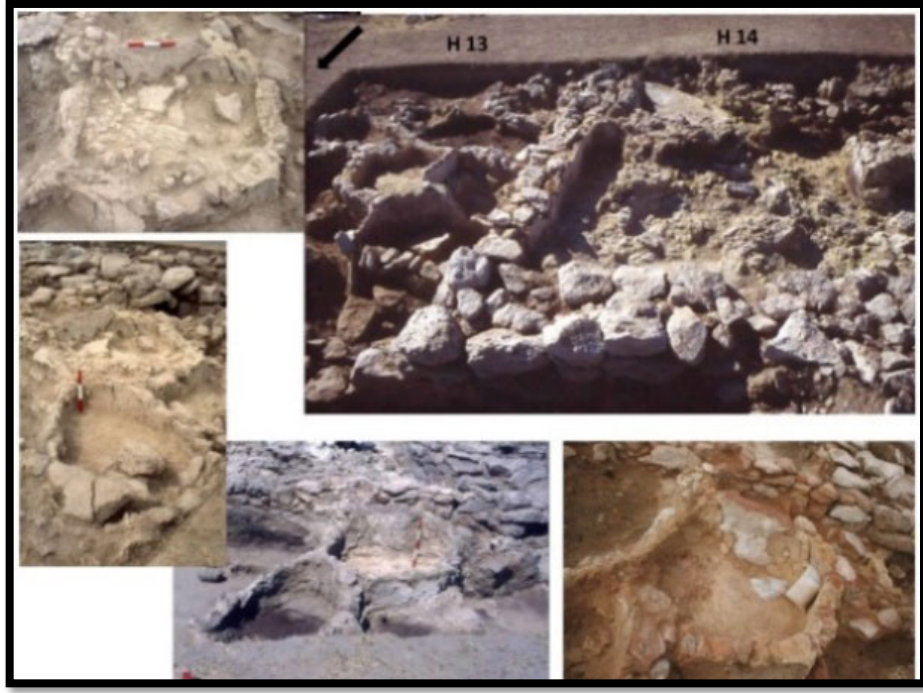
çıkarılmıştır. Bunların bulunduğu plan karelerden (5F M2, 5/E-F) ele geçirilen boynuz ve kemik aletler bu alanların da işlik olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmüştür.

Resim 4.3. Her evde bulunan taşınmaz envanter örnekleri. (H9 - GK Kazı Arşivi).

Resim 4.4. Öğütme sekisi örnekleri. H9 ve H10-GK Kazı Arşivi).

Resim 4.5. Bal peteği Şeklindeki silo 6rneği.
(Çaylı 2018: 283; H13 - GK Kazı Arşivi)).

Resim 4.6. Kil kutu. (H11 – GK Kazı Arşivi).

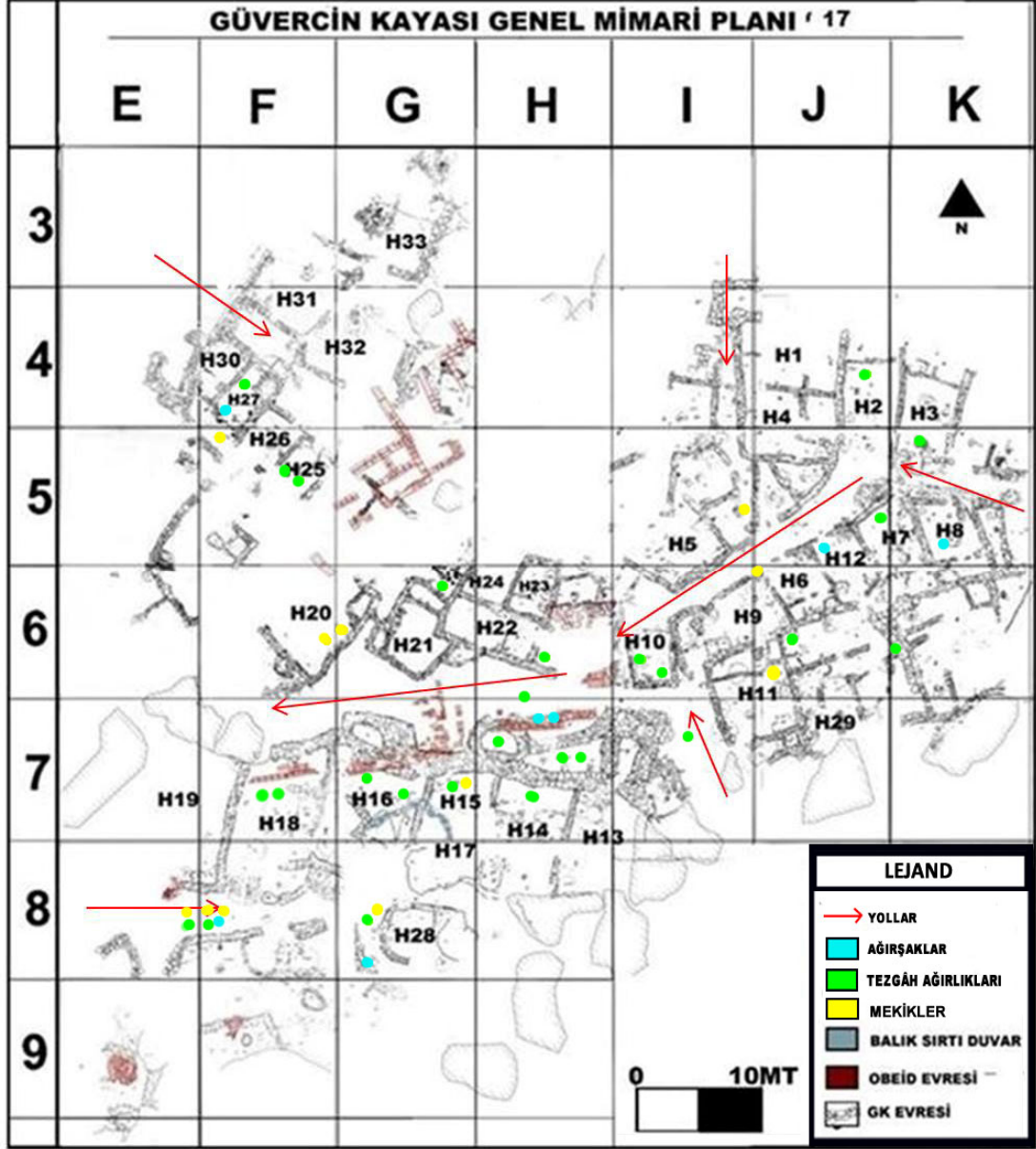
Güvercinkayası yerleşiminde açık alanları genellikle yolların oluşturduğu, yanı sıra sur etrafına konumlanan, evlerden bağımsız bir çifte silonun ve bir peteğin de açık alan içinde değerlendirildiği daha önce belirtilmiştir. 7İ plan karesinde surun çifte duvarla savunulan dış hattına eklenerek kalın bir duvarla çevrelenmiş, birbirine bitişik yarım ay biçimi iki silo bulunmaktadır. 6G plan karesinde H20 ile H22'nin güneye yönlü duvarlarının köşesindeki alanda yol üzerinde konut içi örneklerine benzer bir petek bulunmaktadır (Petek 1). Bu örnekler yerleşmede ender rastlanan açık alan taşınmaz envanterleridir (**Resim 4.7.**). Aynı zamanda açık alanlarda da (8F M6 yol, 8G M2, 8E, 5-6/I-J yol, 5G), boynuz, obsidiyen ve kil gibi hammaddelerin depolandıkları bilinmektedir (Çaylı, 2018: 265).

Resim 4.7. Açık alan taşınmaz envanter örnekleri. (Çaylı, 2018: 266).

Güvercinkayası'nda dokumacılıkla ilişkilendirilen 3 ana malzeme grubuna ait buluntular, aşağıda detaylı biçimde verildiği üzere, yerleşmede genel olarak dağınık haldedir. Çoğunlukla açık alanlardan ya da ev olarak tanımlanmayan yapı içlerinden ele geçirilmişlerdir. Buna ek olarak yüzeyden ya da yerleşmenin kısmı baraj suyu

altında kalan yamaçlarından gelen buluntular da gözlemlenir. Ev içi buluntu sayısı ise diğer alanlara oranla sayıca azdır (Plan 4.1.)³².

Plan 4.1. Ana malzeme grubunun yerleşme içindeki dağılımı.

4.2.1. Tezgâh Ağırlıkları

³² Planda, plan kare ve mekân bilgisi tanımlı olan buluntuların yerleri işaretlenmiştir. Sadece plan kare bilgisi olup hangi mekândan ele geçirildiği bilinmeyen buluntular, yüzey buluntusu olarak kaydedilmiş ve herhangi bir plan kareyle ilişkilendirilemeyen buluntulara yer verilmemiştir.

Ana buluntu grubunun çoğunluğunu oluşturan tezgâh ağırlıkları yerleşmedeki 29 farklı plan kareden ele geçirilmiştir (**Tablo 4.4.**). Bunlara ek olarak buluntu yeri yüzey (Kat.5) ve güney kademe (Kat.28) olarak belirtilen birer örnek, yanı sıra doğu ve batı etek yüzeylerinden iki örnek (Kat.46 ve Kat.47) herhangi bir plan kare ile ilişkilendirilememiştir. Ayrıca katalogda yer almayan, 2015 yılında ele geçirilmiş envanter numarası 116 olan bazalt ağırlık da “genel temizlik yüzey” buluntusu olarak kaydedilmiştir.

Konutlar ile ilişkilendirilen 15 adet tezgâh ağırlığı bulunmaktadır. Bu evler aşağı yerleşmeden H2, H3, H7, H10, H25, H27 ve yukarı yerleşmeden H13, H14, H15, H16, H18 ve H28’dir. H10, H14, H16, H18, H25 ve H27’de ikişer adet, bahsi geçen diğer evlerde birer adet tezgâh ağırlığı ele geçirilmiştir. Bunların içinden H14, H15, H16 ve H18’deki 6 örneğin hammaddesi taştır.³³ Evlerle ilişkilendirilen diğer bütün ağırlıklar pişmiş topraktır.

Tablo 4.4. Tezgâh ağırlıklarının plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE AŞAĞI YERLEŞME	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
3-4/F	-	YÜZEY	1	P.T.	24
3İ	-	ALT TERAS 2	1	TÜF	54
4E	-	YÜZEY	1	RİYOLİT	68
4F	H27(M3'DEN)	YÜZEY-M3	2	P.T.	21-23
4İ	-	YÜZEY	1	P.T.	2
4J	H2	M1	1	P.T.	1
5E	-	YÜZEY	2	P.T.	26-27
5F	H25(M1'DEN)	YÜZEY- M1	1 2	P.T.	17 18-19
5G	-	YÜZEY	10	5 P.T. 2 PONZA 2 DEZİT 1 TÜF	16-17-30 -- 52-53 65-66 64
5J	H7	M9	1	P.T.	3
5K	H3	M1	1	P.T.	-
6E	-	YÜZEY	1	P.T.	22
6F	-	YÜZEY	2	BAZALT-DEZİT	48-64
6/E-F	-	YÜZEY	1	VOLKANİK KAYAÇ	69
6G	-	YÜZEY-M3	2	PONZA-TÜF	51-59
6H	-	YÜZEY M1	3 1	3 P.T. 1 PONZA.	9-10-11 49
6İ	H10 (M6 VE M9'DAN)	YÜZEY- M6-M9 M8	1 2 1	1 TÜF 2 P.T. -	56 4-6 -
6J	-	M11	1	TÜF	55
6K	-	YÜZEY-M5	2	P.T.- TÜF	- 62

³³ H14 ile ilişkilendirilen 2 ağırlığın hammaddesi bazalttır ve katalogda yer almaz. H15 ile ilişkilendirilen ağırlıklar tüften yapılmıştır ve katalogda yer almazlar. H16’dan ele geçirilen 2 ağırlıktan biri tüf (Kat.63) biri bazalttır. Bazalt ağırlık katalogda yer almaz. H18’de ele geçirilen iki ponza ağırlık katalogda yer almamaktadır.

AŞAĞI VE YUKARI YERLEŞME ³⁴					
6-7/D-E	-	YÜZEY	1 1	TÜF DEZİT	61 67
6-7/H	H14	BOLK	1	BAZALT	-
YUKARI YERLEŞME					
7G	H16 H15	M12 M1	1 1	TÜF TÜF	68 -
7G-F	H16	İŞLİK	1	BAZALT	-
7F	H18	-, M2 (İŞLİK)	2	PONZA	-
7İ	-	BOLK	1	PONZA	50
7-8/H	H14 (M1'DEN)	YÜZEY- M3 M2 M1	2 2 1 1	2 TÜF P.T. - BAZALT BAZALT BAZALT	57-58 7- - -
8E	-	M1	1	P.T.	20
8/E-F	-	YÜZEY-M12 M6	2 1	P.T. DEZİT	14-15 -
8F	-	M1-M6	2	P.T.	13-29
8G	H28	M1	1	P.T.	8

Tezgâh ağırlıklarının en yoğun olduğu plan kare, aşağı yerleşmede bulunan 5G'dir. Buradan 10 adet ağırlık ele geçirilmiştir. Bunların 5 tanesi taş (Kat.52, 53, 65, 56, 69), 5 tanesi pişmiş topraktır (Kat.16, 17, 30). Pişmiş toprak ağırlıklardan iki tanesi katalogda yer almamaktadır. Buluntuların tamamı yüzey buluntusu olarak kaydedilmiştir. 4-5/G plan karelerinin Geç Kalkolitik/Post-Obeyd tabakaya tarihlenen kerpiç tuğla yapının ortaya çıkarıldığı plan kareler olması dikkat çekicidir. Buna rağmen baraj gölünün yüksek su seviyesi içinde kalarak yoğun şekilde tahrip oldukları da bilindiğinden (Demirtaş, 2017 :178, 179) buradan elde edilen buluntuların baraj akıntısının getirdiği buluntular olma olasılığı da yüksektir.

6H plan karesi aşağı yerleşmede bulunur ve 4 adet tezgâh ağırlığıyla üçüncü kalabalık buluntu topluluğunun elde edildiği yerdir. 6H'dan ele geçirilen ağırlıkların 3 tanesi pişmiş toprak (Kat.9 ,10, 11), 1 tanesi taştır (Kat.49). Pişmiş toprak ağırlıklar yüzey buluntusudur. M1'den ele geçirilen taş ağırlık ise ev olarak nitelendirilmeyen yapı içerisinde yer almaktadır.

5F ve 6İ plan karelerinden üçer adet ağırlık ele geçirilmiştir. 5F M1'den ele geçirilen 2 ağırlık H25 ile ilişkilidir (Kat.18, 19). H25 aşağı yerleşmede, İndere'nin Güvercinkayası yerleşmesi için önerdiği yapı adaları modelinde E yapı adasında konumlanır (İndere, 2016: 31). Üçüncü ağırlık ise yüzey buluntusudur (Kat.17). 3

³⁴ Burada yer alan iki plan karede, aşağı ve yukarı yerleşmeye ait farklı plan kareler bir arada değerlendirilmektedir. Plan kareler, aşağı ya da yukarı yerleşmeler bölünemeyeceği için burada ayrı bir başlık altında sunulmuştur.

tezgâh ağırlığı da pişmiş topraktır. 6İ M6 ve M9'dan ele geçirilen ağırlıklar H10 ile ilişkilidir (Kat.4, 6). İkisi de pişmiş topraktır. H10, Güvercinkayasası'nın kalıcı malzemeli en eski aşağı yerleşme konutlarından biridir. I. tabakaya tarihlenir. Kapladığı alana oranla çok sayıda depo kabına sahip evin ürün alma kapasitesi, Güvercinkayasası'nda tarımsal işlerin erken evrelerden itibaren önemli olduğunu ortaya koyar (Çaylı, 2018: 303,304). 6İ'den ele geçirilen üçüncü ağırlık yüzey buluntusudur ve hammaddesi taştır (Kat. 56).

5K M1'den ele geçirilen pişmiş toprak 1 adet ağırlık H3 ile ilişkilidir. Katalogda yer almamaktadır. H3 Aşağı yerleşme konutlarından biridir ve yerleşmenin yapı adaları modelinde B yapı adasında bulunur (İndere, 2016: 31). 6K plan karesinde M5'den ele geçen tuf ağırlık (Kat.62) İndere'nin Y2 yapısı olarak adlandırdığı yapıyla ilişkilidir. Bu yapı aşağı yerleşmede konumlanır (İndere, 2016: 84). Yüzey buluntusu olan pişmiş toprak ağırlık katalogda yer almamaktadır.

4F plan karesinde pişmiş toprak 2 ağırlıktan biri M3'den ele geçirilmiştir (Kat.23). Bu buluntu H27 ile ilişkilidir. H27 aşağı yerleşme konutlarından birdir. Kapladığı alan diğer konutlara oranla küçük olsa da taban üstü buluntuları ve konut içi taşınmazlarıyla zengin bir yapıdır (Çaylı, 2018: 323). 4F'in diğer pişmiş toprak ağırlığı yüzey buluntusudur (Kat.21). 4J M1'den ele geçirilen tek pişmiş toprak ağırlık H2 ile ilişkilidir (Kat.1). H2 aşağı yerleşme konutudur ve B yapı adasında bulunur (İndere, 2016: 31).

5J M9'dan ele geçirilen tek pişmiş toprak ağırlık H7 ile ilişkilidir (Kat.3). H7 aşağı yerleşme konutudur. M9 konutun yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır. Ev, mimari yapısı ve depolama ünitelerinin yapım teknikleri bakımından diğer konutlardan farklıdır. Yuvarlak formlu dört adet kerpiç petek (kap sokusu?) birbirine bitişik pozisyonda yapılmıştır. Konutun ana ekseninden güneydoğuya doğru yön alan depo odasının ve peteklerin, Güvercinkayasası sakinlerinin ürün depolama konusuna çözüm arayışlarının erken örnekleri olabileceği önerilmiştir (Çaylı, 2018: 310, 311).

6G plan karesi aşağı yerleşmede konumlanır. Buradan ele geçirilen iki ağırlığın biri yüzey buluntusudur ve hammaddesi ponzadır (Kat.51). Bir diğer buluntu ise M3 ile ilişkilendirilmiştir. Hammaddesi tüftür (Kat.59). 6G M3; daha önce 6H plan karesinde saptanan, arazinin doğal basamaklarına uyacak biçimde batıya yönelen bir ana

duvarın ve bir kaya çıkıntısına yaslanarak sonlanan başka bir duvarın batı kanadının oluşturduğu duvar sistemi içinde kalan, 6H (M5) plan karesine güneydoğu-kuzeybatı doğrultusunda kademeli olarak yerleşen dar uzun konutun büyük odası olarak tanımlanmaktadır (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş, 2011: 297). Taşlı dolgu ile doldurulmuş olduğu ve kazı çalışmaları sırasında kümeler halindeki üretim artığı obsidiyenler gibi buluntuların da bu alandan ele geçirildiği bilinmektedir (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş, 2013: 105).

6J plan karesinden bir adet tuf ağırlık ele geçirilmiştir (Kat 55). 6J plan karesinde bulunan yapı kompleksi bir ev numarası almamıştır. İndere'nin Y2 yapısı olarak adlandırdığı yapıdır ve aşağı yerleşmede bulunur (İndere, 2016: 84). Ağırlığın ele geçirildiği yer olan M11, yapı kompleksinin kuzey batı köşesinde bulunmaktadır. Bu alanda yerlerinde kırılmış kaplara ait parçaları ile birlikte bulunan irili ufaklı 6 kap sokuşu açığa çıkarılmıştır. Bu özelliğiyle mekân mutfak/kiler olarak değerlendirilmiştir (Gülçur ve Endoğru, 2001: 48).

7-8/H plan karesi 6 buluntu ile ikinci en kalabalık tezgâh ağırlığının bulunduğu alandır. Bunların 3 tanesi bazalt, 2 tanesi ponza (Kat.57, 58), 1 tanesi ise pişmiş toprak ağırlıktır (Kat.7). Buradan ele geçirilen bazalt ağırlıklar katalogda yer almamaktadır. 7-8/H plan karesi aşağı ve yukarı yerleşmeyi ayıran sur duvarının bir kısmını ve kulelerinden birini, aynı zamanda yukarı yerleşme için önemli iki ev olan H14'ü ve H13'ün bir kısmını içine alan plan karedir. Höyüğün zirve düzlüğünün doğusunda yer alır (Gülçur ve Endoğru, 2001: 50). Ağır yangın geçirdiği anlaşıldığı için kazı raporlarında yanıklı alan olarak da adlandırılmıştır. Buradan ele geçirilen 2 adet ponza ağırlık yüzey buluntusu olarak kaydedilmiştir. Bu sebeple bu buluntular için sur duvarı ya da evler ile bir ilişki kurulamamıştır. Pişmiş toprak ve bazalt iki ağırlığın ele geçirildiği M3, iç sur bedeni ile ilintili bir alandır (Gülçur ve Kiper, 2008: 246). Bazalt tezgâh ağırlıklarından bir diğzerinin ele geçirildiği M2, iç bükey dış savunma duvarını kesen kule yapısıdır. Bu alanın içinin kullanım dışı kaldıktan sonra, yerleşme atıklarıyla doldurulduğu anlaşılmıştır. Bu atıklar içindeki çok sayıda öğütme taşı ve değişik hayvanlara ait boynuz ve kemikler dikkat çekmektedir (Gülçur ve Kiper: 2007: 115). 7-8/H plan karesi içinden ele geçirilen son bazalt ağırlık M1 ile ilişkilidir. Burası H14'ün kiler odası olarak tanımlanır. H14 Gülçur tarafından konumu ve buluntuları itibariyle diğzer yapılardan ayrılmış ve "Bey Konağı" olarak tanımlanmıştır. Yukarı

yerleşmenin önemli konutlarından. Kiler odası yerleşmede açığa çıkarılan en iyi korunmuş bölme duvarına sahiptir ve tüm envanteriyle açığa çıkarılan en zengin depolama birimidir. H14, konut içi taşınmazları, in-situ halinde bulunan öğütme taşları ve büyük depolama kaplarıyla değerlendirildiğinde tahıl üretiminin aktif yapıldığı bir değirmen olarak nitelendirilmiştir. H14’de aynı zamanda geyik boynuzlarının hammadde olarak depolandığı da bilinmektedir (Çaylı, 2018: 287,288,289,290).

7G plan karesinden 2 adet tuf tezgâh ağırlığı ele geçirilmiştir. Bunlardan biri M12’den gelmektedir ve H16 ile ilişkilidir (Kat.63). H16 yukarı yerleşmede iç kale konutudur ve F yapı adasında bulunur. M12, H16’nın kiler odası olarak tanımlanmaktadır (Gülçur ve Çaylı, 2009: 272). M1’den ele geçirilen ağırlık ise H15 ile ilişkilidir. Bu buluntu katalogda yer almamaktadır. H15 yukarı yerleşmede ağır yangın geçirmiş iç kale konutlarından biridir (Gülçur ve Çaylı, 2009: 271). M1, H15’de kiler hücresi olarak tanımlanmaktadır. Merkezi odayla kiler odasını birbirinden ayıran duvar şiddetli yangın nedeniyle çökmüştür. Bu duvarla bağlantılı iki karbonize dikme, ahşap kullanımı hakkında bilgi sağlayan önemli buluntular olarak kabul edilmektedir (Çaylı, 2018: 294, 295).

7F plan karesinde 2 adet ponza tezgâh ağırlığı ele geçirilmiştir. Ağırlıklar katalogda yer almaz. İkisi de H18 ile ilişkilendirilmiştir. Bunlardan biri evin kiler odası/işlik (M2) alanından gelmektedir. H18 yukarı yerleşmede sur duvarına dayanan evlerden biridir. Merkezi odasının 22 katlık sıva tabakası evin uzun süre kullanıldığını göstermektedir. Ağır yangın geçirdiği anlaşılmıştır (Çaylı, 2018: 296, 297). Ağırlıklardan birinin ilişkilendirildiği M2 yangından çok fazla etkilenmemiştir. Alanda sıvalı iki çukur içinde ele geçirilen depolanmış kil topları dikkat çekmiştir (Çaylı, 2018: 298).

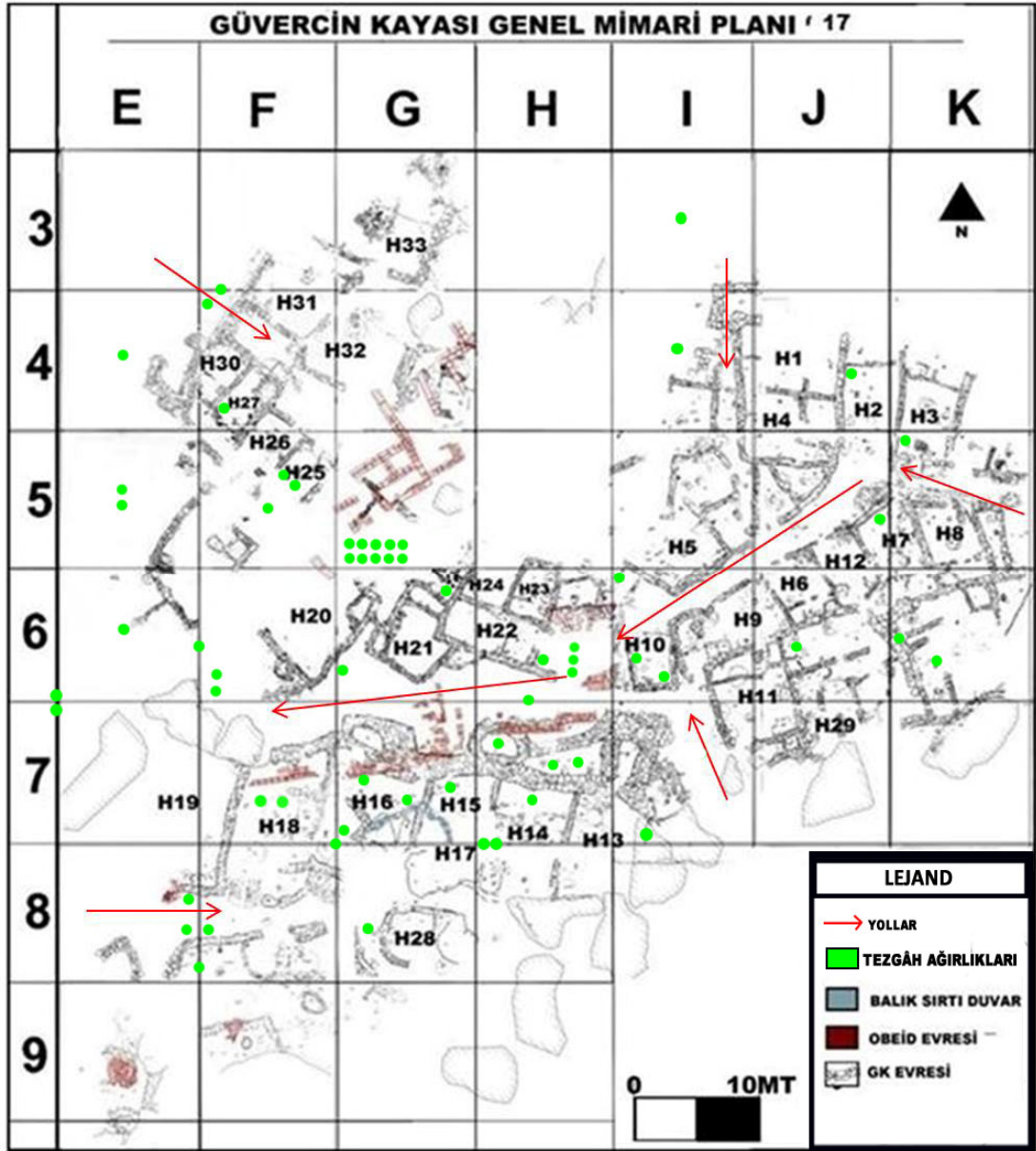
8F plan karesinden 2 adet pişmiş toprak ağırlık ele geçirilmiştir. Bunlardan biri M1’den gelmektedir (Kat.13). Burası yukarı yerleşmede, yerleşmenin güneybatı girişini oluşturan alanda doğu-batı yolu üzerindedir. M6’dan gelen diğer ağırlık aynı yol üzerinde 8G plan karesine yakın bir noktadan ele geçirilmiştir (Kat.29). 8/E-F plan karesinde de iki adet pişmiş toprak ağırlık ele geçirilmiştir. Bunlardan biri yüzey buluntusudur (Kat.14). Bir diğer ağırlık (Kat.15) M12’den gelmektedir ve yerleşmenin Güneybatı girişini oluşturan yolun kuzey sınırında bulunmaktadır. 8E plan karesinden

ele geçirilen bir pişmiş toprak ağırlık da (Kat.20) M1'den gelmektedir ve aynı yol ile ilişkilidir.

8G plan karesi yukarı yerleşmeyi oluşturan evlerden olan H17'nin bir kısmını ve H28'in tamamını kapsamaktadır. Buradan ele geçirilen bir adet pişmiş toprak ağırlık (Kat.8) M1'den gelmektedir ve H28 ile ilişkilidir. H28 tipik bir Güvercinkayasası konutu değildir, mimarisi genel plana aykırıdır. Yapıda depo kaplarının yanı sıra bir obsidiyen işliğinin de yer aldığı küçük buluntu toplulukları oldukça yoğundur. Yangın sonrası bir evreyi yansıtır. Silo ve benzeri ev içi taşınmaz bulunmazken 14 adet depo kabı açığa çıkarılmıştır. Yapıda, öğütme taşları ve ç.ç. kırıklarıyla birlikte değişik türden sürtme taş ve boynuz aletlerin bir arada ele geçirildiği alet kümeleri bulunur. Bu alet kümeleri yapı içinde farklı alanlarda konumlanır. Buluntu kümeleri, yontma ve sürtme taş alet endüstrisindeki çeşitliliğe işaret eder. Bu çeşitlilik ve kombinasyon, yapı içinde değişik işlerin görüldüğü şeklinde yorumlanabilir. 8G'de pişmiş toprak ağırlığın ele geçirildiği H28 yapısı içinde M1, yerinde kırılmış ç.ç. topluluğunun da ele geçirildiği yerdir (Gülçur ve Kiper, 2004: 427; Çaylı, 2018: 300,302).

6-7/H ve 7İ plan karelerinden ele geçirilen ağırlıkların buluntu mekânları "Bolk" olarak kaydedilmiştir. Bolk ifadesi kazılar sırasında iki plan kare arasına bırakılan yürüme yollarını temsil etmektedir. 6-7/H'den gelen ağırlığın hammaddesi bazalttır ve katalogda yer almaz. Buluntu x-y koordinat ölçülerine göre haritada yerleştirildiğinde H14 ile ilişkilendirilse de mekânı belirsizdir. Bu konutun yukarı yerleşmede bulunduğu ve "Bey Konağı" olarak nitelendirildiğinden daha önce bahsedilmiştir. 7İ'den gelen ağırlık ise ponzadır (Kat.50). Buluntu x-y koordinat ölçülerine göre haritada yerleştirildiğinde plan karenin güneybatı köşesine denk gelmektedir. Burası H13'e yakın mesafededir fakat plan kare H13 ile ilişkilendirilmediğinden buluntunun ele geçirildiği yer bir açık alan olmalıdır.

Kazı çalışmaları sırasında çoğu zaman birlikte değerlendirilen 7G ve 7F plan karelerinden oluşan 7/G-F plan karesinden ele geçirilen bazalt ağırlık işlik alanından gelmektedir. 7G'de bulunan H16 yapısında dikdörtgen işlikler, silolar ve öğütme sekileri bulunmaktadır (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş, 2013: 102). Yapı yukarı yerleşmede bulunur. Sura dayanan ve yangın geçirmiş evlerden biridir. 7/G-F plan karesinden ele geçirilen ağırlık da H16 yapısındaki bu işlik alanıyla ilişkili olmalıdır. Ağırlık katalogda yer almamaktadır.

Plan 4.2.³⁵ Tezgâh ağırlıklarının dağılım planı.

Tezgâh ağırlıkları aşağı yerleşmede, (Tablo 4.4.)'de detaylı belirtildiği üzere, 19 plan kare içinde tanımlı 7 evden (H2, H3, H7, H10, H25, H27), yanı sıra ev dışı yapılar ve açık alandan ele geçirilmiştir. Aşağı yerleşmede ele geçirilen 40 adet ağırlığın 8 tanesi

³⁵ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (3İ, 4E, 4F, 4İ, 5E, 5F, 5G, 6E, 6F, 6G, 6H, 6K). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (8/E-F, 6-7/D-E, 6/E-F, 7-8/H).

bir ev ile ilişkilidir. Bunlar yaşam alanı/ana oda, mutfak, kiler gibi mekânlara yani evlerin farklı yerlerine yayılmış haldedir. Bir ev ile ilişkilendirilmeyen 32 ağırlığın 27 tanesi yüzey buluntusudur. Yüzey buluntusunun sayıca fazla olmasını, baraj suyunun kışın yükselerek aşağı yerleşmenin büyük bir kısmının tahrip etmesine bağlamak yanlış olmayacaktır. Kışın su altında kalan plan karelerde buluntular bağlamından kopmuş, yazın sular çekildiğinde yüzeyde kalmış olmalıdır. Bir ev ile ilişkilendirilmeyen 4 ağırlık³⁶ ev dışı mekânlardan ele geçirilmiştir. 3İ plan karesinden ele geçirilen ve mekân bilgisi “alt teras 2” olarak kaydedilen tek ağırlık ise bir açık alan buluntusu olmalıdır (Kat.54). Aşağı ve yukarı yerleşmenin arasında kalan hem yerleşmeyi ayıran sur duvarını hem de aşağı ve yukarı yerleşmeyi içeren plan kareler; 6-7/D-E ve 6-7/H’dir. 6-7/D-E’den iki tuf ağırlık yüzey buluntusudur. 6-7/H’den gelen bazalt ağırlık daha önce de belirtildiği gibi H14 ile ilişkilidir. Yukarı yerleşmede tezgâh ağırlıkları 9 plan kare içinde tanımlı 5 evden (H14, H15, H16, H18, H28), yanı sıra ev dışı yapılar ve açık alandan ele geçirilmiştir. Yukarı yerleşmede ele geçirilen 18 adet ağırlığın 7 tanesi bir ev ile ilişkilidir³⁷. Bunlar kiler odaları ve işlik alanlarından gelmektedir. Bir ev ile ilişkilendirilmeyen 11 ağırlığın 3 tanesi yüzey buluntusu (Kat.14,57,58), 3 tanesi ev dışı mekân buluntusudur. Bunların biri katalogda yer alırken (Kat.7) iki tanesi katalogda yer almaz. Konut dışı mekân buluntuları 7-8/H plan karesindeki suru destekleyen mekânlar ile ilintilidir. Bu mekânlardan (M2 ve M3) M2’nin kullanım dışı kaldıktan sonra yerleşim atıklarıyla doldurulduğu bilinmektedir. Yerleşmenin güneybatı girişini oluşturan doğu-batı yol ağzından ele geçirilmiş 4 adet ağırlık bulunmaktadır (Kat.13,15,20,29). Bir adet ağırlık ise 7İ plan karesinde açık alandan gelmektedir (Kat.50).

Aşağı yerleşmede ele geçirilen ağırlıkların sayıca fazla olması, muhtemelen buranın yüz ölçümü olarak yukarı yerleşmeye göre daha geniş olması ve daha fazla ev barındırmasıyla ilgilidir. Evlerle ilişkilendirilen buluntuların, evlerin farklı yerlerine yayılmış haldeki görüntüsü ve genelde öğütme taşları, obsidiyen artıkları ve ç.ç. parçaları ile bir arada bulunmaları; aşağı yerleşme için dokuma faaliyetinin günlük ev işlerin bir parçası olduğunu düşündürmektedir. Buluntuların yerleşme genelindeki

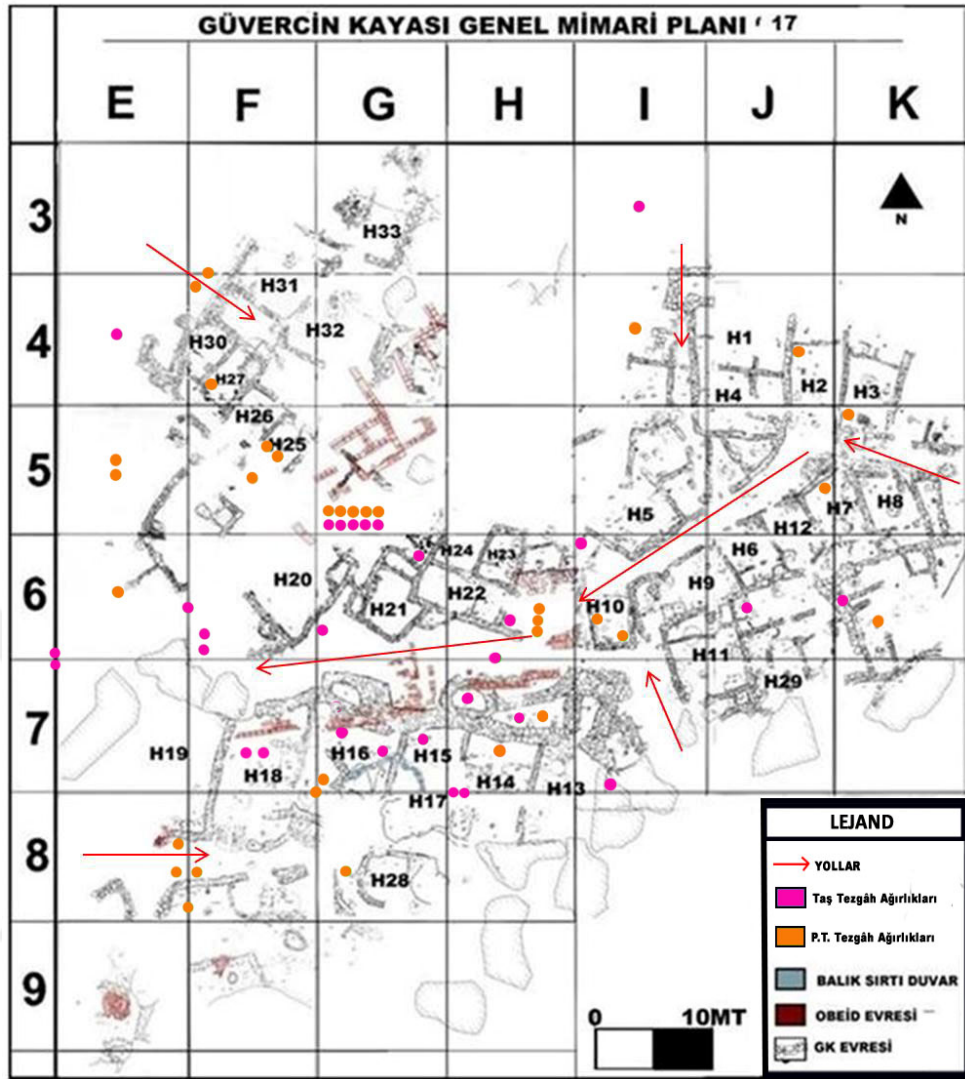
³⁶ 6G M3 (Kat.59), 6H M1 (Kat.49), 6J M11 (Kat.55), 6K M5 (Kat.62)

³⁷ Bu buluntular arasında dört ağırlık katalogda yer almaktadır. Bunlar; 7G M12-H16 (Kat.63), 8G M1-H28 (Kat.8), 7F H18 olarak kaydedilmiştir. 7G M1-H15, 7/G-F-H16 İşlik ve 7-8/H M1’den ele geçirilen ağırlıklar ise katalogda yer almamaktadır. H18’den ele geçirilen ağırlıklar katalogda yer almaz. Biri M2 ile ilişkiliyken diğerinin mekân bilgisi bulunmamaktadır.

dağınıklığı her hanenin ihtiyaç duyduğu dokumayı kendisinin ürettiği biçiminde yorumlanabilir. Yukarı yerleşmede ağırlıklar evlerin içinde çoğunlukla kiler odasında tanımlıdır. Kiler odalarının depo mekânı olarak kullanıldığı ve buralardan ele geçirilen ağırlıkların sayıca çok az olduğu göz önünde bulundurulursa, yukarı yerleşmenin ihtiyaç fazlasının saklandığı bir birim gibi kullanıldığı düşünülebilir.

Tezgâh ağırlıklarının hammaddeye göre dağılımı incelendiğinde iki hammadde türünde de aynı hammaddenin belirli bir alan üzerinde yoğunlaşmasının söz konusu olmadığı görülür. Genel dağılım içinde gözlenen dağınıklık burada da geçerlidir. İki ayrı hammaddenin bir arada görüldüğü plan kareler aşağı yerleşmede 5G, 6E, 6H, 6İ, 6K, 7G-F ve yukarı yerleşmede 7-8/H'dir (**Plan 4.3.**). Aşağı yerleşmede ağırlıkların 24 tanesi pişmiş toprak, 16 tanesi ise taştandır. Burada bir konut ile ilişkilendirilen bütün ağırlıklar pişmiş topraktır. Yukarı yerleşmede ağırlıkların 7 tanesi pişmiş toprak, 12 tanesi taş hammadde kullanılarak üretilmiştir. Burada bir konut ile ilişkilendirilen 6 buluntu taş, 1 buluntu pişmiş topraktır.

Ağırlık gerektiren tezgâhların çözümlü ağırlıklı dikey tezgâh ve dikey iki kirişli tezgâh olduğundan daha önce bahsetmiştik (Olofsson, Andersson Strand ve Nosch 2015: 98). Çözümlü ağırlıklı dikey dokuma tezgâhının çok erken dönemlerden itibaren Anadolu ve Kıta Yunanistan başta olmak üzere Akdeniz kültürlerinde yaygın olarak kullanıldığı, buralardaki Neolitik tabakalardan ele geçen tezgâh ağırlıklarından anlaşılmaktadır. Bu tezgâh tipi Neolitikten itibaren Milattan Sonra 1. Yüzyıla kadar sürekli kullanılmış ve yerini dikey iki kirişli tezgâha bırakmıştır (Martin, 2022: 73,74). Buna göre Güvercinkayası yerleşmesinde kullanılan tezgâh ağırlıklarının çözümlü ağırlıklı dikey dokuma tezgâhı olduğu önerilebilir. Bu tür tezgâhlarda disk, piramit, hilal ve konik biçimli ağırlıkların kullanıldığı da belirtilmiştir (Olofsson,, Andersson Strand ve Nosch, 2015: 98). Güvercinkayası tezgâh ağırlıklarının çoğunlukla disk biçimli olması, bu önermeyi destekler niteliktedir.

Plan 4.3. Tezgâh ağırlıklarının hammadde türüne göre dağılımı.

4.2.2. Ağırşaklar

Ağırşaklar yerleşmede 13 ayrı plan kareden ele geçirilmiştir. (Tablo 4.5.). Bir hane ile ilişkilendirilen 4 adet ağırşak vardır. Bu haneler aşağı yerleşmede H8, H12, H27 ve yukarı yerleşmede H28'dir. 4 evden de birer adet ağırşak ele geçirilmiştir. Konutlar ile ilişkilendirilen bu ağırşaklardan üçü katalogda yer alırken (Kat.31, Kat.33 ve Kat.42) biri katalogda yer almamaktadır³⁸. Aşağı yerleşmede 6H, yukarı yerleşmede 7-8/H ve

³⁸ 1997 yılında 5K plan karesinde M2'den ele geçirilen ve H8 ile ilişkilendirilen, 28 envanter numaralı ağırşak.

8/E-F plan karelerinin her birinden ikişer ağırşak ele geçirilmiştir. İlgili diğer bütün plan karelerde birer adet ağırşak bulunmuştur.

Tablo 4.5. Ağırşakların plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
AŞAĞI YERLEŞME					
4F	H27	M3	1	P.T.	42
4G	-	YÜZEY	1	P.T.	43
5F	-	YÜZEY	1	P.T.	38
5G	-	YÜZEY	1	P.T.	41
5J	H12	M8	1	P.T.	31
5K	H8	M2	1	P.T.	-
6H	-	YÜZEY	2	P.T.	34-35
YUKARI YERLEŞME					
7F	-	YÜZEY	1	P.T.	37
7-8/H	-	M5 M6 (SUR DUVARI)	2	P.T.-KEMİK	32-86
8/E-F	-	YÜZEY-M12	2	P.T.	39-40
8F	-	M1	1	P.T.	36
8G	H28	M2	1	P.T.	33
9E	-	M1	1	P.T.	44

Aşağı yerleşmede bulunan 4F plan karesinden ele geçirilen bir adet ağırşak M3'den gelmektedir (Kat.42). Bu mekân H27 ile ilişkilidir ve Orta Kalkolitik mimari düzenine uygun konutun ana odasıdır. Konut ile ilgili detaylara daha önce değinilmiştir.³⁹ Evin batı bölümü olası sel akıntısı tarafından tahrip olmuştur. Kazının son yıllarında açığa çıkarılan konutlardan biri olan H27, zengin boynuz buluntuları ve depolarıyla dikkat çeker. Boynuzların öğütme taşlarıyla bir arada gözlemlenmesiyle birlikte, buranın uzmanlaşmış kişilere ait olabileceği önerilmiştir (Çaylı, 2018: 324, 325).

5J plan karesinden ele geçirilen bir adet ağırşak M8'den gelmektedir (Kat.31). Bu mekân H12 ile ilişkilidir. H12 aşağı yerleşmededir. A yapı adasının kuzeyinde bulunur ve kuzey cephesinden sokak geçer. M8, yapının kapıya yakın bir alanını temsil etmektedir ve bu oda yapının ana odası olmalıdır. Yapı yerleşmenin mimari düzenine ters düşmez (İndere, 2016: 61, 63).

5K plan karesinden ele geçirilen bir adet ağırşak M2'den gelmektedir. Ağırşak katalogda yer almamaktadır. Burası H8 ile ilişkilidir. H8 aşağı yerleşmede, A yapı adasının kuzeydoğu ucunda bulunmaktadır. Konut içi taşınmazlarında ocak ve fırın

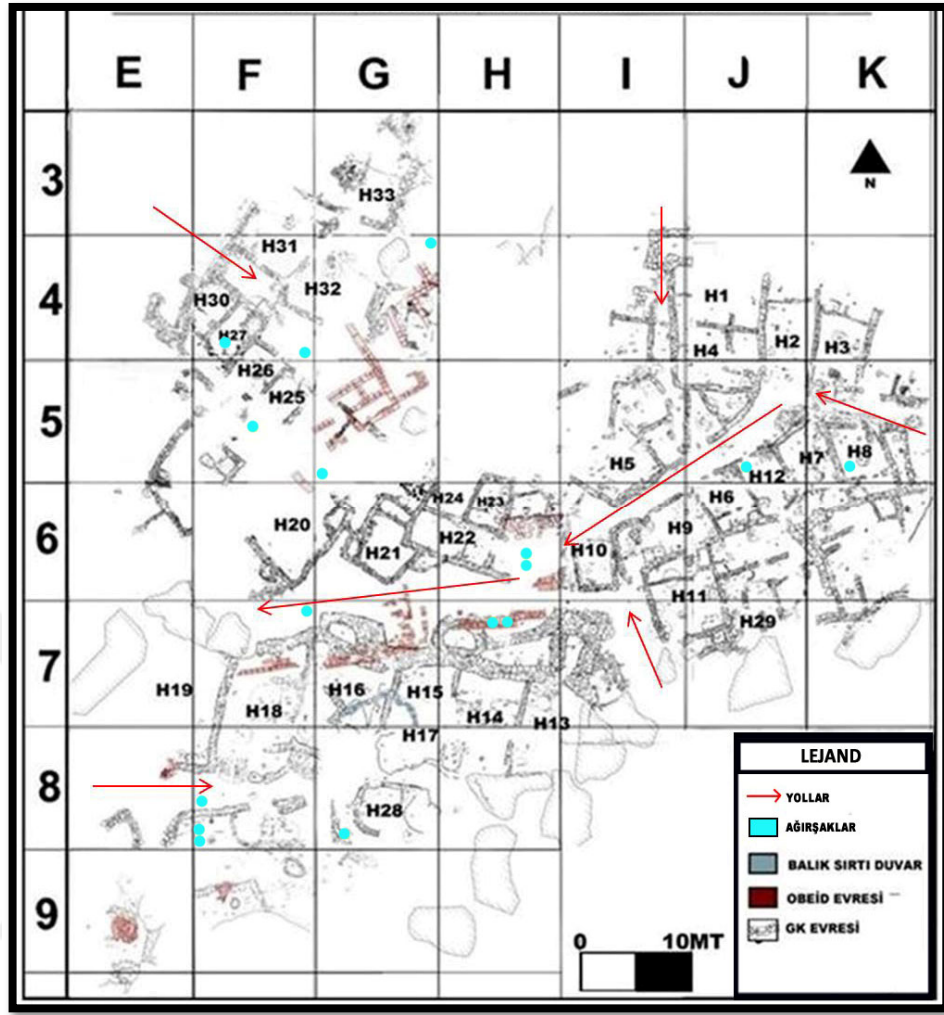
³⁹ Bkz. sayfa 99.

bulunmaktadır. M2 konutun ana odasını temsil etmektedir. (İndere, 2016: 38,40). Yapı içinde in-situ halinde boynuzlar, çok sayıda öğütme taşı ve el değirmeni ele geçirilmiştir (Gülçur ve Endoğru, 1999: 85).

6H plan karesi konum olarak yerleşmenin tam ortasındadır. Aşağı yerleşmede savunma sisteminin hemen önünde bulunan H22 yapısının büyük bir kısmı ile ayrıca H23 ve H24 yapılarının birer bölümü de bu plan kare içinde yer almaktadır. Buradan iki adet ağırşak ele geçirilmiştir (Kat.34,35). İkisi de yüzey buluntusudur.

7-8/H plan karesinde bulunan iki örnekten biri tek kemik örnek olan ağırşaktır (Kat.86). Diğer ağırşağın hammaddesi pişmiş topraktır (Kat.32). İki ağırşağın da ele geçirildiği yer olan M5-M6 duvar dolgusu, aşağı ve yukarı yerleşmeyi birbirinden ayıran savunma sisteminin kuzey yönündeki dış hat duvarıdır. Bu duvar aynı zamanda yerleşmede Geç Kalkolitik/Post-Obeyd evreye tarihlenen yapı öğelerinden biridir. Moloz dolgu üzerinde yükselen sekmeli kerpiç duvar (Gülçur ve Kiper, 2004: 426) olarak tanımlanan duvarın kaldırılma işlemi sırasında, iki ağırşak yan yana ele geçirilmiştir. Bu durum dokumacılık faaliyetinde farklı hammaddelerin eş zamanlı olarak kullanıldığını göstermesi açısından önemlidir.

8/E-F plan karesi yukarı yerleşmede bulunmaktadır. Burada iki adet ağırşak ele geçirilmiştir. Ağırşaklardan biri yüzey buluntusudur (Kat.39). Plan kareden ele geçirilen diğer ağırşak M12 ile ilişkilidir (Kat.40). M12 yerleşmenin güneybatı girişini oluşturan doğu-batı yolunun kuzey sınırında bulunmaktadır. 8F plan karesinden ele geçirilen bir ağırşak M1 ile ilişkilidir (Kat.36). Plan karenin batı sınırında bulunan M1 de yerleşmenin güneybatı girişini oluşturan doğu-batı yolu üzerindedir. Aynı alandan tezgâh ağırlıklarının da ele geçirilmiş olması dikkat çekicidir.

Plan 4.4.⁴⁰ Ağırşakların yerleşme içindeki dağılımı.

8G plan karesi yukarı yerleşmede yer almaktadır. Buradan ele geçirilen bir adet ağırşak M2'den gelmektedir (Kat.33). Bu mekân H28 ile ilişkilidir. H28 yapısının yerleşme içindeki öneminden daha önce bahsedilmiştir. Bunların yanı sıra bu yapı içerisinde hem tezgâh ağırlığının hem de ağırşagın ele geçirilmiş olması dikkat çekicidir.

9E plan karesi yukarı yerleşmede, zirve düzlüğünün yüksek kaya bloklarıyla korunan güneybatı köşesinde yer almaktadır (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş: 2013: 103). Burası Geç Kalkolitik/Post-Obeyd tabakasına ait olduğu düşünülen duvarların, silo kalıntılarının ve fırının bulunduğu alandır (İndere, 2016: 35). Buradan ele geçirilen bir

⁴⁰ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (4F, 4G, 5F, 5G, 6H, 7F). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (8/E-F).

adet ağırşak M1'den gelmektedir (Kat.44). M1 oda olarak nitelendirilmiştir ve içinde biri çeperi kerpiç tuğla örülü olmak üzere iki silonun varlığı da bilinmektedir (Gülçur, Yılmaz, Çaylı ve Demirtaş, 2014: 445). Gündelik aktivitelerin de yürütüldüğü alanda, ağırşak ile birlikte ç.ç. parçaları, iki öğütme taşı, bir el taşı, bir taş kap ve bir kırık bız ele geçirilmiştir (Demirtaş, 2017: 183).

Geriye kalan plan karelerden ele geçirilen ağırşakların tamamı yüzey buluntusu olarak kaydedilmiştir.⁴¹

Ağırşaklar, tezgâh ağırlıklarına oranla sayıca azdır. **(Plan 4.4.)**'da detaylı belirtildiği üzere, aşağı yerleşmede 7 plan kare içinde tanımlı 3 evden (H8, H12, H27) ele geçirilmişlerdir. Toplam 8 adet ağırşanın üçü bir ev ile ilişkilidir.⁴² Bunlar evlerin ana oda olarak tanımlanmış mekânlarından bulunmuştur. Beş ağırşak ise yüzeyden gelmektedir.⁴³ Yukarı yerleşmede ağırşaklar; 6 plan kare içinde tanımlı bir evden (H28), yanı sıra açık alan ve ev dışı yapılardan ele geçirilmiştir. Buradan açığa çıkarılan toplam 8 adet ağırşanın sadece biri H28 ile ilişkilendirilmiştir (Kat.33). H28, daha önce de bahsedildiği gibi, Güvercinkayasası'nın genel mimari düzeninden farklı olması ve içindeki buluntuların içeriği sebebiyle yaşam alanından ziyade farklı işlerin görüldüğü bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Gülçur ve Kiper, 2004: 427). Buradan tezgâh ağırlığı ve ağırşanın da ele geçirilmiş olması bu düşünceyi destekler niteliktedir. Bu yapı yerleşmede atölye olarak kullanılan bir ortak alan olabilir. 7-8/H'den iki örnek sur duvarıyla ilişkilendirilmiştir (Kat.32, Kat.86). 7-8/H plan karesinde yer alan sur yapısı içinde tezgâh ağırlıklarının da varlığı bilinmektedir. 8/E-F plan karesinden ele geçirilen 2 ağırşaktan biri yüzey buluntusudur (Kat.39). Bir diğeri ise yerleşmenin güneybatı girişindeki yoldan gelmektedir (Kat.40). Bu ağırşak açık alan buluntusudur. Doğu-batı yolunun girişini kapsayan plan kareden de tezgâh ağırlıkları da ele geçirilmiştir. 9E plan karesinde tanımlı ağırşak; içinde iki adet silo bulunan ve günlük işlere dair ç.ç. parçaları, taş kap, öğütme taşları gibi malzemelerin de ele geçirildiği, mekân numarası almış alanda açığa çıkarılmıştır. Burası, büyük olasılıkla farklı işlerin bir arada yapıldığı, Geç Kalkolitik işliğı olmalıdır.

⁴¹ 4G (Kat.43), 5F (Kat.38), 5G (Kat.41), 7F (Kat.37).

⁴² 5K M2-H8 ile ilişkilendirilen ağırşak katalogta yer almaz. 5J M8-H12 ile ilişkili ağırşak Kat.31, 4F M3-H27 ile ilişkilendirilen ağırşak ise Kat.42'dir.

⁴³ 4G (Kat.43), 5F (Kat.38), 5G (Kat.41) ve 6H'dan iki adet ağırşak (Kat.34,35).

Aşağı yerleşmede tanımlı buluntular evlerin muhtemelen günlük işlerinin yapıldığı, ana oda olarak tanımlanan, yaşam alanlarından ele geçirilmiştir. Bu durum tezgâh ağırlıklarında görülen tabloyla benzer niteliktedir. Yukarı yerleşmede ise buluntular, kiler odalarında değil, sur ve yol dışında, farklı işlerin bir arada görüldüğü düşünülen alanlardan ele geçirilmiştir. Bu durum aşağı yerleşmede her evin ihtiyaç duyduğu ipi kendisinin ürettiği; yukarı yerleşmede ise ip eğirme işleminin atölye/işlik alanlarında grup halinde yapıldığı fikrini akla getirmektedir.

4.2.3. Mekikler

Mekikler yerleşmede 13 farklı plan kareden ele geçirilmiştir (**Tablo 4.6.**). Konutlar ile ilişkilendirilen 5 adet mekik bulunmaktadır. Bu evler aşağı yerleşmede H11, H20, H21; yukarı yerleşmede H15 ve H28'dir. 5 evden de birer adet mekik ele geçirilmiştir. Ev ile ilişkilendirilen bu mekiklerden 4 tanesi katalogda yer alırken (Kat.45, Kat.80, Kat.75 ve Kat.70) biri katalogda yer almaz.⁴⁴ Plan karelerden birinde 3 adet (6H), üçünde 2 adet (6F, 6G ve 8F), geriye kalan ilgili bütün plan karelerde ise birer adet mekik ele geçirilmiştir.

Tablo 4.6. Mekiklerin plan kareler içindeki dağılımı.

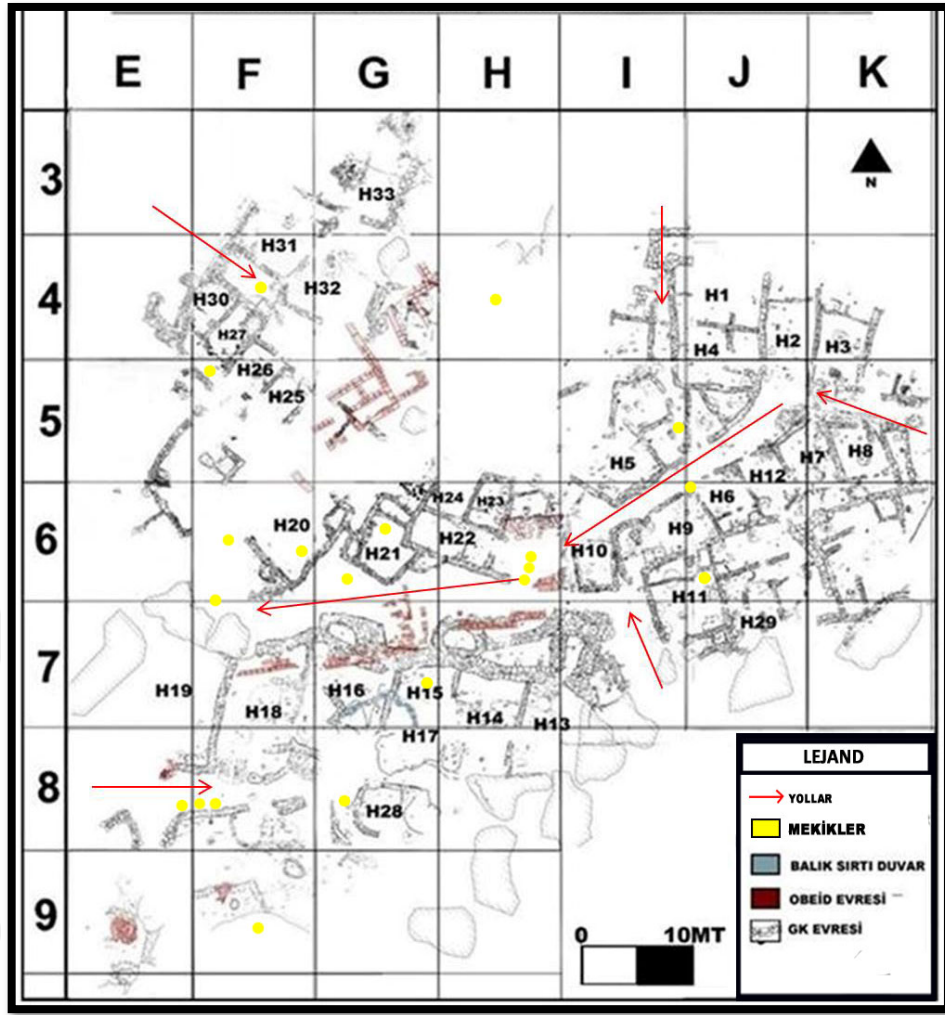
PLAN KARE	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
AŞAĞI YERLEŞME					
4F	-	YÜZEY	1	KEMİK	84
4G	-	YÜZEY	1	KEMİK	83
5F	-	M6	1	KEMİK	-
6F	H20 (M1'DEN)	YÜZEY-M1	2	KEMİK	82-80
6G	H21 (M1'DEN)	YÜZEY-M1	2	KEMİK	81-75
6H	-	YÜZEY	3	KEMİK	71-72-73
6J	H11	BOLK	1	P.T.	45
AŞAĞI VE YUKARI YERLEŞME					
6-7/F	-	YÜZEY	1	KEMİK	78
YUKARI YERLEŞME					
7G	H15	M1	1	KEMİK	-
8E	-	M1	1	KEMİK	79
8G	H28	M1	1	KEMİK	70
8F	-	M1	2	KEMİK	74-77
9F	-	YÜZEY	1	KEMİK	76

⁴⁴ 2006 yılında 7G plan karesinde M1'den ele geçirilen ve H15 ile ilişkilendirilen 90 envanter numaralı mekik.

Aşağı yerleşmedeki 6H plan karesi, 3 adet mekik ile en kalabalık grubun ele geçirildiği yerdir (Kat.71, 72, 73). Mekikler yüzey buluntusudur. Bu plan kareyle ve konumuyla ilgili detaylara daha önce değinilmiştir. Tez kapsamında ele alınan 3 ana malzemenin de burada bir arada görülmesi dikkat çekici olsa da neredeyse tamamı yüzey buluntusudur.

5F plan karesi aşağı yerleşmede bulunmaktadır. Aşağı yerleşmenin en büyük evi olan 20 numaralı konuttan (6/G-F) başlayarak 6 E/M1-M2 mekânları da dâhil 5/E, F, G ve 4F plan karelerinde yer alan yapıların, büyük bir yapı adası içinde düzenlendikleri anlaşılmıştır (Gülçur, Yılmaz, Çaylı ve Demirtaş, 2015: 551). 5F plan karesi H25 ve H26 yapılarını kapsar. Buradan ele geçirilen bir adet mekik M6'dan gelmektedir ve katalogda yer almamaktadır. M6, plan karenin kapsadığı bu yapılarla ilişkili değildir. Plan karenin kuzeydoğu köşesindeki kuzeydoğu-güneybatı doğrultulu ve birbirine paralel konumlanan iki kısa duvarın oluşturduğu bir mekândır.

İki adet mekiğin ele geçirildiği 6F plan karesi kuzey teras üzerindedir ve aşağı yerleşmede bulunmaktadır. H20 yapısının bir kısmını kapsamaktadır. Bu yapı Güvercinkayasası evleri içinde en geniş kullanım alanı olan konuttur. Kiler odası ve işlik alanları bulunmaktadır. M1'den ele geçirilen mekik (Kat.80) H20 ile ilişkilidir. Bu mekân H20'nin merkezi odasıdır. Bu alanda üst evreye ait dikdörtgen bir silo da bulunmaktadır. Dikdörtgen silonun alt düzlemdeki kil sıvalı tabanı üzerinde, işlik olabilecek alanlar saptanmıştır. Bu alanlardan biri büyük bir alt öğütme taşıyla, birden fazla üst öğütme taşının bulunduğu, etrafı taşlarla çevrili, tabanı kil sıvalı, çift gözlü öğütme alanıdır. Diğer kiler hücresiyle ana odayı birbirinden ayıran kil sıvalı eşik ile bir ocak arasında kalan alanda toplu halde bulunan değişik dilgi ve yongaların meydana getirdiği olası bir obsidiyen işliğidir. Aynı alanda kiler duvarının dış yüzüne dayandırılmış yassı taşlardan oluşan, içi ufak taşlarla doldurulmuş dikdörtgen olası bir öğütme sekisi daha bulunmaktadır (Çaylı 2018: 320, 321, 322). 6F plan karesinde ele geçirilen diğer mekik (Kat.82) yüzey buluntusudur. 6-7/F plan karesinden ele geçirilen bir adet mekik de yüzey buluntusu olarak kaydedilmiştir (Kat.78).

Plan 4.5.⁴⁵ Mekiklerin yerleşme içindeki dağılımı.

6G plan karesi aşağı yerleşmededir. Surun dış hattının hemen karşısında kuzeye konumlanan H21 yapısını kapsamaktadır. Buradan iki adet mekik ele geçirilmiştir. Mekiklerden biri yüzey buluntusudur (Kat.81). Bir diğer mekik M1'den gelmektedir (Kat.75). Kare planlı bu mekânın kuzey ve doğu duvarının uçları, 6H'dan devam ederek ana duvarın köşe yaptığı noktanın her iki yanına yaslanmaktadır. Mekânın batı duvarının arkasında, iki fırın ya da ocak kalıntısı saptanmıştır. Mekân içinde kuzeybatı köşede bir fırın bulunmuştur. Mekânın yoğun bir taş dolguyla doldurulduğu anlaşılmıştır (Gülçur, Çaylı ve Demirtaş, 2011: 298).

⁴⁵ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (4F, 4G, 6F, 6H, 6-7/F, 9F). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (6-7/F).

6J plan karesi aşağı yerleşmede, A yapı adası içindedir. H6, H9, H11 ve H12 yapılarının bazı kısımlarını ve İndere'nin Y2 yapısı olarak adlandırdığı yapıyı kapsamaktadır (İndere, 2016: 31, 84). Buradan ele geçirilen bir adet mekik, yerleşmedeki tek örnek olan pişmiş topraktan yapılmıştır (Kat.45). Mekik plan karede bolk üzerinden ele geçirilmiştir. Buluntu x-y koordinat ölçülerine göre haritada yerleştirildiğinde M9 ile tanımlanır ve H11'in alt evresiyle ilişkilendirilir. H11, A adasının güneybatı ucunda bulunur. Yapının batı cephesinde sokak bulunmaktadır. Ocak, fırın, közlük, öğütme sekisi, petek, kerpiç kutu gibi konut içi taşınmazları ve depolama kapları mevcuttur. Mekiğin ele geçirildiği M9'u güneyden sınırlayan bir petek bulunmaktadır (İndere, 2016: 74,76,77,80).

7G plan karesinde bir adet mekik ele geçirilmiştir. Katalogda yer almaz. Plan kare yukarı yerleşmede ağır yangın gören H15 ve H16 yapılarını kapsamaktadır. M1'den gelen mekik H15 yapısı ile ilişkilidir. Yapı ile ilgili bilgilere daha önce değinilmiştir. M1, yapıda kiler hücresi olarak tanımlanmaktadır. Bu alandan tezgâh ağırlığının da ele geçirilmiş olması dikkat çekicidir.

8G plan karesi daha önce de belirtildiği gibi yukarı yerleşmededir. Buradan ele geçirilen bir adet mekik (Kat.70) M1'den gelmektedir. Bu mekân H28 ile ilişkilidir. Yapı ile ilgili detaylı bilgiye ve yerleşme içindeki önemine daha önce değinilmiştir.⁴⁶ Plan kare içindeki aynı mekândan bir adet tezgâh ağırlığı ve M2'den de bir adet ağırşak ele geçirilmiştir. Yerleşmede, dokumacılıkla ilişkilendirilen üç ana alet türünün bir arada görüldüğü plan karelerden biri olması da 8G için dikkat çekicidir.

8E ve 8F yukarı yerleşmenin güneybatı girişini oluşturan doğu-batı yol açıklığının başladığı plan karelerdir. 8E'de bir dizi silo, ocak ve fırın kalıntısının yer aldığı anlaşılmıştır. Alanı güneyden sınırlayan kaya bloğunun hemen önündeki doğal bir çukurun içinde iri bir depo kabı ele geçirilmiştir (Gülçur, Yılmaz, Çaylı ve Demirtaş, 2014: 445). Buradan ele geçirilen bir adet mekik M1'den gelmektedir (Kat.79). Mekân plan karenin güneydoğu köşesine yakındır ve yol açıklığının ağzında konumlanmaktadır. 8F plan karesinin batı sınırında bulunan M1 de aynı yol üzerindedir. Buradan da iki adet mekik ele geçirilmiştir (Kat.74, 77).

⁴⁶ Bkz. sayfa 102

Aşağı yerleşmede 4F, 4G, aşağı ve yukarı yerleşmeyi de kapsayan 6-7/F ve yukarı yerleşmede 9F plan karelerinden ele geçirilen birer adet mekiğin tamamı yüzey buluntusu olarak kaydedilmiştir.⁴⁷

Mekikler, (**Plan 4.5.**)’de detaylı belirtildiği üzere, aşağı yerleşmede 7 plan kare içinde tanımlı 3 evden bilinmektedir (H11, H20, H21).⁴⁸ Toplam 11 adet buluntunun üçü bir ev ile ilişkilidir. Bunlar H20’de merkezi oda, H21, H11’de ise muhtemel merkezi oda/yaşam alanı olan mekân içlerinde bulunmuştur. Bir adet mekik 5F plan karesinde ev dışı yapıdan gelmektedir. Bu durum, aşağı yerleşmede tezgâh ağırlıkları ve ağırşakların dağılımında ortaya çıkan tabloyla örtüşmektedir. Geriye kalan 7 adet mekik ise yüzey buluntusudur.⁴⁹ Yukarı yerleşmede, 5 plan kare içinde tanımlı 2 evden ele geçirilmişlerdir (H15 ve H28)⁵⁰. Toplam 6 buluntunun ikisi bir ev ile ilişkilidir. Bunlardan biri, tezgâh ağırlığı ve ağırşakların dağılımına benzer şekilde kiler odası ile bağlantılıdır. Bir diğer mekik ise yukarı yerleşmenin atölyesi olarak düşünülebilecek H28’de açığa çıkarılmıştır. H28 dokumacılıkla ilişkilendirilen 3 ana malzemenin de bir arada görüldüğü bir yapıdır. Bu görüntü H28’in bir atölye olabileceği düşüncesini pekiştirmektedir. Yukarı yerleşmenin güneydoğu girişindeki yol ağzı, iki adet mekik ile bir başka buluntu alanıdır. Bu açık alan, yukarı yerleşmede 3 malzeme grubunu bir arada içermesiyle dikkat çeken yerlerden biridir. Yukarı yerleşmede sadece bir mekik yüzey buluntusudur.

4.2.4. İğne, Bız, Delici ve Mablaklar

Dokuma faaliyetiyle ilişkilendirilen tezgâh ağırlığı, ağırşak ve mekik yanı sıra iğne, bız, delici⁵¹, mablak gibi dokumacılıkla ilişkilendirilen diğer kemik aletler de Güvercinkayası envanteri içinde de yer alır. Güvercinkayası buluntu envanteri

⁴⁷ 4F (Kat.84), 4G (Kat.83), 6-7/F (Kat.78), 9F (Kat.7)

⁴⁸ 6J Bolk- H11 (Kat.45), 6F M1-H20 (Kat.80), 6G M1- H21 (Kat.75).

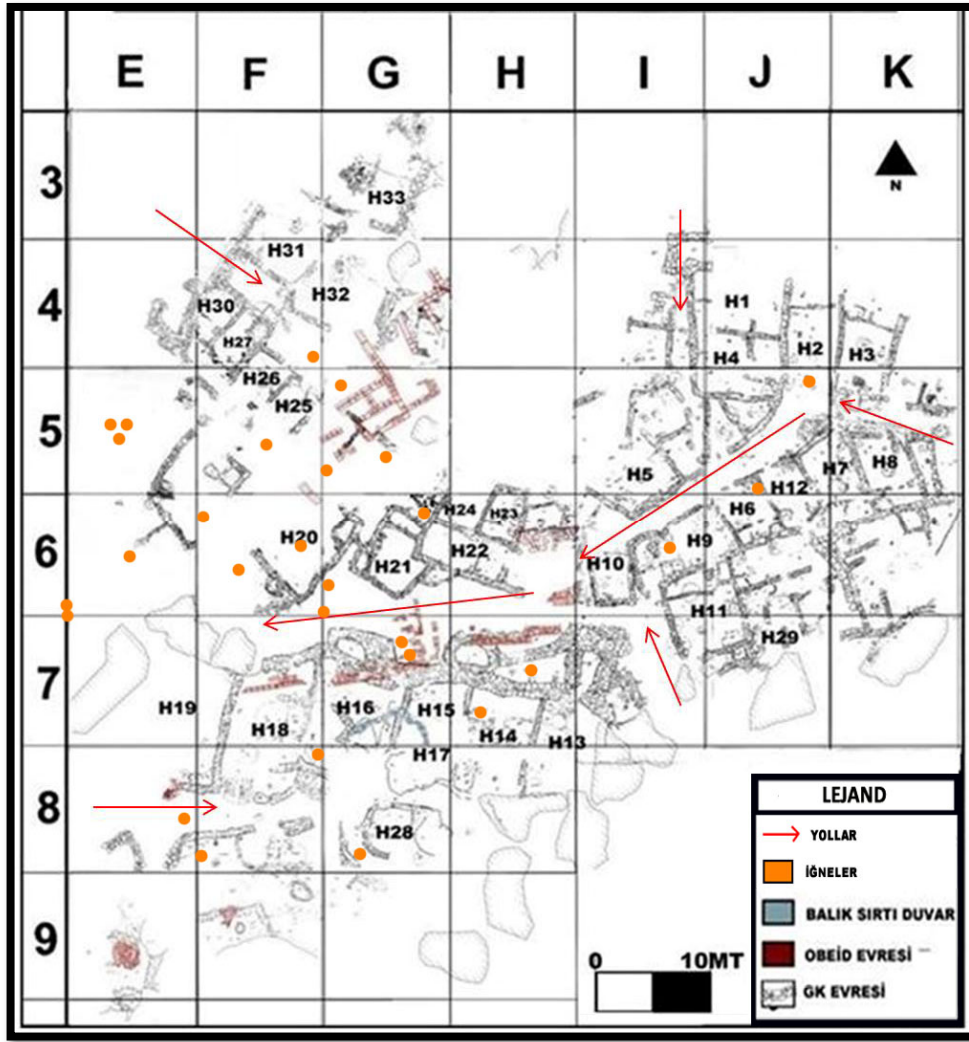
⁴⁹ 6H (Kat.71,72,73), 4F (Kat.84), 4G (Kat.83), 6F (Kat.82), 6G (Kat.81).

⁵⁰ H15 ile ilişkilendirilen 7G plan karesinde M1’den ele geçirilen mekik katalogda yer almaz. H28 ile ilişkilendirilen mekik 8G M1’den ele geçirilmiştir (Kat.70).

⁵¹ Deliciler ve bızlar genellikle birlikte değerlendirilirler. Delme işlevi olan aletler olarak sınıflandırılırlar ve aralarındaki ayrım çok keskin yapılamamaktadır, Özdoğan, 209. Bu aletler tepe/baş, orta ve uç kısımlarının durumuna göre adlandırılırlar. Bızların uçları görece daha sivridir, Durmuş ve Aksoy, 40.

(Tablo 4.7.) İğnelerin plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
AŞAĞI YERLEŞME					
4F	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
5E	-	YÜZEY	3	KEMİK	-
5F	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
5G	-	YAMAÇ HÜCRE 1 YÜZEY	1 1 1	KEMİK	-
5J	H6(M7'DEN)	M1a M7	1 1	KEMİK	-
6E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
6F	H20(M1'DEN)	M1 K.Y. BATI YÜZEY	1 1 1	KEMİK	-
6G	-	M1 K.Y. BATI YÜZEY	1 1 1	KEMİK	-
6İ	H9	M3	1	KEMİK	-
AŞAĞI VE YUKARI YERLEŞME					
6-7/D-E	-	YÜZEY	2	KEMİK	-
YUKARI YERLEŞME					
7G	-	M10	2	KEMİK	-
7H	H14	PTK2	1	KEMİK	-
7/G-F	-	BOLK	1	KEMİK	-
7-8/H	-	M3	1	KEMİK	-
8E	-	M1	1	KEMİK	-
8F	-	DOĞU M6 BATI	1 1	KEMİK	-
8G	H28	M2	1	KEMİK	-
8/G-F	-	BOLK	1	KEMİK	-

Plan 4.7.⁵⁴ İğnelerin yerleşme içindeki dağılımı.

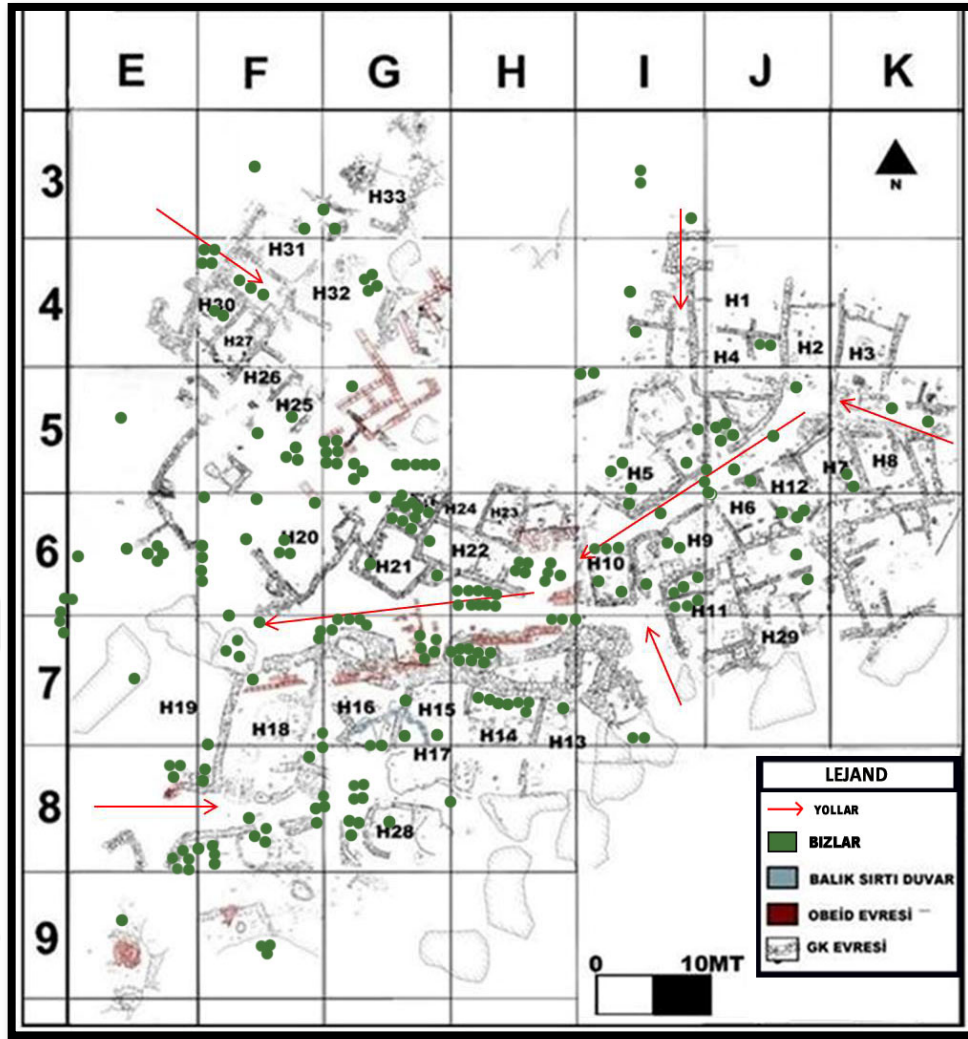
Yerleşmede ele geçirilen 228 adet bız, 40 farklı plan karede tanımlı 20 ev, açık alan ve ev dışı yapılardan ele geçirilmiştir (**Tablo 4.8.**) Ayrıca yüzey buluntusu olarak kaydedilmiş 58 bız vardır. Bızların tanımlı olduğu evler aşağı yerleşmede H5, H6, H7, H9, H10, H11, H20, H21, H22, H23, H25, H30 ve H31; yukarı yerleşmede ise H13, H14, H15, H16, H18, H19 ve H28'dir. Bızlar tez kapsamında incelenen kemik aletler içindeki en kalabalık buluntu grubudur.

⁵⁴ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (4F, 5E, 5F, 5G, 6E, 6F, 6G, 6-7/D-E). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (6-7/D-E, 7/G-F, 8/G-F).

Tablo 4.8. Bızların plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE AŞAĞI YERLEŞME	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
3F	H31(M9'DAN)	YÜZEY M9	1 1	KEMİK	-
3F-G	-	M2 M3	1 1	KEMİK	-
3İ	-	YÜZEY M2	2 1	KEMİK	-
4F	H30(M4'DEN)	YÜZEY M2 M4	4 3 2	KEMİK	-
4G	-	YÜZEY	4	KEMİK	-
4İ	-	YÜZEY M2	1 1	KEMİK	-
4J	-	M6	4	KEMİK	-
5E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
5F	H25(M1'DEN)	BARAJ DOLGU ALTI M1 M4 M7	1 1 2 1	KEMİK	-
5G	-	YÜZEY YAMAÇ HÜCRE 1 M3 M4 M6	5 6 1 2 1 1	KEMİK	-
5İ	H5 ALT EVRE(M3'DEN) 5H ÜST EVRE(M5'DEN)	DOĞU YÜZEY M1 M3 M4 M5	1 1 1 2 1 1	KEMİK	-
5İ-J	-	BOLK	2	KEMİK	-
5J	H6(M7'DEN)	YÜZEY M1 M6 M7 M12	1 1 4 1 1	KEMİK	-
5K	H7(M10'DAN)	M7 M10 M11	1 2 1	KEMİK	-
6E	-	YÜZEY M1 BATI	1 4 1	KEMİK	-
6F	H20(M1'DEN)	YÜZEY M1 M4 KUZEY YAMAÇ KUZEY BATI BARAJ DOLGU ALTI BATI-YANGIN DOLGUSU	1 3 1 1 1 3 1	KEMİK	-
6G	H21 (M1-M4 DUVAR) H22(M5'DEN)	M1-M4 DUVAR M2 M3 M5 KUZEY YAMAÇ GÜNEY-PETEK 1	1 3 7 1 1 1	KEMİK	-
6H	H23(M3'DEN)	YÜZEY M1 M3 ÜST M11	10 4 3 1	KEMİK	-
6İ	H11 ÜST (M1 VE M2'DEN) H9(M3'DEN) H10(M4, M6 VE M9'DAN)	M1 M2 M3 M4 M5 M6 M8 M9	3 2 2 1 1 1 3 1	KEMİK	-

	H10 KİLER ODASI(M8'DEN)	BOLK	1		
6J	-	M1 M2 M4 M4 PETEK 1 BOLK	1 1 2 1 1	KEMİK	-
AŞAĞI VE YUKARI YERLEŞME					
6-7/D-E	-	YÜZEY	5	KEMİK	-
6-7/F	-	MERDİVENLİ YANIK DOLGU ALTI	1	KEMİK	-
YUKARI YERLEŞME					
7E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
7F	H18(M2'DEN)	M1 M2 M5 KUZEY	1 1 2 1	KEMİK	-
7G	H15(M2 VE M4'DEN) H16(M8'DEN)	YÜZEY M1-M3 DUVAR ALTI M2 M4 M8 M10 M12	2 1 1 1 1 5 1	KEMİK	-
7/G-F	-	BOLK İŞLİK	2 1	KEMİK	-
7İ	-	YÜZEY	2	KEMİK	-
7-8/E-F	H19	M9	1	KEMİK	-
7-8/F	-	M9 M9 PETEK 2	1 1	KEMİK	-
7-8/G	H28(M1'DEN)	YÜZEY M1	2 1	KEMİK	-
7-8/G-F	-	YÜZEY	2	KEMİK	-
7-8/H	H14(M1'DEN) H13(M4'DEN)	YÜZEY M1 M2 M2 TANDIR 2 M4 PETEK 3	3 7 7 1 1	KEMİK	-
8E	-	M1	3	KEMİK	-
8F	-	YÜZEY M2 DOĞU-M3 M6 BATI-YÜZEY BATI-M6 M7 M12	1 1 2 1 1 3 1 1	KEMİK	-
8G	H28	M3	1	KEMİK	-
8/E-F	-	M6	5	KEMİK	-
8/G-F	-	BOLK	2	KEMİK	-
8/G-H	H28(M1 VE M1 ALT'DAN)	YÜZEY M1 ALT M1 M6	4 1 1 1	KEMİK	-
9E	-	M1	1	KEMİK	-
9F	-	YÜZEY	3	KEMİK	-

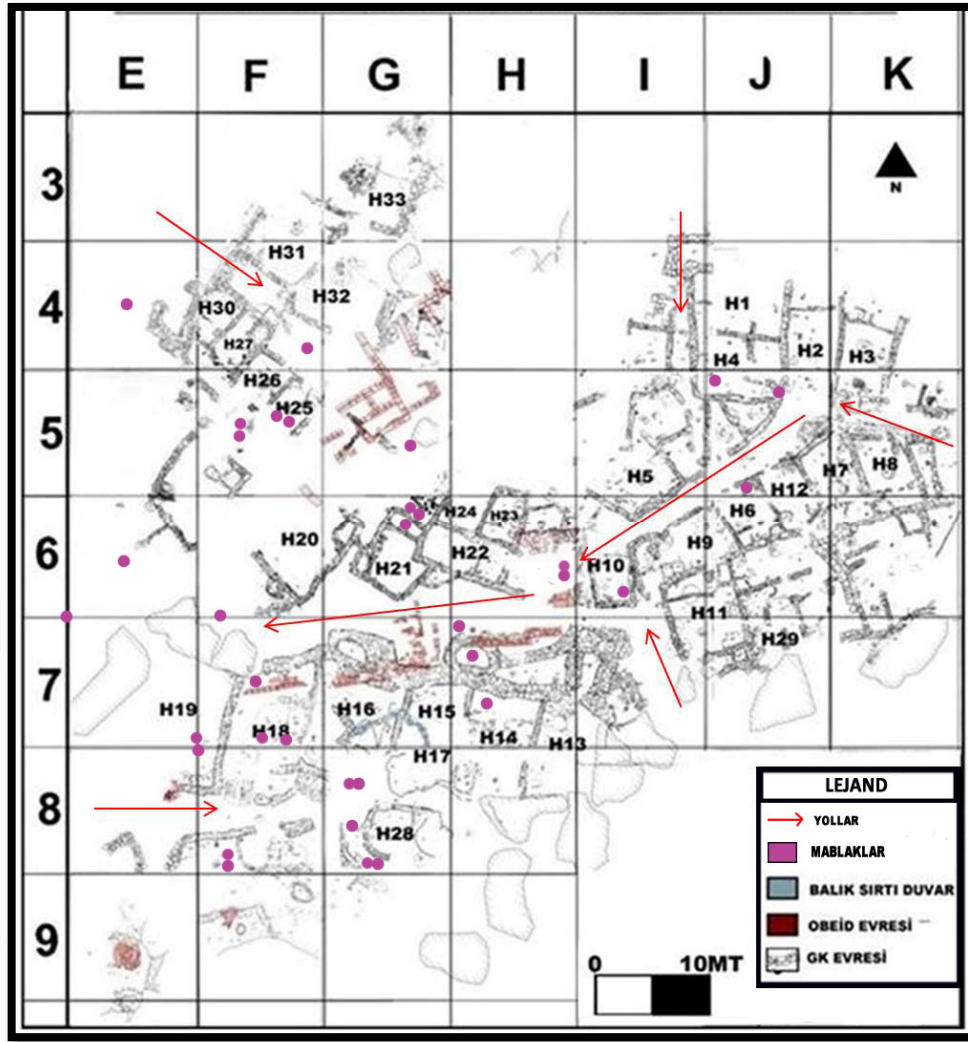
Plan 4.8.⁵⁵ Bızların yerleşme içindeki dağılımı.

Mablaklar yerleşme içinde 16 farklı plan karede tanımlı 8 ev, açık alan ve ev dışı yapılardan ele geçirilmiştir (Tablo 4.9.). Bu evler aşağı yerleşmede H6, H10, H23 ve H25; yukarı yerleşmede ise H14, H18, H19 ve H28'dir. Yüzey buluntusu olarak kaydedilmiş 8 adet mablak bulunmaktadır.

⁵⁵ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (3F, 3I, 4F, 4G, 4I, 5E, 5G, 5I, 5J, 6E, 6F, 6G, 6H, 6J, 7E, 7F, 7G, 7I, 8F, 9F). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (6-7/D-E, 6-7/F, 7/G-F, 7-8/E-F, 7-8/F, 7-8/G, 7-8/G-F, 7-8/H, 8/E-F, 8/G-F, 8/G-H).

(Tablo 4.9.) Mablakların plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
AŞAĞI YERLEŞME					
4E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
4F	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
5F	H25(M1'DEN)	M1 M4 PETEK 3	2 1 1	KEMİK	-
5G		YÜZEY	1	KEMİK	-
5J	H6(M7'DEN)	M1-M5 ARASI M5 M7	1 1 1	KEMİK	-
6E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
6G	-	M2 M3	1 2	KEMİK	-
6H	H23(M3'DEN)	YÜZEY M3	1 1	KEMİK	-
6İ	H10	M9	1	KEMİK	-
AŞAĞI VE YUKARI YERLEŞME					
6-7/D-E	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
6-7/F	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
YUKARI YERLEŞME					
7F	H18(M2 VE M4'DEN) H19(M9'DAN)	M2 M4 M5 M9 PETEK 2	1 1 1 2	KEMİK	-
7-8/E-F	H19	M9	1	KEMİK	-
7-8/H	H14(M1'DEN)	YÜZEY M1 M2	1 1 1	KEMİK	-
8F	-	BATI M12	1 1	KEMİK	-
8G	H28(M1 VE M2'DEN)	M1 M2 M5 M7	1 2 1 1	KEMİK	-

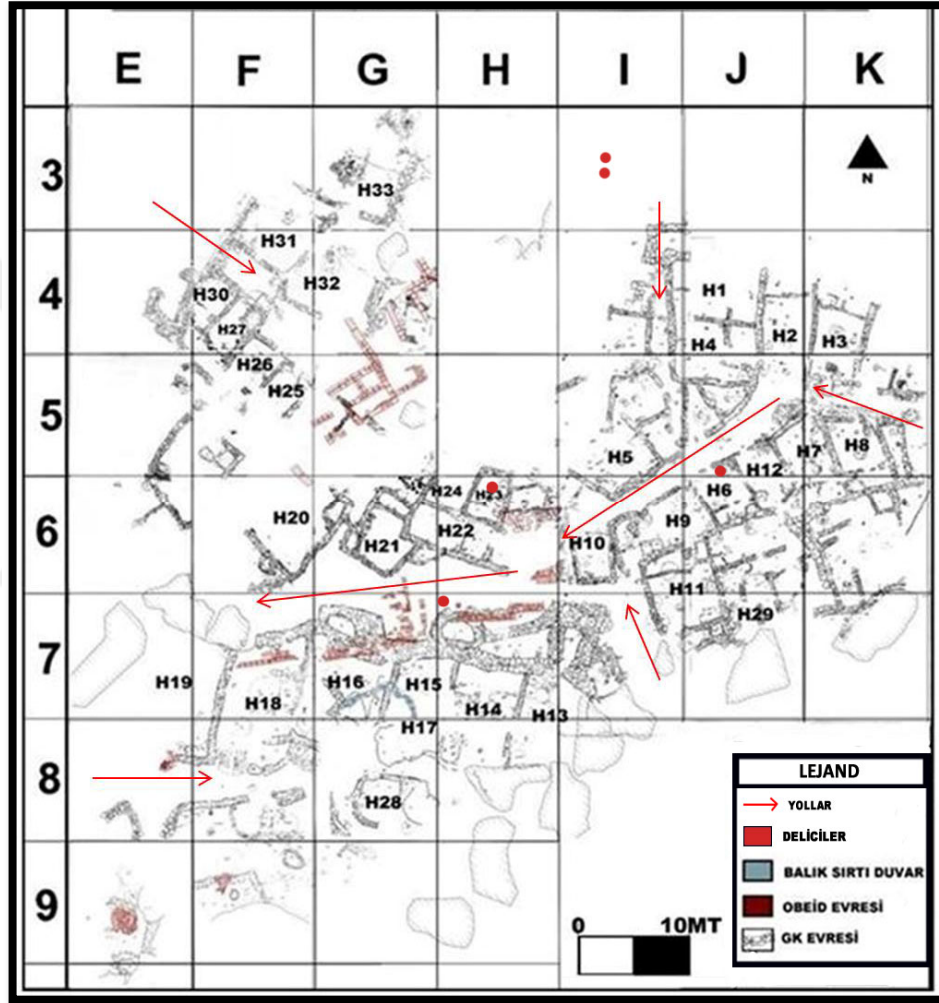
Plan 4.9.⁵⁶ Mablaqların yerleşme içindeki dağılımı.

Çok az sayıda olan deliciler 4 farklı plan karede, tanımlı iki evden ele geçirilmişlerdir. Bir tanesi aşağı yerleşmede 6 numaralı evde tanımlıdır. İki tanesi aşağı ve yukarı yerleşmeyi birbirinden ayıran sur hattının önündeki yoldan, diğer iki tanesi ise aşağı yerleşmede kuzey yamaçtaki 3İ plan karesinden ele geçirilmiştir (Tablo 4.10., Plan 4.10.).

⁵⁶ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzeysel buluntulardır (4E, 4F, 5G, 6E, 6H). Aynı zamanda plan kare sınırlarının üzerlerine konumlandırılan buluntular da birden fazla plan kare içinde değerlendirilmiş buluntuları temsil eder (6-7/D-E, 6-7/F, 7-8/E-F, 7-8/H).

(Tablo 4.10.) Delicilerin plan kareler içindeki dağılımı.

PLAN KARE	EV	MEKÂN	ADET	HAMMADDE	KAT. NO
3İ	-	YÜZEY	1	KEMİK	-
5J	H6	M7	1	KEMİK	-
6H	H23	M3	1	KEMİK	-
7H	-	YÜZEY	1	KEMİK	-

Plan 4.10.⁵⁷ Delicilerin yerleşme içindeki dağılımı.

⁵⁷ Planda, plan karelerin köşelerine ve tam ortalarına yerleştirilen, bir evden ya da mekândan bağımsız buluntular yüzey buluntularıdır (3İ ve 7H).

BEŞİNCİ BÖLÜM

ORTA ANADOLU, GÖLLER BÖLGESİ ve KİLİKYA'DA NEOLİTİK DÖNEMDEN KALKOLİTİK DÖNEM SONUNA KADAR DOKUMACILIK

Arkeoloji literatüründe dokumacılık faaliyetine yönelik Kalkolitik Dönem çalışmalarına Güvercinkayası verileriyle katkı sunmak için hazırlanan tez çalışmasının amaçlarından bir diğeri Orta Anadolu, Göller Bölgesi ve Kilikya'yı bütünlüklü bir bakış açısıyla ele almaktır. Bu bağlamda tez kapsamında belirlenen kültür bölgelerindeki dokumacılık buluntularının birbirleri ile karşılaştırılması, bu amacı gerçekleştirmek için seçilen yöntemdir. İncelenen kültür bölgeleri içinde sadece Kalkolitik Dönem değil aynı zamanda Neolitik Dönem dokumacılık bulguları da ele alınmıştır. Bu sayede dokumacılık faaliyetinin zaman içindeki gelişimini de ortaya koymak amaçlanmıştır.

5.1. Orta Anadolu Bölgesi

Dört taraftan dağlarla sınırlanan güneyinde geniş düzlükler kuzeyinde ise engebeli araziler bulunan bölge, Anadolu'nun ortasında yer alır. Asya step bitki örtüsünün batı kesimini oluşturur (Schoop, 2005: 42). Fiziki özelliklerine göre; Yukarı Sakarya, Konya, Aşağı Kızılırmak ve Yukarı Kızılırmak olmak üzere dört farklı bölüme ayrılır. Arkeoloji literatürü içinde ise kültür bölgeleri halinde; Konya Ovası, Volkanik Kapadokya ve Kuzey Orta Anadolu Kültür Bölgeleri olarak değerlendirilir (Çaylı, 2018: 86).

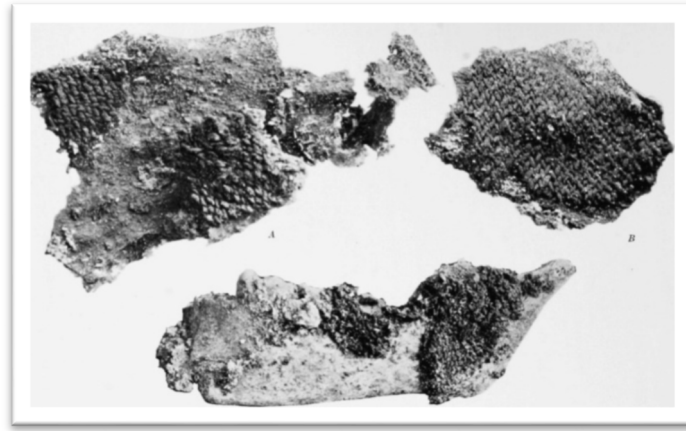
Orta Anadolu Bölgesi içinde güneyde Batı Toros Dağları'nın bitip Orta Toros Dağları'nın başladığı alanda Konya Ovası ile Niğde, Aksaray, Nevşehir illeriyle kuzeye uzanan bölge Neolitik Dönem dokumacılık faaliyetleri bağlamında araştırma bölgesi olarak sınırlandırılmıştır. Burada bulunan Aşıklı Höyük, Tepecik Çiftlik Höyük, Köşk Höyük ve Çatalhöyük yerleşmeleri araştırılmış, dokumacılığa dair sundukları veriler aktarılmıştır. Kalkolitik Dönem araştırması için ise kuzeyde Kızılırmak kavsinin doğusundan başlayarak Çorum ve Yozgat'ı içine alan; Nevşehir, Aksaray, Niğde ve Konya illeri ile güneye doğru inen ve Orta Toroslar'da Karaman ve çevresi ile sona eren alan içerisinde Alışar Höyük, Çadır Höyük, Büyük Güllücek, Kuşsaray Höyük, Civelek Mağarası, Tepecik-Çiftlik, Köşk Höyük, Can Hasan I ve Çatalhöyük yerleşmeleri incelenmiş ve tez kapsamına alınmıştır. Çizilen bu hat doğrultusunda çalışma kapsamına giren kültür bölgeleri Konya Ovası Kültür Bölgesi ve Volkanik Kapadokya'dır. Yerleşmelerde karşılaşılan dokumacılık buluntuları, tabakalarına göre alt başlıklarda aktarılmıştır.

Yüksek bir platoda bulunan ve günümüzde kurumuş deniz düzlüğü olan Konya Ovası, Holosen'de sazlık ve bataklıkla kaplıyken Pleistosen sonuna kadar bir göl bölgesidir. Ova farklı yükselti özellikleri sergilemektedir. Ovanın yüzölçümünün en geniş olduğu yerde düz ve düze yakın araziler bulunur. Doğuda Ereğli, Karapınar, Obruk; kuzeyde Cihanbeyli, Eski, Aksaray, Şereflikoçhisar ve güneyde Karaman bu düzlük arazilerin komşularıdır. Tepelik ve kısmen sarp araziler ovanın yükselti bakımından farklılık gösteren ikinci kısmıdır. Burayı güneyde Toroslar ve Sultan dağları, batıda Gavur dağları, doğuda Melendiz, ortada ise Karacadağ ve Bozdağ gibi yükselti sınırlamaktadır. Birinci ve ikinci alanlar arasındaki dalgalı araziler bölgenin farklılık gösteren son bölümüdür. (Çınar, 1990: 44, 48). Burada, güneyde Toroslar ve devamındaki Sultan dağları, batıda Gavur dağları, doğuda Melendiz, ortada ise Karacadağ ve Bozdağ gibi yükselti bulunur. Son olarak düz ve sarp dağlık arazilerin arasında bulunan dalgalı alanlarla karşılaşılır (Çınar, 1990: 44).

Volkanik Kapadokya, Güneybatı Karacadağ-Karapınar'da kuzeyde Erciyes Dağına kadar aşağı yukarı 300 km. mesafe içinde Aksaray, Nevşehir, Niğde ve Kayseri illerini kapsayan alandır. Bu alan volkanik hareketlerin oluşturduğu yapılar bulundurur (Erturaç, Okur ve Ersoy: 2017: 18; Kuzucuoğlu, Pastre, Black, Ercan ve Fontugne, 1998: 20, 21; Tuncel, 1998).

5.1.1. Alishar Höyük

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Kadılı Köyü yakınlarındaki Alishar Köyü'nde bulunur. Höyüğün arazide kapladığı alan 520x350 metre hesaplanmıştır. Anadolu'nun yüksek höyüklerinden biridir (www.yozgat.ktb.gov.tr, 2023). Höyük üzerinde yürütülen ilk dönem çalışmaları 1927-1932 yılları arasında H. H. von der Osten başkanlığındaki ekip tarafından gerçekleştirilmiştir. İkinci dönem çalışmaları 1993 yılında başlamıştır. Kalkolitik, Bakır Çağ, İlk Tunç Çağ ve Eski Hitit Dönemlerine ait tabakaları bulunmaktadır. İkinci dönem kazı çalışmalarında Kalkolitik Dönem tabakaların kendi içinde farklı evreler barındırdığı anlaşılmıştır. Buna göre; "Kalkolitik ve "Copper Age" olarak ayrılan evreler, Orta Kalkolitik (19-15 M) ve Son Kalkolitik (14-12 M) Dönem dolguları olarak" tarihlendirilmiştir (Steadman vd. 2007: 386; akt. Demirtaş, 2017: 154, 155).

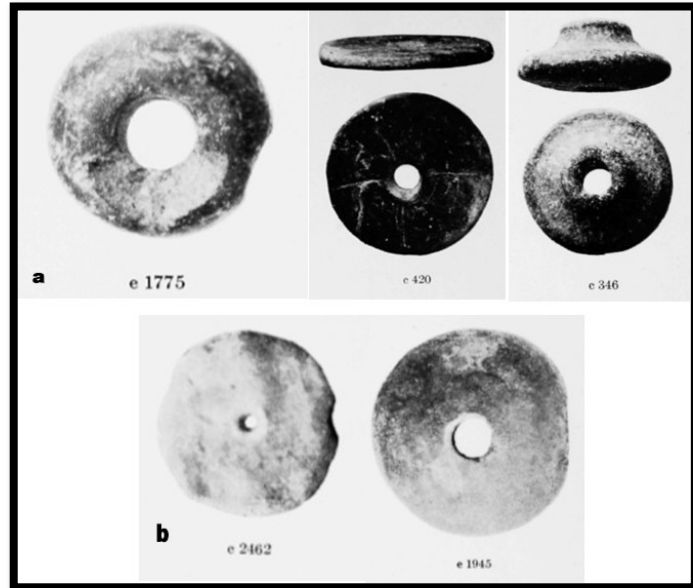

Resim 5.1. Alishar Höyük dokuma kalıntıları
(Von der Osten, 1937: 50, Fig. 60).

Yerleşmenin Kalkolitik döneme tarihlenen 13. tabakasında, iki yaşında olduğu düşünülen bir çocuğa ait taş sanduka mezar açığa çıkarılmıştır. eX14 numaralı mezarda hayvan derisi ve dokuma kumaş parçalarına rastlanmıştır (Von der Osten, 1937: 52, 53 Fig.60) (**Resim 5.1.**). Kumaşların kalınlığı 1-3 mm arasında değişmektedir. Mikroskop altında incelenebilen örnek sıkı dokunmuş, iki iplik kullanılarak iki ters bir düz şekilde basit dimi örgü tekniğiyle örülmüş, koyu kahve renkli kumaştır. Kumaşların hepsi, bölgede yerel keten lifi ile katkısız olarak

örülmüştür. Bazı kumaşların renkleri koyu ve kahverengimsi iken bazıları sarımsıdır (Fogelberg-Kendall, 1937: 334). Kahverengi liflerden 11 tanesi ölçülmüş ve çaplarının 0.007 mm ile 0,017 mm arasında; sarımsı liflerden 10 tanesi ölçülmüş ve çaplarının 0,009 mm ile 0,014 mm arasında olduğu anlaşılmıştır. Açığa çıkarılan kumaşların tamamına ait lif çapı ortalaması 0,011 olarak hesaplanmıştır. Kumaşların tamamı izodiametrikdir (kenarları baştan sona kadar paralellik gösterir) (Fogelberg-Kendall, 1937: 335).

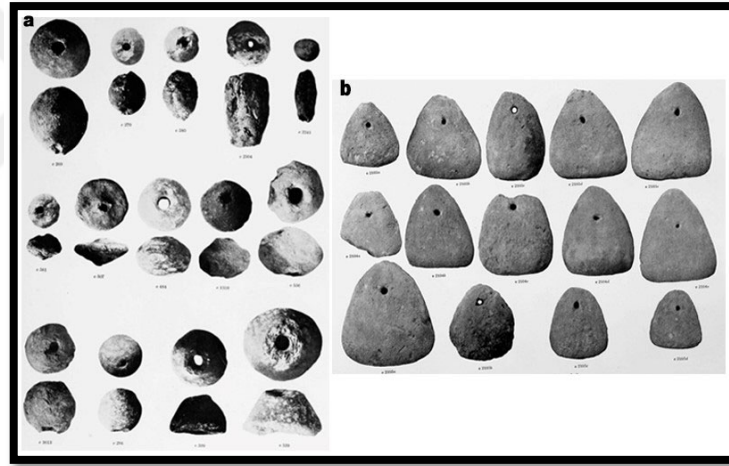
Çeşitli taş objeler içinde değerlendirilen “c420”, “c346”, “e1775”⁵⁸ numaralı değişik formlardaki delikli taşların ağırşak olarak kullanılmış olabileceği belirtilmiştir (Von der Osten, 1937: 87) (**Resim 5.2.a**). Kemik objeler içinde, iki adet “delikli disk” olarak tanımlanan buluntular (Von der Osten, 1937: 90, 91 Fig.94/c2462/e1945) (**Resim 5.2.b**), Güvercinkayası'nın disk ağırlıklarını hatırlatmaktadır. Küçük buluntu grupları içinde verilen bu taş ve kemik buluntuların uzunluk ve ağırlık gibi ölçülerine değinilmemiştir. Tartışmalı duran kullanım amaçları hakkında daha sağlıklı yorumlarda bulunmak için ölçü bilgileriyle birlikte benzerleriyle karşılaştırmalar yapmak gerekmektedir.

Resim 5.2. Alişar Höyük ağırşak örnekleri
a: Taş ağırşaklar (Von de Osten, 1937: 86, Fig. 91 e1775/c420/c346)
b: Kemik ağırşaklar (Von der Osten, 1937: 90, Fig. 94 c2462/e1945).

⁵⁸ Bu buluntu için boncuk olabileceği yorumu da yapılmaktadır. (Von der Osten, 1937: 86, Fig. 91/e1775, 87).

Alişar'ın Kalkolitik tabakalarında ele geçirilen ağırşaklar oldukça kaba yapımlardır (**Resim 5.3.a**). Tipolojik olarak ikiye ayrılırlar. İlk tip diskodial biçimliler olarak tanımlanmaktadır (Von der Osten, 1937: 93). Fakat profilleri oldukça kaba şekillendirilmiş konik ya da bikonik formlu ağırşaklara benzer. İkinci tip silindirik/tüp biçimlilerdir. Bunlar ilk tipe göre daha eski görünmektedir ve Kalkolitik tabakalardan sonra yerleşmede ele geçirilmemişlerdir. Kalkolitik tabakaya tarihlenen 14 adet ağırşak bulunmaktadır. Von der Osten'a göre bu ağırşakların büyük bir kısmı kaza sonucu yanarak pişmiş, aslında pişmemiş olarak kullanılmış gibi durmaktadır (Von der Osten, 1937: 93). Alişar Höyük Kalkolitik tabaka tezgâh ağırlıkları 14 adettir (**Resim 4.3.b**). Pişmiş topraktan yapılmıştır ve pramidal formludur (Von der Osten, 1937: 93).

Resim 5.3. Alişar Höyük dokumacılık buluntuları
a: Ağırşaklar (Von de Osten, 1937: 95, Fig. 98)
b: Tezgâh ağırlıkları (Von de Osten, 1937: 96, Fig. 99).

5.1.2. Çadır Höyük

Yozgat'ın Sorgun İlçesi'ne bağlı Peyniryemez Köyü'nde bulunan Çadır Höyük (McMahon, Şerifoğlu ve Steadman, 2019: 165), Orta Anadolu'da, Kanak Su nehrinin Eğri Öz kolunun kuzeyinde yer almaktadır. Yaklaşık 240 x 185 metre ölçülerindeki höyük, doğu yönüne doğru 200 metre uzanan bir terasa sahiptir. Höyükteki çalışmalar 1993 yılında başlamıştır (Paley, 2006: 351). Höyük, Chicago Üniversitesi'nden

Ronald Gorny yönetimindeki, disiplinler arası bir çalışmanın izin alanı içinde yer almaktadır. Çalışmalara 1995-97 yılları arasında ara verilmiştir (Steadman, McMahon ve Ross, 2007: 386). İkinci dönem çalışmalar 2017 yılına kadar devam etmiştir (McMahon, Şerifoğlu ve Steadman, 2019). Höyük Neolitik'ten İslami Döneme kadar iskân görmüştür (www.cadirhoyuk.org, 25.6.2023). Prehistorik yerleşim seviyeleri güney yamaçta buluna höyüğün Geç Kalkolitik (LSS 3, SES 1-2) açmaları, yatay tabakalanma ile MÖ 4. binyılın ortalarına ve ikinci yarısına tarihlenir (Steadman, McMahon, Ross, Cassis, Şerifoğlu vd., 2015: 88) ve Aşağı Şehir ve Yukarı Şehir olarak ikiye ayrılır (Steadman, McMahon ve Ross, 2019: 34).

Höyüğün güney yamacına yayılan Geç Kalkolitik Dönem açmalarında (770.900 ve 770.910) açığa çıkarılan “Yanık Ev” in avlusunda çatı döküntüleri arasından çeşitli başka buluntularla birlikte ağırşaklar ve tezgâh ağırlıklarının bulunduğu bildirilmiştir (Steadman, McMahon ve Ross, 2007: 392). Bu buluntuların adet bilgisi, hammaddeleri, boyutlar ve ağırlıkları gibi detay belirten bilgilerden bahsedilmemiştir.

Geç Kalkolitik tabaka Yukarı Yerleşmede USS 10 açmasında bulunan F126 numaralı “çöp kutusu” içinde, pişmiş toprak bir tezgâh ağırlığının ele geçirildiği belirtilmiştir (Steadman, Şerifoğlu, McMahon, Selover, Hackley vd., 2017: 221). Ağırlığın detay bilgilerinden bahsedilmemiştir. Aynı plan karede F159 numaralı zemininde çeşitli buluntular ile birlikte ağırşak bulunduğu aktarılmıştır. Zeminin ait olduğu binanın atölye olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir (Steadman, McMahon, Şerifoğlu, Cassis, Lauricella vd., 2019: 89). Ağırşakla ilgili detaylı bilgiler verilmemiştir.

Burada anlatılan buluntuların fotoğraf ya da çizimlerine incelenen yayınların hiçbirinde rastlanılmamıştır.

5.1.3. Büyük Güllücek

Büyük Güllücek, Çorum il merkezine bağlı Büyük Güllücek köyünün güney batısında, köy merkezinden 15dk uzaklıkta, Kaldere yakınında yer alır. Kazı alanı Kaletepe mevkiinde bulunur. Höyüğün dereden yüksekliği ve çapı 50 metre kadardır. Höyüğün çevresinde yapılan incelemede Frig ve Klasik Dönemde iskân edildiği görülmüştür.

Burada Kalkolitik Dönemden sonra Frig Dönemine kadar tabakalanma görülmez. Frig Dönemine tarihlenen yapıların da yoğun tahribi sebebiyle, höyüğün üzerinde hemen Kalkolitik tabaka buluntularına ulaşılmıştır. Höyük üzerindeki çalışmalar 1947'de sondaj kazısı olarak başlamıştır. (Koşay ve Akok, 1948: 471, 472). 1949 yılına kadar sürmüştür (Koşay ve Akok, 1957).

Höyükte sürdürülen kazı çalışmaları boyunca 4 adet ağırşak ve iki adet tezgâh ağırlığı ele geçirildiği bilinmektedir (Schoop, 2014: 432). Bu buluntularla ilgili detaylı bilgilere ulaşılamamıştır.

5.1.4. Kuşsaray Höyük

Çorum-Samsun karayolunun 300/400 metre güneyinde yer alan höyük, yol seviyesinden 20/25 metre yükselmektedir. Höyük kalkerle örtülmüş yassı bir tepe görünümündedir. 150 metre uzunlukta ve 100 metre genişliğe sahiptir. Etrafının surla çevrili olduğu anlaşılmıştır. Höyük ile ilgili bilgiler, Milli Eğitim Bakanlığı talimatıyla Türk Tarih Kurumu adına, Hamit Z. Koşay başkanlığındaki ekibin 1966 yılında gerçekleştirdiği 8 günlük sondaj çalışması ile sınırlıdır (Koşay, 1966: 89). Höyükte Eski Bronz ve Kalkolitik Dönem tabakaların varlığı anlaşılmıştır (Koşay, 1966: 86, 90).

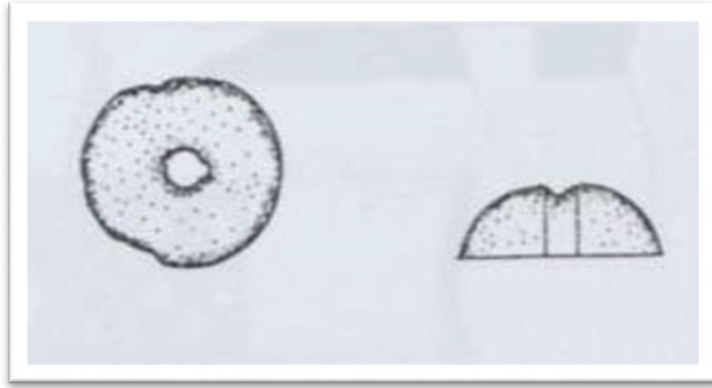
Höyükte dokumacılık faaliyetine dair ulaşılabilen tek buluntu, beyaz kalker taşından üretilmiş bir ağırşaktır. Kabaca biçimlendirilmiş ağırşağın çapı 6 cm, genişliği 1,5 cm olarak belirtilmiştir (Koşay, 1966: 92, Ks.12). Ağırşağın çizimi ya da fotoğrafına; iğ deliği çapı, ağırlık gibi bilgilerine ulaşılamamıştır.

5.1.5. Civelek Mağarası

Mağara, Nevşehir'in Civelek Köyü yakınlarında bulunur. Kızılırmak'a kuzeyden yaklaşık 5,5 km, Gülşehir'e kuzeydoğudan yaklaşık 8 km mesafededir. İlk ve Orta Kalkolitik Döneme tarihlendirilir. Yörede bulunan çiftçiler 1974 yılında mağarada kırık ç.ç. parçaları bulmuş ve Nevşehir Müzesi'ne teslim etmişlerdir. Bunun üzerine

mağaradaki ilk çalışmalar, çok daha sonra, Nevşehir Müzesi'nden Halis Yenipınar, Murat Gülyaz ve İtalyan bir mağaracılık ekibiyle 1992 yılında araştırılmıştır. Halis Yenipınar, Şenay ve Andreas Schachner Eylül 1995'te mağarayı tekrar ziyaret etmişlerdir (Schachner, Yenipınar, Gülyaz ve Schachner Ş, 1997: 12).

Mağarada ç.ç. dışında sadece iki adet küçük buluntu ele geçirilmiştir. Bunlardan biri hafif ve yumuşak taştan yapılmış bir ağırşaktır (**Resim 5.4.**). Ağırşağın mağaranın neresinde bulunduğu, ağırlık-boyut ölçülerine yer verilmemiştir. (Schachner, Yenipınar, Gülyaz ve Schachner Ş, 1997: 17, 89 (no. 93 şek. 20)).

Resim 5.4. Civelek Mağarası'nda ele geçirilen ağırşak
(Schachner, Yenipınar, Gülyaz ve Ş. Schachner, 1997: 38, Abb. 20/93).

5.1.6. Aşıklı Höyük

Aşıklı Höyük, Aksaray ilinin Kızılkaya Köyü'nde Melendiz nehrinin hemen kenarında yükselmektedir. Çanak Çömleksiz Neolitik Döneme tarihlenmektedir (Esin, Bıçakçı, Özbaşaran, Balkan Atlı, Berker vd., 1991: 125). Höyüğün ölçüleri doğu-batı doğrultusunda 230 m, kuzey-güney doğrultusunda ise 150/240 m'dir (Esin, 1994: 30). Höyük, M.Ö. 8200-7500 yılları arasına tarihlenir (Özbaşaran, Duru, Teksöz ve Omacan, 2010: 8). İlk olarak 1963'te Edmund Gordon tarafından bulunmuştur (Todd, 1966a: 139). 1964'te Ian Todd geniş kapsamlı bir yüzey araştırması yapmıştır (Todd, 1966b; 43-48). 1989'da Ufuk Esin kurtarma kazılarını yürütmüştür. Höyükteki çalışmalar 2000 senesine kadar bu kapsamda devam etmiştir (Esin, 1991: 1; Özbaşaran, 2011). 2001-2003 yıllarında Nur Balkan Atlı sondaj çalışmaları yapmıştır.

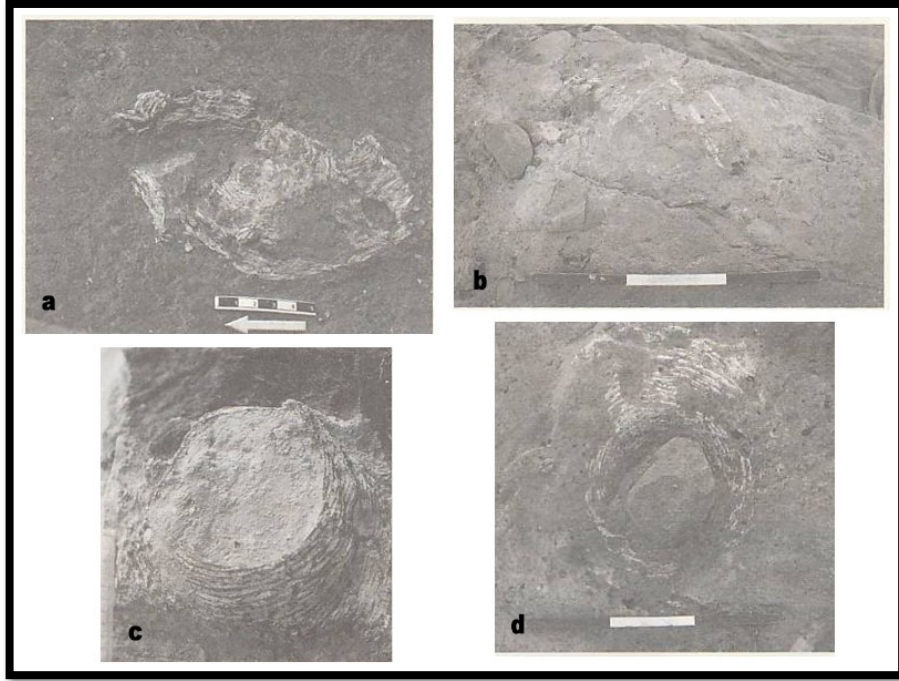
2006'da başlayıp günümüzde hala süren çalışmaları ise Mihriban Özbaşaran yeni bir ekip ve metodolojiyle yürütmektedir (Kalkan, Uzdurum, Yelözer, 2017: 40).

Yerleşmenin ilk evresinde barınak inşasında Aşıklı sakinleri, çatı örtüsü olarak ve çit duvarı örmek için saz örgü kullanmışlardır. Ele geçen en eski sele sepet örnekleri ise yerleşmenin bir sonraki evresinde oval planlı yapılarda bulunmuştur (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 493; Özbaşaran, Duru ve Uzdurum, 2018). Höyükte sele sepet kullanımına dair doğrudan kanıtlar toprak üzerinde değişik formlarda günümüze kadar korunmuş olarak bulunan fitolit izleridir. Bulunan en eski örnek küçük (yak. 15x9 cm) oval bir sepettir (**Resim 5.5.a**). Taşıma kapasitesi maksimum 1 kg tahıl olarak belirlenmiştir. Ana malzemesi Phragmites australis'tir (Sokarık). Sepet toprağa yarı gömük oval bir binanın mutfağa benzetilen alanında tabanda bulunmuştur (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 495).

İkinci örnek, ilk örnekten daha eski tarihli başka bir oval planlı yapının tabanında bulunan iki adet seledir (**Resim 5.5. b ve d**). En az 40 cm çap genişliğinde olduğu düşünülen seleler yan yana ele geçirilmiştir. Hammaddesi saptanabilen bir örnek Phragmites australis (Sokarık) bitkisinden yapılmıştır. Selelerden birinin üzerinde yüksek oranda ot başakçık kabukları ve tahıl fitolitleri, diğerinde ise zengin sferülit⁵⁹ tespit edilmiştir. Bu selenin içi tezekle sıvanmış ya da tezek muhafaza etmek için kullanılmış olabileceği önerilmiştir (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 495, 496).

Bir başka örnek M.Ö. 8. Binyılın başlarına tarihlenen dörtgen planlı kerpiç bir evin iki farklı yapı katında bulunan çukur mezarlardaki sepetlerdir. İyi korunmuş ilk örnek erkek bireyin karın bölgesinde (**Resim 5.5.c**), ikinci örnek ise cinsiyeti belirlenemeyen erişkinin ayak ucunda bulunmuştur (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 469, 497).

⁵⁹ "Sferülitler daha çok silis oranı yüksek obsidiyen, pekştayn gibi camsı volkanik kayalarda rastlanılan küresel bir görünümdür." Sinan Öngen, Namık Aysal, Sferülitler: Kristalizasyon Kinetiği, **İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Dergisi**, 17(1), 2004, 27.

Resim 5.5. Aşıklı Höyük sepet örnekleri (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 502-503, Fig. 2-5).

Aşıklı Höyük'te açığa çıkarılan sele sepet örneği az olsa da boyut, yapım tekniği, kullanım amacı gibi özellikleriyle çeşitlilik gösterir. Elde edilen veriler kullanım alanına yönelik (depolama, taşıma, aktarma, pişirme gibi) tartışma yürütmeye olanak sağlamakta; konuya üretim tekniğinden üreticilere ve uzmanlıklara kadar geniş yelpazede bakabilmeyi mümkün hale getirmektedir. Aşıklı toplumda sele sepetlerin yaygın biçimde ve yerleşmenin her evresinde kullanıldığı ve gelişkin bir zanaat olduğu görüşü açıklıkla belirtilmiştir (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 497, 498).

Aşıklı Höyük'te dokuma izlerine, sepetlere ek olarak, mezarlarda da rastlanmaktadır. Yerleşmede 1991 yılında açığa çıkarılan 17/1 ve 18 numaralı iki kadın mezarında, boncuklarla birlikte hasır örtü kalıntıları bulunmuştur (Özbek, 1993: 202). G. Tsartsidou 2012-2016 kazı sezonlarından, farklı bağlamlarla (duvarlar, zeminler, zemin üzerindeki dolgu/kir/sıvama yüzeyleri, açık alanlardaki tortular, sepetler, hasırlar ve insan kalıntıları) ilişkili örnekler üzerindeki fitolit izlerini incelemiştir (Tsartsidou, 2018). İnceleme konusu olan örneklerden biri Bina 1'de bulunan 131 numaralı iskelettir. İskeletin yüz bölgesinden toplanan örnekler yüksek oranda sokarık fitoliti içermektedir. Bu örnek, bedeni ya da sadece kafayı saran hasır benzeri bir malzemeye işaret etmektedir (Tsartsidou, 2018: 162). Aynı binada açığa çıkarılan 133 ve 136 numaralı iskeletlerde de benzer bir durum gözlemlendiği aktarılmıştır. Farklı olarak

136 numaralı iskelette gübre kalıntılarının, yerleşmedeki diğer mezarlara göre oldukça fazla olduğu belirtilmiştir. Bu durum bedeni saran materyalin gübre ile sıvanmış ya da bedenin büyük oranda gübre ile kaplanmış olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Tsartsidou, 2018: 162, 163).

Bina 1'den açığa çıkarılan bebek iskeletinin (137 numaralı iskelet) kamyş bir mat ile sarılmış olduğu fitolit izlerinden anlaşılmaktadır. 141 numaralı iskeletin gövdesinde bulunan izler bir örtü ya da sepete ait gibi görünmektedir. Mezarda yoğun miktarda saz, kamyş, sap ve buğdayın varlığına işaret eden silika izleri tespit edilmiştir. EC binasında açığa çıkarılan 124 numaralı iskeletin çevresinde saz kamyş fitolitleri bedeni saran örtünün varlığını gösteriyor olabilir (Tsartsidou, 2018: 163).

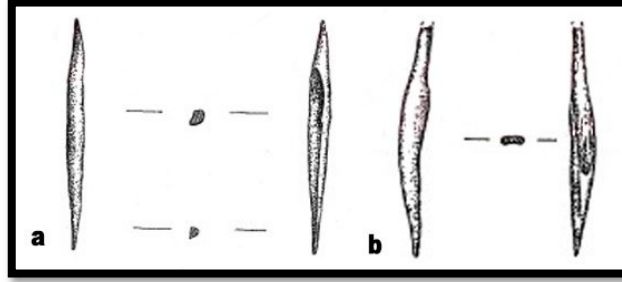
Aşıklı iskeletlerinin diş sağlığı analizleri ile elde edilen, aşağıda detaylandırılacak, bazı verilerin sele sepet yapımına dolaylı kanıt olarak değerlendirilebileceği belirtilmektedir (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 493, 494). 1989 yılı kazılarında açığa çıkarılan mezar iskeletlerinin analizleri M. Özbek tarafından yapılmıştır. Diş kaybı, çürük ve aşınma dereceleri ve sebepleri irdelenmiştir. Sele sepet yapımına bağlanabilecek aşınma izleri, dişlerdeki taç tabakası⁶⁰ kayıpları ve ikinci dentin⁶¹ oluşumlarıdır (Özbek, 1992: 150). Bu iskeletlerden; 10 numaralı bireyin ön, köpek ve küçük azı dişleri, genç yaşta ölen 7 numaralı kadının dişleri, 8a numaralı kadının ön dişleri, 8b ve 14 numaralı bireylerin dişlerinde ve iki erkek bireyin dişlerinde yoğun dereceli aşınma izleri saptanmıştır. Bu izler dişlerin beslenme dışında kullanımını akla getirmiştir (Özbek, 1992: 150, 151). 2007 yılı kazı çalışmalarında açığa çıkarılan 121 numaralı "ihtiyar erkek", dişlerinde beslenme dışı aşınma izleri barındırır (Özbek, 2011: 2). "Alt sağ ve sol köpek dişlerinin çiğneme yüzlerinde görülen belirgin aşınmanın dudağa bakan yöne doğru eğimi" bireyin dişlerini bir alet gibi kullanmış olabileceğini düşündürmüştür (Özbek, 2011: 6). Bunlara benzer şekilde dişlerinde beslenme dışı aşınma izi tespit edilen 4 kadın iskeleti (SK 42, 44, 46, 47) 8. binyıl tabakalarında açığa çıkarılmıştır (Özbaşaran ve Kayacan, 2019: 494).

Aşıklı Höyük 4G-H derin sondaj açmasından ele geçirilen kemik buluntular içinde iki parça ile temsil edilen mekikler belirgin bir forma sahip değildir (Resim 5.6.). Özenli

⁶⁰ Dişin diş eti üzerinde kalan ve gözle görülebilen tabakası, www.wikipedia.org, 21.07.2023.

⁶¹ Diş minesinin altındaki tabaka. İçerdiği tamir hücreleri sebebiyle kendini yenileme özelliğine sahiptir www.medicana.com.tr, 21.07.2023.

işlenmişlerdir. Tamamlanmamış uzun kemiklerden üretilmişlerdir. İki taraflı oluşturulmuş sivri uçları vardır (Kaya, 2002: 129). İki uçlu bızlar olarak da adlandırıldıkları aktarılmıştır (Campana, 1989: 47, 48 akt; Kaya, 2002: 129).

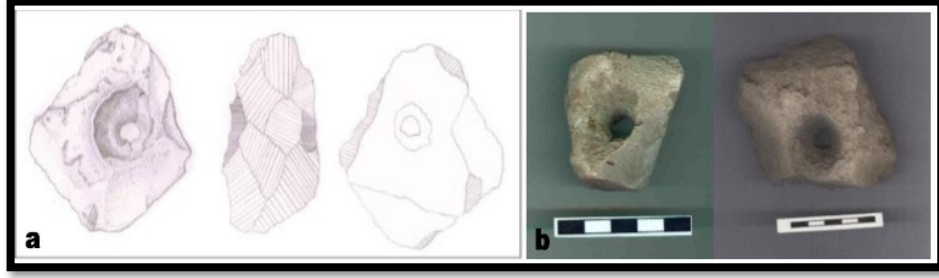
Resim 5.6. Aşıklı Höyük kemik mekik örnekleri.
(Kaya, 2002: Kat. 141-142).

Mekiklerden biri 1996 yılında bulunmuştur (**Resim 5.6.b**). Küçük baş bir hayvanın (koyun-keçi) uzun kemiğinden yapılmıştır. Uzunluğu 4 cm, genişliği 0,47 cm ve kalınlığı 0,20 cm'dir. Bir uçtan kırılmıştır. Yüzeyi düzgün açık kahverengidir. Gövdede içbükey oval, uçlardan birinde yuvarlak diğerinde üçgenimsi kesitlidir. Uçlarında parlak kullanım izleri görülür. Sürtme yöntemiyle şekillendirilmiştir (Kaya, 2002: Katalog 141).

İkinci mekik 1999 yılında ele geçirilmiştir (**Resim 5.6.a**). Küçükbaş (koyun-keçi) hayvanın uzun kemiğinden üretilmiştir. Uzunluğu 5,58 cm, genişliği 0,44 cm ve kalınlığı 0,43 cm'dir. Gövdeden kırılmıştır. İnce uzun elips biçimli ve üçgen kesitlidir. Kırık olan yüzey hariç tümüyle aşıklıdır. Sürtme yöntemi ile şekillendirilmiştir (Kaya, 2002: Katalog 142).

Yerleşmeden ele geçirilen küçük buluntular arasındaki işlenmiş taşlar grubunda, kasıtlı olarak açılmış farklı niteliklerde işçilik gerektiren deliğe sahip, “delikli taşlar” olarak adlandırılan 4 adet sürtme taş belgelenmiştir (Sönmez, 2018: 177, 185) (**Resim 5.7**). Bunlar; öğütme taşları, ezgi taşları, taş kaplar, yassı baltalar, bilek taşları, el taşları gibi tanımlı alet gruplarına dahil edilememiş fakat alet olarak kullanıldıkları anlaşılmıştır (Sönmez, 2018: 177). Uzunlukları 11 cm'yi geçmez (Sönmez, 2018: 185). Aletlerin hammaddeleri volkanik kayalardır. İkisi tuf, biri ponza diğeri ise kireçtaşından üretilmiştir (Sönmez, 2018: 182 Tablo 5.76). Ne tür bir ağırlık olduğuna

dair kesin bir yorum bulunmasa da bu buluntuların ağırlık olarak kullanılmış olabilecekleri önerilmektedir (Sönmez, 2018: 185). Bu sürtme taş buluntular köşeli biçimleri ve hammadde tercihleri itibariyle Güvercinkayası'nda tezgâh ağırlıkları arasında bulunan Kat.51 ile benzerlik gösterirler.

Resim 5.7. Aşıklı'da ağırlık olabileceği önerilen buluntular (Sönmez, 2018: 181, Tab. 5.75/7.7; 185, Şek. 5.35).

5.1.7. Tepecik Çiftlik Höyük

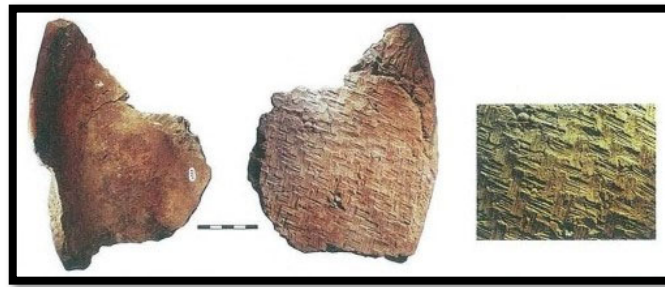
Niğde ili, Çiftlik ilçesinde bulunan höyük ilçe merkezinin yaklaşık 1 km. doğusunda konumlanmaktadır. Volkanik Kapadokya Bölgesi içinde yer alır. Ian Todd tarafından 1966'da yürütülen "Orta Anadolu Yüzey Araştırması" projesi kapsamında tespit edilmiştir. Höyükteki sistematik arkeolojik kazı çalışmaları 2000 yılında İstanbul Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Erhan Bıçakçı ve Niğde Müzesi'nden Erol Faydalı gözetiminde başlamıştır. Höyük, 300x170 m. boyutlarında, oval biçimli ve bu koninin güneydoğusunda yer alan aşağı yukarı 100 metre uzunluğundaki teras yapısından oluşur ve 33.300 metrekare bir alanı kaplar (Bıçakçı ve Faydalı, 2002: 29, 30). Höyüğün tabakalanması; "1. tabaka Geç Roma-Bizans Çağları, 2. tabaka İlk Kalkolitik Çağ (M.Ö. 6100-5800), 3. tabaka Son Neolitik Çağ (M.Ö. 6400-6100), 4. tabaka Neolitik Çağ (M.Ö.6600-6400), 5-6. tabakalar Neolitik Çağ (M.Ö. 6800-6600), 7-9. tabakalar Neolitik Çağ (M.Ö. 7000-6800), 10-14. tabakalar Neolitik Çağ (M.Ö. 7000 ve öncesi)" olarak belirlenmiştir (Çakan, 2019: 670, Fig.1).

Yerleşmede 2006 yılı kazı çalışmaları sırasında Neolitik Döneme tarihlendirilen 4.tabakanın 17J isimli açmasında, ocak yerinin hemen güneyinde, iki-altı aylık bir bebeğe ait olduğu tespit edilen çömlek mezar açığa çıkarılmıştır. Düz kenarlı, silindirik

biçimli bu çömleğin dibine yapışmış ve oldukça bozuk durumdaki hasır izleri tespit edilmiştir. Çömlek mezar içindeki bebeğin hasır ya da tekstil benzeri bir örtü ile sarılmış olabileceği belirtilmiştir. Yine 2006 yılına ait kazı sonuçları raporunda küçük buluntular içerisinde, yerleşmede 4. tabakaya tarihlenen tezgâh ağırlıklarının ele geçirildiği aktarılmıştır. Bu tezgâh ağırlıklarının kaç adet olduğu, ilgili açma mekân, biçim, uzunluk ve ağırlık ölçüleri gibi bilgilerden bahsedilmemiştir (Bıçakçı, Açıkgöz, Yıldırım Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 484, 485, 489).

Yerleşmenin 2007 yılına ait kazı sonuçları raporunda 4. tabakadan itibaren artmaya başladığı belirtilen kemik aletler içinde “mekik biçimli iki ucu sivriltilmiş kemik aletler” olduğu belirtilmiştir (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209). Buluntu topluluğu içerisinde değerlendirilen mekikler hakkında detaylı bilgiye değinilmemiştir.

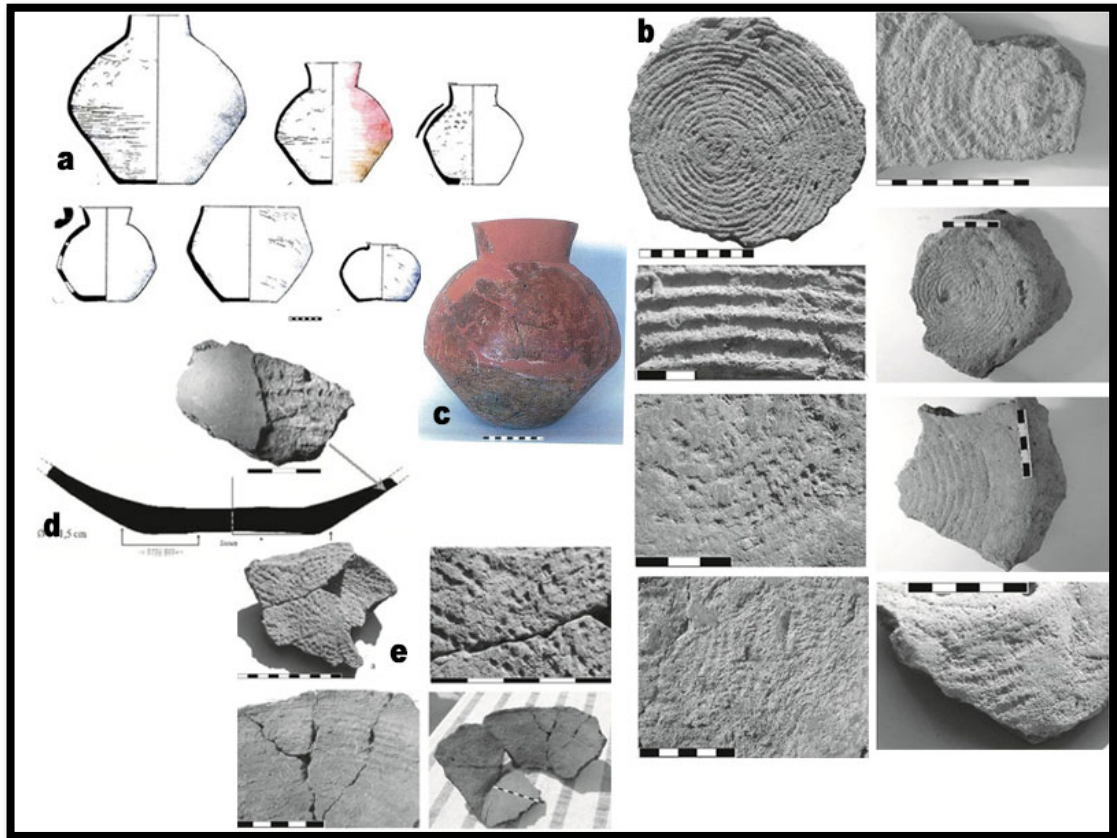
Yerleşmenin 3. tabakasına tarihlendirilmiş büyük bir çömleğe ait dip kısmında yuvarlak bir hasır örgünün negatif izleri saptanmıştır (Godon, 2005: 95, 96, 103 fig.5) (**Resim 5.9.b**). Bıçakçı ve diğerlerinin 2012’de yayınladığı makalede en erken tabakalardan itibaren 5.tabakaya kadar ele geçirilen çanakların tipolojisi aktarılmaktadır. Büyük mallar grubu içinde örnek gösterilen bir tepsi yüzeyinde yer yaygısı olarak belirtilmiş dokuma izi görülmektedir (Bıçakçı, Godon ve Çakan: 2012: 97, 124 fig.32) (**Resim 5.8.**).

Resim 5.8. Tepsi yüzeyindeki yer yaygısı izi.
(Bıçakçı, Godon ve Çakan: 2012: 97, 124, fig. 32).

Büyük mallar grubu ile birlikte ç.ç. üretiminde kalıp kullanımının yeni bir üretim biçimi olarak ortaya çıktığı anlaşılmıştır. 3.2 seviyesinden 2. tabakaya kadar bulunan malzemelerden anlaşıldığı üzere kalıp olarak sepet kullanılmıştır (Godon, 2005: 95)

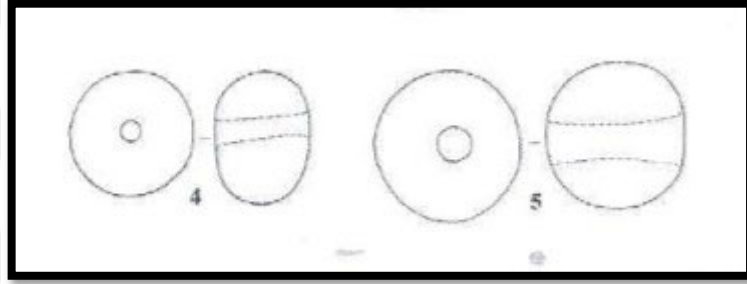
(Resim 5.9.a). Çanakların üzerindeki izler, sepet yapımı hakkında iki tekniğin belirlenmesine olanak sağlamıştır. Sepet yapımında kullanılan ilk yöntem önce tabanın sonra gövdenin üretilmesine yöneliktir. Dokuma, çözüğü üzerine hayvansal ya da bitkisel (hasır, saman, kamış) liflerin kesiştiği bir ağ oluşturulmasıyla yapılmıştır. Atkı ipini almak için parmaklıklar halinde düzenlenmiş taban dikmeleriyle merkezden başlayarak uzaklaşan çiftler halinde örülen “kordonlu iplikçik/gerilmiş iplik” olarak bilinen tekniktir. İkinci yöntem Çatalhöyük’ten de bilinen spiral örgü tekniğidir (Godon, 2010: 669-701). Godon ayrıca, ç.ç. üretiminde sepetten kalıp kullanım tekniklerini anlamak için deneysel çalışmalar yürütmüştür.

Resim 5.9. Tepecik Çiftlik sepet izleri. a ve c: Kalıp olarak sepet kullanımına dair izler (Bıçakçı, Godon ve Çakan, 2012: 126, 128, Fig. 36, 42), b: Çömlek diplerinde bulunan sepet izleri (Godon, 2010: 700), d: Astar altında görülen sepet kalıp izi (Godon, 2010: 701, Fig. 9), e: Çanakların iç yüzeylerinde bulunan sepet kalıp izleri (Godon, 2010: 704, Fig. 12).

Dr. Jaroslav Řídký'nin boyutlarına göre sapan taşı, yuvarlak mızrak/zıpkın olarak sınıflandırdığı malzeme grubunda, ortasında delik bulunan iki sürtme taş buluntu yer almaktadır (Resim 5.10.). Řídký bu buluntuları “muhtemelen özel bir işleve sahip

aletler” şeklinde tanımlamaktadır (Řídký ve Bıçakçı, 2008: 334, 338 Fig.8/4-5). Bu iki buluntu, tipleri ve deliklerin profil çizimleri dikkate alındığında Güvercinkayasası'nın ip delikleri tam olarak açılmadan yarım bırakılan iki tuf tezgâh ağırlığına benzemektedir (Kat.62 ve Kat.63). Kontekst, ölçü, ağırlık gibi bilgileri verilmemiş bu iki Tepecik Çiftlik örneği ile ilgili Dr. Jaroslav Řídký'den özel görüş alınmıştır.⁶² Hammaddelerinin bazalt ve gramajlarının oldukça yüksek olduğu öğrenilmiştir. Bu iki buluntunun kompakt bir yapıya sahip olduğunu söyleyen Řídký, işlemesi zor ve zahmetli olacağı için muhtemelen balıkçılık ya da dokumacılık gibi faaliyetler için kullanılmamış olduklarını belirtmiştir.

Resim 5.10. Tepecik Çiftlik yerleşmesinin Güvercinkayasası örneklerine benzeyen ortası delikli iki sürtme taş buluntusu. (Řídký ve Bıçakçı, 2008: 334, 338 Fig. 8/4-5).

5.1.8. Köşk Höyük

Höyük, Niğde ilinin Bahçeli kasabasında bulunur. İl merkezine 17 kilometre mesafededir (Silistreli, 1984: 31). Kireçtaşından meydana gelen kaya yükseltisinin kuzey yamacına kurulmuştur. Eğimin sebep olduğu erozyonla aşağıya doğru kayan dolgular dışında, höyüğün boyutları 100x90 metre kadardır. Çevreye hâkim bir pozisyonadadır (Öztañ, 2002: 55). Höyükteki kazı çalışmaları 1981 yılında Uğur Silistreli tarafından başlatılmıştır ve 1990 yılına kadar sürmüştür. Sonraki dönem araştırmaları Aliye Öztañ tarafından devam ettirilmiştir. Yerleşme Geç Neolitik sonundan Erken Kalkolitik Dönem sonuna kadar iskân edilmiştir. Yanı sıra höyüğün eteğinde bir Roma havuzu bulunmaktadır (Silistreli, 1984: 31; Öztañ, 2002: 55, 56).

⁶² Görüşme 04.08.2023 tarihinde yapılmıştır.

5.1.8.1. Neolitik Dönem Bulguları

Yerleşmede yürütülen 2004 sezonu çalışmalarında, I/10 plan karesinin Geç Neolitik Döneme tarihlenen III. yapı katına ait evde kemik bir kirmen ele geçirildiği aktarılmıştır. Evin 19. mekânıyla ilişkilendirilen kirmen hakkında detaylı başka bilgi aktarılmamıştır (Özta, Özkan, Erek ve Faydalı, 2006: 285). Bu buluntu Köşk Höyük'te Neolitik Döneme tarihlenen, yayınlarda ulaşılabilen tek dokumacılık buluntusudur.

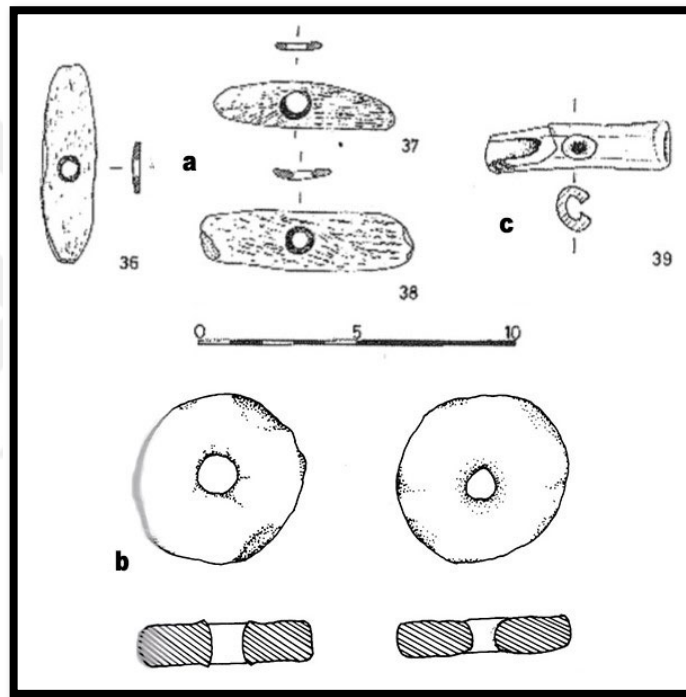
5.1.8.2. Kalkolitik Dönem Bulguları

Höyükte yürütülen 1989 sezonu kazı çalışmaları kapsamında G/8-9 plan karesi yer almaktadır. Plan karenin Erken Kalkolitik'e tarihlenen I. yapı katında, taban üzerinde ağırşak ele geçirildiği K.S.T. raporlarında aktarılmaktadır (Silistreli, 1991: 97). Ağırşak ile ilgili detay bilgi verilmemiştir.

Kazı çalışmaları 1995/96 yıllarında gerçekleştirilen Erken Kalkolitik tarihli yapılardan birinde iki adet ağırşak ele geçirilmiştir. G/11-12 plan karesinde bulunan evin iki yapı evresi bulunmaktadır (Özta ve Faydalı, 2003: 13). Evin ikinci yapı evresinde açığa çıkarılan ağırşaklar pişmiş topraktandır. Biri kırık ç.ç. parçasından üretilmiştir. İkisi de "basık silindirik biçimli" kategorize edilmiştir ve evin odasıyla ilişkilendirilmiştir. KŞ.95.23 envanter isimli ağırşak kirli devetüyü renklidir. Hamuru kireç, mika ve kum katkıdır. Yüzeyi yangın sonucu grilemiştir. Boyu 1,1 cm'dir. Çap genişliği 4,1 cm, ip deliği çapı 0,9 cm'dir. KŞ.95.24 envanter isimli ikinci ağırşak kırık ç.ç. parçasından üretilmiştir. Koyu gri renklidir. İç ve dış yüzeyi kızıl kahverengi astarlıdır. Hamuru ince kum ve mika katkı, kenarları yuvarlatılarak düzeltilmiştir (Özta ve Faydalı, 2003: 39 Çiz.36-37) (**Resim5.11.b**).

2006 yılı kazı çalışmaları sırasında, höyüğün güneyindeki I-J/12 plan karesinde açığa çıkarılan G1 isimli evin envanteri içinde kemik bir kirmen kanadı ve 5 adet pişmiş toprak ağırşak sayılmıştır (Özta, Özkan, Açıkğöz ve Arbuckle, 2008: 118, 119). Bahsedilen ağırşakla ilgili detaylı bilgilere yayımlarda ulaşılammıştır.

2003 sezonunda I-J/12-13 plan karesinde açığa çıkarılan “I” numaralı evin “a” evresinde taban üzerinde kirmen kanadı ele geçirildiği belirtilmiştir. Aynı sezona ait bir başka buluntu “V” numaralı evden gelmektedir. Ev odasının kuzeydoğu köşesine yakın konumda, taban üzerinde çürümüş 4 adet sepet izine rastlanmıştır. Sepet kalıntıları arasından toplanan arpa, buğday ve meşe palamudu kalıntıları (Özkan, Özkan, Erek ve Faydalı, 2005: 105, 106) sepetin kullanımına yönelik bilgi taşıması açısından da önemlidir. Sepet kalıntıları hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmemiştir.

Resim 5.11. Köşk Höyük Kalkolitik Dönem dokumacılık bulguları
a: (Özkan, 2002: 525, Çiz. 36-38)
b: (Özkan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36-37)
c: (Özkan, 2002: 525, Çiz. 39).

Yerleşmede ele geçirilen ve kirmen kanadı olarak tanımlanan 3 buluntu da II.kat konut buluntusudur (**Resim 5.11.a**). Sığır kaburga kemiğinin ikiye ayrılması ile üretilmişlerdir. Ortalarında delik bulunur. Kenarları ovalleştirilmiştir. Yüzeylerinden biri süngerimsi dokudadır. Bu aletlerin; iki tanesi üst üste konulup, ortadaki delikten bir çubuk geçirilerek kirmen gibi kullanılmış olabilecekleri önerilmiştir (Özkan, 2002: 516). Buluntular Güvercinkayası kemik mekiklerine oldukça benzemektedir (Kat.72, Kat.75, Kat.77).

Yerleşmede dokuma faaliyeti ile ilişkilendirilen bir diğer buluntu grubu makaralardır (**Resim 5.11.c**). Bu aletlerden biri hayvan bacak kemiğinden üretilmiştir. Ortasında bulunan ilik boşluğu üzerine açılmış bir delik bulunur. Uzunluğu 6cm'dir (Özkan, 2002: 516). Mellaart'ın referansı ile aletin üzerine açılan delikten geçirilen ipin sabitlenip üzerine sarılıp kullanılmış olabileceği önerilmiştir (Mellaart, 1964, Res.42, 2 1-22 (II ve V. tabaka) akt; Özkan, 2002: 517).

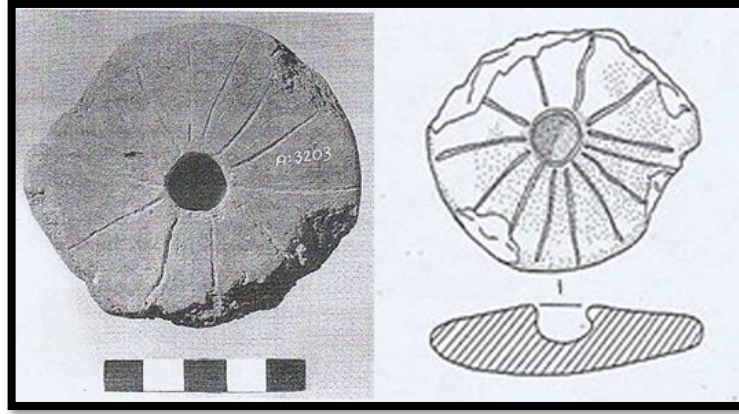
5.1.9. Can Hasan I

Konya Ovası Kültür Bölgesi'ne dahil olan Can Hasan yerleşmesi adını konumlandığı köyden almaktadır. Karaman ilinin 12 km kuzeydoğusunda yer alan Can Hasan üç ayrı höyükten oluşur (French, 1961: 36). D. French'in 1961-65 yıllarında yürüttüğü kazılarda yerleşmenin Neolitik'ten Bizans'a kadar yedi tabaka barındırdığı anlaşılmıştır (French, 1998).

Can Hasan I yerleşmesinde; Geç Kalkolitik: (Tabaka 1) ? 5250-5100 cal B.C., Orta Kalkolitik (Tabaka 2A Late/Early) ve Erken Kalkolitik (Tabaka 2B) 5300-5100 cal B.C. tabakalarında ağırşaklar ele geçirilmiştir (French, 2010: 42, 43).⁶³

Geç Kalkolitik (Tabaka 1) buluntularından biri pişmiş topraktan yarı işlenmiş disk biçimli bir ağırşaktır (**Resim 5.12**). Tüm halde ele geçirilmiştir. Kaba siyah hamurludur. Bir yüzeyinde merkezde bulunan iğ deliğinden yayılan çizgilerden oluşan kazıma bezeme bulunur. Çapı 7.2 cm, kalınlığı maksimum 2.1 cm ölçülmüştür. Buluntunun çizimi 1:2 ölçekte yapılmıştır (French, 2010: 42, 123). Ağırşakın ağırlık ve iğ deliği çap bilgisi verilmemiştir. İn situ olmayan buluntunun tarihlendirilmesi yüzey işlemleri ve bezemesi dikkate alınarak "Black/Red Ware" ç.ç. grubu ile ilişkilendirilmesi sayesinde yapılabilmektedir (French, 2010: 41).

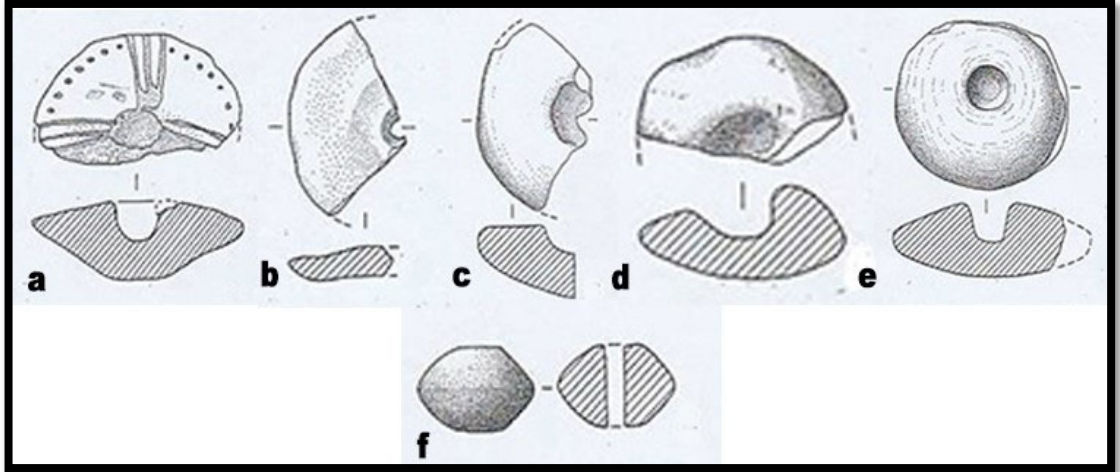
⁶³ Burada atıfta bulunulan sayfalardaki "Clay: Other Objects" listesinde Fig.37.1 ve Fig.37.2 için verilen tabaka bilgileri ile sayfa 126'daki katalogta tabaka bilgileri örtüşmemektedir. Çalışma kapsamında tabaka ayırımı için buluntu kataloğundaki bilgiler dikkate alınmıştır. Tabakalanma için ayrıca bkz. David French, **Canhasan I: The Small Finds**, The British Institute At Ankara, Ankara, 2010, 169.

Resim 5.12. Can Hasan I pişmiş toprak yarı işlenmiş ağırşak
(French, 2010: 196, Plt.16; 49, Fig. 35/11).

Tabaka 1'in bir başka buluntusu yarısı kırık halde ele geçirilmiş, yarım küre/konik biçimli pişmiş toprak ağırşaktır (**Resim 5.13.a**). Yarı işlenmiştir. Kaba siyah hamurlu ve siyah ağıldır. Merkezinde bulunan iğ deliğinden yayılan üçlü çizgi gruplarından ve bu çizgilerin arasına yerleştirilen kesik noktalardan oluşan kazı bezemesi bulunur. Çapı 7.5 cm, maksimum kalınlığı 2.0 cm'dir. Buluntunun çizimi 1:2 ölçekte yapılmıştır (French, 2010: 42, 123). Ağırlık ve iğ deliği çap bilgisi verilmemiştir. İn situ olmayan buluntunun tarihlendirilmesi, önceki buluntuda olduğu gibi, yüzey işlemleri ve bezemesi dikkate alınarak "Black/Red Ware" ç.ç. grubu ile ilişkilendirilmesi sayesinde yapılabilmektedir (French, 2010: 41).

Bir diğer 1. Tabaka buluntusu yarısından fazlası kırık olarak ele geçirilmiş pişmiş toprak disk biçimli ağırşaktır (**Resim 5.13.b**). İğ deliği merkezidir. Hamuru ince taşçık katkılı, deve tüyü rengindedir. Çapı 7.0 cm, kalınlığı 0.6 cm ölçülmüştür. Çizimi 1:2 ölçekte yapılmıştır (French, 2010: 42, 123). Ağırlık ve iğ deliği çap bilgisi verilmemiştir.

Resim 5.13. Can Hasan I Geç Kalkolitik ağırşak örnekleri. a:(French, 2010: 49, Fig. 35/12), b:(French, 2010: 50, Fig. 36/3), c:(French, 2010: 50, Fig. 36/6), d:(French, 2010: 50, Fig. 36/5), e:(French, 2010: 50, Fig. 36/7), f:(French, 2010: 51, Fig. 37/2).

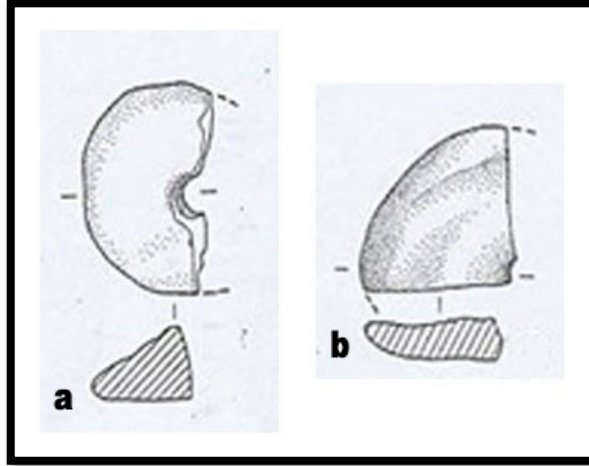
Pişmiş toprak yarı işlenmiş ağırşak başka bir 1.Tabaka dokumacılık bulgusudur (**Resim 5.13.c**). Ağırşak 1/3'ü korunmuş halde ele geçirilmiştir. İğ deliği merkezi ve yuvarlaktır. Dairesel, konik biçimlidir. Kaba siyah hamurlu ve siyah açıktır. Çapı 8.2 cm, maksimum kalınlığı 2.8 cm'dir. Çizimi 1:2 ölçekte yapılmıştır (French, 2010: 42, 123). İğ deliği çapı ve ağırlık bilgisi verilmemiştir.

Yarı işlenmiş pişmemiş toprak ağırşak 1.tabakaya tarihlenir (**Resim 5.13.d**). Kırık olarak ele geçirilmiştir. Kaba yüzeyli, hamuru deve tüyü rengindedir. Bikonik formudur. Çapı 4.8 cm ölçülmüştür (French, 2010: 42, 123). Kalınlık, iğ deliği çapı ve ağırlık bilgisi verilmemiştir.

Geç Kalkolitik bir diğer ağırşak tüme yakın halde ele geçirilmiştir (**Resim 5.13.e**). Pişmiş topraktır. Bikonik ya da oval bir formu vardır. İğ deliği yuvarlak ve dik kesitlidir, yarı işlenmiştir. Siyah hamurlu, kahverengi açıktır. Çapı 7.4 cm, kalınlığı 2.9 cm'dir. 1:2 ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 42, 124). İn situ olmayan buluntunun tarihlendirilmesi, önceki buluntuda olduğu gibi, yüzey işlemleri dikkate alınarak "Black/Red Ware" ç.ç. grubu ile ilişkilendirilmesi sayesinde yapılabilmektedir (French, 2010: 41). İğ deliği çapı ve ağırlık bilgisi verilmemiştir.

Geç Kalkolitik tabakanın son dokumacılık bulgusu tüm halde ele geçirilmiş bikonik formulu pişmiş toprak ağırşaktır (**Resim 5.13.f**). Kötü fırınlanmış, yüzeyi oldukça kabadır. Maksimum çap genişliği 3.6 cm, maksimum kalınlığı 2.5 cm ölçülmüştür. 1:2

ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 43, 126). İğ deliği çapı ve ağırlık bilgisi verilmemiştir.

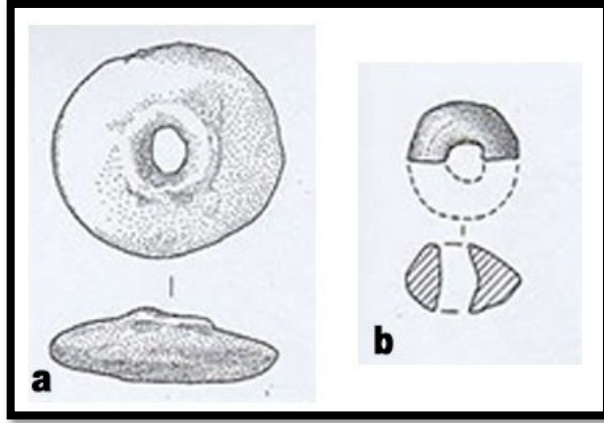

Resim 5.14. Can Hasan I Orta Kalkolitik ağırşak örnekleri
a:(French, 2010: 50, Fig. 36/2),
b:(French, 2010: 50, Fig. 36/4).

Can Hasan I’de Orta Kalkolitik tabakaya (2A) tarihlendirilmiş iki adet ağırşak bulunur. İki de pişmiş topraktan yapılmıştır ve kırık halde ele geçirilmişlerdir (**Resim 5.14**). Ağırşaklardan biri konik formdadır. Yarısından kırıktır. Dairesel ve merkezi bir iğ deliği bulunur. Açık gri renklidir. Çapı 6.4 cm, kalınlığı 1.9 cm’dir. 1:2 ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 42, 123) (**Resim 5.14.a**). İğ deliği çapı, ağırlığı gibi bilgilere değinilmemiştir.

Orta Kalkolitik ikinci ağırşak disk biçimlidir (**Resim 5.14.b**). Ağırşak $\frac{1}{4}$ oranında ele geçirilmiştir. İğ deliği merkezi ve dikine açılmıştır. Yüzeyi pürüzsüzdür. Hamuru ince taşçık katkılıdır. Çapı 7.2 cm, kalınlığı 1.1 cm ölçülmüştür. 1:2 ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 42, 123). Ağırlık ve iğ deliği çapı bilgisi verilmemiştir.

Yerleşmede Erken Kalkolitik (2B) tarihli iki adet dokumacılık buluntusu kaydedilmiştir. Bunlardan ilki pişmiş toprak disk biçimli ağırşaktır (**Resim 5.15.a**). Tüm halde ele geçirilmiştir. Geniş ve merkezi iğ delikli. Alt ve üst yüzeye doğru hafif dış bükey bombesi bulunuyor. Hamuru iyi pişirilmiş, açık gri renklidir. Çapı 6.4 cm, kalınlığı 1.9 cm’dir. 1:2 ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 42, 123). İğ deliği çapı ve ağırlığından bahsedilmemiştir.

Resim 5.15. Can Hasan I Erken Kalkolitik ağırşak örnekleri
a:(French, 2010: 50, Fig. 36/1),
b:(French, 2010: 51, Fig. 37/1).

Erken Kalkolitik tarihli diğer buluntu yarısı kırık halde ele geçirilen pişmiş toprak ağırşaktır (**Resim 5.15.b**). Bikonik formludur. Hamuru gri renkli, yüzeyi pürüzsüzdür. Çapı 3.1 cm, kalınlığı 1.8 cm ölçülmüştür. 1:2 ölçekte çizilmiştir (French, 2010: 43, 126). Ağırlık ve iğ deliği çapı bilgisi verilmemiştir.

5.1.10. Çatalhöyük

Konya Ovasında bulunan yerleşme, yaklaşık 450 x 275m. genişliğindeki 13 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. Şimdilerde su taşımayan eski Çarşamba Nehri'nin doğusundadır. Yerleşme çevre düzlüğünü 17,5 m kadar aşan bir tepe yüksekliğine sahiptir. Dolgu tabakası ova seviyesinin altında beş metre kadar devam eder (Düring, 2006: 130, 131). Çatalhöyük, dokumacılığın en erken verilerini sunan yerleşim merkezlerinden biri olması açısından da önemlidir.⁶⁴

Yerleşme, J. Mellaart'ın 1950'li yıllarda gerçekleştirdiği Orta Anadolu arkeolojik yüzey araştırmaları sırasında bulunmuştur. Çatalhöyük'te ilk dönem kazılarına J.Mellaart, 1961'de başlamıştır. 1962, 1963 ve 1965 yıllarında sürdürülen kazılarda, Doğu Çatalhöyük'te 4300 m² alan içinde Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem bulguları açığa çıkarılmıştır. (Mellaart, 1964: 27, 30; Düring, 2006: 135). İkinci dönem kazıları Ian Hodder tarafından 1993 yılında başlatılmış ve 14 sene boyunca aralıksız devam

⁶⁴ Bkz. sayfa 8.

etmiştir. İkinci dönem çalışmaları Batı Çatalhöyük'te gerçekleştirilmiştir. Burada yürütülen çalışmalar sonucunda, M.Ö. 8. binde ilk olarak yerleşmenin doğusuna yerleşen sakinlerin M.Ö. 7. binyılın sonlarında yerleşmeyi batı tarafa taşıdıkları anlaşılmıştır (Düring, 2006: 135; 2016: 147).

Çatalhöyük'te ele geçirilen dokumacılık bulgularının bir kısmı mezarlardan elde edilmiştir. Kazı projesinin resmi internet sitesinde yayımlanan 2013-2017 çalışma raporları incelenmiştir. Bu raporlarda mezar alanlarından elde edilen veriler detaylarıyla aktarılmaktadır.

Buna göre 2013 yılında Kuzey Alan'da yürütülen kazı çalışmalarında, Neolitik'ten sonra terk edildiği anlaşılan Bina 52'de iki çocuk iskeleti arasında kumaş parçaları ele geçirilmiştir (**Resim 5.16.a**). Kumaşlardan biri kendir bitkisinden dokunmuş ketendir. Ele geçirilen en eski örneklerden biri olduğu ifade edilir. Kumaşın Doğu Akdeniz'den ticaret yoluyla geldiği aktarılmıştır (www.catalhoyuk.com, 2013. 18.07.2023).

2014 yılı Kuzey Alan çalışmalarında Bina 77'nin en erken yapı katında 4 bebek ve 1 çocuk mezarı açığa çıkarılmıştır. Gömülerin kemikleri üzerinde ip ile sıkı şekilde bağlandıklarına dair kanıtlar bulunmuştur. Aynı alanda açığa çıkarılan iki ayrı iskeletin de sepet içine konulduğu anlaşılmıştır (www.catalhoyuk.com, 2014, 18.07.2023).

Kuzey Alan'da yürütülen 2015 yılı araştırmalarında Bina 77'de açığa çıkarılan iskeletler arasında sepet içinde bir bebek bulunmaktadır. Bina 131'de mezar içindeki bir bireyin hayvan derisiyle kaplanmış keten örtüye sarıldığı anlaşılmıştır (**Resim 5.16.b**). Güney Alan çalışmalarında kaldırılan bir gömütte sepet ya da ahşap döşeme varlığına işaret eden fitolit kalıntıları bulunmuştur (www.catalhoyuk.com, 2015, 10.07.2023).

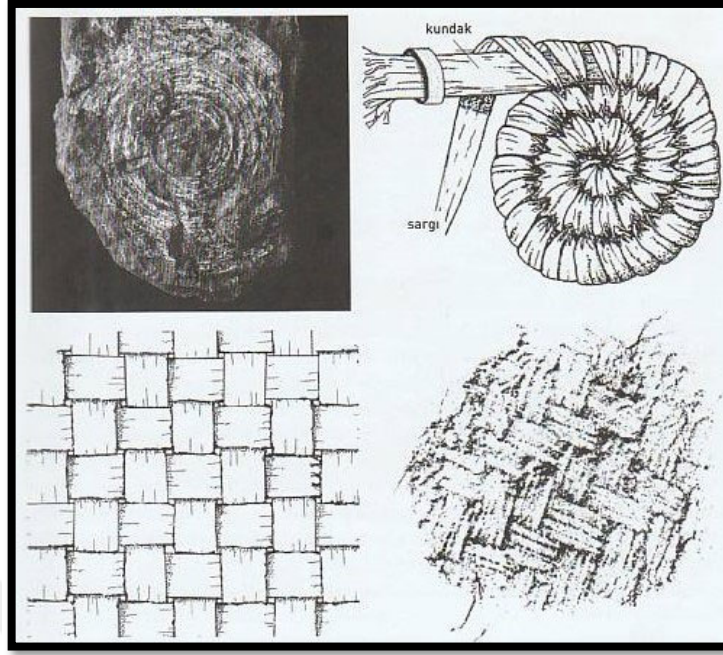
Resim 5.16. Doğu Çatalhöyük mezarlarındaki dokuma kalıntılara örnekler (www.catalhoyuk.com 2013, 2015, 2017-Erişim:17.08.2023).

2016 yılında Kuzey Alan'da bulunan Bina 5'de en batıda yer alan platform kazısında 3 adet mezar açığa çıkarılmıştır. Başsız bireyin iple sıkıca bağlı olduğu fitolit kalıntılarından anlaşılmıştır. Mezarda içine çeşitli aletler konmuş bir sepet de ele geçirilmiştir. Ayrıca buradan, sepet bir kap içine konulmuş kafatası ele geçirilmiştir. Aynı binanın batısında konumlanan platform gömütü ip ile sıkıca bağlanmıştır. İple bağlamaya benzer uygulamalar Bina 131'deki başka mezarlarda da görülmektedir. Açığa çıkarılan bir kadının sıkıca bağlandığı anlaşılmıştır. İyi korunmuş bir iskelet, ayaklarından gövdesine sıkıca bağlanmıştır. Bir bebek iple bağlanarak oturur pozisyonda gömülmüştür. Aynı binada bulunan bir iskelet tekstil parçalarına sarılı halde açığa çıkarılmıştır. 132'de mezar uygulaması olarak bir bebek gömülmeden önce organik bir malzeme ile sarılıp kırmızı aşı boyasıyla mühürlenmiştir. Bina 17'de mezar iskeleti altında sepet/mat izleri gözlemlenmiştir. Bina 161'deki bir iskeletin kafatası çevresi ve bedeninde örgü dokulu fitolitlere rastlandığı bildirilmiştir (www.catalhoyuk.com, 2016, 18.07.2023).

Kazının 2017 araştırma döneminde Bina 17’de sepet içinde bebek gömütü bulunmuştur. Bina 52’de bebek mezarında örgü örtü izleri vardır. Bina 131’de bir mezardan tekstil ve ahşap parçaları analiz çalışmaları için toplanmıştır. Bina 132’de sepet içinde 3-4 aylık bebek iskeleti açığa çıkarılmıştır. Güney Alan Neolitik mezarlarda çok sayıda dokuma izine rastlanmıştır. Mekân 620’de kapağıyla birlikte korunmuş olan sepet içindeki prematüre bebek (**Resim 5.16.c**), Bina 161’de yetişkin bir erkek ve yaşlı birey mezarlarından elde edilen desen oluşturduğu anlaşılın fitolit izleri ve tahmini 22-24 haftalık bebek mezarı etrafındaki sepet kalıntıları Çatalhöyük mezarlarından elde edilen dokuma buluntularıdır (www.catalhoyuk.com, 2017, 18.07.2023).

Büyük bir kısmı düzenli aralıklarla sular altında kalan aktif bir alüvyon yelpazesinin merkezinde, bataklık alanda yer alan Çatalhöyük’te (Asouti, 2005: 247) hasır ve sepet üretimi için yabani otlar (*Agropyron* ve *Panikoid*), sazlar (*Cyperaceae*), tahıl samanı, kamışlar (*Phragmites australis*) gibi çeşitli bitkilerin kullanıldığı fitolit izi analizleri ve arkeobotani araştırmalarıyla anlaşılmiştir (Wendrich ve Rayn, 2012: 58; Fairbarn, Near ve Martinoli, 2005).

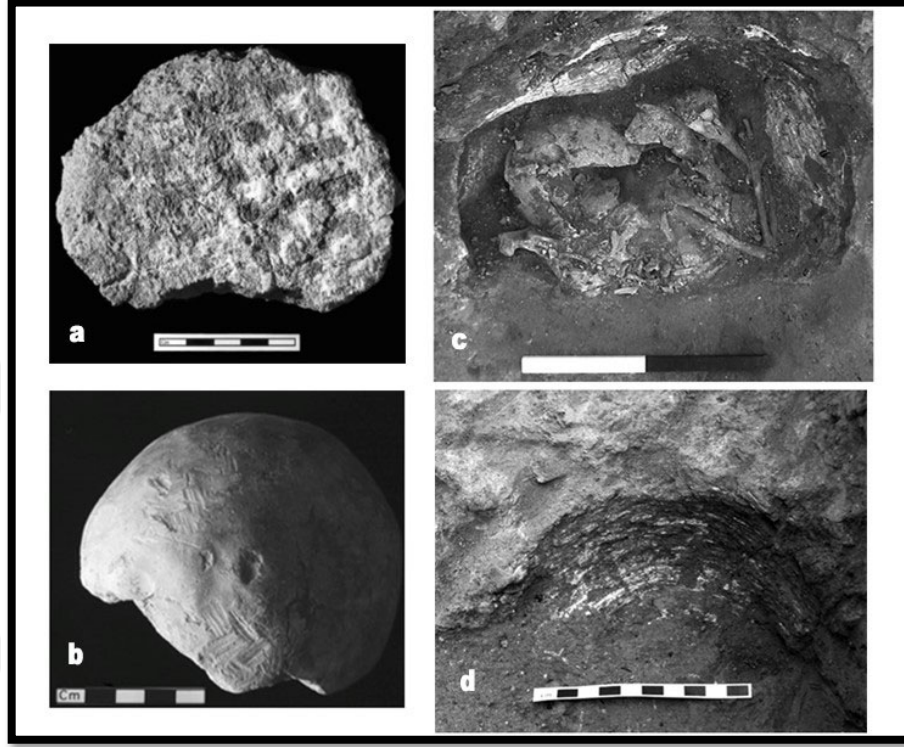
Çatalhöyük sepetçilik ürünleri; çoğunlukla silika izleri, ç.ç. veya kil toprak gibi nesnelere ve mimari düzlemlerdeki negatif izlerden ve nadiren, kısmen karbonlaşmış örneklerden bilinmektedir. Büyük ve yumuşak sarmal sepetler, küçük ve sert sarmal paspaslar, dikdörtgen örgülü yer yaygıları ve dimi örgülü hasırlar kazılarda ele geçirilen bitkisel liflerle üretilmiş dokumacılık buluntularıdır (Wendrich, 2006). Yerleşmede binaların güney ve kuzey kanatlarına sepet yerleştirildiğini gösteren fitolit izleri sayesinde farklı hasır çeşitlerinin değişik platformlarda/zeminlerde kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bu durum kullanılan belirli tipteki sepetlerin ev içinde belirli yerlerde kullanılmış olabileceğini düşündürmüştür (Hodder, 2006: 186, 187). Sepetlerin hammaddeleri, çimenler ve kamışlar gibi dayanıklı lifli malzemelerdir (Wendrich ve Ryan, 2012: 56).

Resim 5.17. Çatalhöyük’de bulunan değişik örgü teknikleri, yüzeylerde bıraktıkları izler ve fitolit örnekleri (Hodder, 2006: 187, Şek. 79).

Çatalhöyük’ün sarmal sepetleri 3-8 mm çapındaki çim demetlerinden yapılmıştır. Sepetlerin sarma şeridinin genişliğinin 1.5-4 mm aralığında olduğu varsayılmaktadır. Bu varsayım pişmiş toprak ürünlerin üzerindeki negatif izler sayesinde yapılabilmektedir (**Resim 5.18. a ve b**). Wendrich ve Rayn’ın buluntular üzerinde yaptıkları araştırmalara göre; “Sarmal sepetler, merkezden kenara doğru kıvrılan ve her bir bobini bir öncekine diken bir sargı teli ile bağlanan malzeme demetinden oluşur. Demetin boyutu ve sarma şeritleri değişkenlik gösteren, biraz esnekten tamamen serte, çok çeşitli özellik ve şekillere sahiptirler.” (Wendrich ve Rayn, 2012: 56). Bu sepetlerin buluntu kontekstleri doğum öncesi ya da yeni doğan bebek mezar platform altlarıdır (**Resim 5.18.c**). Bir bütün halde sepet örneği ele geçirilememiş olsa da demetlerin eğriliğinden dolayı taban çapı 20-30 cm, kenar çapı 30-40 cm yuvarlak veya oval formlar oldukları düşünülmektedir. Fitolit izleriyle kaplı bir yetişkin mezarında da sarmal bir sepet tabanının eş merkezli dairelerinin izlerine rastlanmıştır. Bu sepet tabanının ölüyü örtmek için kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Kanıtların yetersizliği belirtilmekle birlikte bazı mezar sepetlerinde yama şeklinde kullanım aşınması belirtileri bulunmuştur. Aşınma sebebi incelendiğinde sepetin önceden mutfak malzemesi olduğu anlaşılmıştır. Bir cenaze töreni için onarılp yeniden kullanıldığı önerilmektedir. Sepetlerin demet boyutları ve tahmin edilen

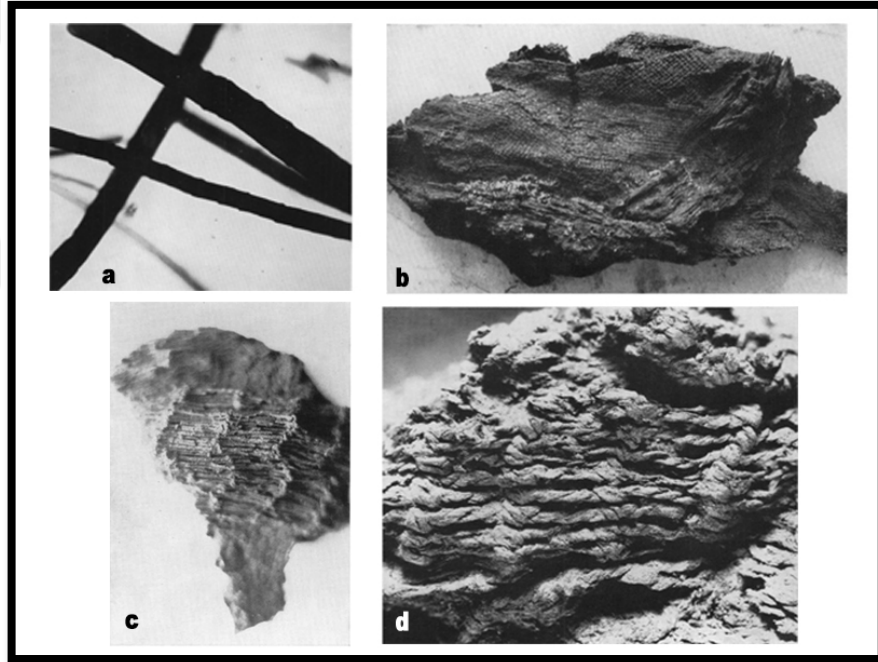
ağırlıkları dikkate alındığında genellikle depolama ya da saklama işlevli oldukları düşünülmektedir (Wendrich ve Rayn, 2012: 56, 57). Sarmal sepetlere ve hasıra en iyi örnekler Bina 5'ten gelmektedir (Cessford, 2007: 376; Hodder, 2006: 187).

Resim 5.18. Çatalhöyük sepet izleri.
(Wendrich ve Rayn, 2012: 57-58, Fig. 2-5).

Bina 65'te (Feature 2502) bir silo zemininde, bir yer yaygısına ait olduğu düşünülen, düz yaprak şeritleri olan örgülü hasır izlerine rastlanmıştır (Rayn, 2011; akt. Wendrich ve Rayn, 2012: 59) (**Resim 5.18.d**). Tapınak (shrines) olarak tanımlanmış mekanlarda büyük dikdörtgen paspas izleri görülmektedir. Yaklaşık 5 mm boyutlarında, düzenli şerit bitkiler ile basit tekir desenli (bir alt/bir üst) örülmüşlerdir. Bazı kil topların üzerindeki negatif izlerden iki alt iki üst şeklinde örülmüş dimi dokumaların varlığı bilinmektedir (**Resim 5.18.b**). Kil toplarının, kuruması için yer yaygısı olarak kullanılan dokuma ürününün üzerine konulduğu ve izlerin bu yer yaygısına ait olduğu düşünülmektedir. Bunların yanı sıra yetersiz fitolit izleri sebebiyle tam anlaşılammış olası keçe örnekleri de ele geçirilmiştir (Wendrich ve Rayn, 2012: 58).

Çatalhöyük'te bulunan tekstil parçaları 6. tabakanın geçirdiği ağır yangın sebebiyle korunmuştur. Yoğun ısıya maruz kalan platform altı gömüleri ile beraber tekstil parçaları, buldukları ortamdaki düşük oksijen seviyesi sayesinde tükenmeden tamamen karbonize olmuşlardır. Kimyasal olarak inert⁶⁵ hale gelen ürünler çürümeye sebep olan küflerden korunmuştur. Ankara Eti Arkeoloji Müzesi'nde bulunan Çatalhöyük tekstil ürünleri üzerinde, H.B. Burnham tarafından analiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Hepsi parçalar halinde birkaç santimetreden uzun olmayan örnekler koyu kahveden siyaha uzanan renk yelpazesi içinde ve oldukça narindir. İncelenen buluntuların hepsi 6. tabaka tapınak ve evlerin alçak platform mezarlarından gelmektedir (Burnham, 1965: 169).

Resim 5.19. Çatalhöyük tekstil kalıntısı örnekleri
(Burnham, 1965: Plate XXXIa, XXXIb, XXXIIa, XXXIIb).

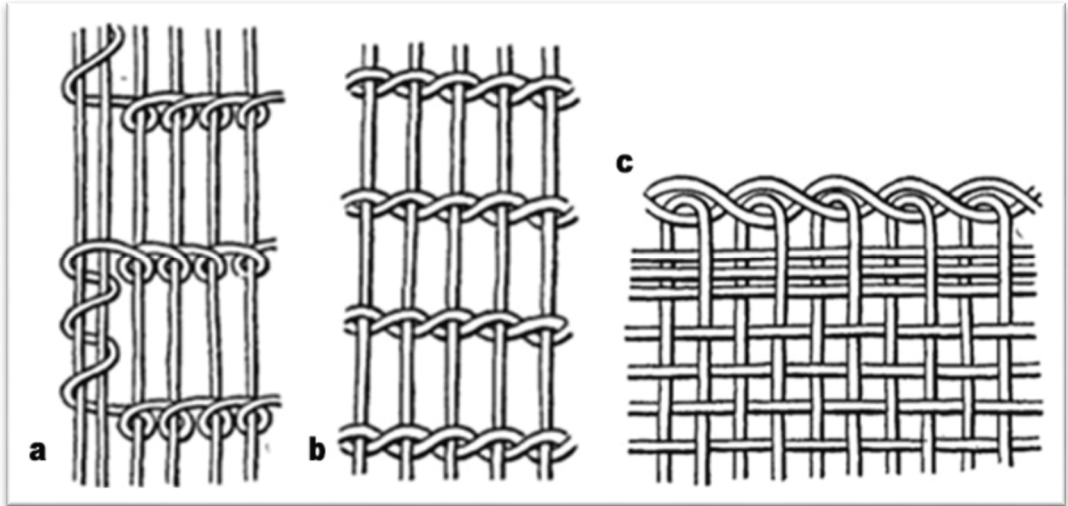
İncelenen kumaşların lif türü tam olarak tespit edilemediyse de dokularda gözlenen azot, hayvansal lif olduklarına işaret eder. Mikroskop incelemesiyle iyi kaliteli yünden üretildikleri anlaşılmıştır. İncelenen tüm iplikler iyi ve düzgün şekilde eğrilmiştir, pürüzsüzdür ve lifler birbirine paraleldir. Bu durum iplik yapımında kullanılan yünün

⁶⁵ İnerit madde terimi kimyada, kimyasal olarak aktif olmayan maddeleri tarif etmek için kullanılır. tr.wikipedia.org/wiki/İnerit_madde, 19.08.2023.

eğrilmeden önce tarandığına işaret etmektedir. Bunun için ahşap dişli dokuma tarağı kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. İncelenen iplikler Z bükümlüdür ve genellikle 2S katına (iki adet S büküm katı) sahiptirler (Burnham, 1965: 170) (**Resim 5.19.a**).

6.tabakanın 363 numaralı E VI.5 buluntusu incelenen parçalar için tipik kabul edilir (**Resim 5.19.b**). Mezar içinde boyalı iskelet parçaları ve kafatası ile ilişkili olarak açığa çıkarılmış, büyük ölçüde bozulmaya maruz kalmış, çeşitli dokuma parçalarından biridir. Çözüğü ve atkı iplerinin ayırt edilememesine rağmen iki adet çizgili kumaş örneği tespit edilmiştir. Santimetre başına yaklaşık 12x15 ve 10x12 iplik düşmektedir. Her ikisi de Z ve 2S katmanlıdır (Burnham, 1965: 170, 171).

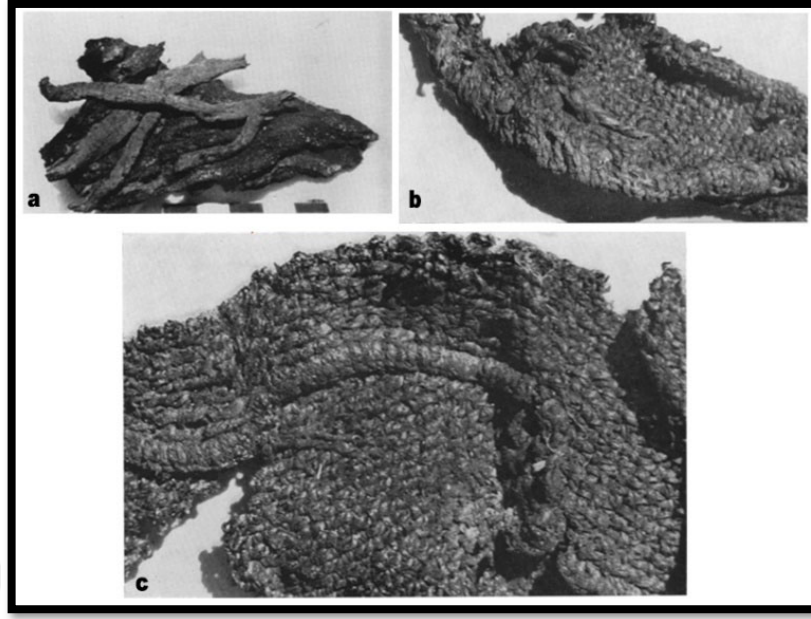
Kumaşlarda dış katmanı oluşturan bükümlü yapılar yaklaşık 0-8 mm çap aralığındadır. Santimetre başına ortalama 12 iplik düşen, sıkı örülmüş dikey ve paralel iplik sıralarından oluşmaktadır (**Resim 5.19. c ve d**). Aynı kalitedeki enine iplik sıraları ile işlenmişlerdir. Diğer örnekler nazaran büyük bir tekstil parçasında yaklaşık 8-9 mm'lik aralıklarla işlenmiş 5 sıra enine iplik gözlemlenmiştir. Bazı küçük parçalarda enine iplikler tekli ve Z bükümlüken hem büyük hem küçük tür kumaşlarda Z ve 2S bükümlerin birlikte kullanıldığı görülebilir (Burnham, 1965: 171).

Resim 5.20. Çatalhöyük tekstil çizimleri (Burnham, 1965: 171-172, Fig. 1-3).

Örneklerden biri düzenli iki dikey ipliğin üzerinden atılan ve tekrar birinin altına dönen enine iplikten oluşan bir teknikle örülmüş sicimdir (soumak) (**Resim 5.20.a**). Diğeri her bir S bükümün dikey bir iplikten geçtiği iki enine iplikten oluşan basit örgüdür (**Resim 5.20.b**). Demetleri bağlamak için kullanılan ince şeritler (kordon benzeri dar uzun parçalar) çizgi dokumadır ve iki tipi bulunur (**Resim 5.21.a**). Z ve 2S bükümlü ipliklerle dokunmuşlardır. Bir örnek yaklaşık 7-8 mm genişliğinde çözümlü yüzüdü. Santimetre başına yaklaşık 6 atkı ipi bulunan 20 iplikten oluşur. Başka bir örnek daha gevşek yapılıdır. Santimetrede 9 çözümlü, 8 atkı iplidir. Her iki örnekte de kenarlar düzeltisiz, kendiliğinden düz durmaktadır. Tek bir mezardan elde edilen bu buluntulardan öğrenilen bilgiler temel bir dokuma tekniğinin, farklı amaçlar için üretilmiş bütün tekstil parçalarında kullanıldığını kanıtlar. Birkaç istisna dışında analiz çalışmaları kapsamında incelenen örnekler E VI, 5 tiplerine uygundur (Burnham, 1965: 172).

İstisnalardan biri iki büyük ve onlara kıyasla daha küçük bir parçadan oluşan gruptur. E VI,1 buluntusudur. Parçalardan biri; mevcut maksimum uzunluğu 3-5 cm, kalınlığı 7-5 cm olan çözümlü ve atkı iplerine sahip başlık kordonudur (**Resim 5.21.c**). Tekstil parçasının üst kısmı, her bir Z bükümünün bir çözümlü ilmeğine geçtiği iki iplikten oluşan (Z ve 2S bükümlü) bir hattır. Orta kısım bir arada bulunan ve çözümlü ilmeklerinin doğal ağızından geçen en az üç katlı iplikten oluşur. En altta normal tekir örgü görülür (**Resim 5.20.c**). Bazı bölgelerde 5 veya 6 atkı ipi için anormal şekilde üç uçlu atkı dikişi bulunur. Başlık kordonunda santimetre başına 13 çözümlü, 16 atkı ipi düşer (Burnham, 1965: 172).

Resim 5.21. Çatalhöyük kumaş parçaları.
(Burnham, 1965: Plate XXXIIIa, XXXIIIb, XXXIIIc).

Bir başka istisna parça yine birkaç farklı örgü tekniğinden oluşur ve iplik sayısı da önceki örneğe benzemektedir. Bu ikisi muhtemelen aynı tekstil ürününün parçalarıdır (**Resim 5.21.b**). Diğer iki istisna da önceki örneklere benzer kıvrık kenarlar barındırır ve benzer iplikle dikilmişlerdir. Bunlardan biri iki kenardan onarılmış gibi görünmektedir. Özellikle tariflenmesi gerektiği belirtilen nadir parça, bulunan tek kumaş kenarıdır. E VI,8'den ele geçirilmiştir. Kenarlardan sarılan sicimlerle örülmüş çok küçük bir ağ parçasından oluşur. Dış kenarından bir arada ilmeklenmiş iki ipten oluşan kenar kordonu bulunur. Sarmada kullanılan tek atkı ipi, bir aralıklı enine ip sırasından geçerken iki ipin de etrafı Z yönlü sarılır (**Resim 5.20.a**) (Burnham, 1965: 172).

Çatalhöyük'te kullanılmış olan dokuma aletlerinin belirgin olarak ele geçirilememiş olması, bunların ahşaptan yapılmış olduğunu düşündürmüştür. Ele geçirilen başlık kordonunun örgü tekniği yerleşmede çözümlü ağırlıklı dokuma tezgâhının varlığına yorumlanmıştır. 6. tabakaya tarihlenen tapınak ve evlerin hiçbirinde kil tezgâh ağırlıklarına rastlanmadığı, bununla birlikte ç.ç. barındıran tabakalarda tanımlanabilir tezgâh ağırlıklarının varlığı Burnham tarafından belirtilmektedir. 6.tabakada tezgâh ağırlığı olabilecek iki nesne özenle işlenmiş iki taşdır (Burnham, 1965: 173). Bu

ağırlıkların gramaj, uzunluk, genişlik, çap gibi detaylı bilgilerine ve fotoğraflarına ulaşamamıştır.

Burnham'ın tekstil ürünleri üzerinde yaptığı analizlerin yanı sıra Çatalhöyük'ün resmi internet sitesinde yayımlanan 2017 araştırma raporlarında, proje veri tabanında 'dokuma', 'sepet' ya da 'ip' olarak etiketlenmiş buluntuların "incelenmesi, tanımlanması, belgelenmesi ve kataloglanması" yapılmıştır. Buna göre toplam 28 adet halat ya da ip materyali çalışılmıştır. Ölü bedenleri bağlamak için kullanılan bu grup mezarlardan ele geçirilmiştir. Çapları 0.5 ile .10 mm arasındadır. W.Z. Wendrich'in sepetler üzerinde yaptığı önceki yıllara ait çalışmalara ek yeni veriler elde edilmiştir. 29 adet yeni materyal iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlar 15 adet sarmal sepet ve 8 adet hasırın kil toplarının üzerinde negatif izlerdir. Çoğu fitolit olarak korunmuştur. Dokuma ve örme ürünler içinde 19 adet dokuma materyali kaydedilmiştir. Bunların 13 tanesi çizgili kumaş, 2 tanesi örgü, 1 tanesi çizgili kumaş ya da örgü durumundadır. Geriye kalan 3 materyal tanımlanamamıştır (www.catalhoyuk.com, 2017).

Resim 5.22. Çatalhöyük'te mezar ve ev tabanında bulunan sepet izleri
(www.catalhoyuk.com 2017- Erişim:17.08.2021).

Mellaart, Çatalhöyük'te ele geçirilen ağırşakların pişmemiş kilden yapıldığını belirtmiştir (Mellaart, 1962: 56). Tapınak alanından ele geçirildiği belirtilen bir adet ağırşakın varlığından söz edilmiştir (Mellaart, 1967: 211). Ağırşaklarla ilgili genel olarak, ağırlık, uzunluk, genişlik, çap gibi detaylı bilgilerine ve çizim ya da fotoğraflarına yayınlarda ulaşamamıştır.

5.2. Göller Bölgesi

Anadolu'nun güneybatısında yer alan; Burdur, Eğirdir, Akşehir, Salda ve Kovada gibi göllerin oluşturduğu kesim, Göller Bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Elmalı, Bucak ve Tefenni ovaları bölgenin düzlüklerini, Toros Dağları'nın batı ucu bölgenin yükseltisini oluşturur (Özbudak, 2016: 128). Bölge kuzey-kuzeybatıdan Afyon ve Denizli, güneyden Antalya ile sınırlıdır.

Mellaart 1950'li yıllarda yaptığı çalışmalarla bölgeyi arkeoloji literatürüne kazandırmıştır (Mellaart 1967; 1970). Devamında yürütülen ve günümüzde hala yürütülmekte olan çeşitli arkeolojik yüzey⁶⁶ ve kazı⁶⁷ araştırmalarıyla, bölgenin

⁶⁶ Yüzey araştırmaları için bkz.:

Mehmet Özsait, Psidia Bölgesinde Yeni Prehistorik İskan Yerleri 1: Kuruçay, Çiğirankaya, Çallica, Yağlıyurt Yerleşmeleri, **Anadolu Araştırmaları**, IV-V, İstanbul, 1976, 72.

Mehmet Özsait, 1981 Yılı Burdur Çevresi Prehistorik Araştırmaları, **IV KST**, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Hacettepe Sosyal ve İdari Birimler Döner Sermaye İşletmesi Tesisleri, Ankara, 1983, 143-150.

Mehmet Özsait, 1994 Yılı Antalya - Korkuteli Yüzey Araştırmaları, **XIII. AST**, Cilt 2, T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, T.C. Kültür Bakanlığı Milli Kütüphane Basımevi, Ankara, 1996, 293-314.

Mehmet Özsait, Nesrin Özsait, 2009 Yılı Isparta ve Burdur Yüzey Araştırmaları, **28. AST**, Cilt 2, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, Allame Tanıtım ve Matbaacılık Hizmetleri, Ankara, 2011, 41-56.

⁶⁷ Kazı Araştırmaları için bkz.:

İşin Yalçınkaya, Karain Mağarasının Anadolu İskân Tarihindeki Yeri ve Önemi, **Erdem**, Cilt 4, Sayı 2, 1988, 39-52.

İşin Yalçınkaya, Karain Kazıları 1993, **XVII. K.S.T.**, I, Ankara 1995, 1-26.

İşin Yalçınkaya, Metin Kartal, Cevdet M. Erek, Ahmet L. Atıcı, Makbule B. Kösem, K. Ceylan, Marcel Otte, 1995 ve 1996 Yılları Öküzini Kazıları, **XIX. K.S.T.**, I, Ankara 1998, 47-72.

İşin Yalçınkaya, Marcel Otte, 1997 Yılı Karain Kazısı, **XX. K.S.T.**, I, Ankara 1999, 23-38.

Enver Bostancı, Belbaşı Kaya Sığınağında Bulunan Üst Paleolitik ve Mezolitik Endüstri-Belbaşı Kültürü, **Belleten**, Cilt 26, Sayı 102, 1962, 233-251.

Enver Bostancı, Beldibi Kazılarında Çıkan Önemli Sanat Eserleri, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 2, 1964, 21-31.

Enver Bostancı, Beldibi, Belbaşı Mezolitliği ve Diğer Mezolitik Buluntularla Olan Münasebetleri, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 3, 1965, 55-90.

Enver Bostancı, Beldibi ve Mağaracıkta Yapılan 1967 Yaz Mevsimi Kazıları ve Yeni Buluntular, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 25, 1967, 54-63.

Enver Bostancı, Çevlik ve Mağaracıkta Yeni Quarterner Akdeniz Plajları ve Fosil İnsanların Yaşadığı Devrelerde Korelasyonu Üzerine Bir Araştırma, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 7, 1972, 17-40.

Enver Bostancı, İnsan Evriminde Büyük Değişmeler Beldibiyen Mezolitik Taş Çağı Kültüründe Rakam Evrimi, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi**, Sayı 8, 1973, 133-146.

Refik Duru, 'Tarım'dan 'Yazı'ya Burdur Yöresi ve Yakın Çevresinin Altıbin Yılı (MÖ 8000 – MÖ 2000), 1. Basım, Kutlu & Avcı Ofset Ltd. Şti., Antalya, 2016.

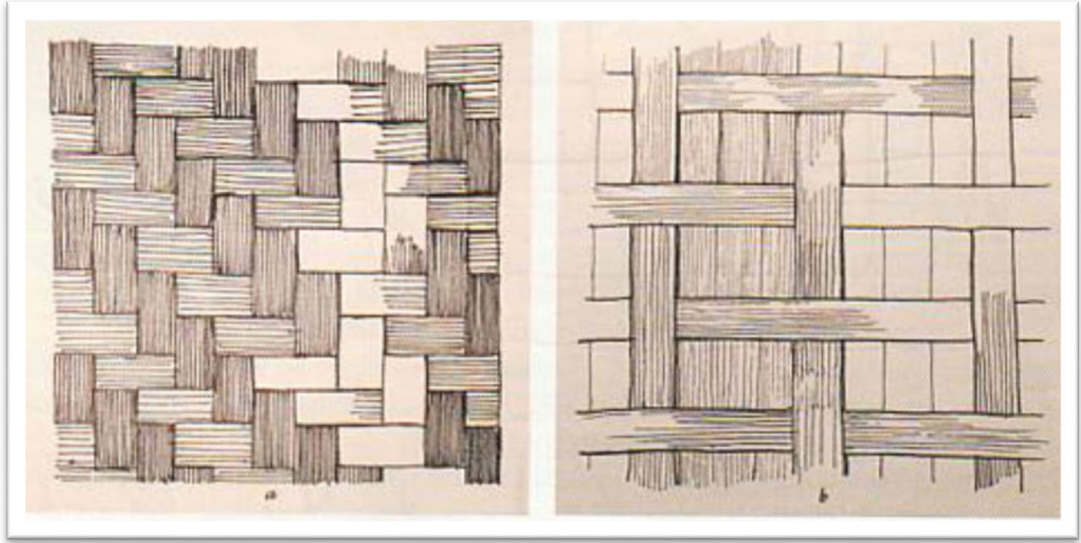
Duru R The Neolithic of the Lakes Region Hacılar-Kuruçay Höyük-Höyücek-Bademağacı Höyük, **The Neolithic in Turkey New Excavations & New Research**, Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm (drl.), Archaeology & Art Publication, İstanbul, 2012, 1-65.

prehistorik dönem bilgileri çoğalmıştır. Bölgenin kronolojisi tartışmalıdır. Mellaart, bölgede Son Neolitik ve İlk Kalkolitik Dönemler arasında keskin ayırım çizgileri olmadığını söylerken Refik Duru bu iki dönemin bölge içi tanımlamalarıyla ilgili hep bir tartışma olduğunu belirtmektedir (Duru, 2008: 23-24).

Bölgede Batı Toros Dağları'nın iki farklı yamacında bulunan güneyde Antalya ve kuzeybatıda Burdur illerinde yer alan Bademağacı, Hacılar, Höyücek ve Kuruçay yerleşim merkezleri bu bölüm kapsamında incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda Bademağacı, Hacılar ve Kuruçay yerleşmelerinde dokumacılık bulgularına rastlanmıştır ve tez kapsamına alınmıştır. Elde edilen veriler dönemlerine göre ilgili alt başlıklarda aktarılmıştır.

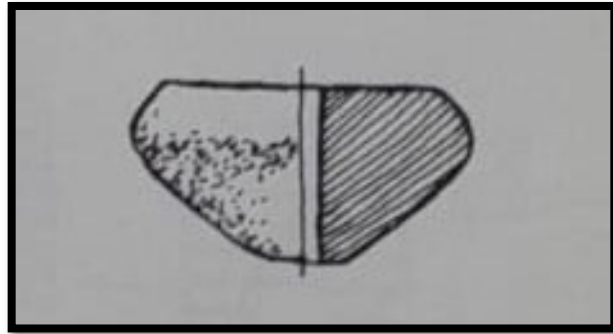
5.2.1. Hacılar Höyük

Yerleşme Burdur'un Hayet mevki Yeşilova ve Denizli ana yolu üzerinde, Hacılar Köyü'nün batısında konumlanmaktadır. Höyüğün çapı yaklaşık 150 metre ve ova seviyesinden yüksekliği 1,50 metredir. Aralık 1956'da keşfedilen tarih öncesi alan, keşfedildiği sırada köy halkı tarafından tarım arazisi olarak kullanılarak tahrip edilmiştir (Mellaart, 1958: 17). Alanda sürdürülen 1957-1960 ve 1985-1986 yıllarındaki kazı çalışmalarında, Çanak Çömlekli Neolitik Dönemden Kalkolitik Dönem sonuna kadar süren dokuz tabaka olduğu anlaşılmıştır (Duru, 2016: 25-26).

Resim 5.23. Hacılar Höyük hasır ve sepet baskı izleri (Mellaart, 1970: 165, Fig. 189 a/b).

Yerleşmede Erken Neolitik tarihli I. ve II. tabakalarda ve Geç Neolitik tarihli VI. tabakada yanmış halde ele geçirilen hasır ve sepet baskıları bulunmaktadır. Hasırların dimi örgü tekniği ve bezayağı örgü tekniği kullanılarak üretildiği Mellaart tarafından aktarılmaktadır (**Resim 5.23.**). Hacılar yerleşmesinde üretilmiş dokuma ürünlerinin en iyi örneklerinin ç.ç. üzerindeki boya bezeme tasvirleri olarak karşımıza çıktığı aktarılan bilgiler arasındadır (Mellaart, 1970: 164). Bunun yanı sıra aynı tabakalarda pişmiş topraktan üretilmiş ağırşakların yaygın olarak ele geçirildiği de belirtilmektedir (Mellaart, 1970: 164, 165). Bu ağırşaklarla ilgili, tek bir çizim dışında, detaylı bilgilere yer verilmemiştir.

Resim 5.24. Hacılar Höyük ağırşak örneği (Mellaart, 1970: 457, Fig. 175/33).

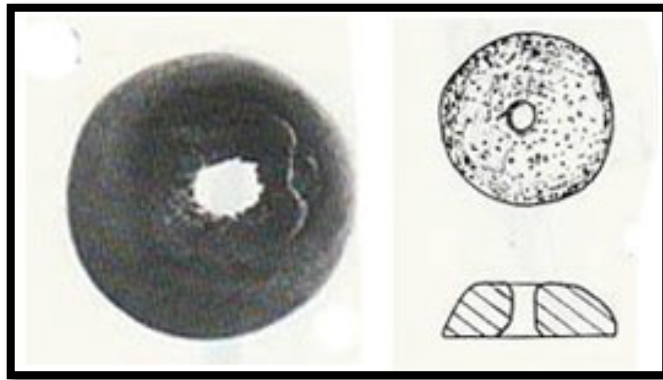
5.2.2. Kuruçay Höyük

Burdur'un Tefenni ilçesi ile Denizli devlet karayolu arasında, Burdur Gölü'nün güneyine düşen Kuruçay köyü içinde yer alan höyük, adını bu köyden almaktadır. Doğal bir teras üzerinde bulunan höyüğün kültür dolgusu 8 metredir (Duru, 2016: 31).

Höyük üzerindeki arkeolojik çalışmalar J. Birmingham tarafından yüzey araştırması olarak başlamış daha sonra Refik Duru 1978'de 10 yıl süren arkeolojik kazılarla çalışmaları sonlandırmıştır. Höyükte Erken Neolitik'den başlayarak İlk Tunç II'ye kadar süren 13 tabaka saptanmıştır (Duru, 2016: 31, 32).

5.2.2.1. Neolitik Dönem Bulgular

Yerleşmenin en erken mimari kalıntılarının açığa çıkarıldığı Erken Neolitik'e tarihlenen 12.yapı katında kemik bir ağırşak ele geçirilmiştir (**Resim 5.25**). Geviş getiren bir hayvanın femur kemiğinin işlenip düzeltilerek ortasında delik açılması üretilmiştir (Duru, 1994: 67). Tüm halde ele geçirilen ağırşağın çapı 4.6 cm'dir (Duru, 1994: 69). Ağırşağın ağırlık, kalınlık gibi bilgilerinden bahsedilmemiştir.

Resim 5.25. Kuruçay Höyük Erken Neolitik Dönem kemik ağırşak (Duru, 1994: Lev. 220/1; 213/10).

5.2.2.2. Kalkolitik Dönem Bulgular

Kuruçay Höyük, Geç Kalkolitik tabakasının 6A ve 6.yapı katlarında çömlek mezarlar açığa çıkarılmıştır. Genellikle evlerin duvar köşelerinde taban altında bulunan bu mezarlar urne⁶⁸ içine konan bebek ve çocuk mezarlarıdır. Bu çömlek mezarlardan birinde kemiklere yapışık halde kalınca bir kumaş parçası saptanmıştır (**Resim 5.26.**). Ayrıca başka bazı urnelerin içinden çıkan iplik parçaları da ölülerin kumaştan kefenlere sarıldığını göstermiştir (Duru, 1996: 24).

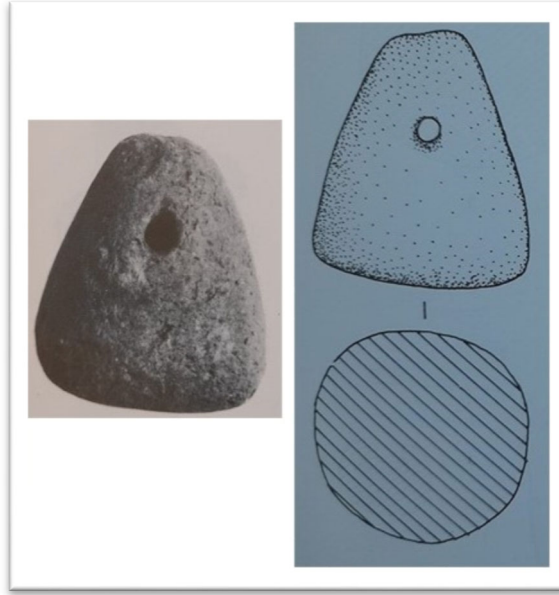

“Resim 5.26. Kuruçay Höyük Kalkolitik Dönem kumaş kalıntısı
(Duru, 1996: Lev. 51/1).”

1980 K.S.T. raporlarına göre, yerleşmenin Geç Kalkolitik Dönem tabakasının 6.yapı katının “c” evresinde çok sayıda pişmiş toprak tezgâh ağırlığı bulunmuştur. Ağırlıklardan küçük buluntular arasında bahsedilmiştir (Duru, 1981: 8). 1984 K.S.T. raporlarında yine Geç Kalkolitik Dönem tabakasında en erken yapı katı olan 6A’da açığa çıkarılan V numaralı binada tezgâh ağırlıklarının ele geçirildiği bildirilmiştir. Bahsi geçen binanın aynı yapı katında bulunan “tapınak” yapısına bitişik konumda olduğu ve binanın diğer in situ buluntuları dikkate alındığında tapınak yapısıyla ilişkili

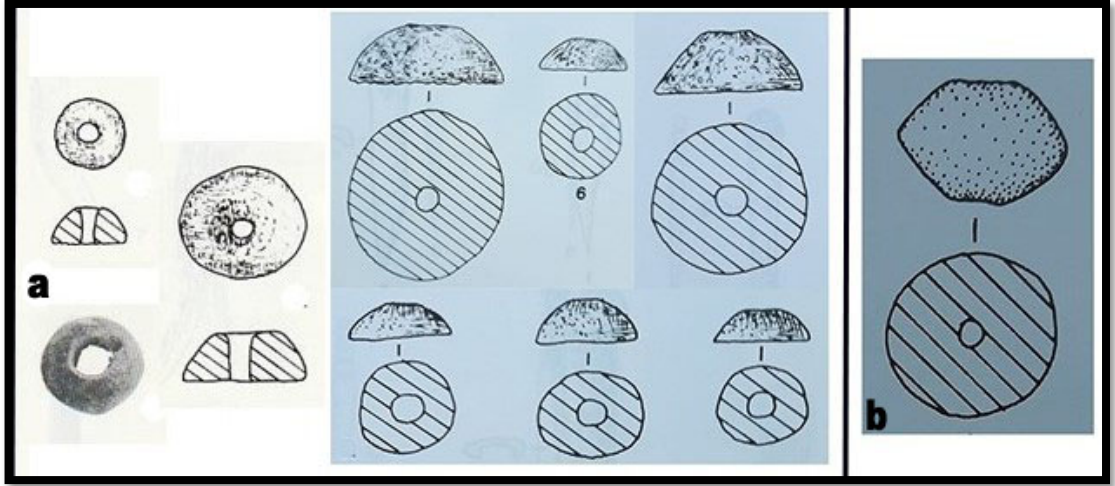
⁶⁸ Bir tür iri çömlek.

olabileceği vurgulanmıştır (Duru, 1985: 24). Çoğunluğu 6c yapı katından gelen bu ağırlıklar açık kahverengi ve grimsi hamur rengine sahip ve kötü derecede fırınlanmışlardır. Boy uzunlukları 7-8 cm, dip çapları 5-7 cm arasındadır (Duru, 1996: 53). Ağırlık bilgileri verilmemiştir.

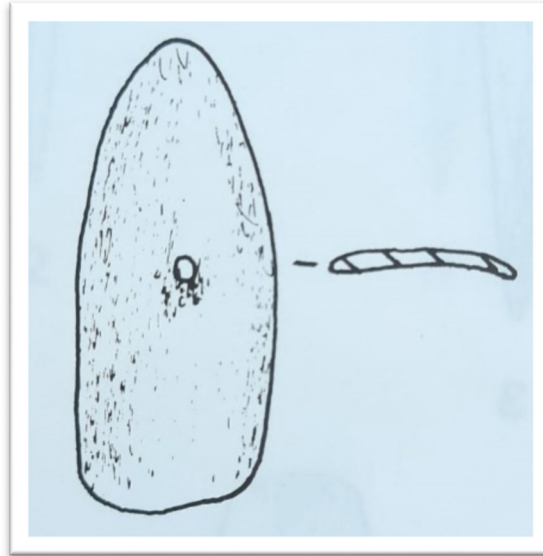
“Resim 5.27. Kuruçay Höyüktezgâh ağırlığı örneği
(Duru, 1996: Lev. 150/2; Lev. 147/5).”

Geç Kalkolitik tabakaların pişmiş toprak küçük buluntuları içinde bikonik formlu ağırsaklar bulunmaktadır (**Resim 5.28.b**). Çok az örnekle temsil edilen ağırsakların çapları 3 cm ile 5 cm arasındadır (Duru, 1996: 53). Ağırlık, genişlik, boy ve ip deliği çapı gibi bilgiler verilmemiştir. Ayrıca 12, 6A, 6. ve 4. yapı katlarına ait kemik ağırsaklar bildirilmiştir (**Resim 5.28.a**). Çeşitli boyutlarda bulunan çok sayıda örnek biçimsel bütünlük içindedir. Sığır, koyun ve keçi femurlarının kesilip ortadan dikey biçimde delinmesiyle üretilmişlerdir. Yüzeyleri ya hafif açkılı ya da kullanıma bağlı olarak cilalı bir görünüme sahiptir (Duru, 1996: 55). Kuruçay Kalkolitik Dönem ağırsaklarının bikonik formları ve bezemesiz yüzeyleri Güvercinkayasası ile benzerlik göstermektedir. Yanı sıra ağırsak yapımında iki farklı hammadde kullanılmış olması da yine Güvercinkayasası’ndan bilinen bir uygulamadır.

Resim 5.28. Kuruçay Höyük ağırşak örnekleri
a: Kemik ağırşaklar (Duru, 1994: Lev. 213/11,12; Lev. 220/2; 1996: Lev. 156/1-6),
b: Pişmiş toprak bikonik ağırşak örneği (Duru, 1996: Lev. 152/3).

Yerleşmenin 6. yapı katına ait kemik buluntular içinde “kemik askı” olarak adlandırılmış bir adet buluntudan da bahsedilmektedir (Duru, 1996: 55) (**Resim 5.29.**). Hafif iç bükey, yassı ve ortası delikli, iyi işlenmiş ve parlak yüzeyli bu buluntu, tipi ve profil kesiti itibarıyla Güvercinkaya’sının iç bükey kesitli kemik mekiklerine benzemektedir. Buluntunun işlevini tanımlayacak bilgilere yayınlarda ulaşılamamıştır.

Resim 5.29. Kuruçay Höyük’te “kemik askı” olarak tanımlanan kemik buluntu (Duru, 1996: Lev. 156/7).”

5.2.3. Bademağacı Höyük

Höyük, Göller Bölgesi'nin güney sınırındaki Antalya'nın Merkez ilçesi Bademağacı beldesinde yer alır. Etrafı dağlarla çevrili, 8x10 m. boyutlarında küçük bir ova içindeki höyüğün kuzey-güney yönden uzun çapı 210 m, kısa çapı 120 m boyutlarındadır. Oval biçimli tepenin zirve yüksekliği 9 m olarak ölçülmüştür (Duru: 1995, 69,70). Höyük arkeoloji literatürüne, Mellaart'ın 1958'de yaptığı yüzey araştırmaları⁶⁹ sonucunda Kızılkaya Höyüğü olarak girmiştir. Refik Duru başkanlığında 1993'te başlayan kazılarda höyüğün Bademağacı olduğu anlaşılmıştır. Araştırmalar 2010'da sona erdirilene kadar Bademağacı ismiyle devam ettirilmiştir (Duru ve Umurtak, 2011). Höyük Neolitik Dönemden başlayarak Bizans Dönemine kadar iskân görmüştür. Neolitik Dönem M.Ö. 7100-6100 arasına tarihlendirilmiştir. Erken Kalkolitik Döneme ait veriler sınırlıdır. Son tabaka İlk Tunç II tabakasıdır. Höyük zirvesinde Bizans Dönemine tarihlenen bir kilise bulunmaktadır fakat buradan arkeolojik buluntu ele geçirilememiştir (Duru ve Umurtak, 2010: 15-16).

Bademağacı Erken Neolitik II evresinin farklı yapı kalıntıları arasında, orta derecede fırınlanmış pişmiş topraktan yapılmış 2.1-3.3 cm çap genişliği arasında bikonik formlu ve ortasında delik bulunan 15 adet buluntu ele geçirildiği bildirilmiştir. Bunlar ağırşak ya da irice boncuklar olarak değerlendirilmektedir (Duru, 2019: 78) (**Resim 5.30.**). K.S.T. raporları incelendiğinde bu buluntular ile ilgili çap genişliği dışında bir bilgi aktarılmadığı görülmüştür.

Resim 5.30. Bademağacı Höyük bikonik ağırşaklar ya da irice boncuklar (Duru, 2019: Lev. 125/8).

⁶⁹ Araştırma sonuçları için bkz. James Mellaart, Early Cultures of the South Anatolian Plateau, *Anatolian Studies*, XI, 1961, 159-181.

Kopenhag Üniversitesi Tekstil Araştırmaları Enstitüsü tarafından yürütülen deneysel araştırmalar, Bademağacı örneklerindeki gibi görece küçük boyutlu buluntuların ağırşak olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymuştur (Vakirtzi, 2012: 216-128; akt. Yılmaz, 2022: 16, 17). Çalışmaya göre çapı en az 2 cm, ağırlığı ise 2,9 gr ile başlayan ağırşaklarla, çözgü ağırlıklı tezgâhlarda kullanmak için uygun olan 0.3 mm'den ince yün veya keten iplik üretiminin mümkün olabildiği anlaşılmıştır. İplik üretimi için kullanılabilecek bir başka lif türünün ise yabancı ipek olabileceği önerilmiştir. Buna göre Bademağacı örnekleri için “boncuk mu ağırlık mı” tartışmasını sona erdirebilecek yöntem, buluntuların çap değerleri ile birlikte ağırlık ölçülerinin de yukarıda anlatılan çalışma verileriyle karşılaştırılması olabilir. Bu bağlamda şimdilik sadece çap ölçüleri ve bikonik formları dikkate alındığında, buluntuların ağırşak olma olasılığı yüksek görünmektedir. Eğer böyle ise bikonik formları ve bezemesiz yüzeyleriyle Güvercinkayasası ağırşaklarıyla benzerlik gösterdikleri söylenebilir.

5.3. Kilikya Bölgesi

Bünyesinde barındırdığı farklı coğrafi unsurlar sebebiyle Dağlık Kilikya ve Ovalık Kilikya olarak iki bölüme ayrılan bölge, Akdeniz kıyılarında konumlanır. Doğuda İskenderun, batıda Alanya ile sınırlanır. Toros dağları ise kuzey sınırı oluşturur. Kappadokia, Lykonía, İsaúria, Pamphylia ve Syria bölgeleri, Kilikya'nın Antik Çağ komşularıdır (Kurt, 2018: 131).

Bölgede Neolitik ve/veya Kalkolitik tabakalara sahip Yumuktepe, Mersin-Gözlükule⁷⁰ ve Kilise Tepe⁷¹ yerleşmeleri araştırılmıştır. İncelenen yayınlarda Mersin-Gözlükule ve Kilise Tepe yerleşmelerinde ilgili tabakalara ait dokumacılık buluntusuna rastlanmamıştır. Yumuktepe yerleşmesi hem Neolitik hem de Kalkolitik tabakalarında dokumacılık buluntusu içermektedir. Bu bağlamda Kilikya bölgesi içinde tez kapsamına sadece Yumuktepe yerleşmesi dahil edilmiştir.

⁷⁰ İncelenen yayınlar için bkz.:

Aslı Özyar, Günhan Danışman, Emre Kuruçayırılı, Elif Ünlü, Tarsus-Gözlükule 2007 Yılı Kazısı, **30. K.S.T.**, 2, Ankara, 2009, 47-60.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Gundela Kaschau, Catherine Person, Sevinç Duvarcı, Tarsus-Gözlükule 2008 Yılı Kazısı, **31. K.S.T.**, 1, Ankara 2010, 265-283.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Steve Karacic, Catherine Person, Türkan Pilavcı, Serdar Yalçın, Tarsus-Gözlükule 2009 Yılı Kazısı, **32. K.S.T.**, 3, Ankara, 2011, 251-262.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Steve Karacic, Çiğdem Külekçioğlu, Türkan Pilavcı, Tarsus-Gözlükule 2010 Yılı Kazısı, **33. K.S.T.**, 2, Ankara 2012, 413-431.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Türkan Pilavcı, Çiğdem Külekçioğlu, Serdar Yalçın, Zachary Silvia, Jacob Stavis, Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı, **37. K.S.T.**, 1, Ankara, 2016, 551-562.

Aslı Özyar, Oya Pancaroğlu, Elif Ünlü, Agnès Vokaer, Tarsus-Gözlükule Kazılarında Ele Geçen Erken İslami Dönem Buluntuları Hakkında Bazı Gözlemler, **38. K.S.T.**, 2, Ankara, 2017, 467-484.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Tarsus-Gözlükule Kazıları 2016 Yılı Çalışmaları, **39. K.S.T.**, 2, Bursa, 2018, 525-538.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Türkan Pilavcı, Serdar Yalçın, Amanda Filmyer, Virginia Verardi, Taha Yurttaş, Kutay Şen, Marta Koumari, Tarsus-Gözlükule 2017 Yılı Kazısı, **40. K.S.T.**, 1, Ankara, 2019, 201-216.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Türkan Pilavcı, Tarsus-Gözlükule Kazıları 2018 Yılı Çalışmaları, **41. K.S.T.**, 1, Ankara, 2020, 203-216.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Türkan Pilavcı, Serdar Yalçın, Virginia Verardi, Kutay Şen, Marta Koumari, Azra Koçer, Yılmaz Yeniler, Sena Baskın, Tarsus-Gözlükule 2019 Yılı Kazısı, **2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları**, 1, Ankara 2022, 141-158.

Aslı Özyar, Elif Ünlü, Serdar Yalçın, Türkan Pilavcı, Tarsus-Gözlükule 2021 Yılı Çalışmaları, **42. K.S.T.**, 1, Ankara, 2023, 157-172.

⁷¹ İncelenen yayınlar için bkz.:

John Nicholas Postgate, Kilise Tepe 1994 A Summary of the Principal Results, **XVII. K.S.T.**, 1, Ankara, 1995, 419-413.

John Nicholas Postgate, Kilise Tepe 1995 A Summary of the Principal Results, **XVIII. K.S.T.**, 1, Ankara, 1997, 441-456.

John Nicholas Postgate, Kilise Tepe 1996 A Summary of the Principal Results, **XIX. K.S.T.**, 1, Ankara, 1998, 209-226.

Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Kilise Tepe 1997 A Summary of the Principal Results, **XX. K.S.T.**, 1, Ankara, 1999, 541-557.

Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Excavations at Kilise Tepe 2007, **30. K.S.T.**, 3, Ankara, 2009, 207-232.

Dominique Collon, Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Excavations at Kilise Tepe 2008, **31. K.S.T.**, 1, Ankara, 2010, 159-185.

Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Kilise Tepe 2009 Yılı Kazıları, **32. K.S.T.**, 3, Ankara, 2011, 207-232.

Tevfik Emre Şerifoğlu, Kilise Tepe Erken Tunç Çağı Çalışmaları, **33. K.S.T.**, 1, Ankara, 2012, 375-388.

Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Tevfik Emre Şerifoğlu, Kilise Tepe 2011 Yılı Kazıları, **34. K.S.T.**, 2, Çorum, 2013, 5-24.

Mark Jackson, John Nicholas Postgate, Tevfik Emre Şerifoğlu, 2012 Yılı Kilise Tepe Projesi, **35. K.S.T.**, 1, Muğla, 2014, 125-134.

5.3.1. Yumuktepe

Mersin merkeze bağlı Demirtaş Mahallesi içinde yer alan Yumuktepe Höyüğü, Müftü Deresi'nin sol kıyısı üzerinde bulunur. Literatürde Yümüktepe, Soğuk Su Hüyük ve Mersin Höyük olarak da bilinmektedir. Höyükteki ilk çalışmalar 1936-39 ve 1947-48 yıllarında John Garstang başkanlığında yürütölen kazılarla geręekleşmiştir. 1993 yılında Prof. Dr. Veli Sevin ve Dr. Isabella Caneva ile birlikte çalışan bir ekiple höyükteki araştırmalar, 45 yıl aradan sonra, kurtarma kazıları olarak yeniden başlanmıştır. Höyük 1963 yılı itibariyle çevre düzenlemeleri vb. sebeplerle ciddi biçimde tahribat görmüştür. Garstang'ın çalışmaları sonucunda höyüğün Orta Çağ'dan (I) Erken Neolitik Dönem'e (XXXIII) uzanan 33 yapı katı barındırdığı anlaşılmıştır (Sevin ve Caneva, 1995: 27, 28). Caneva tarafından yürütölen kazılar sonucundan Yumuktepe tabakalanma sayısının daha az, 12 yapı katı, olduğu ortaya çıkmıştır (Caneva ve Köroğlü, 2010: 15, 16).

5.3.1.1. Neolitik Dönem Bulguları

Yapılan literatür araştırmasında Yumuktepe'de, sele-sepet kullanımına dair dolaylı bulgulara rastlanmıştır. 2009 dönemi çalışmaları sırasında Erken Neolitik tarihli mezarlar bulunmuştur. Çukur mezara gömölen orta yaşlı kadın iskeleti üzerinde yürütölen antropolojik çalışmalar ile kadının diş yüzeyleri üzerinde oluşmuş izlerin, sepetçilik üretimi sırasında dişlerin kullanmış olmasından kaynaklandığı anlaşılmıştır (Caneva ve Köroğlü, 2011: 218, 219).

Yerleşmenin M.Ö. 5800'e tarihlendirilen Geç Neolitik evresinde oldukça kaba biçimde örölmüş, yaklaşık 80 cm çap genişliği bulunan yuvarlak bir sepet, içi disk şeklindeki taş boncuklarla dolu halde açığa çıkarılmıştır. Sepetin üretildiği lif türü belirtilmemiştir (Baysal, 2016: 17, 18) (**Resim 5.31.**).

Resim 5.31. Yumuktepe sepet kalıntısı
(Baysal, 2016: 27, Fig. 2).

Yumuktepe’de ağırşaklar ve tezgâh ağırlıklarının varlığı hem Neolitik konut birimlerinden hem Kalkolitik tabakada açığa çıkarılan “anıtsal alan” olarak adlandırılan merkezi yapı kompleksinden hem de yerleşmenin devam eden diğer tabakalarından bilinmektedir⁷² (Caneva ve Ficco, 2018: 21, 22). Dokumacılığın yerleşmede ele geçirilen en eski kanıtlarından biri de Geç Neolitik Döneme ait (M.Ö. 5800) özel üretim ağırşaklardır (**Tablo 5.1.**) (Ficco, 2019: 137). Tabloda ağırşakların tabakaları, hammaddeleri, ölçüleri, ağırlık bilgileri, ele geçirildikleri kontekt ve yüzey işlemleri (dekorasyon) ile ilgili bilgiler sunulmaktadır.

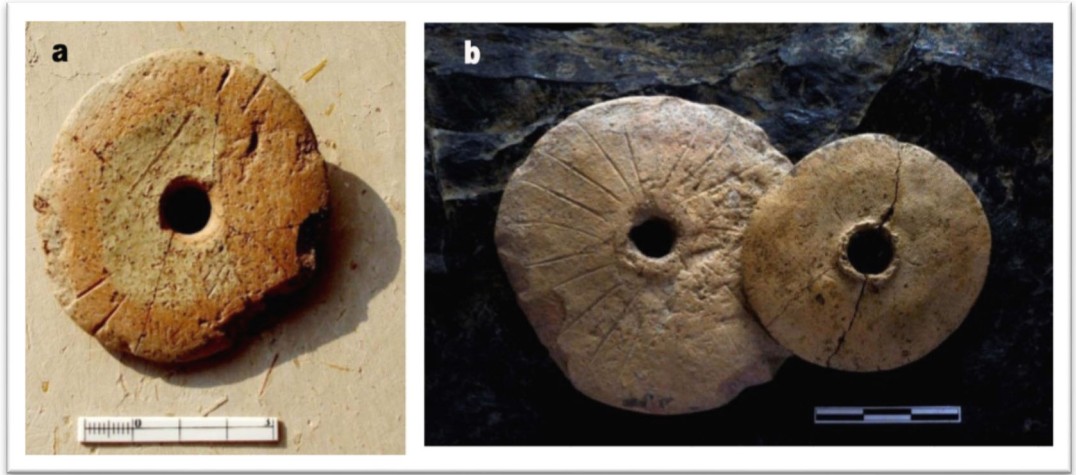
⁷² Sözü edilen kronolojik evrelere tarihlendirilen Yumuktepe buluntuları arasında, koruma koşulları nedeniyle çalışılmamış çok sayıda ağırşak bulunduğu aktarılmaktadır. Isabella Caneva, Silvia Ficco, Filatura e Tessitura a Mersin-Yumuktepe (Turchia) Nel VI-V Millennio A.C. **Purpureae Vestes VI**, 2018, 22.

Tablo 5.1. Yumuktepe Neolitik Dönem ağırşakları. (D: çap, D foro: ip deliği çapı, H: yükseklik, Peso: ağırlık değerlerini belirtir), (Caneva ve Ficco, 2018: 22, Tab.1).

Fusaiole	Tipologia	Cronologia	Fase	Materiale	D (cm)	H (cm)	D foro (cm)	Peso (g)	Contesto	Decorazione
1	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	6,1	1	0,7	30	Superficie	Dipinta
2	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	4	1,5	0,6	30	Superficie	Incisa
3	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	7,8	0,9	1	47	Superficie	Dipinta
4	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	6,7	0,7	0,9	33	Superficie	Assente
5	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	6,6	0,7	0,9	50	Ambiente	Incisioni
6	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	4,3	0,6	0,8	30	Ambiente	incisioni
7	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	5,8	1	1	38	Superficie	Assente
8	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	6,6	1,9	1,2	33	Superficie	Dipinta
9	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	8	1,6	1,1	49	Superficie	Incisa
10	Lenticolare	5800	N. Tardo	Terracotta	5,2	1,5	0,9	32	Ambiente	Assente

Yumuktepe'nin Geç Neolitik evresi; evler, sokaklar, işlikler, depo alanları ve mezarlar ile tanımlı bölünmüş ve önceki aşamalara nazaran karmaşık bir yerleşiklik sergiler. Bu alanlardan ele geçirilen ağırşaklar, lenticular⁷³ (merceksi/disk) tipoloji grubunun buluntularıdır. Merceksi ağırşaklar yerleşmede sadece Geç Neolitik tabakada ele geçirilmiştir. Üzerlerinde basit kesikler ya da nokta baskılardan oluşan kazı bezemeler gözlemlenir (**Resim 5.32.**). Nadir bir örnekte çap etrafı boyunca kırmızı boya bezeme bulunur (**Resim 5.32.a**). Ağırşaklar yerleşmede ç.ç. yapımında da kullanılan hamurla üretilmişlerdir. Kalınlıkları 1 cm'yi geçmez, ağırlıkları ise 50 gramdan fazla değildir (Caneva ve Ficco, 2018: 22 Tab.1). Ağırşakların bezemeleri, mülkiyet göstergesi olabileceği şeklinde yorumlanmıştır (Caneva ve Ficco, 2018: 22, 23).

⁷³ Bir veya daha fazla düzleştirilmiş ve dışbükey bir görünümle karakterize edilir.

Resim 5.32. Yumuktepe Neolitik Dönem ağırsakları. a: Geç Neolitik kırmızı boyalı ağırsak, b: Lenticular (merceksi) ağırsaklar, (Ficco ve Caneva, 2016).

Yerleşmede Geç Neolitik'ten itibaren Erken Tunç Çağı'na kadar geniş bir kronolojide görüldüğü belirtilen tezgâh ağırlığı tipoloji grubu Lentiküler ismiyle tanımlanan yassı taşlarla temsil edilir. Karşılıklı kenarlarında muhtemelen ipi sabitlemek için açılan çentikler bulunur. Bu tarz ağırlıklardaki yayınlanmış örnekler Kalkolitik tabakalara aittir (Caneva ve Ficco, 2018: 24). Neolitik Dönem ile ilgili tek bilgi bu tip ağırlıkların Neolitik tabakalarda da görüldüğüdür.

5.3.1.2. Kalkolitik Dönem Bulguları

Geç Kalkolitik Yumuktepe, üretime dayalı merkezi yönetim biçiminin erken örneklerinden birini temsil eder. Özellikle seri üretim kaselerle yiyecek dağıtımının kanıtlandığı büyük yapı kompleksi “anıtsal alan”, bu yönetimin merkezi kabul edilir (Caneva ve Ficco, 2018: 22).

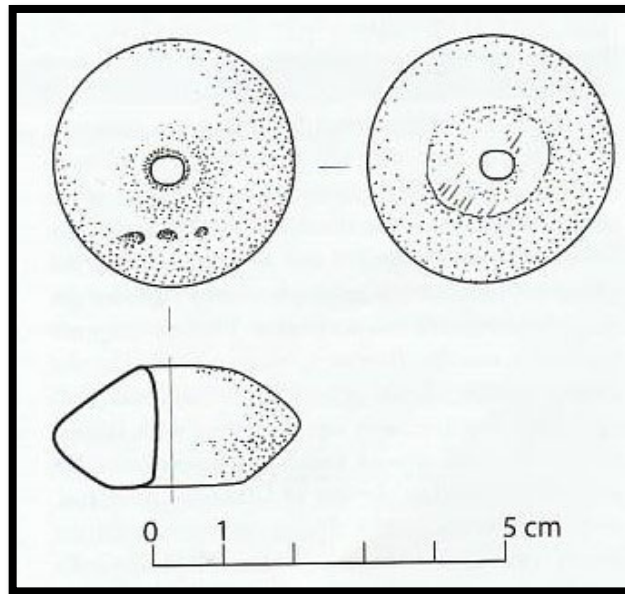
Yerleşmenin Neolitik tabakalarından da bilinen sele sepet kullanımının dolaylı izlerine Kalkolitik evrede de rastlanmıştır (Caneva ve Köroğlu, 2011: 219). K.S.T. raporlarına göre yerleşmede yürütülen 2008 yılı çalışmalarında, höyüğün kuzeybatı kesiminde bulunan anıtsal alanın 302 numaralı odasında kilden bir mühür ele geçirilmiştir (Caneva ve Köroğlu, 2011: 220). Geometrik desenli baskı yüzeyi bulunan bu mührün arka yüzünde sepet ve kordon baskı izleri olduğu belirtilmiştir.

Garstang başkanlığında yürütülen kazılardan bilinen verilere göre, yerleşmede 64 adet ağırşak ele geçirilmiştir. Bunların sadece yirmisi kesin olarak XVI (Orta Kalkolitik) yapı evresine tarihlendirilmiştir. Taştan yapılmış bir adet delikli buluntu ise tezgâh ağırlığı veya ağ ağırlığı olarak yorumlanmıştır (Garstang, 1953: 116, 136). 1993'te başlayan yeni kazılarda aynı tabakaya net biçimde tarihlenen 7 ağırşak daha ele geçirilmiştir. Tabakalanması net olarak anlaşılamayan avlu ve açık alanlardan bulunmuş ağırşaklar, tipolojik benzerlikleri göz önünde tutularak XVI. yapı evresi ile ilişkilendirilmiştir (Ficco, 2019: 137, 138).

Kalkolitik tabakada tanımlı ağırşaklar bikonik (biconical) ve disk biçimli (discoidal) ağırşaklar olmak üzere ikiye ayrılır (**Tablo 5.2.**). Tabloda ağırşakların açma, kontest, envanter numarası, tiploloji, hammadde gibi bilgileri, ölçüleri ve ağırlıkları belirtilmektedir. Bikonik ağırşaklar yerleşmede M.Ö. 5000 itibari ile görülmeye başlanan, küçük ve hafif ağırşaklardır (**Resim 5.33.**). Neolitik tabakanın merceksi ağırşaklarıyla aynı malzeme (pişmiş toprak) ile üretilmiş olsalar da sayıca onlardan fazladır ve bir örnek dışında yüzeylerinde bezeme bulunmaz (Ficco, 2019: 140). Çapları 3,5 ile 5 cm, boyları 1,7 ile 3,4 cm arasındadır. Ağırlıkları ise 18 ile 45 gram arasında değişir. Bezemeli örnek yüzeyinde yarım daire şeklinde kazıma desenler bulunur (Ficco, 2019: 139 Fig.4). Yumuktepe XVI. tabaka ağırşaklarının çoğu ev ve avlularda bulunmuştur. (Caneva ve Ficco, 2018: 22, 23; Ficco, 2019: 138-142). Güvercinkayası ağırşakları ile tip ve uzunluk ölçüleri bakımından benzerlik gösterirler.

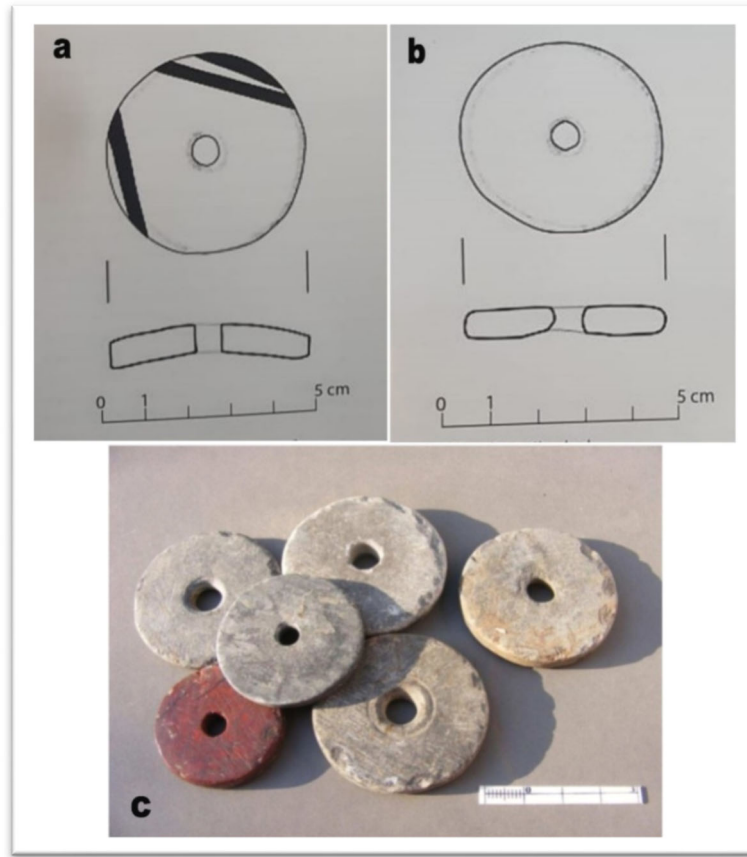
Tablo 5.2. Yumuktepe Kalkolitik Dönem ağırşakları (Ficco, 2019: 140, Table 1).

Provenance	Inventory	Typology	Material	Diameter	Height	Hole	Weight	Decoration	Context
M38 188	00 1 252	Discoidal	Ceramic	5.7 cm	1.1 cm	0.5 cm	43 gr	Absent	Open A.
YT 13 A401 1d	*****	Discoidal	Ceramic	5.5 cm	1.2 cm	0.9 cm	25 gr	Absent	House
YT 14 A169	*****	Discoidal	Ceramic	5.4 cm	0.7 cm	0.2 cm	26 gr	Absent	Tripartite
M38 188	00 1 254	Discoidal	Ceramic	5 cm	1 cm	0.7 cm	27 gr	Absent	Open A.
M38 186	00 1 250	Discoidal	Ceramic	4.5 cm	0.8 cm	0.6 cm	20 gr	Painting	House
M38 188	00 1 253	Discoidal	Ceramic	4.4 cm	0.8 cm	0.7 cm	18 gr	Absent	Open A.
YT 03 A4 3a	*****	Discoidal	Ceramic	4.4 cm	0.6 cm	0.7 cm	16 gr	Painting	House
M38 170	00 1 241	Discoidal	Ceramic	4.3 cm	0.9 cm	0.5 cm	20 gr	Absent	Tripartite
M38 191	00 1 257	Discoidal	Ceramic	4.3 cm	1.2 cm	0.8 cm	24 gr	Absent	Court
M38 180	00 1 247	Discoidal	Ceramic	4.2 cm	0.8 cm	0.6 cm	18 gr	Absent	Tripartite
M38 180	00 1 248	Discoidal	Ceramic	4 cm	1 cm	0.8 cm	17 gr	Painting	Tripartite
M38 xv-xvi	00 1 321	Discoidal	Stone	4 cm	1.1 cm	0.6 cm	32 gr	Absent	No context
M38 190	00 1 256	Discoidal	Ceramic	4 cm	1 cm	0.7 cm	16 gr	Absent	House
M38 180	00 1 246	Discoidal	Ceramic	3.9 cm	0.6 cm	0.6 cm	11 gr	Absent	Tripartite
M38 169	00 1 240	Discoidal	Ceramic	3.8 cm	0.6 cm	0.7 cm	10 gr	Absent	Tripartite
M38 187	00 1 251	Discoidal	Ceramic	3.7 cm	0.8 cm	0.6 cm	14 gr	Absent	Court
YT 13 A5 fl	*****	Discoid	Stone	3.4 cm	0.7 cm	0.5 cm	12 gr	Absent	House
M38 180	00 1 249	Discoidal	Ceramic	3.1 cm	0.7 cm	0.6 cm	9 gr	Absent	Tripartite
M38 189	00 1 255	Discoidal	Ceramic	3.1 cm	0.8 cm	0.6 cm	8 gr	Absent	Tripartite
MY1511 xvi 2	00 1 98	Discoidal	Baked Clay	3 cm	0.6 cm	0.3 cm	7 gr	Absent	No context
M38 169	001 130/730	Discoidal	Ceramic	2.9 cm	0.7 cm	0.7 cm	8 gr	Absent	House
YT 13 L5-M5 ^	*****	Biconical	Baked Clay	5 cm	2.2 cm	0.9 cm	42 gr	Absent	Surface
MY2 xvi	00 1 268	Biconical	Baked Clay	4.3 cm	3.4 cm	0.8 cm	45 gr	Absent	No context
YT 13 A6	*****	Biconical	Baked Clay	3.8 cm	1.8 cm	0.9 cm	26 gr	Engravings	House
MY 1510 xvi 2	00 1 38/39	Biconical	Baked Clay	3.7 cm	1.7 cm	0.5 cm	19 gr	Absent	No context
M38 xv b/xvi	00 1 280	Biconical	Baked Clay	3.5 cm	2.1 cm	0.7 cm	18 gr	Absent	No context
YT 17 A414*	*****	Biconical	Baked Clay	3.4 cm	1.8 cm	0.7 cm	25 gr	Absent	House

Resim 5.33. Yumuktepe Kalkolitik Dönem bikonik ağırşak örneği (Ficco, 2019: 139, Fig.4).

Yumuktepe Kalkolitik Dönem ağırşaklarının diğer grubu neredeyse düz ve benzer kalınlıklardaki disk biçimli ağırşaklardan oluşur. Çoğu kırık ç.ç. parçalarından üretilen disk biçimli ağırşakların yapımında taş ve pişmiş toprak da kullanılmaktadır. Çapları 2,9 ile 5,7 cm, kalınlıkları 0,6 ile 1,2 cm arasında değişmektedir. Ağırlıkları üretildikleri hammaddeye göre 8 ile 43 gram arasında değişkenlik gösterir (**Resim 5.34.**) (Ficco, 2019: 139).

Resim 5.34. Yumuktepe Kalkolitik Dönem disk biçimli ağırşaklar.
a: Kırık çanak çömek gövdesinden üretilen ağırşak örneği,
b: Disk biçimli ağırşak örneği,
c: Disk biçimli taş ağırşaklar.
(Ficco: 2019: 139, Fig. 2,3; Ficco ve Caneva, 2016).

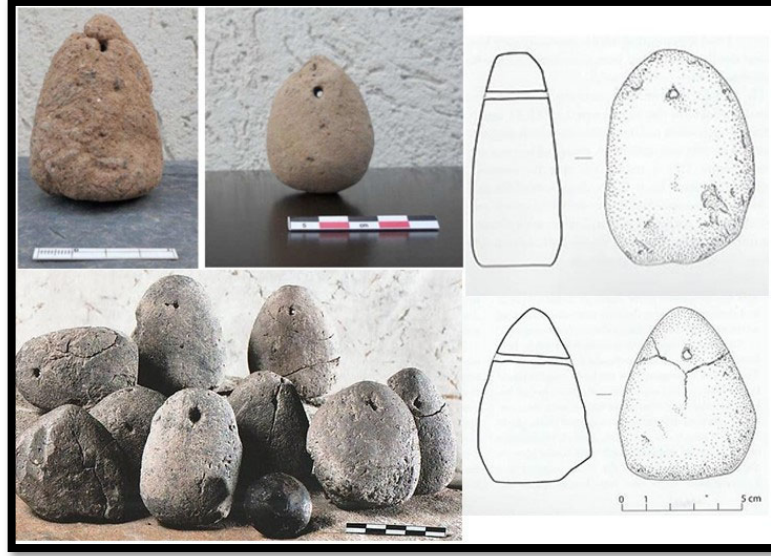
Disk biçimli taş ağırşaklar genel olarak gri renkli taş kullanılarak yapılan, kompakt ve yumuşak dokulu, 0,6 ile 1 cm arasında kalınlıklara sahiptir. Ağırlıkları 25 ve 32 gram arasında değişmektedir. Bu grup Geç Kalkolitik (M.Ö. 4500) anıtsal yapı içerisinde ele geçirilmiştir (Caneva ve Ficco: 2018: 23, 24).

Yumuktepe’de dokumacılığa dair bir diğer bulgu, yerleşmenin en güneyindeki A414 numaralı oda tabanında gruplar halinde ele geçirilmiş 13 adet tezgâh ağırlığıdır (**Resim 5.35.**). Bunlar pişmemiş kilden üretilmiştir ve XVI. tabakaya tarihlendirilirler (Ficco, 2019: 142). Ağırlıklardan 3 tanesi çok hasar gördüğü için boy ve ağırlık ölçüleri hesaplanamamıştır. Geri kalan 10 adet ağırlık 7,2 cm ile 6,5 cm boy aralığındadır. Taban çapları 6 ve 4,8 cm, ağırlıkları ise 190 ve 110 gram arasındadır. Bu ağırlıkların bu seviyede bir arada bulunmaları araştırmacılara A414 odasının dokumacılık faaliyeti için “adanmış” olabileceğini düşündürmüştür. Ağırlıkların ölçü bilgileri dikkate alındığında (**Tablo 5.3.**) bunların tek bir dikey dokuma tezgâhına ait olabileceği önerilmiştir (Ficco, 2019: 142). Tabloda ağırlıkların açma, kontekst, hammadde bilgileri, ölçüleri ve ağırlıkları belirtilmektedir.

Tablo 5.3. Yumuktepe Kalkolitik Dönem tezgâh ağırlıkları. (Ficco, 2019: 143, Table 3).

Provenance	Material	Max Ø	Height	Thickness	Weight	Ø/h	Hole	Context
YT*17 A414* (1)	Clay	5.5	7	3.1	120	0.78	0.3	house
YT*17 A414* (2)	Clay	4.8	6.9	3.8	140	0.69		house
YT*17 A414* (3)	Clay	5	7.2	3	120	0.69	0.3	house
YT*17 A414* (4)	Clay	5.8	6.6	5	190	0.87	0.3	house
YT*17 A414* (5)	Clay	5.2	6.5	4.3	160	0.8	0.3	house
YT*17 A414* (6)	Clay	5.5	7	4	135	0.78	0.3	house
YT*17 A414* (7)	Clay							house
YT*17 A414* (8)	Clay	6	7.2	4	180	0.83	0.3	house
YT*17 A414* (9)	Clay							house
YT*17 A414* (10)	Clay							house
YT*17 A414* (11)	Clay	5	6.9	4	150	0.72	0.3	house
YT*17 A414* (12)	Clay	5	7.1	3.4	110	0.7	0.3	house
YT*17 A414* (13)	Clay	5.4	7	4.3	150	0.77	0.3	house

Pişmemiş toprak ağırlıklar tipolojik olarak armut ve damla biçimliler olarak ayrılmaktadırlar (Caneva ve Ficco, 2018: 25). Armut biçimliler arındırılmamış kilden yapılmışlardır. 220 ile 570 gram arasında değişen ağırlıkları bulunur. Hafif sivri üst kısımlarında ip deliği bulunur. Damla biçimlilerin yapımında kullanılan kil arındırılmıştır. Boyları 8,5 ve 12 cm arasında değişir. Ağırlıkları 133 ve 440 gram arasındadır (Caneva ve Ficco, 2018: 25).

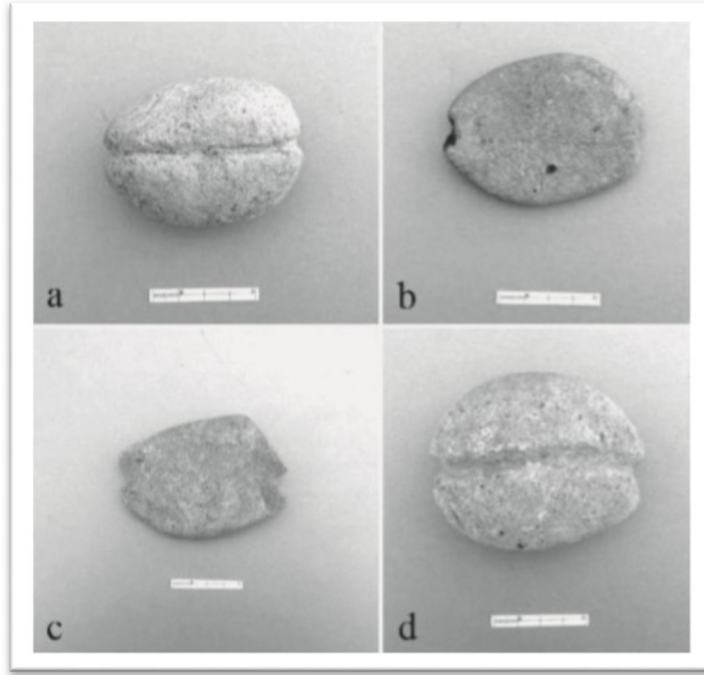

Resim 5.35. Yumuktepe pişmiş toprak tezgâh ağırlıkları (Ficco ve Caneva, 2016; Ficco, 2019: 138, Fig. 1, 143 Fig. 7).

Ağırlık olarak değerlendirilen bir başka buluntu grubu Bikonveks olarak adlandırılan, üzerinde muhtemelen ip sarmak için açılmış, nesneyi iki parçaya bölen bir yiv bulunan nehir çakıllarından yapılmış ağırlıklardan oluşur (Caneva ve Ficco, 2018: 25 Fig.3) **(Resim 5.36.)**. Boyutları 9,8 ile 6,7 cm arasında, ağırlığı ise 168 ve 312 gram arasında değişmektedir. Bunlar Geç Kalkolitik Döneme tarihlendirilir. Geç Neolitik'te de görüldüğünü belirttiğimiz⁷⁴ Lentiküler⁷⁵ tip ağırlıklar 106 ve 185 gram arasında değişen ağırlıklardadır. Uzunlukları 8,5 ile 6,6 cm, yükseklikleri 5,6 ile 6,1 cm arasındadır (Caneva ve Ficco, 2018: 24, 25).

⁷⁴ Bkz. sayfa 170

⁷⁵ Ağırlık olarak değerlendirilen bu buluntuların gerçek işlevine dair spesifik bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat yerleşmede balıkçılığa dair hiçbir buluntunun var olmayışı, bu grubun ağırlık olarak değerlendirilmesini gerekli kılmaktadır, Caneva ve Ficco, 24.

Resim 5.36. Bikonveks ve Lentiküler taş ağırlıklar.
a ve d: Bikonveks tip, b ve c: Lentiküler tip
(Caneva ve Ficco, 2018: 25 Fig. 3).

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

İnsanlık tarihi kadar eski olan dokumacılık faaliyeti zaman içinde meydana gelen değişim ve dönüşümlerle birlikte gelişmiştir. Uzmanlaşma ve kaydedilen teknolojik aşamalarla tekstil sektörüne evrilmiş, ürünleri ticaret konusu olmuştur. Günümüzde ise tekstil ürünleri temel bir tüketim aracı haline gelmiştir. Anadolu'da izlenebilen en erken dokuma buluntuları Neolitik Döneme kadar uzanmaktadır. Neolitik Dönem ile birlikte, Anadolu coğrafyasında yürütülen kazı çalışmalarında, dokuma ürünleri nadir olsa da bunların izleri ve üretiminde kullanılan aletler ele geçmeye başlamıştır.

Güvercinkayasası'nda; Aşıklı Höyük, Tepecik Çiftlik Höyük, Çatalhöyük ve Hacılar Höyük'ün Neolitik tabakalarında veya çağdaş tabakalar barındıran Alishar ve Kuruçay Höyük'te olduğu gibi dokuma kalıntlarına ya da kalıntı izlerine rastlanmamıştır. Güvercinkayasası'nın dokumacılık faaliyetine dair verileri, dolaylı buluntular olarak değerlendirilen üretim aletleridir. Dokumacılığın gelişim sürecini takip edebileceğimiz verileri sunan bu arkeolojik buluntulara yönelik araştırmaların 2000'li yıllarla birlikte çoğaldığı gözlemlenmiştir. Aletleri uzunluk, ağırlık, çap gibi ölçüleriyle tanımlayan, çizim ve/veya fotoğraflarıyla destekleyen bu araştırmalar tez çalışmasında analogiler kurarken temel dayanak olmuştur.

Güvercinkayasası dokumacılık buluntularının çağdaşlarından aykırı bir görüntü sergilemediği anlaşılmaktadır. Ağırşakların neredeyse tamamı literatürde karşılaşılan Kalkolitik Dönem örneklerine uygun şekilde pişmiş topraktan üretilmiş, yuvarlak, bikonik formludur. Çoğunlukla özensiz yapımlardır. Kalınlık, ağırlık ve çap ölçüleri bakımından birbirleriyle uyumludur.⁷⁶ Bu özellikleriyle bir standarttan söz etmek mümkündür. 12, 13, 14 gram arasında değişen ağırlıkları, ortalama 3 cm ve 6 cm

⁷⁶ Tüm halde ele geçirilen ağırşaklar dikkate alınmıştır.

arasında değişen dar çaplarıyla ince ve sık bükümlü ip yapımında kullanılmaya uygun görünmektedirler. Eğer bu çıkarım doğruysa Güvercinkayası ağırşaklarıyla muhtemelen yünden elde edilen liflerle eğirilmiş, ince iplerin üretildiği varsayılabilir. Tek örnek olan kemik ağırşak, sadece tip olarak bikonik ağırşaklardan ayrılır. Diğer bütün özellikleriyle bikonik ağırşaklarla örtüşür. 4 cm'lik çapı ve hammaddesi sebebiyle muhtemel düşük gramajlı ağırlığı, bu aletin sık bükümlü ip üretmeye uygunluğunu destekler.

Yünün Güvercinkayası dokumacılığında hammadde olarak kullanılmış olmasını yerleşmenin geçim ekonomisi stratejisiyle desteklemek mümkün gözükmektedir. Güvercinkayası'nın koyun ve keçi ağırlıklı, sürü hayvancılığıyla birlikte ikincil ürün teminine de odaklanan karmaşık pastoral bir ekonomisi olduğu bilinmektedir. Koyun ve keçi hem yukarı hem aşığı yerleşmede tüketilir. Tüketilen hayvanların 3-6 yaşı aralığından seçildiği, hayatta kalma yaşıının ise 6 aydan 6 yıla kademeli olarak değiştiiği hayvan kemikleri üzerinde yapılan çalışmalarla anlaşılmıştır. Kalkolitik Dönemde geçim ekonomisinde önemli bir gelişme olan süt tüketimine Güvercinkayası sakinlerinin de geçtiği bilinmektedir. Bu durum süt, et ve yün tüketiminin kombinasyonuna işaret eder. Bunların yanında Güvercinkayası depolama birimlerinin kullanılışı biçimleri de yerleşme ekonomisi içinde önem teşkil eder. Çok sayıda tahıl, hayvan kemik ve boynuzların depolandığı bilinmektedir.⁷⁷ Bu ürünlerin yanında yün de depolanmış ve dokumada hammadde olarak kullanılmış olmalıdır.

Hammaddesi yün olan ince ipler önermesinin bir başka desteleyicisi olarak tez çalışmasında incelenen kemik mekikler gösterilebilir. Mekikler dokuma tezgâhında atkı iplerini çözgü iplerinin arasından geçirmek için kullanılan alet türüdür. Tez kapsamında incelenen mekiklerin ip deliği çapları 0,26 cm ile 0.71 cm aralığındadır. Bu durumda mekikler yukarıda önerildiği şekilde üretilen ince iplerle kullanılmış olmalıdır.

Güvercinkayası mekiklerinde ağırşaklarda gözlemlenen benzer bir standarttan bahsedilemez. Kemik mekiklerin çok fazla şekillendirme detayına sahip olduğu daha

⁷⁷ Bkz. sayfa 41.

önce aktarılmıştır.⁷⁸ Pişmiş toprak mekik, tek örnek olması sebebiyle üzerine yorum yapmayı güçleştirir.

Tez çalışmasının en kalabalık buluntu grubu taş ve pişmiş topraktan üretilmiş tezgâh ağırlıklarıdır. Hammadde tercihindeki bu çeşitlilik muhtemelen üretilen aletin potansiyel ağırlığıyla ilgilidir. Taş türü bakımından alt gruplara ayrılan tezgâh ağırlıkları 31 gram ile 122 gram arasındadır⁷⁹. En hafif taş ağırlık 31 gram tuf örnektir (Kat.63). Gramajı en yüksek olan ağırlık 122 gram ile tuf bir örnektir. Burada göz ardı edilmemesi gereken nokta, yarısından kırılmış biçimde ele geçirilen bir bazalt ağırlığın 109 gram olmasıdır (Kat.48). Tüm halinin, 122 gramlık tuf ağırlıktan daha ağır olacağı açıktır. Bu veriler dikkate alındığında taş tezgâh ağırlıklarının kendi içindeki taş türü ayrımı da ağırlık değeriyle ilintili gibi gözükmektedir. Durum böyleyse bazalttan yapılan ağırlıklar, gramajı en fazla olan grup olabilir ancak bu çıkarım tek bir örnek üzerinden yapıldığı için doğruluğu oldukça düşük bir varsayımdır.

Pişmiş toprak ağırlıklar 24 gramı geçmez⁸⁰. Bu özellikleriyle, en hafif taş ağırlıktan daha düşük ağırlık ölçüsüne sahiptir. Bu çıkarım da tezgâh ağırlığı üretiminde seçilen hammaddenin, üretilmesi planlanan aletin ağırlığı ile ilgili olduğu düşüncesini destekler niteliktedir.

Güvercinkyası'nda tezgâh ağırlıkları için yapılan bu değerlendirmeye göre taş ağırlıkların, tezgâhta daha gergin çözgü ipleri, pişmiş toprak ağırlıkların ise daha serbest çözgü ipleri için kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Yanı sıra gramajı fazla olan ağırlıklar kalın iplikler için, hafif olan ağırlıklar ince iplikler için tercih edilmiş olabilir. Buna göre taş ağırlıklarla sıkı dokulu kalın ürünler, pişmiş toprak ağırlıklarla daha gevşek dokulu ince ürünler elde edildiği önerilebilir.

Taş tezgâh ağırlıklarının tipolojik çeşitliliği ile alakalı spesifik bir çıkarım yapılamamıştır. Güvercinkayası sürtme taş aletlerinin, genellikle kullanılan taşların doğal formuna uygun biçimlendirildiği bilinmektedir⁸¹. Bu davranış taş tezgâh ağırlıkları için de geçerli olabilir. Ağırlıkların çoğu, literatürde çözgü ipli dikey

⁷⁸ Bkz. sayfa 88.

⁷⁹ Tüm halde ele geçirilen taş ağırlıklar dikkate alınmıştır.

⁸⁰ Tüm halde ele geçirilen pişmiş toprak ağırlıklar dikkate alınmıştır.

⁸¹ Bkz. sayfa 38.

dokuma tezgâhında kullanmaya uygun olduğu ifade edilen yuvarlak/disk biçimli ağırlıklara benzemektedir.

Pişmiş toprak ağırlıklar da literatürde çözümlü ipli dikey tezgâh kullanımı için önerilen ağırlık formlarına uygun olarak disk biçimlidir. Boyut, kalınlık ve çap ölçüleriyle birbirlerine uyumludurlar. Bu bağlamda bir standarttan söz edilebilir.

Ağırsak ve ağırlıklarla ilgili varsayımlar birlikte ele alındığında, dar çaplı ve düşük gramajlı ağırsaklarla üretilmiş olabilecek ince ve sık bükümlü ipler için dokuma tezgâhında en uygun ağırlık tipinin muhtemelen pişmiş toprak ağırlıklar olduğu ortaya çıkar. Pişmiş toprak ağırlıkların, Güvercinkayasası tezgâh ağırlıkları içindeki nicel üstünlüğü de bu önermeyi destekler niteliktedir. Eğer durum böyleyse Güvercinkayasası'nda sık dokulu ince ipliklerle dokunmuş gevşek dokulu kumaşların üretildiği önerilebilir.

Böylesi bir tabloda, çalışılan malzeme içinde, taş tezgâh ağırlıklarının kullanımına uygun kalın ipler üretecek ağırsakların olmadığı izlenimi ortaya çıkar. Bu durumu, bu tarz ağırsakların yürütülen kazı çalışmalarında ele geçirilmemiş olmasına bağlayabiliriz.

Güvercinkayasası'nın, kış ayları boyunca yükselen Mamasun Baraj Gölü'nün suları altında kaldığı bilinmektedir. Su altında kalan alanlar aşağı yerleşme konutlarıdır. Teze konu edilen orijinal malzemenin çoğu yüzey buluntusudur ve plankarelerde ancak dolgu toprağında ele geçmiştir. Dolayısıyla yukarı yerleşme konutlarına da ait olabilir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kalın ipler üretecek ağırsakların, yükselen baraj gölünün yerleşmede yarattığı tahribat yüzünden bulunamamış olması fikri akla yatkın durmaktadır.

Tez malzemesi, mekansal olarak yerleşmenin tamamına yayılmış bir görüntü sergiler. Aşağı yerleşmede, yukarı yerleşmeye göre sayıca daha fazla buluntu ele geçirilmiş olsa da bu durum muhtemelen aşağı yerleşmenin arazide daha geniş bir alanı kaplamasıyla alakalıdır. Çünkü aşağı ve yukarı yerleşmeler içindeki buluntu dağılımı da homojendir. Herhengi bir yapı, mekan, alan özelinde yoğunlaşma söz konusu değildir. Daha önce de söylediğimiz gibi çoğu yüzey buluntusudur. Evlerle ilişkili buluntuların sayısı azdır. Buluntuların ev içi bağlamları da kopuk gibi görünmektedir. Ev içi mekanlarla ilinti buluntular, genelde aşağı yerleşmede evlerin yaşam

alanlarından gelmektedir. Yukarı yerleşmede bazı farklılıklar söz konusudur. Tezgâh ağırlıkları yukarı yerleşmede depolamayla ilişkilendirilen kiler/mutfak alanlarından ele geçirilmiştir. Ağırşaklar, kiler odalarında değil, sur ve yol dışında, farklı işlerin bir arada görüldüğü düşünülen alanlardan ele geçirilmiştir. Bu durum aşağı yerleşmede her evin ihtiyaç duyduğu ipi kendisinin ürettiği; yukarı yerleşmede ise ip eğirme işleminin atölye/işlik alanlarında belki de grup halinde yapıldığı fikrini akla getirmektedir. Yukarı yerleşmede bulunan H28 isimli yapının, Güvercinkayasası'nın standart olan genel ev planına aykırı bir görüntü sergilediği bilinmektedir. Aynı zamanda barındırdığı buluntuların içeriği de göz önüne alındığında burası Gülçur tarafından “farklı işlevlerin görüldüğü bir yapı” olarak nitelendirilmiştir. Tez kapsamında çalışılan üç malzemenin de bu evde ele geçirilmiş olması bu durumu desteklemektedir. Buluntuların “mekânsal bağımsızlığı” bu konuda daha fazla yorum yapmaya izin vermez.

Orijinal tez malzemesinin Orta Anadolu, Göller Bölgesi ve Kilikya'da seçilen yerleşmelerdeki dokumacılık bulgularıyla karşılaştırılması tezin bir bölümünü oluşturur. Bu benzerlikler, bölgeler ve yerleşmeler için açılan başlıklar altında detaylıca anlatılmış, katalogla da desteklenmeye çalışılmıştır. Burada tekrar bu benzerliklere değinilmeyecektir. Bunun yerine farklı gözlemler aktarılacaktır.

Çalışmanın giriş bölümünde⁸² Neolitik ve Kalkolitik Dönemde yürütülen dokumacılık teknolojisi arasında teknik bir fark olmadığından bahsedilmiştir. İncelenen bölgelerde iki dönem için de kullanılan aletler ve kullanım amaçları genel olarak birbirine benzer. Bazı ufak biçimsel ve aletlerin üretildiği hammaddelerle alakalı farklar gözlemlenmiştir. Bu farklılardan en dikkat çeken yerleşmelerde dokumacılıkla ilişkilendirilen, disk biçimli pişmiş toprak aletlerle ilgilidir. Bu aletler incelenen yerleşmelerden Orta Anadolu'da Köşk Höyük ve Can Hasan I'de; Kilikya'da ise Yumuktepe'de karşımıza çıkar. Çok geniş olmayan çapları ortalama 1 cm'lik kalınlıkları ve hemen hepsinde ip deliği bulunan bu aletler bahsedilen yerleşmelerde ağırşak olarak tanımlanmaktadır. Özel olarak şekillendirilmiş ya da kırık ç.ç. gövdesinden üretilmişlerdir. Bu buluntular Güvercinkayasası'nın pişmiş toprak tezgâh ağırlıklarıyla benzerlik gösterirler. Bu aletlerin Güvercinkayasası'nda tezgâh ağırlığı

⁸² Bkz. sayfa 3.

olarak değerlendirilmesinin nedenleri yukarıda olasılıklar üzerinden de olsa ifade edilmeye çalışılmıştır.

Bu aletlerin neden ağırşak olarak tanımlanmış olabileceğini, ele geçirildikleri yerleşmelerdeki diğer dokumacılık buluntularına odaklanarak açıklamaya çalışmak akla yatkın görünmüştür.

Köşk Höyük'ün Kalkolitik Dönem tabakasında disk biçimli aletlerle birlikte dokumacılıkla ilişkilendirilen kirmen kanadı ve makara olarak tanımlanmış aletler ele geçirilmiştir. Ayrıca dokuma ürünü olarak sepet kalıntılarında da rastlanmıştır. Kirmen kanadı olarak yorumlanan yassı ve ortası delikli kemik aletlerin üst üste konularak ve ortadaki deliklerden geçirilen bir çubukla ip eğirmek için kullanılmış olabileceği önerilmiştir. Makara olarak tanımlanan aletin ise ipin üzerine sarılarak kullanılmış olabileceği yorumu yapılmıştır. Yerleşmede başka tip ağırşağın varlığına, tezgâh ya da onunla ilişkili bir buluntunun ele geçirildiğine dair bir göstergeye ulaşılamamıştır. Disk biçimli aletler dışında dokumayla ilişkilendirilen diğer buluntuların ip eğirmek ya da biriktirmek ile ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır. Disk biçimli aletlerin ağırşak olarak tanımlanması böyle bir tabloda mantıklı gözükmemektedir.

Benzer bir durum Can Hasan I yerleşmesinde de gözlemlenmektedir. Yerleşmedeki dokumacılık buluntuları ağırşaklardan oluşur. Dokuma ürününe ya da izine ve dokuma tezgâhıyla ilişkilendirilebilecek başka bir aletle alakalı verilere rastlanmamıştır. Köşk Höyük'ten farklı olarak Can Hasan I'de bikonik ağırşaklar ele geçirilmiştir. Bu durumda Köşk Höyük'te olduğu gibi burada da disk biçimli aletlerin ağırşak olarak değerlendirilmesinin sebebi, başka tip ağırşağın bulunmamış olmasına bağlanamaz. Yerleşmede dokumacılıkla ilişkilendirilen tek buluntu grubunun ağırşak olması, disk biçimli aletlerin de ağırşak olarak değerlendirilmesini anlaşılır kılmaktadır. Çünkü bu aletlerin kullanım amacı yönünden ilişkilendirilebileceği başka bir dokuma aleti muhtemelen yerleşmede bulunmamaktadır.

Kilikya içinde yer alan Yumuktepe'de çok daha farklı bir durum olduğu anlaşılmaktadır. Yumuktepe'nin Geç Neolitik tabakasında oldukça kaba örülmüş sepetler ele geçirilmiştir. Ağırşaklarla beraber tezgâh ağırlıklarının varlığı hem Neolitik hem Kalkolitik tabakalardan bilinmektedir. Ayrıca bikonik tipli ağırşaklar da yerleşmede Kalkolitik tabakalar ile birlikte görülmektedir. Dokumacılık buluntuları

Neolitik Dönemde evlerle, Kalkolitik Dönemde anıtsal alanla ilişkilendirilmiştir. Neolitik Dönem disk biçimli buluntuların bazılarında bezeme bulunması dikkat çeker. Bu bezemelerin mülkiyet göstergesi olabileceği yorumu yapılmıştır. Kalkolitik tabakada pişmiş toprağın yanı sıra ağırşaklarda taş da hammadde olarak kullanılmıştır. Bu taş ağırşakların ele geçirildiği anıtsal alan, yerleşmenin yönetim merkezi kabul edilmektedir. Ayrıca bu yapıda kil mühür de ele geçirilmiştir. Mührün arka yüzünde sepet ve kordon izleri bulunmaktadır. Kalkolitik tabakada ele geçirilen bikonik ağırşaklar disk biçimli ağırşaklara göre sayıca fazladır.

Yerleşmede tezgâh ağırlıklarının hem Neolitik hem Kalkolitik tabakalarda ele geçirilmesine rağmen bikonik ağırşakların Kalkolitik ile beraber görülmeye başlaması dikkat çekicidir. Bu durumda Neolitik’le beraber görüldüğü belirtilen disk biçimli aletlerin ağırşak olarak değerlendirilmesi akla yatkın durmaktadır.

Dokuma aletlerinde farklı hammadde kullanımı Güvercinkayasası’nda karşılaşılan bir uygulamadır. Ancak Güvercinkayasası’nın tezgâh ağırlıkları için önerilen çeşitli hammaddeleri seçme sebepleri Yumuktepe ağırşakları için önerilemeyebilir. Burada durum daha farklıdır. Hammadde kullanımında ağırlık faktörünün keskin bir ayırım yaratmadığı görülür. Gramaj bilgisi verilen iki disk biçimli taş ağırşaktan biri 32 gram diğeri 12 gramdır. Pişmiş topraktan yapılan ağırşaklar ise 43 gram ile 7 gram arasında değişmektedir.⁸³ Yumuktepe’deki hammadde çeşitliliğinin başka bir sebebi olmalıdır. Bezemeli pişmiş toprak ağırşakların mülkiyet kavramıyla ilişkilendirilmesi ve taş ağırşakların anıtsal alanda ele geçirilmiş olması bu farkın belki de toplumsal bir yanı olabileceği fikrini akla getirmiştir.

Yumuktepe, Neolitik’ten Kalkolitik’e geçiş sürecinin dokumacılığa nasıl yansımaları olduğunu gözlemleyebilmeye olanak sağlayan kapsamlı veriye ulaşılan tek yerleşme olması bakımından da önemlidir. Neolitik Dönemde evlerdeki özel mülkiyetle ilişkilendirilen bezemeli ağırşakların varlığı Güvercinkayasası için önerilen her evin kendi dokuma ürününü üretmiş olmasına benzetilebilir. Yumuktepe’nin “özel mülkiyetli” Neolitik dokumacıları belki de Kalkolitik ile beraber ortaya çıkmaya başlayan toplumsal tabakalanmaya paralel biçimde, Kalkolitik Dönemde yerleşmenin “üst sınıfını” yaratmış olabilirler. Bu durumun dokumacılığa yansımaları ise sadece

⁸³ Bkz. sayfa 172 ve (Tablo 5.2.)

tapınakta ele geçirilmiş disk biçimli taş ağırlıklar ve sepet damgalamak için kullandıkları mühür olabilir.

İki dönem arasında genel anlamda fark yaratan konu, dokuma ürünü için kullanılan hammaddenin Kalkolitik ile beraber çeşitlenmesidir. Neolitik Dönemde dokumacılıkta bitkisel liflerin kullanımında bir yoğunluk olduğu bilinmektedir. Kalkolitik Dönemle birlikte bitkisel liflerin yanında hayvansal lifler de kullanılmaya başlamıştır. Bu durum arkeozoolojik çalışmalarla, hayvancılığın Kalkolitik Dönemde ikincil ürün teminine doğru yönelmesine bağlanmaktadır. Yabani hayvanlardan elde edilecek yabani kılların ip eğirmeye uygun olmadığı belirtilmektedir.

Tez kapsamında incelenen yerleşmelerden Orta Anadolu'da Aşıklı Höyük, Tepecik Çiftlik ve Çatalhöyük'te; Göller Bölgesi'nde Hacılar'da ve Kilikya'da bulunan Yumuktepe'de Neolitik Döneme tarihlenen tabakalarda, dokuma ürünü kalıntıları ele geçirilmiştir. Bunlar ağırlıklı olarak bitkisel liflerden üretilen kumaşlar ya da hasır sepetlerdir. Tek bir istisna Çatalhöyük'te görülmüştür. Çatalhöyük Neolitik tabakalarında bitkisel lifler ağırlıklıdır bunun yanında hayvansal lif kullanılmış örnek de görülmektedir. Neolitik Dönemde bitkisel hammaddenin daha yaygın kullanıldığı görülmüştür. Kalkolitik Dönemde Orta Anadolu'da Köşk Höyük; Göller Bölgesi'nde Kuruçay yerleşmelerinde de bitkisel liflerin kullanımının devam ettiği görülür.

Bu tabloda, Kalkolitik Dönemde hayvansal liflere dayanan dokuma kalıntılarının yerleşmelerde olmamasını organik malzemenin günümüze kadar ulaşmamasına bağlayabiliriz. Alishar, Köşk Höyük ve Kuruçay Höyük'teki gibi dokuma kalıntısının hammadde bilgisine ulaşılamaması da tablodaki boşluğun sebebidir. Bunun yanında Güvercinkayasası'nda da dokuma kalıntısına rastlanılmamış olmasına rağmen arkeozoolojik veriler yün tüketiminin varlığını gösterir.

Dokumacılığa yönelik çalışmaların son yirmi yılda artması dokumacılık faaliyetine dair daha fazla çıkarım yapmayı mümkün kılmıştır. Yine de bu alanda hala daha fazla veriye ihtiyaç duyulmaktadır. Güvercinkayasası yerleşmesi dokumacılık buluntularıyla, yerleşmedeki dokuma faaliyetine yönelik çıkarımlar yapmaya olanak sağlayacak veriyi sunmaktadır. Bunun yanında arkeozoolojik veriler, dokuma ürünü elde edilememiş olsa da dokumada kullanılmış olabilecek hammadde hakkında fikir verir.

Bu şekilde ikili yaklaşımlar dokumacılık faaliyetine dair daha kapsamlı bakış açıları yakalayabilmek açısından da önemli durmaktadır.

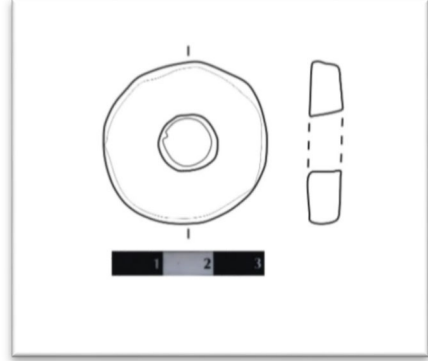
Kalkolitik Dönem özelinde ve genel olarak dokumacılığa yönelik araştırmalar arttıkça referanslar da çoğalacaktır. Böylelikle gelecek çalışmalarda daha bütünlüklü çıkarımlar yapmak mümkün olacaktır. Bu tez çalışması sonucunda ortaya konulan Güvercinkayası Kalkolitik Dönem dokumacılık verilerinin Anadolu bağlamında tarihöncesi dokumacılığı tanımlamaya büyük katkı sunacağı öngörülmektedir.

KATALOG

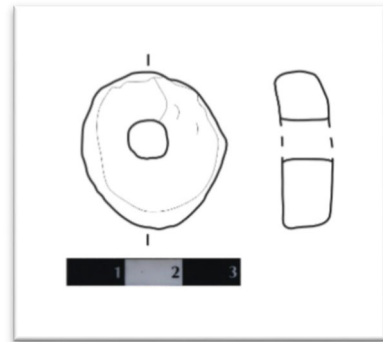
KATALOG 1

Envanter	GK'96 4JM1 Envanter No: 4 H2
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,2cm – Boy:3,2cm – Kalınlık: 0,7cm – Çapı: 3cm – İp deliği çapı: 1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Yüzeyi ortalarda parlak pembemsi bir renge sahip olup kenarlara doğru grileşmektedir. Hamuru saman ve az miktarda taşçık katkılıdır. Bir çanak parçasının kenarları muntazam şekilde düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

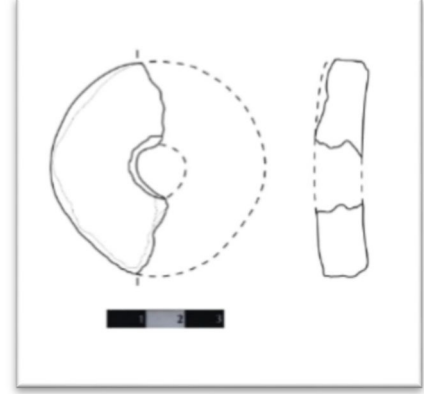
KATALOG 2

Envanter	GK'98 4İ Yüzey Envanter No:7
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En:2,5cm – Boy:2,5cm – Kalınlık: 1cm – Çapı:2,8cm – İp deliği çapı:0,8cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Hamurunda saman katkı bulunmaktadır. Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır, kenarlarında kırıkları vardır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır. Yüzeyinde aşınma izleri bulunur.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

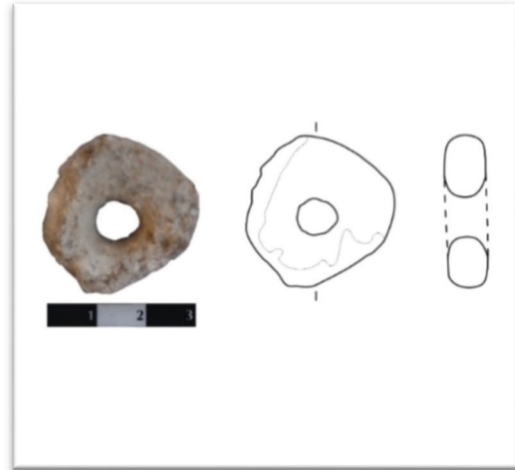
KATALOG 3

Envanter	GK'99 5J M9 Envanter No: 39 H7
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,2cm – Boy: 5,2cm – Kalınlık: 1,2cm – Çapı:3,5cm – İp deliği çapı: 1cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları muntazam biçimde yuvarlaklaştırılarak yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır. Yarı kırık halde ele geçirilmiştir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Özta ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

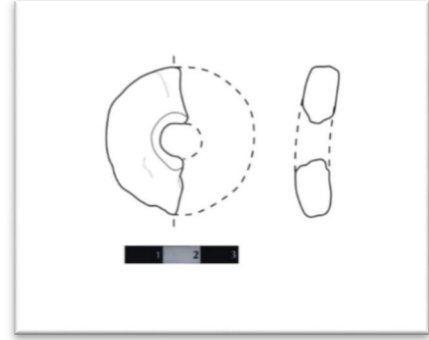
KATALOG 4

Envanter	GK'01 6i M6 Envanter No:57 H10
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,4cm - Boy:4,1cm – Kalınlık: 2cm – Çapı:2,3cm – İp deliği çapı:0,8 cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Açık renklidir. Yoğun miktarda taşçık katkısı bulunmaktadır. Okside ortamda fırınlanmıştır. Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

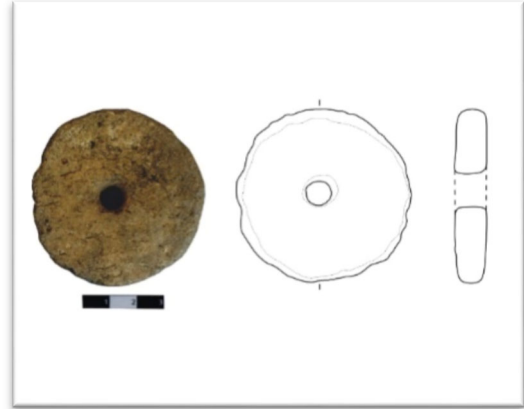
KATALOG 5

Envanter	GK'02 Yüzey Envanter No: 9
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En:3,9cm – Boy: 4,5cm – Kalınlık: 1,1cm – Çapı:3cm – İp deliği çapı:0,5cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır. Yarısı kırık halde ele geçirilmiştir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

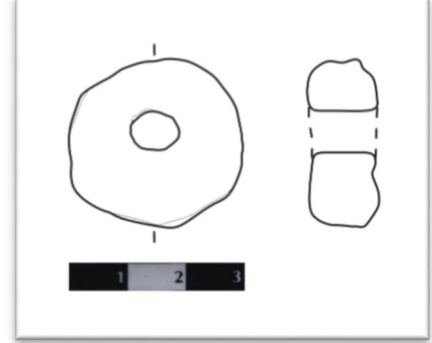
KATALOG 6

Envanter	GK'02 6İ M9 Envanter No: 127 H10
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 6,9cm – Boy: 6,6cm – Kalınlık: 1,1cm – Çapı:4cm – İp deliği çapı:0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Koyu renk açıkılı, saman ve taşcık katkılıdır. Karbonize ortamda fırınlanmıştır. Bir çanak parçasının kenarları sürtme yoluyla düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

KATALOG 7

Envanter	GK'04 7-8H M3 Envanter No: 30
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,9cm – Boy: 3,3cm – Kalınlık: 1,2cm – Çapı: 1,9cm – İp deliği çapı:0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil kullanım
Tanım	Karbonize ortamda fırınlanmıştır ve siyah renklidir. Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır. Yüzeyinde aşınma izleri bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

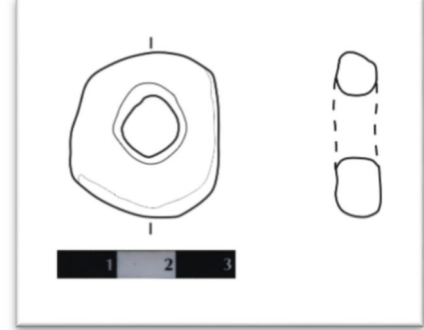
KATALOG 8

Envanter	GK'06 8G M1 Envanter No:131
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,1cm – Boy: 3,3cm – Kalınlık: 0,8cm – Çapı: 2cm – İp deliği çapı:0,3cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları muntazam şekilde yuvarlaklaştırılarak yapılmıştır. Ortasında ip deliği bulunmaktadır. Okside ortamda fırınlanmıştır. Hamurunda katkı maddesi olarak taşçık kullanılmış. Yüzeyi siyah ağırlı ve kenarlarından aşınmış.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

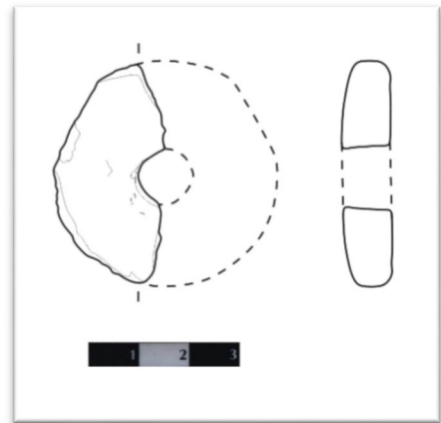
KATALOG 9

Envanter	GK'07 6H Envanter No: 1
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,5cm – Boy: 2,8cm – Kalınlık: 0,8cm – Çapı: 1,9cm – İp deliği çapı:0,9cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

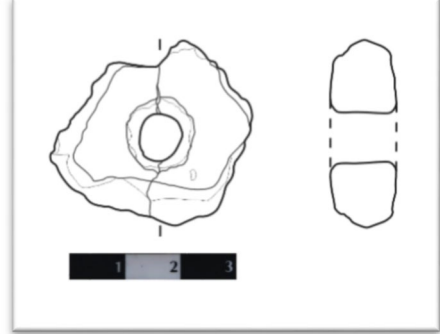
KATALOG 10

Envanter	GK'07 6H Envanter No: 37
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,4cm – Boy: 4,4cm – Kalınlık: 1cm – Çapı:5cm – İp deliği çapı: 0,9cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır. Yarısi kırık şekilde ele geçirilmiştir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

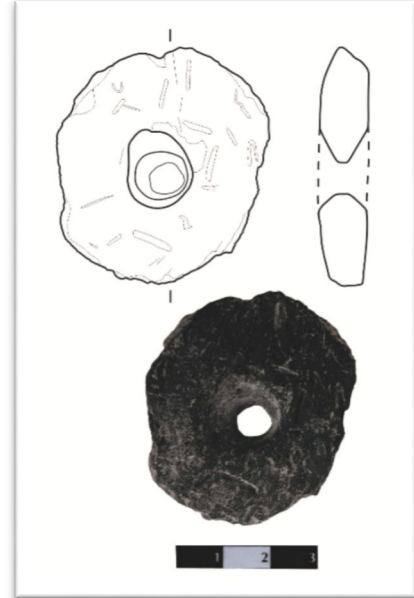
KATALOG 11

Envanter	GK'07 6H Envanter No: 100
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 3.3cm – Kalınlık: 1,2cm – Çapı: 3,6cm- İp deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları kabaca düzeltilerek yapılmıştır. Ortasından bir ip deliği açılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

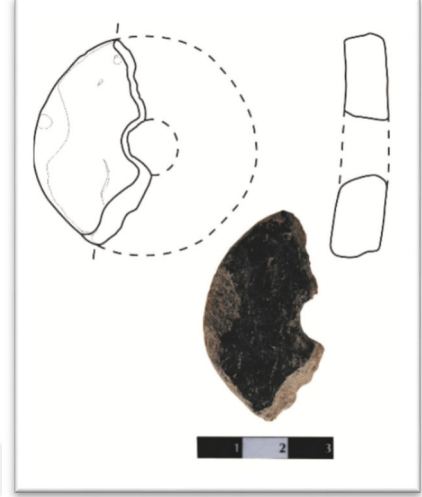
KATALOG 12

Envanter	GK'08 7G Envanter No:68
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,3cm – Boy: 4,8cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 5cm – İp deliği çap: 0,5cm – Ağırlık: 24 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Siyah renk ağıldır. Hamurunda yoğun miktarda saman ve az miktarda taşçık katkı bulunmaktadır. Karbonize ortamda fırınlanmıştır. Bir çanak parçasının kabaca yuvarlaklaştırılmasıyla yapılmıştır. Ortasında ip deliği bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 13

Envanter	GK'08 8F Batı M1 Envanter No: 67
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,4cm – Boyu: 4,4cm – Kalınlığı: 1cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 0,7cm – Ağırlık: 12 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kenarları muntazam şekilde yuvarlaklaştırılarak yapılmıştır. Ortasında bir ip deliği bulunmaktadır. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru sıkı dokuludur, içinde az miktarda saman ve mika katkı bulunur. Dış yüzeyi siyah astarlı ve açkılı, iç yüzeyi kiremit rengi astarlı ve açkılıdır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

KATALOG 14

Envanter	GK'10 8E-F Envanter No: 7
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boyu: 3,3cm – Kalınlık: 0,7cm – Çapı: 3cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 13 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kabaca biçimlendirilmesiyle yapılmıştır, ortasında bir ip deliği bulunmaktadır. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru sıkı bir doku sergiler. Az miktarda mika ve taşçık katkısı vardır. İç ve dış yüzeyi siyah-krem alacalı açkılıdır.
Tabaka	Orta Kalkolitik.
Benzer	---

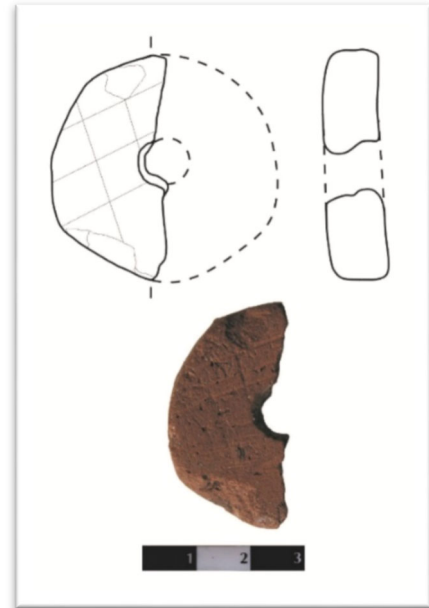
KATALOG 15

Envanter	GK'10 8E-F M12 Envanter No:38
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3cm – Boy: 3cm – Kalınlık: 0,8cm – Çapı: 3cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 10 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının yuvarlaklaştırılıp ortasına delik açılmasıyla yapılmıştır. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmış. Hamuru sıkı bir dokuya sahiptir ve içinde az miktarda saman ve mika katkı maddesi bulunmaktadır. Dış yüzeyi siyah açkılı, iç yüzeyi pembemsi krem renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

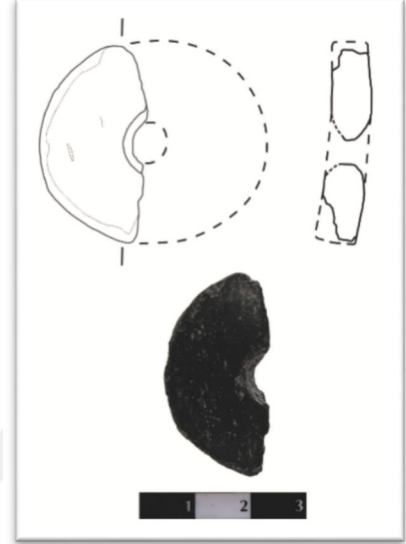
KATALOG 16

Envanter	GK'11 5G Envanter No:322
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,1cm – Boy: 4cm – Kalınlık:1cm – Çapı: 4cm – İp deliği çapı: 0,7cm – Ağırlık: 11 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir ç.ç gövde parçasının kenarları yuvarlatılarak yapılmış, ortasında ip deliği bulunuyor. Okside ortamda orta derecede fırınlanmış. Açık kahve rengi hamurlu ve gri özlü. Hamuru saman, mika ve taşçık katkılı. Dış yüzeyinde birbirini kesen yatay ve dikey çizgilerle yapılmış kazıma bezemeli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 17

Envanter	GK'12 5F Yüzey Envanter No:13
Adı	Ağırlık
Malzeme	Kırık
Ölçüler	En:1,8cm – Boy: 3,4cm – Kalınlık: 0,6cm – Çapı: 4cm – İp deliği çapı: 0,5cm – Ağırlık: 5 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanağın muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmasıyla yapılmış ve ortasına ip deliği açılmıştır. Karbonize ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru yoğun derecede mika, az miktarda taşçık ve saman katkılı. Siyah renkli, iç ve dış yüzeyinde açık bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39 Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139 Fig.3)

KATALOG 18

Envanter	GK'12 5F M1 Envanter No: 136 H25
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,2cm – Boy: 3,2cm – Kalınlık: 0,8cm – Çapı: 3,1cm – İp deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmasıyla yapılmış ve ortasında ip deliği bulunuyor. Karbonize ortamda fırınlanmış. Hamurunda saman ve taşçık katkı mevcut. İç ve dış yüzeyi siyah renkli, açık.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

KATALOG 19

Envanter	GK'12 5F M1 Envanter No:165 H25
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,8cm – Boy: 2,8cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 2,2cm – İp deliği çapı: 0,8cm – Ağırlık: 7 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kabaca biçimlendirilerek yuvarlak bir form verilmeye çalışılarak yapılmış. Ortasında ip deliği bulunuyor. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmış. Hamuru sıkı bir dokuya sahip, içinde katkı maddesi olarak mika ve taşçık kullanılmış. İç ve dış yüzeyi siyah-krem alacalı bir renge sahip ve iki yüzeyinde de açkı bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

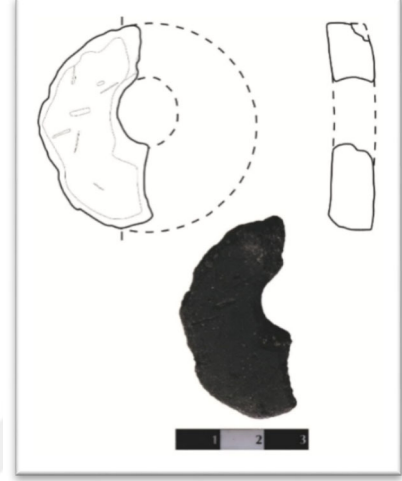
KATALOG 20

Envanter	GK'13 8E M1 Envanter No: 26
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,4cm – Boy: 3,4cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 4cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 14 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanağın ağız parçasının kabaca yuvarlaklaştırılmasıyla yapılmış. Ortasında ip deliği bulunuyor. Karbonize ortamda iyi derece fırınlanmış. Hamurunda çok az miktarda saman katkı maddesi olarak kullanılmış. Dış yüzeyi siyah açkılı, iç yüzeyi gri alacalıdır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

KATALOG 21

Envanter	GK'13 4F Yüzey Envanter No: 124
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 1,7cm – Boy: 3,3cm – Kalınlık: 1,2cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 12 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının yuvarlaklaştırılarak ortasına delik açılmasıyla yapılmıştır. Karbonize ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Siyah renk hamurlu, dış yüzeyi ağıktır. Hamurunda mika, bitki ve az miktarda taşçık katkı maddesi olarak kullanılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Öztan ve Faydalı, 2003: 39, Çiz. 36), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 3)

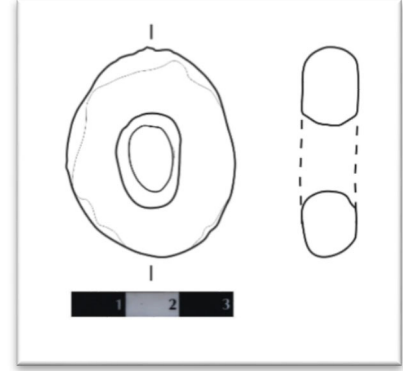
KATALOG 22

Envanter	GK'13 6E M1 Yüzey Envanter No: 127
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,3cm – Boy: 3,1cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 3,5cm – İp deliği çapı: 0,6cm – Ağırlık: 11 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kabaca yuvarlaklaştırılmasıyla yapılmıştır. Ortasında bir ip deliği bulunmaktadır. Karbonize ortamda orta derecede fırınlanmış. Hamuru siyah renkli, iç ve dış yüzeyi ağıktır. Katkı maddesi olarak az miktarda taşçık ve bitki kullanılmıştır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 23

Envanter	GK'13 4F M3 Envanter No:128 H27
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,1cm – Boy: 3,9cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 3,2cm – İp deliği çapı: 1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının yuvarlaklaştırılarak ortasına genişçe bir ip deliği açılmasıyla yapılmış. Karbonize ortamda fırınlanmış. Hamuru mineral ve bitki katkı. İç ve dış yüzeyinde siyah açkı bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 24

Envanter	GK'14 3-4F Yüzey Envanter No:124
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4cm – Boy: 3,7cm – Kalınlık: 1cm – Çapı: 2,9cm – İp deliği çapı: 0,3cm – Ağırlık: 17 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kabaca yuvarlaklaştırılarak ortasına ip deliği açılmasıyla yapılmıştır. Hafif iç bükey bir eğime sahiptir. Okside ortamda orta derecede fırınlanmıştır. Hamurunda az miktarda bitki ve mika katkı maddesi olarak kullanılmıştır. İç ve dış yüzeyi siyah ve küllü kahve renkli alacalı aşıklıdır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 25

Envanter	GK'12 5G Yüzey Envanter No:37
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 1,9cm – Boy: 3,3cm – Kalınlık: 1cm Çapı: 4cm – Ağırlık: 9 gram
Durum	Kırık, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının kabaca yuvarlaklaştırılarak ortasına ip deliği açılmaya çalışılmasıyla yapılmıştır. Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmıştır. Karbonize ortamda iyi derecede fırınlanmış. Hamurunda az yoğunlukta mika ve bitki katkı maddesi olarak kullanılmış. İç ve dış yüzeyinde siyah astar ve açkı bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

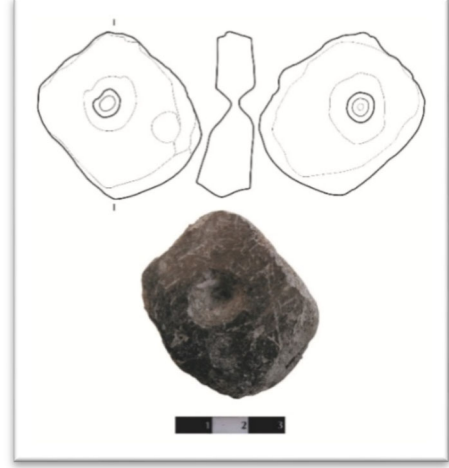
KATALOG 26

Envanter	GK'13 5E Yüzey Envanter No: 71
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,3cm/4cm – Boy: 3,9cm – Kalınlık: 0,5cm – Çapı: 3cm- Ağırlık: 16 gram
Durum	Tüm, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının köşelerinden kabaca yuvarlaklaştırılmasıyla ve iki yüzeyinden de farklı noktalardan delik açılmaya çalışılmasıyla elde edilmiştir. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru sıkışık dokudadır, katkı maddesi olarak çok az miktarda mika ve bitki kullanılmıştır. Dış yüzeyi kahverengi açkılı, iç yüzeyi açık kahverengidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 27

Envanter	GK'13 5E Envanter No:81
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4cm – Boy: 4,5cm – Kalınlık: 1,3cm – Çapı: 3,3cm – Ağırlık: 29 gram
Durum	Tüm, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının köşelerinden kabaca ovalleştirilmesiyle ve ortasına birbirine paralel halde delik açılmaya çalışılmasıyla yapılmıştır. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmış. Hamuru yoğun derecede bitki, mika ve taşçık katkılıdır. Dış yüzeyi gri kahve alacalı, iç yüzeyi kahve renklidir. Ek olarak iç yüzey deforme olmuştur.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

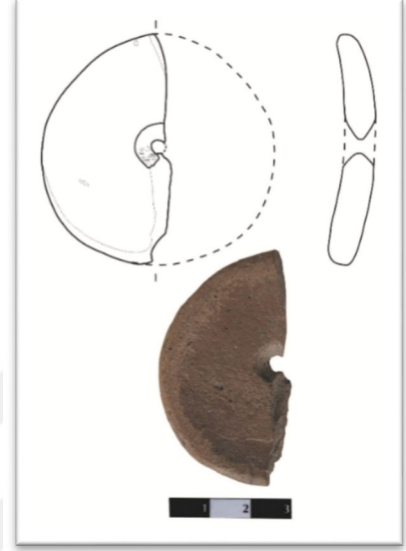
KATALOG 28

Envanter	GK'14 Güney Kademe Envanter No: 53
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 3,6cm – Kalınlık: 1,2cm – Çapı: 3cm – Ağırlık: 19 gram
Durum	Tüm, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bir çanak parçasının köşelerinden kabaca ovalleştirilmesiyle ve iki yüzeyinden de farklı noktalardan delik açılmaya çalışılmasıyla elde edilmiştir. Kaba bir forma sahip. Okside ortamda orta derecede fırınlanmıştır. Hamuru taşçık ve mika atkılıdır. Dış yüzeyi siyah açık, iç yüzeyi küllü kahve rengindedir.
Tabaka	Orta Kalkolitik.
Benzer	---

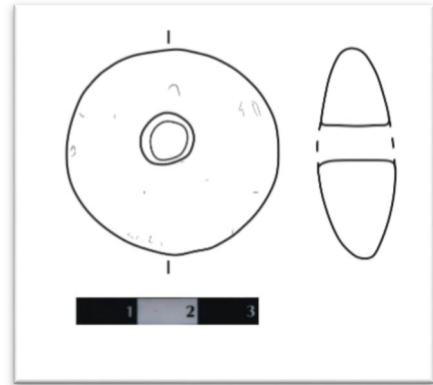
KATALOG 29

Envanter	GK'08 8F Batı M6 Envanter No:93 H16
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,2 cm – Boy: 5,8cm – Kalınlık: 0,6cm – Çapı: 6cm – İp deliği çapı: 0,2cm – Ağırlık: 15 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Özel olarak biçimlendirilmiş, yuvarlak bir forma ve hafif içbükey bir eğime sahiptir. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru sıkı bir dokudadır, az miktarda mika ve yoğun miktarda bitki katkı bulunmaktadır. Pembemsi krem renginde ve kendinden astarlıdır. Ortasında bir ip deliği bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik.
Benzer	Can Hasan I (G.K.D.) (French, 2010: 50, Fig. 36/3-4).

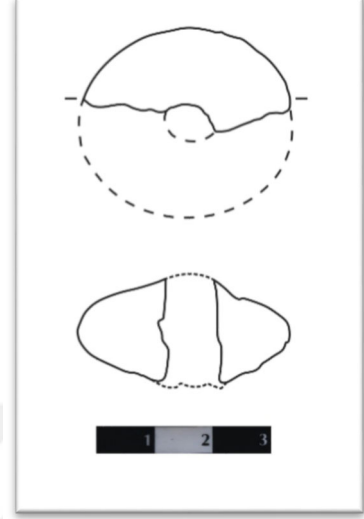
KATALOG 30

Envanter	GK'13 5G Yüzey Envanter No: 29
Adı	Ağırlık
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 3,6cm – Kalınlık: 1,3cm – Çap: 3,2cm – İp deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Özel olarak biçimlendirilmiştir ve yuvarlak bir forma sahiptir. Okside ortamda fırınlanmış ve açık renk hamurlu. Hamurunda ince bitki ve az miktarda mika katkı malzemesi olarak kullanılmış. Pembemsi krem renkli, yüzeyinde sıvazlama izleri bulunuyor. Ortasından ip deliği açılmış.
Tabaka	Geç Obeyd – Geç Kalkolitik
Benzer	Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 50, Fig. 36/1)

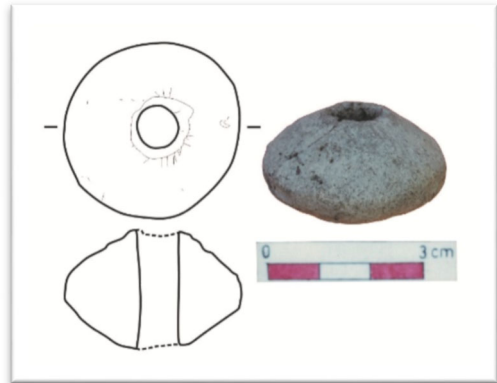
KATALOG 31

Envanter	GK'99 5J M8 Envanter No: 59 H12
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,05cm – Boy: 1,09cm – Kalınlık: 1,04cm – Çapı: 4cm – İğ deliği çapı: 0,9cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Kenarları göbek kısmına göre daha yassı.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

KATALOG 32

Envanter	GK'02 7-8H M5-M6 Envanter No:125
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,9cm – Boy: 2,9cm – Kalınlık: 1,9cm – Çapı: 2.8cm – İğ deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formdadır. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunur. Üst ve alttan bombesi bulunmaktadır. Hamuru kaba bir dokuya sahiptir. Gri renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev. 152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

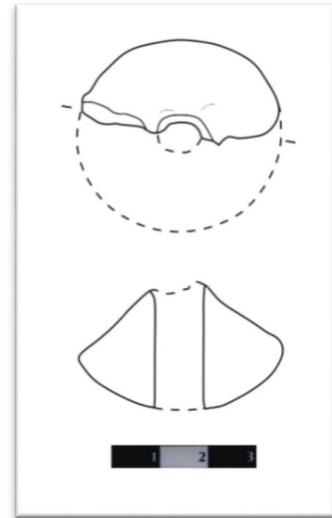
KATALOG 33

Envanter	GK'02 8GM2 Envanter No:152 H28
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,7cm – Boy: 3,7cm – Kalınlık: 2,2cm – Çap: 4,1 – İğ deliği çapı: 1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dik inen iğ deliği bulunmaktadır. Hamuru kaba bir dokuya sahiptir. Gri renklidir. Dış yüzeyi deforme olmuştur.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev. 125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

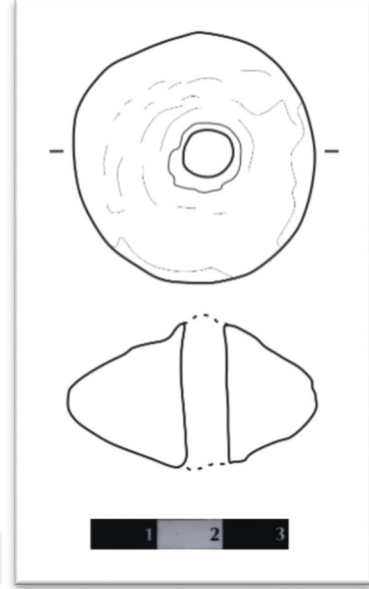
KATALOG 34

Envanter	GK'06 6H Envanter No:6
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,2cm – Boy: 3,9cm – Kalınlık: 2,5cm - .çap: 4,1cm – İğ deliği çapı: 1cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dik inen iğ deliği bulunmaktadır. Dış yüzeyinde açığı bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev. 125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev. 152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

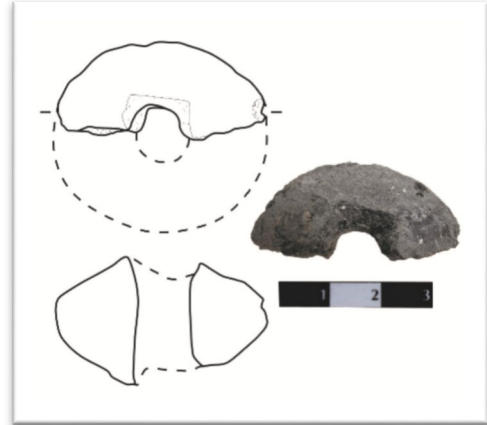
KATALOG 35

Envanter	GK'06 6H Envanter No:8
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 3,7cm – Kalınlık: 2,3cm – Çap: 4cm – İğ deliği çapı: 0,7cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Yüzeyinde girintili çıkıntılı düzelti izleri mevcut. Koyu bej ve açık kahve alacalı açkılı.
Tabaka	Orta Kalkolitik.
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

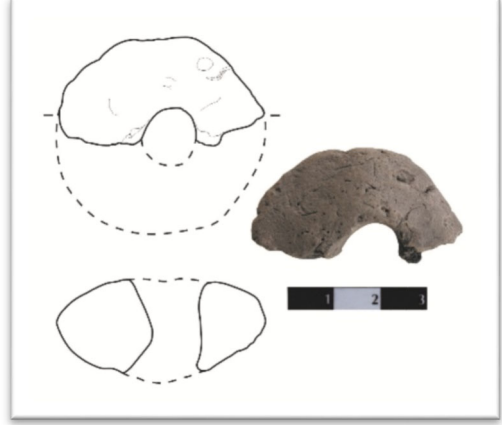
KATALOG 36

Envanter	GK'08 8F Batı M1 Envanter No: 65
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En:1,7cm – Boy: 3,6cm – Kalınlık: 2,3cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 9 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği açılmıştır. Hamurunda küçük taşçık ve mika katkı bulunuyor. Karbonize ortamda orta derecede fırınlanmış. Gri siyah alacalı bir renge sahip.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

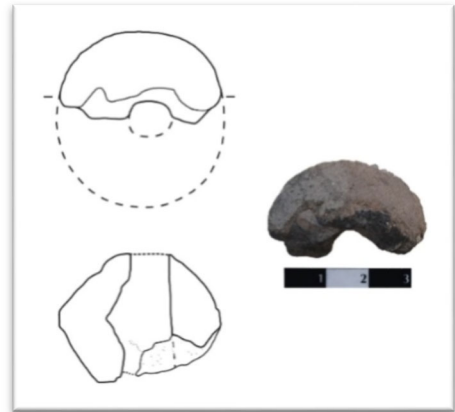
KATOLOG 37

Envanter	GK'09 7F Yüzey Envanter No: 13
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,3cm – Boy: 2,2cm – Kalınlık: 2cm – Çapı: 5 cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 10 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Okside ortamda orta derecede fırınlanmış, açık renk bir hamura sahiptir. Yoğun miktarda bitki, az miktarda mika katkı maddesi olarak kullanılmış. Gri özlüdür. Yüzeyi deve tüyü rengindedir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

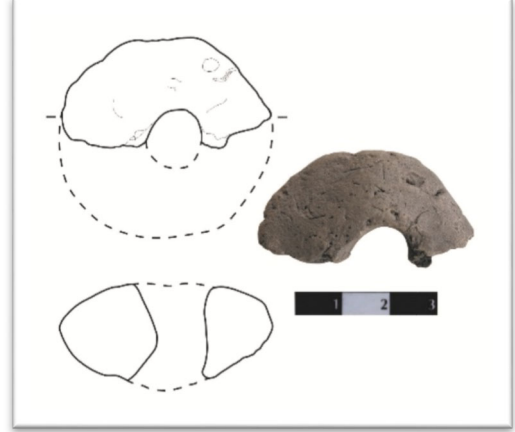
KATALOG 38

Envanter	GK'09 5F Envanter No:129
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,7cm – Boy: 2,7cm – Kalınlık: 2cm – Çapı: 4cm – İp deliği çapı: 0,8cm – Ağırlık: 15 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, İkincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Karbonize ortamda iyi derecede fırınlanmış. Hamurunda taş, taşçık, mika ve bitki katkı maddesi olarak kullanılmış. Yoğun katkılı bir hamura sahip. Yüzeyi siyah renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

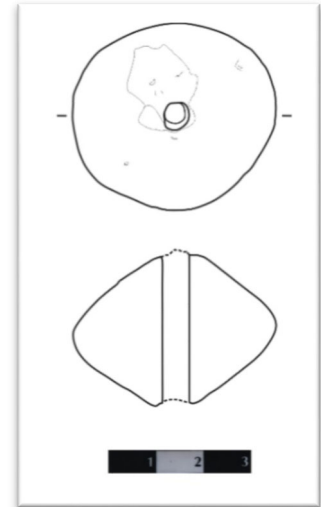
KATALOG 39

Envanter	GK'10 8E-F Envanter No:6
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,4cm – Boy: 4cm – Kalınlık: 2cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 15 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Hamuru sıkışık dokuya sahip, az miktarda taşçık katkı maddesi olarak kullanılmıştır. Okside ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Gri renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (G.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.2)

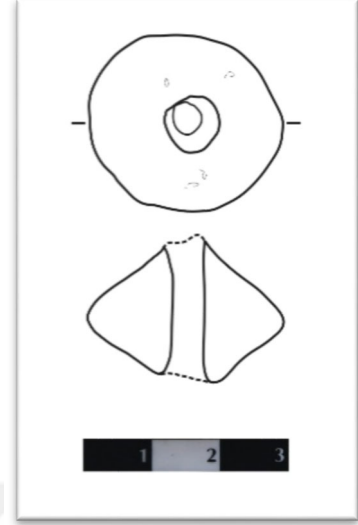
KATALOG 40

Envanter	GK'10 8E-F M12 Envanter No:36
Adı	Ağırsak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,2cm – Boy: 3,7cm – Kalınlık: 3cm – Çap: 5cm – İğ deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Yüzeyinde aşınma izleri mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (G.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.2)

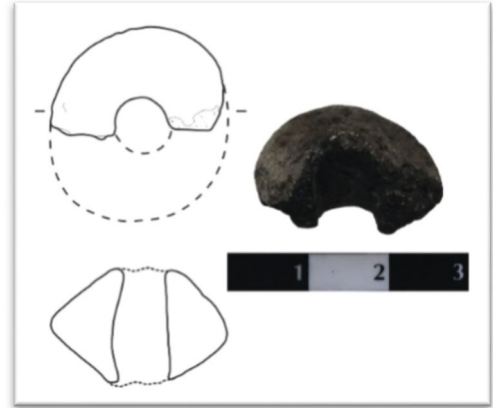
KATALOG 41

Envanter	GK'13 5G Envanter No:56
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,8cm – Boy: 2,5cm – Kalınlık: 2,1cm – Çapı: 3cm – İğ deliği çapı: 0,3cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Okside ortamda fırınlanmış. Açık renk hamurlu, az miktarda bitki ve mineral katkı maddesi bulunmaktadır. Yüzeyi açık kiremit ve gri siyah alacalı renktedir ve aşınma izleri vardır.
Tabaka	Geç Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (G.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.2)

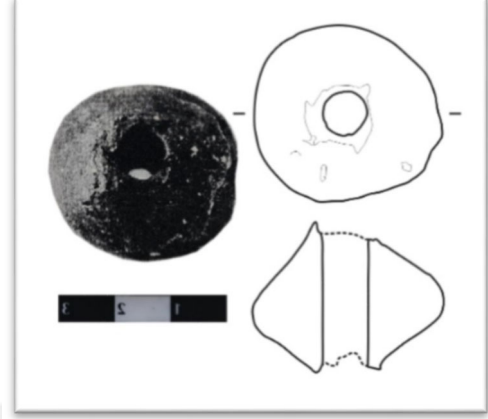
KATALOG 42

Envanter	GK'13 4F M3 Envanter No:122 H27
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 3,4cm – Kalınlık: 2,2cm – Çapı: 4cm – İğ deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 12 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Karbonize ortamda iyi derecede fırınlanmıştır. Hamuru yoğun miktarda bitki ve az miktarda mika katkıdır. Yüzeyi siyah açıktır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.1)

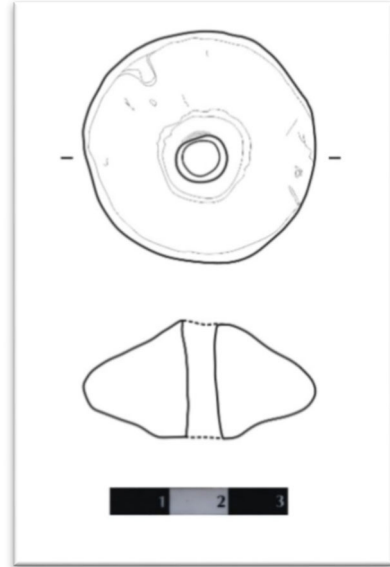
KATALOG 43

Envanter	GK'15 4G Yüzey Envanter No:44
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 3,6cm – Boy: 2,9cm – Kalınlık: 2,6cm – Çapı: 3,5cm – İğ deliği çapı: 0,6cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Karbonize ortamda fırınlanmış. Hamurunda bitki ve mineral katkı maddesi olarak kullanılmış. Yüzeyi siyah açık. Üzerinde düzeltme izleri ve kopuntular var.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (E.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37/1)

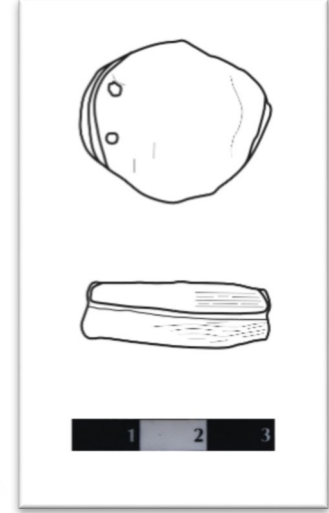
KATALOG 44

Envanter	GK'16 9E M1 Yüzey Envanter No:14
Adı	Ağırşak
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 4,1cm – Boy: 4,1cm – Kalınlık: 1,9cm – Çap: 4cm – İğ deliği çapı: 0,5 cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik. Yuvarlak formda. Ortasından dikine inen iğ deliği bulunuyor. Okside ortamda fırınlanmış. Yüzeyi kiremit renkli açık.
Tabaka	Geç Kalkolitik
Benzer	Bademağacı (E.K.D.) (Duru, 2019: Lev.125/8), Yumuktepe (O.K.D.) (Ficco, 2019: 139, Fig. 4), Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: Lev.152/3), Can Hasan I (G.K.D.) (French, 2010: 51, Fig. 37.2)

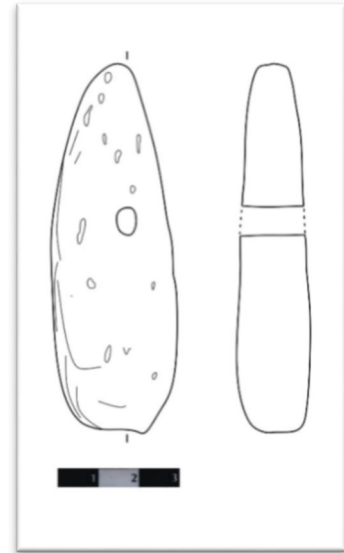
KATALOG 45

Envanter	GK'03 6J Bolk Envanter No:23
Adı	Mekik
Malzeme	Pişmiş Toprak
Ölçüler	En: 2,8cm – Boy: 2,4cm – Kalınlık: 0,9cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Oval şekilde yapılmış, bir kenarında birbirine paralel şekilde üst üste duran iki ip deliği bulunuyor. Bir tarafı parlak bir tarafı ise mat. Kilden yapılmış mekik.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

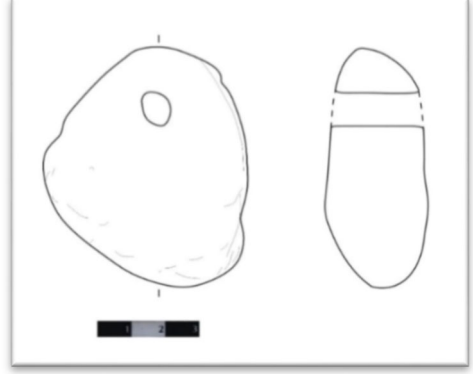
KATALOG 46

Envanter	GK'01 Doğu Etek Yüzeı Envanter No:6
Adı	Ağırlık
Malzeme	Bazalt
Ölçüler	En: 3,9cm – Boy: 9,3cm – Kalınlık: 1,7cm – İp deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Ön yüzeyi girintili çıkıntılı, arka yüzeyi ise daha düz bir profil sergiler. Üzerinde tek yönlü ve doğrusal açılmış küçük bir ip deliği bulunmaktadır.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 47

Envanter	GK'01 Güney Etek Yüzey Envanter No:13
Adı	Ağırlık
Malzeme	Bazalt
Ölçüler	En: 6cm – Boy: 7,5cm – Kalınlık: 3cm – Çapı: 4,6cm – İp deliği çapı: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kaba bir forma sahip. Kenarlarından kabaca şekillendirilmiş. Üzerinde ip deliği bulunuyor. Yüzeyinde çok sayıda gözenek mevcuttur.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

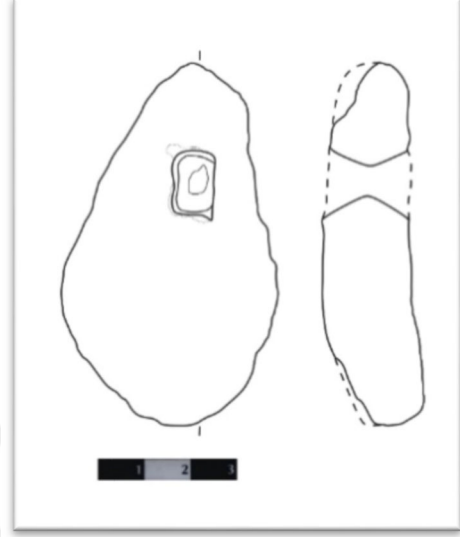
KATALOG 48

Envanter	GK'13 6F Yüzey Envanter No:58
Adı	Ağırlık
Malzeme	Bazalt
Ölçüler	En: 4,1cm – Boy: 7cm – Kalınlık: 2,9cm – Çapı: 8cm – İp deliği çapı aşınma sebebiyle ölçülemedi – Ağırlık: 109 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Yuvarlak bir formda. Kenarlarından hafifçe sivrileştirilmiş. Ortasında bir ip deliği bulunuyor ve oldukça aşınmış, delik alt ve üst yüzeyden karşılıklı oyularak açılmış. Koyu gri renkli ve yüzeyinde az sayıda gözenek mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

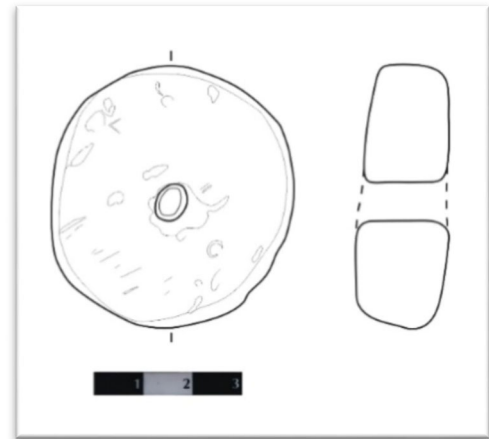
KATALOG 49

Envanter	GK'06 6H M1 Envanter No:5
Adı	Ağırlık
Malzeme	Ponza
Ölçüler	En: 4,76cm – Boy: 7,72cm – Kalınlık: 2,72cm – İp deliği çapı: 0,5cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Çan biçimli?. Dar ucunda ip deliği bulunuyor. Gri renkli ve yüzeyinde iri gözenekler mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 50

Envanter	GK'07 7İ Bolk Envanter No:17
Adı	Ağırlık
Malzeme	Ponza
Ölçüler	En: 4,9cm – Boy: 5,3cm – Kalınlık: 1,9cm – Çapı: 2,2cm – İp deliği çapı: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Yuvarlak formlu. Sürtme ve aşındırma yöntemiyle üretilmiş. Kenarları muntazam şekilde düzeltilmiş. Merkeze yakın, hafif verev ve iri bir ip deliği açılmış. Açık bir renge sahip.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

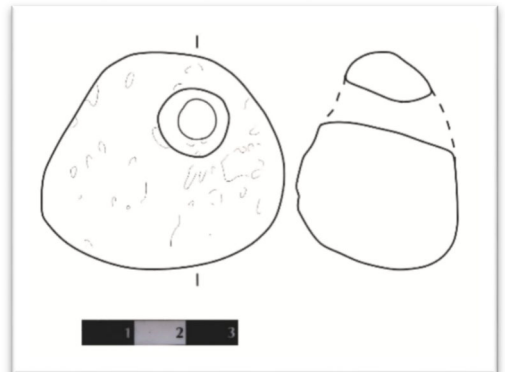
KATALOG 51

Envanter	GK'10 6G Envanter No:40
Adı	Ağırlık
Malzeme	Ponza
Ölçüler	Taban eni: 6,7cm / Gövde eni: 5,2cm – Boy: 5,4cm – Kalınlık: 3cm – İp deliği çapı: 0,3cm – Ağırlık: 57 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil kullanım
Tanım	Olasılıkla üçgenimsi bir forma sahip. Kenarlarından ovalleştirilmiş. Ortasında ip deliği bulunuyor. İp deliği her iki yüzeyden karşılıklı oyularak açılmış. Bir yüzeyi ip deliğine doğru iç bükey olarak şekillendirilmiş. Diğer yüzeyin ise dış bükey bir çıkıntı verdiği görülür. Gri renkli, yüzeyinde irili ufaklı gözenekleri mevcut. Üst tarafından kırık.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Aşıklı Höyük (Sönmez, 2018: 181, Tab. 5.75/7.7, 185, Şek. 5.35)

KATALOG 52

Envanter	GK'13 5G Envanter No:70
Adı	Ağırlık
Malzeme	Ponza
Ölçüler	En: 3,1cm – Boy: 4,1cm – Kalınlık: 4,6cm – Çapı: 3,1cm – İp deliği çapı: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kabaca yuvarlaklaştırılmış. Üst kısmında bir ip deliği bulunuyor. Yüzeyinde ufak gözenekler bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

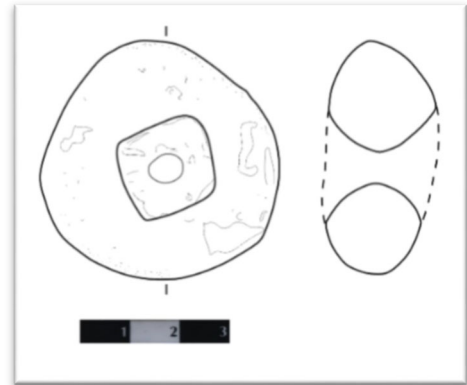
KATALOG 53

Envanter	GK'15 5G Envanter No:114
Adı	Ağırlık
Malzeme	Ponza
Ölçüler	En: 4.7cm – Boy: 6,4cm – Kalınlık: 2,8cm – Çapı: 4,1cm – İp deliği çapı: 1,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Oval bir şekle sahip. Ortasında her iki yönden oyularak açılmış bir ip deliği bulunuyor. Gri renkli, yüzeyi irili ufaklı gözeneklerle kaplı.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

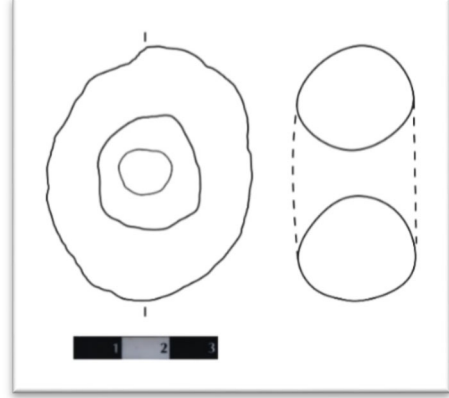
KATALOG 54

Envanter	GK'97 3İ Alt Teras2 Envanter No:25
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 4,7cm – Boy: 4,7cm – Kalınlık: 2,3cm – Çapı: 3,1cm – İp deliği çapı: 1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmış. Ortasında her iki yönden delinerek açılmış bir delik bulunuyor. Yüzeyinde aşınma izleri bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

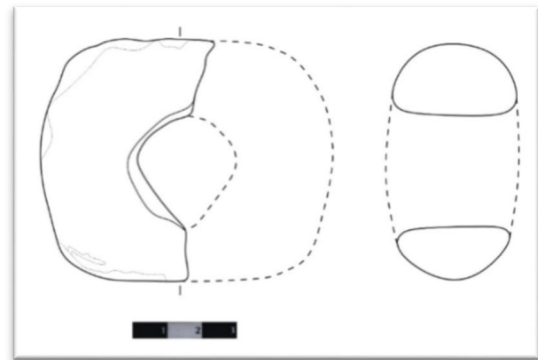
KATALOG 55

Envanter	GK'00 6J Batı M11 Envanter No:102
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 4,2cm – Boy: 5,2cm – Kalınlık: 2,5cm – Çapı: 3,2cm – İp deliği çapı: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmış. Ortasında her iki yönden delinerek açılmış bir ip deliği bulunuyor. Yüzeyinde çok sayıda gözenek mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 56

Envanter	GK'01 6İ Envanter No:10
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 5cm – Boy: 7cm – Kalınlık: 4cm – Çapı: 5,5cm – İp deliği çapı: 2cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kabaca biçimlendirilmiştir. İnce bir dokuya sahip, yüzeyinde gözenekleri bulunuyor. Ortasında bir delik bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 57

Envanter	GK'08 7-8H Envanter No:101
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 6cm – Boy: 8,3cm – Kalınlık: 3,2cm – Çapı: 5,8 cm – İp deliği çapı: 0.05cm – Ağırlık: 122 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Ovale yakın bir şekle sahip. Doğal formunda. Ortasına çift yüzeyden karşılıklı olarak delik açılmış. Gri renkli ve yüzeyinde gözenekler bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

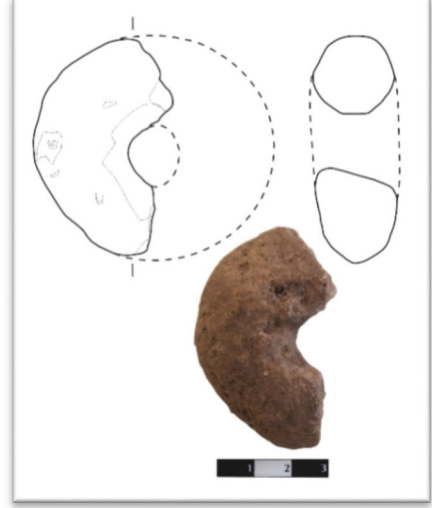
KATALOG 58

Envanter	GK208 7-8H Envanter No:169
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 5,7cm – Boy: 7cm – Kalınlık: 3cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 0,1cm- Ağırlık: 80 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Ovale yakın bir şekle sahip. Doğal formunda. İp deliği oval kenarlardan birine biraz yakın konumda, çift taraftan karşılıklı şekilde açılmış. Devetüyü renginde. Yüzeyinde küçük gözenekler bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 59

Envanter	GK'11 6G M3 Envanter No:57
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 3,3cm – Boy: 5,5cm – Kalınlık: 2cm – Çapı: 6cm – İp deliği çapı: 1,2cm – Ağırlık: 24 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmıştır. Bir yüzeyi iyice düzleştirilmiş, diğer yüzeyi hafif bombeli bırakılmıştır. Ortasında bir ip deliği bulunmaktadır. İp deliği çift yüzeyden karşılıklı delinerek açılmıştır. Yüzeyi gri renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

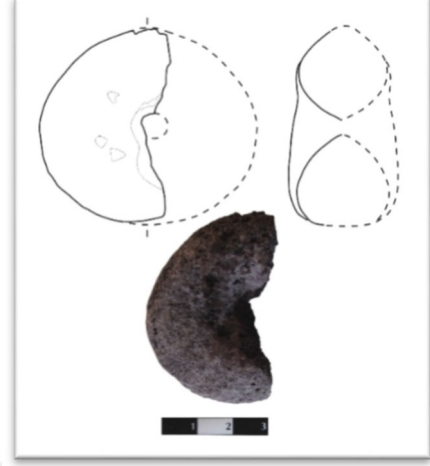
KATALOG 60

Envanter	GK'11 5G Yüzey Envanter No:109
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 3,3cm – Boy: 4,2cm – Kalınlık: 1,8cm – Çapı: 4,4cm – İp deliği çapı: 0,3cm – Ağırlık: 31 gram
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kabaca yuvarlaklaştırılmıştır. Ortasında bulunan delik de oldukça biçimsizdir. İp deliği çift yönlü uygulanan işleme açılmış gibi durmaktadır. Rengi gridir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

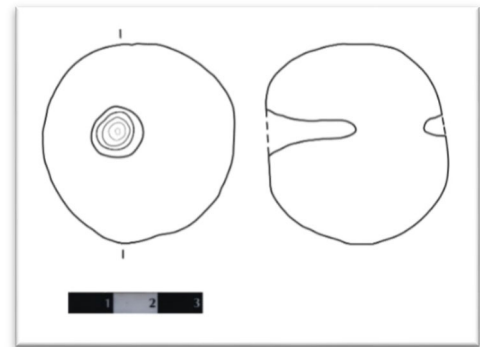
KATALOG 61

Envanter	GK'17 6-7/D-E Envanter No:57
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 2,8cm – Boy: 5,2cm – Kalınlık: 1,7cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 20 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Hem enden hem boydan kırık. Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmış. Ortasında bir delik bulunuyor. Yüzeyinde küçük gözenekler bulunuyor, koyu gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

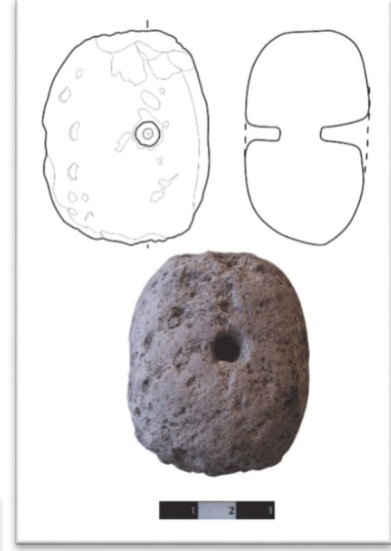
KATALOG 62

Envanter	GK'99 6K M5 Envanter No:22
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 4,3cm – Boy: 3,8cm – Kalınlık: 4cm – Çapı: 2,8cm – İp deliği çapı: 0,3cm
Durum	Tüm, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Eksen doğrultusunda işlenmiş. Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmış. Ön ve arka yüzünde birbirine paralel ip delikleri açılmaya çalışılmış ama tamamlanmamış. Büyük bir kısmı yangına maruz kalmış. Yarım bırakılan deliğinin içinde ne olduğu tespit edilemeyen malzeme kalıntısı mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiftlik (Řídký ve Bıçakçı, 2008: 334, 338, Fig. 8/4-5)

KATALOG 63

Envanter	GK'07 7G M12 Envanter No:72
Adı	Ağırlık
Malzeme	Tüf
Ölçüler	En: 4,2cm – Boy: 5,2cm – Kalınlık: 3,3cm – Çapı: 2,8cm – İp deliği çapı: 0,4cm – Ağırlık: 31 gram
Durum	Tüm, Yarı İşlenmiş
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kabaca ovalleştirilmiş. Ön ve arka yüzünde birbirine paralel ip delikleri açılmaya çalışılmış ama tamamlanmamış. Yüzeyinde küçük gözenekleri bulunuyor. Sürtme yöntemi ile şekillendirilmiş. Gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiftlik (Řídký ve Bıçakçı, 2008: 334, 338, Fig. 8/4-5)

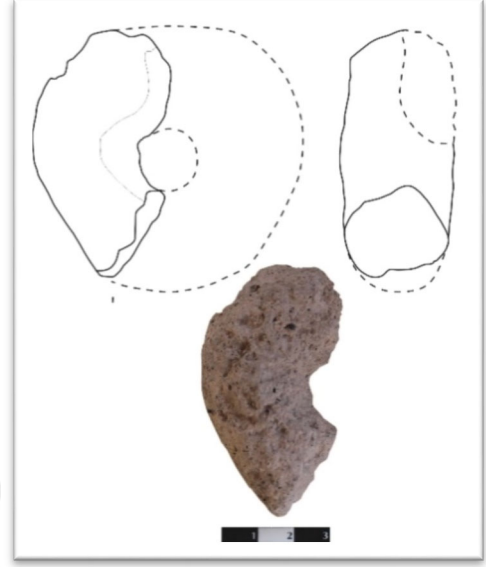
KATALOG 64

Envanter	GK'12 6F Envanter No:33
Adı	Ağırlık
Malzeme	Dezit
Ölçüler	En: 4,2cm – Boy: 6cm – Kalınlık: 2,2cm – Çapı: 7cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 42 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Yuvarlak bir formda muntazam şekillendirilmiştir. Ortasında her iki yönden delinerek açılmış bir delik bulunuyor. Bir yüzeyinde irice bir girinti bulunuyor. Ufak gözenekleri mevcut. Gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 65

Envanter	GK'15 5G Envanter No: 115
Adı	Ağırlık
Malzeme	Dezit
Ölçüler	En: 3,5cm – Boy: 6,7cm – Kalınlık: 2,5cm – Çapı: 7,5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 50 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmıştır. Ortasında her iki yönden delinerek açılmış bir delik bulunuyor. Yüzeyinde küçük gözenekleri mevcut, gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

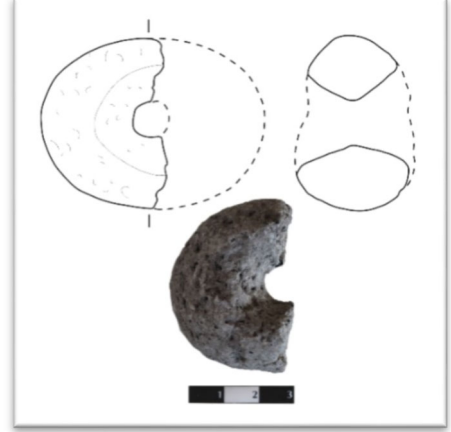
KATALOG 66

Envanter	GK'15 5G Envanter No:115
Adı	Ağırlık
Malzeme	Dezit
Ölçüler	En: 2,8cm – Boy: 6,6cm – Kalınlık: 2,7cm – Çapı: 8cm – İp deliği çapı: 1,5cm – Ağırlık: 33 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam biçimde yuvarlaklaştırılmıştır. Bir yüzeyi çok fazla aşındığı için ortasındaki ip deliği oyuğu tam olarak görülemiyor. İp deliği çift yüzeyden karşılıklı oyularak açılmış. 3/2 oranında kırık. Yüzeyi irili ufaklı gözeneklerle kaplı ve gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

KATALOG 67

Envanter	GK'17 6-7/D-E Yüzey Envanter No: 71
Adı	Ağırlık
Malzeme	Dezit
Ölçüler	En: 4cm – Boy: 4,4cm – Kalınlık: 3,3cm – Çapı: 5cm – İp deliği çapı: 1cm – Ağırlık: 39 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmıştır. Kenarları hafif sivridir. Ortasında ip deliği bulunmaktadır. İp deliği çift yüzeyden karşılıklı açılmıştır. Yüzeyinde irili ufaklı gözenekler bulunmaktadır, gri renklidir.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	----

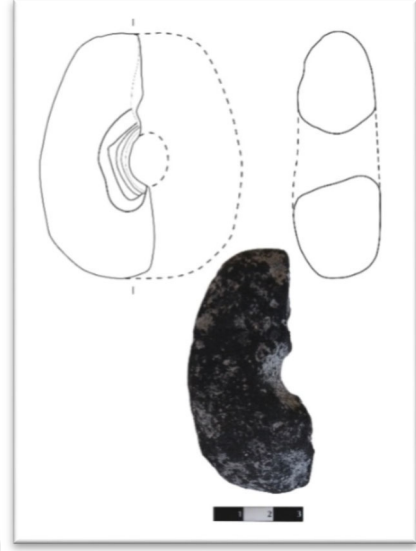
KATALOG 68

Envanter	GK'14 4E Envanter No:116
Adı	Ağırlık
Malzeme	Riyolit
Ölçüler	En: 2,9cm – Boy: 6,4cm – Kalınlık: 3,7cm – Çapı: 7cm – İp deliği çapı: 1,5cm – Ağırlık: 93 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam şekilde yuvarlaklaştırılmış. Ortasında bir delik bulunuyor. Alt tarafına doğru eni genişliyor. Bir yüzeyinde aşınma izleri mevcut. Gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

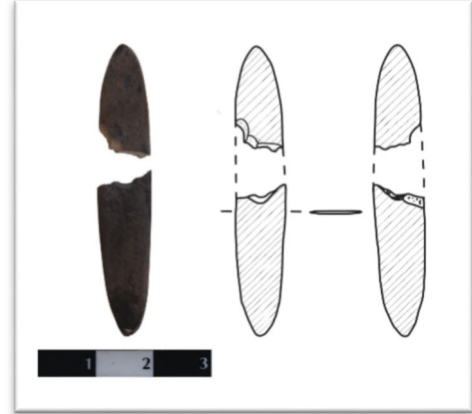
KATALOG 69

Envanter	GK'17 6/E-F Envanter No:36
Adı	Ağırlık
Malzeme	Volkanik Kayaç
Ölçüler	En: 3cm – Boy: 7,9cm – Kalınlık: 2,7cm – Çapı: 14cm – İp deliği çapı: 1,2cm – Ağırlık:72 gram
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Etrafı kabaca yuvarlaklaştırılmıştır. Ortasında dikine inen bir delik bulunuyor. Yüzeyi yangına maruz kalmış, siyah renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

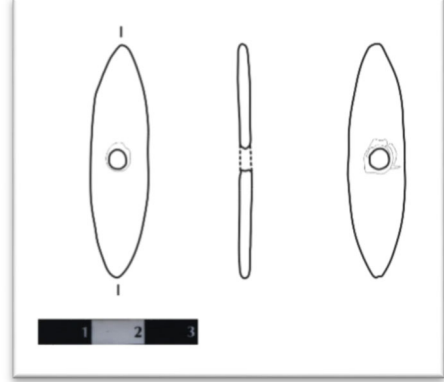
KATALOG 70

Envanter	GK'06 8G M1 Envanter No:81
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 0,7cm – Boy: (uzun parça) 2,7cm, (kısa parça) 1,8cm - Kalınlık: 0,1cm
Durum	Kırık, iki parça
Yapım ve kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarı muntazam şekilde düzeltilmiş. Uçlardan sivrileştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. Yüzeyi parlak ve kullanım izleri bulunuyor. Küllü gri bir renge sahip.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiflik'te 4. Tabaka'dan itibaren (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209)

KATALOG 71

Envanter	GK'07 6H Envanter No:75
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En:1,1cm – Boy: 4,3cm – Kalınlık: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Koyun ya da keçi kaburgasından çıkarılmış. Şeklen oval ve uçlara doğru sivrileştirilmiş, ince gövdeli, ortasında dikine inen yuvarlak bir delik bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiflik'te 4. Tabaka'dan itibaren (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209)

KATALOG 72

Envanter	GK'07 6H Envanter No:119
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En:1cm – Boy: 4,6cm – Kalınlık: 0,1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Kenarları muntazam şekilde düzeltilmiş. Uçlardan hafif yuvarlaklaştırılmış. Ortasında bir delik bulunuyor. Bir yüzeyi işlenmiş ve parlak.
Tabaka	Orta Kalkolitik.
Benzer	Köşk Höyük (E.K.D.) (Özkan, 2002: 516, Res. 36, 38)

KATALOG 73

Envanter	GK'07 6H Envanter No:121
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 2,2cm – Boy: 7cm – Kalınlık: 0,1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Kenarlardan kırılmış ve deforme olmuş. Kaba bir forma sahip. Ortasında bir delik bulunuyor. Bir yüzeyinde kullanım izleri mevcut ve parlak. Dışbükey bir eğimi var.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

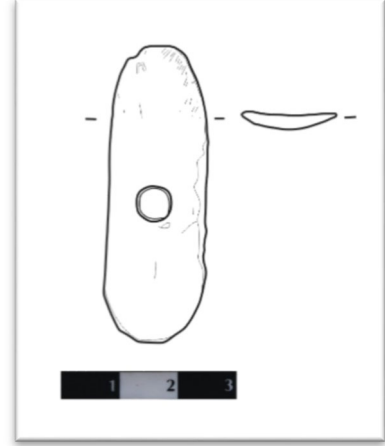
KATALOG 74

Envanter	GK'08 8F Batı M1 Bolk Envanter No: 58
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 1,7cm – Boy: 4,8cm – Kalınlık: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Uzun kenarları kabaca düz bırakılmış, kısa kenarları küt halde ve küçük çentikleri var. Ortasında bir delik bulunuyor. Dış bükey bir eğime sahip.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

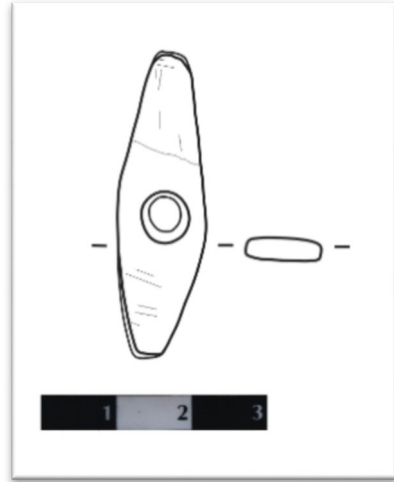
KATALOG 75

Envanter	GK'09 6G M1 Envanter No: 244 H20
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 1,5cm – Boy: 4,9cm – Kalınlık: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Uçlarından oval bırakılmış. Ortasında bir delik bulunuyor. Hafifçe bir dış bükey eğime sahip.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: 55 Lev.156/7), Barçın Höyük (G.N.D.) (Erdalkıran, 2022a: Fig. 8), Köşk Höyük (E.K.D.) (Özkan, 2002: 516, Res. 36, 38)

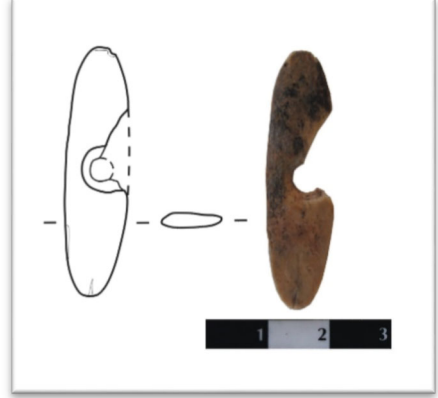
KATALOG 76

Envanter	GK'10 9F Envanter No: 211
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: (ortasından) 0,9cm, (kenarlarından) 0,4cm – Boy: 3,9cm Kalınlık: 0,1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Bikonik benzeri bir forma sahip. Yüzeyi parlak ve kullanım izleri bulunuyor. Ortasından bir delik açılmış.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

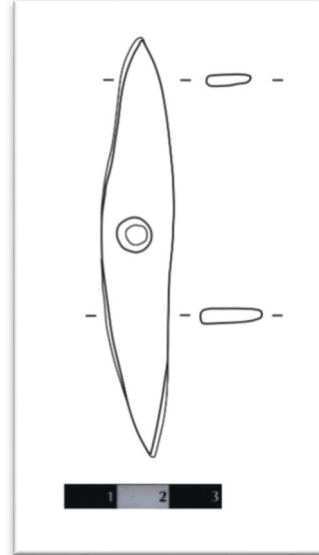
KATALOG 77

Envanter	GK'11 8F M1 Bolk Envanter No: 78
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En:1cm – Boy: 4cm – Kalınlık: 0,1cm
Durum	Tüme Yakın
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarları muntazam şekilde düzeltilmiş. Uzun kenarları düz, uçlarından hafif ovalleştirilmiş. Uzun kenarlarından birinde bir kırık bulunuyor. Ortasından bir delik açılmış. İp deliği etrafında, muhtemel ön yüzünde, bir oluk mevcut. İki yüzeyi de parlak.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Barçın Höyük (G.N.D.) (Erdalkıran, 2022a: Fig. 6), Köşk Höyük (E.K.D.) (Özkan, 2002: 516, Res. 36)

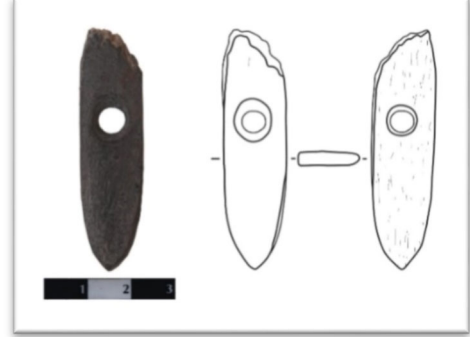
KATALOG 78

Envanter	GK'11 6-7/F Envanter No: 141
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En:1,2cm – Boy: 7,6cm – Kalınlık: 0,3cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Kenarları güzelce düzleştirilmiş. Uçları sivrileştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. Muhtemel üst yüzeyinde, deliğin etrafında bir oluk mevcut.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiflik'te 4. Tabaka'dan itibaren (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209)

KATALOG 79

Envanter	GK'11 8E M1 Envanter No: 224
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 1,3cm – Boy: 5,5cm – Kalınlık: 0,1cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Kenarları muntazam şekilde düzeltilmiş. Uçlarından sivrileştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. Muhtemel ön yüzeyinde, delik etrafında oluk mevcut. İki yüzeyi de parlak ve kullanım izi gözlemleniyor. Gri renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Tepecik Çiflik'te 4. Tabaka'dan itibaren (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209)

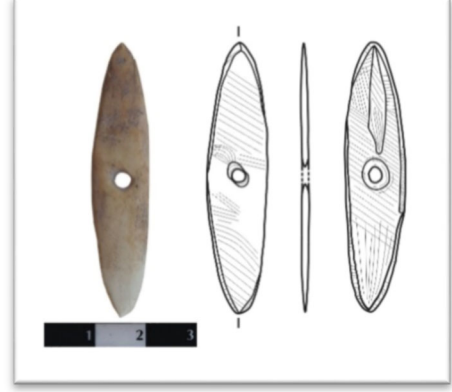
KATALOG 80

Envanter	GK'12 6F M1 Envanter No: 6 H20
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 2cm -Boy: 6,4cm – Kalınlık: 0,1cm
Durum	Tüme Yakın
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bir uzun kenarından ufak bir kırığı mevcut. Kenarları kabaca düzeltilmiş. Uzun kenarlar düz, uçlardan kabaca ovalleştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996: 55, Lev. 156/7)

KATALOG 81

Envanter	GK'12 6G Yüzey No:14	Envanter
Adı	Mekik	
Malzeme	Kemik	
Ölçüler	En:1cm – Boy: 5,1cm – Kalınlık: 0,1cm	
Durum	Tüm	
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım	
Tanım	Tüm kenarları muntazam biçimde düzeltilmiş. Uzun kenarlardan biri diğerine göre daha düz. Uçlardan sivrileştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. Muhtemel ön yüzde, delik ortasında bir oluk mevcut. İki yüzeyi de parlak ve kullanım izi gözlemleniyor.	
Tabaka	Orta Kalkolitik	
Benzer	Tepecik Çiflik'te 4. Tabaka'dan itibaren (Bıçakçı, Balcı ve Altunbilek Algül, 2008: 209)	

KATALOG 82

Envanter	GK'12 6F	Envanter No: 28
Adı	Mekik	
Malzeme	Kemik	
Ölçüler	En:1cm – Boy: 3,3cm – Kalınlık: 0,1cm	
Durum	Kırık	
Yapım ve Kullanım	El yapımı, Birincil Kullanım	
Tanım	Muhtemelen yuvarlak formda. Kenarı muntazam şekilde düzeltilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. Muhtemel ön yüzünde, deliğin etrafında bir oluk mevcut. Yüzeyi yer yer parlak.	
Tabaka	Orta Kalkolitik	
Benzer	---	

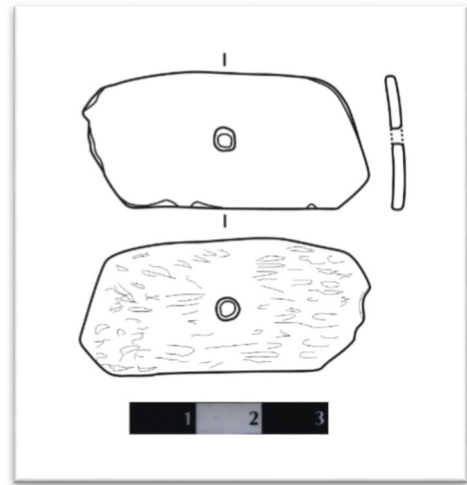
KATALOG 83

Envanter	GK'15 4G Envanter No:108
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: (ortasından) 1,9cm, (kenarlarından) 1,2cm – Boy: 4,7cm – Kalınlık: 0,2cm
Durum	Kırık
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Bikonik bir forma sahip? Bir ucundan kırık. Uzun kenarların ikisine de dış bükey bir açı verilmiş. Uçları ovalleştirilmiş. Ortasında bir delik bulunuyor. İki yüzeyinde de kullanım izi bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	---

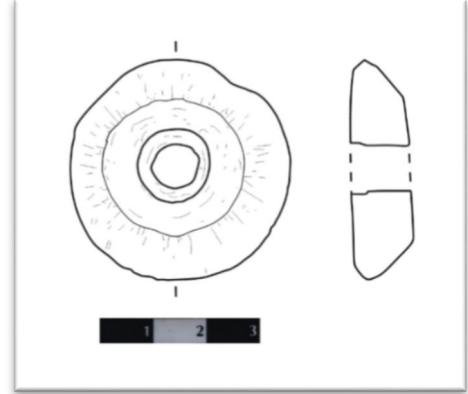
KATALOG 84

Envanter	GK'16 4F Yüzey Envanter No:10
Adı	Mekik
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 2,2cm – Boy: 4,2cm – Kalınlık: 0,2cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım
Tanım	Keçi ya da koyun kaburgasından oyularak çıkartılmış. Kenarları kabaca şekillendirilmiş. Formu dikdörtgene yakın. Hafif dışbükey bir eğimi var. Ortasında bir delik bulunuyor.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Kuruçay (G.K.D.) (Duru, 1996, 55, Lev.156/7)

KATALOG 85

Envanter	GK'02 7-8/H M5-M6 Envanter No:124
Adı	Ağırşak
Malzeme	Kemik
Ölçüler	En: 4,1cm – Boy: 4,1cm – Kalınlık:1,1cm – Çapı: 4,2cm – İp deliği çapı:1cm
Durum	Tüm
Yapım ve Kullanım	El Yapımı, Birincil Kullanım?
Tanım	Kenarları güzelce düzeltilmiş, yuvarlak formda. Ortasında bir delik bulunuyor. Sarı renkli.
Tabaka	Orta Kalkolitik
Benzer	Kuruçay (E.N.D.) (Duru, 1994: Lev. 220/1, 213/109 (G.K.D.) (Duru, 1994: Lev. 213/11,12, Lev. 220/2; 1996: 55, Lev.156/1-6)

KAYNAKÇA

Antik Kaynaklar

Aristophanes, *Lysistrata*. *Aristophanes Comoediae*, Frederick William Hall, William Geldart (drl.), (Oxford Clarendon Press, Oxford: 1907).

Homeros, *Odysseia*, çev. Azra Erhat, A.Kadir. (Can Yayınları, İstanbul: 2008).

Güncel Kaynaklar

Abay E, Sağlamtimur H, Özkan T (2000) Ulucak Höyük Kazıları 1998. *K.S.T.* 21(1): 359-370.

Akan M (2016) Anadolu Yörük Yaşamında Dokuma Geleneği. *Kalemişi Türk Sanatları Dergisi*, 4(7): 39-58.

Alkım UB, Alkım H, Bilgi Ö (2003) *İkiztepe II* (Türk Tarih Kurumu Yayını, Ankara).

Andersson-Strand, E. 2015, “The Basics of Textile Tools and Textile Technology- From Fibre to Fabric”. Eds. E. A. Strand & M-L. Nosch, *Tools, Textiles and Contexts Investigating Textile Production in the Aegean and Eastern Mediterranean Bronze Age*. Oxford, 39-60.

Andersson-Strand E. 2018 “Early Loom Types in Ancient Societies” Eds. M. Siennicka, L. Rahmstorf, A. Ulanowska, *First Textiles. The Beginnings of Textile Manufacture in Europe and the Mediterranean*. Ancient Textiles Series 32. Oxford, 17-30.

Arbuckle BS (2006) The evolution of sheep and goat pastoralism and social complexity in Central Anatolia. PhDD İssertation. Harvard University, Department of Anthropology, University Microfilms, Ann Arbor.

Arbuckle BS (2009) Chalcolithic Caprines, Dark Age Dairy, and Byzantine Beef: A First Look at Animal Exploitation at Middle and Late Holocene Çadır Höyük, North Central Turkey. *Anatolica XXXV*: 179-226.

- Arbuckle BS (2012) Animals and Inequality in Chalcolithic central Anatolia, *Journal of Anthropological Archaeology* 31: 302-313.
- Arbuckle BS (2014) Inequality and the Origins of Wool Production in Central Anatolia *Animals and Inequality in the Ancient World* (University Press of Colorado) 209-229.
- Arbuckle BS, Öztan A, Gülçur S (2009) The Evolution of sheep and Goat Husbandry in Central Anatolia. *Anthropozoologica* 44(1): 129-157.
- Arbuckle BS, Kansa SW, Kansa E, Orton D, Çakırlar C (2014) Data Sharing Reveals Complexity in the Westward Spread of Domestic Animals Across Neolithic Turkey. *Plos One Volume 9(6)*: 1-11.
- Asouti E (2005) Woodland Vegetation And The Exploitation Of Fuel And Timber At Neolithic Çatalhöyük: Report On The Wood Charcoal Macro-Remains. *Inhabiting Çatalhöyük reports from the 1995-99 Seasons By Members of the Çatalhöyük teams*, Ian Hodder (drl.), British Institute at Ankara, Ankara: 2005 (38): 459-467.
- Ayhan T, Toprak C (2021) Tohumdan Düzene: Ayancık Dokumasında Ketenin Yolculuğu. *Sinop Kültür ve Turizm Sempozyumu 21-24 Ekim*: 587-598.
- Aytaç Ç (1982) *El Dokumacılığı* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Baccelli G, Bellucci B, Vigo M (2014) Elements for a Comparative Study of Textile Production and Use in Hittite Anatolia and in Neighbouring Areas, *Prehistoric, Ancient Near Eastern and Aegean Textiles and Dress* :97-142.
- Bahn P (2001) Palaeolithic Weaving -a Contribution from Chauvet. *Antiquity* 75(288): 271–272.
- Baird D, Fairbairn A, Mustafaoğlu G (2016) 2014 Yılı Boncuklu Höyük Kazısı. Tarımın Yayılımı ve Çatalhöyük'ün Öncüleri. *K.S.T.* 37(3):15-24.
- Barber EJW (1990) *Prehistoric Textiles the Development of Cloth in the Neolithic and Bronz Ages* (Princeton University Press, Princeton).

- Barber EJW (1991) *Prehistoric Textiles: the Development of Cloth in the Neolithic and Bronz Ages* with Special Referance to the Aegean (Princeton Universty Press, Princeton).
- Başaran Mutlu M (2019) Maydos Kilisetepe Höyüğü M.Ö. 2. Binyıl Yerleşim Özellikleri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 29(1):1-16.
- Baştopuz M (2019) Maydos Kilisetepe Höyüğü Tunç Çağı Dokuma Aletleri. Yayınlanmamış YL Tezi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Batmaz A, (2022) Urartu’da Dokumacılık. *Neolitik Çağ’dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu’da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), İstanbul: Ege Yayınları: 149-178.
- Baysal EL (2016) Beadwork in a Basket: An Ornamental Item from the Final Halaf Level of Mersin Yumuktepe. *ADALYA XIX*: 17-29.
- Baysal EL (2017) Reflections of Faraway Places: the Chalcolithic Personal Ornaments of Canhasan I. *Anatolian Studies* 67: 29-49.
- Bell RE (1980) *Oklahoma Indian Artifacts*, (drl.) J. K. Greer, Chairman, Robert E. Bell, Gary D. Schnell, Patrick K. Sutherland. (Contrib. Stovall Mus. Univ, Okla).
- Bertram JK, Bertram Gİ (2021) *The Late Chalcolithic and Early Bronze Age In Central Anatolia*, Nezih Başgelen (drl.) (ArkeoPera, İstanbul).
- Bezirci Z (2007) Göller Bölgesi’nde Bitkisel Dokumacılık ve Üretilen Hasır Dokumaların Bazı Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi (El Sanatları) Anabilim Dalı, Ankara.
- Bıçakçı E (2012) Tepecik-Çiftlik 2010 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 33(1): 69-89.
- Bıçakçı E, Açıkgöz F, Yıldırım Balcı S, Altınbilek Algül Ç (2008) Tepecik-Çiftlik 2006 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 29(1): 483-496.
- Bıçakçı E, Altınbilek Ç, Faydalı E (2006) Tepecik-Çiftlik 2004 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 27(2): 219-228.

- Bıçakçı E, Balcı S, Altınbilek Algül Ç (2009) Tepecik-Çiftlik 2007 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 30(4): 205-218.
- Bıçakçı E, Faydalı E (2002) Tepecik-Çiftlik 2000 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 23(1): 29-38.
- Bıçakçı E, Godon M, Çakan YG (2012) Tepecik-Çiftlik. *The Neolithic in Turkey New Excavations & New Research, Central Turkey*. Mehmet Özdoğan, Neziha Başgelen, Peter Kuniholm (drl.), III: 89-134.
- Bilgen AN, Bilgen Z (2015) Orta Tunç Çağı Yerleşimi (IV. Tabaka). Seyitömer Höyük I. Ayhan Nejat Bilgen (drl.) (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul): 61-118.
- Bilgen AN, Coşkun G, Bilgen Z (2010) Seyitömer Höyüğü 2008 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 31(1): 341-354.
- Bilgen AN, Coşkun G, Bilgen Z, Yüzbaşıoğlu N, Kuru A (2011) Seyitömer Höyüğü 2011 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 32(1):367-380.
- Bilgen N, Coşkun G, Bilgen Z, Kuru A, Yüzbaşıoğlu N, Özcan FC, Çırakoğlu S, Silek S (2012) Seyitömer Höyük 2010 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 33(1): 233-256.
- Bilgen N, Coşkun G, Çevirici Coşkun F, Bilgen Z, Dikmen B, Akalın B, Çırakoğlu S, Özcan FC, Kuru A, Erdinç Z (2015) Seyitömer Höyüğü 2013 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 36(3): 323-339.
- Bostancı E (1962) Belbaşı Kaya Sığınağında Bulunan Üst Paleolitik ve Mezolitik Endüstri-Belbaşı Kültürü. *Bulleten* 26(102): 233-251.
- Bostancı E (1964) Beldibi Kazılarında Çıkan Önemli Sanat Eserleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* (2):21-31.
- Bostancı E (1965) Beldibi, Belbaşı Mezolithiği ve Diğer Mezolitik Buluntularla Olan Münasebetleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* (3): 55-90.
- Bostancı E (1967) Beldibi ve Mağaracıkta Yapılan 1967 Yaz Mevsimi Kazıları ve Yeni Buluntular. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* (25): 54-63.

- Bostancı E (1972) Çevlik ve Mağaracıkta Yeni Quarterner Akdeniz Plajları ve Fosil İnsanların Yaşadığı Devrelerde Korelasyonu Üzerine Bir Araştırma. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* (7): 17-40
- Bostancı E (1973) İnsan Evriminde Büyük Değişmeler Beldibiye Mezolitik Taş Çağı Kültüründe Rakam Evrimi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi* (8): 133-146.
- Bozday H (2009) Neolitik Dönem Akarçay Tepe Yerleşmesinde Küçük Buluntular Işığında Zanaat Ürünleri. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Prehistorya Bilim Dalı, İstanbul.
- Breniquet C (2008) *Essai Sur le Tissage en Mesopotamie* (De Boccard, Paris).
- Britsch C, Horejs B (2014) The Role Of Textiles Production And Fishing In The EBA Metallurgical Centre Of Çukuriçi Höyük (Turkey). *Agypten und Levante* 24: 227-240.
- Buitenhuis H (1999) A First Note on the Faunal Remains of Güvercin Kayası. *Anatolica* (25):64-69.
- Bulut H (2018) *Kanlıtaş Höyük Erken Kalkolitik Dönem Kemik Aletleri Tekno Tipolojik Analizler ve Genel Değerlendirmeler. Kütahya Müzesi 2017 Yılı*. (Bilgin Kültür, Sanat Yayıncılık, Ankara).
- Burke R (2000) *From Minos to Midas: The Organization of Textile Production in the Aegean and in Anatolia (Minoan, Mycenaean, Phrygian)* (Michigan, UMI Dissertation Services).
- Burnham HB (1965) Çatal Höyük-The Textiles and Twined Fabrics. *Anatolian Studies* (15): 169-174.
- Bulut H (2018) Prehistorik Dönemlerde Anadolu'da Kemik Alet Endüstrisi: Bölgesel Sentezler ve Karşılaştırılmalı Değerlendirmeler. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Tarihöncesi Arkeolojisi) Anabilim Dalı, Ankara.

- Büken NRO (2005) El Dokumacılığının ve El Dokuma Tezgâhının Tarihçesi, El Dokuma Tezgâhı Çeşitleri. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi* (8):63-84.
- Büyükkaya A, Erdal YS, Özbek M (2009) Tepecik/Çiftlik İnsanlarının Antropolojik Açından Değerlendirilmesi. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı* (24): 119-139.
- Campana DV, Crabtree PJ (2017) Bone Implements from Chalcolithic Tepecik-Çiftlik: Traces of Manufacture and Wear on Two Clases of Bone Objects Recovered from the 2013 Excavation Season. *Quaternary International* XXX: 1-9.
- Caneva I, Ficco S (2018) Filatura e Tessitura a Mersin-Yumuktepe (Turchia) Nel VI-V Millennio A.C. *Purpureae Vestes* VI: 21-27.
- Caneva I, Köroğlu G (2004) Yümüktepe Höyüğü Kazıları 2002 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 25(1): 491-500.
- Caneva I, Köroğlu G (2010) *Yumuktepe Dokuzbin Yıllık Yolculuk* (Ege Yayınları, İstanbul).
- Caneva I, Köroğlu G (2011) Excavations at Mersin-Yumuktepe: The 2009-2010 Season: 217-237.
- Cappers R (2008) Plant remains from the Late Neolithic and Early Chalcolithic levels. *Life and Death in a Prehistoric Settlement in Northwest Anatolia The Ilıpınar Excavations*, JJ Roodenberg, SA Roodenberg (drl.), Leiden: NINO: 117-148.
- Cessford C (2007) Building 5. In: Excavating Çatalhöyük. *South, North And Kopal Area Reports From The 1995–99 Seasons*. Ian Hodder (drl.), London; British Institute At Ankara, Cambridge. Mcdonald Institute For Archaeological Research: 361-404.
- Christidou R (2002) The Güvercinkayası Project The Bone Industry. *K.S.T.* (23)2: 106-114.
- Cocharro LP, Rigamonti A, Castelleti A, Maspero A (2001) Preliminary Report on the Plant Remains from Ayanis. *Ayanis I: Ten Years' Excavations in Rusahinili*

- Eiduru-kai, 1989-1998*, Altan Çilingirioğlu, Mirjo Salvini (drl.), Roma: Documenta Asiana 6: 391-396.
- Collon D (1987) *First Impressions: Cylinder Seals In The Ancient Near East* (University Of Chicago Press And British Museum Publications, Chicago).
- Collon D, Jackson M, Postgate JN (2008) Excavations at Kilise Tepe. *K.S.T.* 31(I): 159-185.
- Çavuşoğlu R (2017) Urartu Krallığı'nda Dokuma Tezgâhları. *Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu: Yazmalardaki El İzleri*, Nazmiye Aydın, Nida Yıldırım, Sinan Kılıç (drl.), Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon: 147-156.
- Çavuşoğlu R, Biber H, Kılıç S, Yılmaz H (2017) Van-Çavuştepe Kalesi 2015-2016 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 39(3): 187-207.
- Çavuşoğlu R, Demirtaş D (2019) Çavuştepe Örnekleri Işığında Urartu Krallığında Eğirmen Kullanımı. *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Araştırmaları*, Güler Yılmaz, Rafet Çavuşoğu, Mehmet Kulaz (drl.), İstanbul: Hiper Yayın: 15-25.
- Çaylı P (2009) Güvercinkayası 14 Numaralı Evin Çanak Çömlek Verilerinden Yola Çıkararak Yerleşme Düzeni ve Toplumsal Yapılanmanın Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Prehistorya Anabilim Dalı, İstanbul.
- Çaylı P (2018) Güvercinkayası Orta Kalkolitik Yerleşmesi Depo Kapları ve Depolama Alanlarının Değerlendirilmesi I-II. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Tarihöncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Çaylı P, Demirtaş I (2012) Anadolu'nun İlk Kalesi Güvercinkayası. *Kırk Bir Kere Aksaray* (2): 6-12.
- Çelik H (2014) Eski Çağ'da Anadolu'da Dokuma. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Çevik Ö (2013) Ulucak Höyük 2009-2011 Yılı Kazı Çalışmaları. *K.S.T.* 34(1):143-158.

- Çınar K (1990) Konya Ovası Kırsal Yerleşmelerinde Planlamaya İlişkin Bir Yöntem Araştırması. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Konya.
- Çınar N, Tozun H. (2020) Kültürel Miras Bağlamında Derilerin Fiziksel Özellikleri ve Ham Derinin İşlenmesi. *Sanat Tarihi Dergisi* 29(2): 371-397.
- Çınaroğlu A, Genç E (2004) Kastamonu Kınık 2002 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 25(1): 355-367.
- Çilingiroğlu Ç (2009) Of Stamps, Loom Weights and Spindle Whorls: Contextual Evidence on the Function(s) of Neolithic Stamps from Ulucak, Izmir, Turkey. *Journal of Mediterranean Archaeology* 22(1): 3-27.
- Çilingiroğlu A, Çevik Ö, Erdem AÜ, Stone E, Harmanşah Ö, Işık NE, Zimansky P, Batmaz A (2009) *Van Ayanis (Ağartı) Köyü'nde Etnoarkeolojik Araştırma*. Tübitak Projesi (106K224) İzmir.
- Çilingiroğlu A, Erdem A (2010) Ayanis Kalesi Kazıları, 2006-2008. *K.S.T.* 31(1): 16-17.
- Darga AM (1994) Şarhöyük-Dorylaion Kazıları 1989-1992. *K.S.T.* XV(1): 481-502.
- Darga AM (1996) Şemsiyetepe Kazıları 1985 Sezonu Sonuçları. *K.S.T.* VIII(1): 157-172.
- Dekker K (2014) What tools can tell The Bone Tools of Barcın Höyük. Master Thesis, Free University of Amsterdam, Faculty of Archaeology, Amsterdam.
- Demirtaş I (2015) Güvercinkayası Damga Mühür ve Mühür Baskıları. *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Arkeoloji Dergisi* XX: 23-39.
- Demirtaş I (2017) Obeyd Kültür Yayılımı Çerçevesinde Güvercinkayası Yerleşmesi: Güvercinkayası- Obeyd Etkileşimi, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Tarihöncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Demirtaş I, Çaylı P (2021) Tarihöncesi Dönemlerden İtibaren Obsidiyen Objeler: Güvercinkayası Örnekleri *TÜBA-AR* 29: 11-32.

- Derin Z, Caymaz T, Sümer G (2015) İzmir'in Prehistorik Yerleşim Alanı-Yeşilova Höyüğü 2013 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 36(2): 447-467.
- Derin Z, Mamikoğlu M (2021) Yassitepe Höyüğü'nde Erken Tunç Çağı Dokumacılık Buluntularının Işığında Deneysel Bir Çalışma. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi* 82: 77-89.
- Derin Z, Öner E (1997) Ulucak Höyük Kazıları ve Paleo-Coğrafya Araştırmaları 1995. *K.S.T.* XVIII(1): 411-440.
- Dölen E (1992) *Tekstil Tarihi* (Marmara Üniversitesi, İstanbul).
- Durmuş F, Aksoy A (2020) Etnoarkeolojik Yaklaşımlarla Troya'nın Prehistorik Dönem Dokuma Aletleri (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul).
- Duru R (1994) *Kuruçay Höyük I 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşimleri* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).
- Duru R (1996) *Kuruçay Höyük II 1978-1988 Kazılarının Sonuçları Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağı Yerleşmeleri* (Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara).
- Duru R (2012) The Neolithic of the Lakes Region Hacılar-Kuruçay Höyük-Höyücek-Bademağacı Höyük, *The Neolithic in Turkey New Excavations & New Research*, Mehmet Özdoğan, Nezih Başgelen, Peter Kuniholm (drl.) (Archaeology & Art Publication, İstanbul): 1-65.
- Duru R (2016) *'Tarım'dan 'Yazı'ya Burdur Yöresi ve Yakın Çevresinin Altıbin Yılı (MÖ 8000 – MÖ 2000)*, 1. Basım, (Kutlu & Avcı Ofset Ltd. Şti., Antalya).
- Duru R, (2019) *Bademağacı Höyüğü Kazıları Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağ Yerleşimleri I*, Refik Duru, Gülsüm Umurtak (drl.), (Ege Yayınları, İstanbul).
- Duru R, Umurtak G (2008) Bademağacı Kazıları, 2006. *K.S.T.* 29(2):187-196.
- Duru R, Umurtak G (2010) Bademağacı Höyüğü'nde (Antalya) Yapılan Tarihöncesi Kazıları Sona Erdi. *I TÜRSAB Dergisi* 306: 15-20.
- Duru R, Umurtak G (2011) Bademağacı Kazıları 2009 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 32(1): 438-445.
- Duru R, Umurtak G (2012) Bademağacı Kazıları 2010 Yılı Çalışma Raporu. *K.S.T.* 33(2): 115-124.

- Düring BS (2006) Constructing Communities: Clustered Neighbourhood Settlements of the Central Anatolian Neolithic ca. 8500-550 cal. B.C. Doctoral Thesis, Leiden University, Faculty of Archaeology, Nederlands Instituut voor het Nabije, Oosten.
- Efe T, Mercan A (2002) Yassıkaya: Karadeniz Ereğli (Heraclea Pontica) Yakınlarında Tunç Çağı Yerleşmeleri. *K.S.T.* 23(1): 361-375.
- Emre K (1996) The Early Bronze Age at Maşat Höyük Seasons 1980-1984. *BMEJ* IX:1-69.
- Erbek, G (1980) Çarpana Dokumaları. *Türkiyemiz* 10(30): 7-11.
- Erdalkıran M (2022a) Barcın Höyük Geç Neolitik Dönem Kemik Dokuma Mekikleri. *TÜBA-AR*: 99-106.
- Erdalkıran M (2022b) Late Neolithic Bone Shuttles From Barcın Höyük. *TÜBA-AR* (31): 1-10.
- Ergün G (2013) Beycesultan Höyük Tunç Çağı Ağırşakları ve Dokuma Ağırlıkları. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Erim ÖU, Demir H, Gezicioğlu FY (2017) Kültürel Mirasın Yaşatılmasına İlişkin Paylaşımlı Bir Çalışma, “Mezitli Dokuma Projesi”. *İdil* 6(38): 61-82. <https://www.idildergisi.com/makale/pdf/1505825608.pdf>, Erişim: 17.07.2023.
- Erim Özdoğan A, Işın M (2002) Tekirdağ Menekşe Çatağı Kurtarma Kazıları. *K.S.T.* 23(1): 313-327.
- Erkanal H, Özkan T (1999) 1997 Bakla Tepe Kazıları. *K.S.T.* XX(1): 337-357.
- Erturaç MK, Okur H, Ersoy B (2017) Göllüdağ Volkanik Kompleksi İçerisinde Kültürel ve Jeolojik Miras Ögeleri. *Türkiye Jeoloji Bülteni* 60(1): 17-34.
- Erzen A (1970) Çavuştepe 1970 Kazısı. *Türk Arkeoloji Dergisi* XIX(2): 103-108.
- Erzen A (1988) *Çavuştepe I. Urartian Architectural Monuments of the 7th and 6th Centuries B.C. and a Necropolis of the Middle Ages* (Türk Tarih Kurumu, Ankara).

- Eser B (2018) Kalkolitik Dönem’de Güvercinkayası Figürinleri. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Edirne.
- Esin U (1991) Aşıklı Höyük (Kızılkaya-Aksaray) Kurtarma Kazısı 1989. *Türk Arkeoloji Dergisi* XXIX: 1-34.
- Esin U (1994) 1992 Aşıklı Höyük (Kızılkaya-Aksaray) Kurtarma Kazısı. *K.S.T.* 15(1): 77-95.
- Esin U, Bıçakçı E, Özbaşaran M, Balkan Atlı N, Berker D, Yağmur İ, Atlın K (1991) Salvage Excavations at the Pre-Pottery Site of Aşıklı Höyük in Central Anatolia. *Anatolica* XVII: 123-174.
- Esin U, Harmankaya S (1986) 1985 Değirmentepe (Malatya İmamlı Köyü) Kurtarma Kazısı. *K.S.T.* VIII(1): 95-138.
- Fairbairn A, Near J, Martinoli D (2005) Macrobotanical Investigations at the North, South and KOPAL Area Excavations at Çatalhöyük East. *Inhabiting Çatalhöyük reports from the 1995-99 Seasons By Members of the Çatalhöyük teams*, Ian Hodder (drl.), Ankara: British Institute at Ankara: 137-201.
- Fazlıoğlu İ (1997) *Eskiçağda Dokuma* (Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları: 8, İstanbul).
- Fiandra E (2003) Mühürler, Kil Mühür Baskıları. *Arkeoatlas* (2): 32-35.
- Ficco S, Caneva I (2016) Artigianato Tessile a Mersin-Yumuktepe Nel VI e V Millennio a.C. VI *Purpureae Vestes International Symposium (Poster)*.
- Ficco S (2019) Spinning and weaving tools from Yumuktepe Level XVI. *The Chalcolithic at Mersin-Yumuktepe Level XVI Reconsidered*, Giulio Palumbi, Isabella Caneva (drl.), (Ege Yayınları, İstanbul): 37-146.
- Fogelberg JM, Kendall AI, (1937) *Chalcolithic textile fragments The Alishar Hüyük, Seasons of 1930-32*, III Von der Osten (drl.), (Oriental Institute Publications, Chicago): (22):334-335.
- Frangipane M (2003) Son Kalkolitik Çağ, Doğu Anadolu. *Arkeoatlas* (2): 11-22.
- French DH (1961) Can Hasan-Karaman: 1961, *Türk Arkeoloji Dergisi* (17): 36-37.

- French DH (1998) *Can Hasan Sites I: Stratigraphy and Structures*. (The British Institute of Archaeology at Ankara).
- French D (2010) *Canhasan I: The Small Finds* (The British Institute At Ankara, Ankara).
- Garstang J (1953) *Prehistoric Mersin Yümük Tepe in Southern Turkey* (Clarendon Press, Oxford).
- Gennz Z (2016) Simple Bone Tools from Early Bronze Age Tell FadousKfarabida (Lebanon): A HouseholdApproach, Levant. *The Journal of the Council for British Research in the Levant* :1-13.
- Godon M (2005) New Results and Remarks About Neolithic Pottery in Central Anatolia: A View From Tepecik-Çiftlik. *Colloquium Anatolucum IV*: 91-104.
- Godon M (2010) De l’empreinte à l’outil, de la trace à la fonction: exemples d’outils de potier dans le Néolithique céramique centre-anatolien (7000-5500 BC cal.). *Bulletin de la Société préhistorique française* 107(4): 691-707. https://www.persee.fr/doc/bspf_0249-7638_2010_num_107_4_13973.
Erişim: 16.01.2023.
- Gönül M (1964) Dokumacılığın Tarihçesi ve En Eski Dokuma Aletleri. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*: 80-99.
- Gurney OR (2001) Hititler, çev. Pınar Arpaçay. (Dost Kitabevi, Ankara).
- Gülçur S (1997a) Güvercinkayası 1996 Çalışmaları. *Arkeoloji ve Sanat* 78: 2-13.
- Gülçur S (1997b) Güvercinkayası. Eine Felsrückensiedlung in Zentralanatolien. *Anatolica* (25): 53-85.
- Gülçur S, Endoğru M (1998) Güvercinkayası 1996 Kazısı. *K.S.T XIX* (1): 85-112.
- Gülçur S, Endoğru M (1999) Güvercin Kayası 1997 Kazısı. *K.S.T. XX* (1): 77-100.
- Gülçur S, Endoğru M, Kara D (2000) Güvercinkayası 1998 Kazısı. *K.S.T. 21*(1): 55-70.
- Gülçur S, Endoğru M (2001) Güvercinkayası 1999 Kazısı. *K.S.T. 22*(1): 47-62.
- Gülçur S, Endoğru M, Demir F (2002) Güvercinkayası 2000 Kazısı ve Çevre Araştırmaları. *K.S.T. (23)2*: 101-105.

- Gülçur S, Sağır G (2003) Güvercinkayası 2001 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 24(1): 49-58.
- Gülçur S (2004) Güvercinkayası The Black/Dark Burnished Pottery; A General Overview. *TÜBA-AR VII*: 141-164.
- Gülçur S, Kiper Y (2004) Güvercinkayası 2002 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 25(1): 425-429.
- Gülçur S, Kiper Y (2007) Güvercinkayası 2005 Yılı Kazısı Ön Raporu. *K.S.T.* 28(2): 111-124.
- Gülçur S, Kiper Y (2008) Güvercinkayası 2006 Kazısı. *K.S.T.* 29(3): 243-260.
- Gülçur S, Çaylı P (2009) Güvercinkayası 2007 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 30(4): 267-284.
- Gülçur S, Çaylı P (2010) Güvercinkayası 2008 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 31(3): 357-378.
- Gülçur S, Çaylı P, Demirtaş I (2011) Güvercinkayası 2009 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 32(3): 294-301.
- Gülçur S, Çaylı P, Demirtaş I (2013) Güvercinkayası 2011 Kazısı Ön Raporu. *K.S.T.* 34(1): 101-106.
- Gülçur S, Yılmaz Y, Çaylı P, Demirtaş I (2014) Güvercinkayası 2012 Kazısı Ön Raporu. *K.S.T.* 35(2): 443-455.
- Gülçur S, Yılmaz Y, Çaylı P, Demirtaş I (2015) Güvercinkayası 2013 Kazısı Ön Raporu. *K.S.T.* 36(2): 547-562.
- Gülçur S (2004) Güvercinkayası The Black/Dark Burnished Pottery; A General Overview *TÜBA-AR VII*: 141-164
- Gülçur S, Demirtaş I, Çaylı P (2010) Tarihöncesi Yerleşmeler İle Çevrenin Modellenmesinde Sözlü Tarih Ve Etnoarkeolojinin Yeri. *TÜBA-KED* 8: 7-32.
- Günel S (2008) Çine-Tepecik Höyük 2006 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 29(1): 73-90.
- Günel S, Kanber N, Kıyak TK (2019) Çine Tepecik Höyüğü 2018 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 41(1): 73-91.
- Gürsu N (1988) *Türk Dokumacılık Sanatı Çağlar Boyu Desenler* (Redhouse Yayınevi, İstanbul).

- Halstead P (1998) Mortality Modals and Milking: Problems of Uniformitarianism, Optimality and Equifinality Reconsidered. *Anthropozoologica* (27): 3-20.
- Harris S, Mautendorfen HR, Grömer K, Reschreiter H (2010) Cloth Cultures in Prehistoric Europe: The Bronze Age Evidence From Hallstatt. *Archaeology International* (12): 22-26.
- Helmer D, Gourichon L, Monchot H, Peters J, Segui MS (2002) Identifying Early Domestic Cattle From Pre-Pottery Neolithic Sites on the Middle Euphrates Using Sexual Dimorphism. *First Steps of Animal Domestication Durham*: 86-95.
- Hodder I (2006) *Çatalhöyük Leoparın Öyküsü*, çev. Dilek Şendil. (Yapı Kredi Yayınları, İstanbul).
- Hüryılmaz H (2003) 2001 Yılı Yenibademli Kazısı Sonuçları. *K.S.T.* 24(1):95-105.
- Hüryılmaz H (2008) Gökçeada Yenibademli Höyük 2006 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 29(1): 429-442.
- Hüryılmaz H (2013) Gökçeada Yenibademli Höyük 2011 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 34(1): 169-187.
- Hüryılmaz H (2014) Gökçeada Yenibademli Höyük 2012 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 35(1): 16-33.
- İndere V (2016) Güvercinkayası Yerleşme Modelini ve Toplumsal Yapısını Anlamak: A Yapı Adasının Mimari Açından İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Tarihöncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Jackson M, Postgate JN (1999) Kilise Tepe 1997 A Summary of the Principal Results. *K.S.T.* XX (I): 541-557.
- Jackson M, Postgate JN (2008) Excavations at Kilise Tepe 2007. *K.S.T.* 30(3): 207-232.
- Jackson M, Postgate JN (2011) Kilise Tepe 2009 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 32(3): 207-232.
- Jackson M, Postgate JN, Şerifoğlu TE (2014) 2012 Yılı Kilise Tepe Projesi. *K.S.T.* 35(I): 125-134.

- Jackson M, Postgate JN, Şerifoğlu TE (2013) Kilise Tepe 2011 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 34(2): 5-25.
- Joukowsky MS (1986) *Prehistoric Aphrodisias An Account of the Excavations and Artifacts Studies*. (Publications D'Histoire De L'Art D'Archeologie De L'Universite Catholique De Louvain, Belgique).
- Kahvecioğlu Sarı H, Baş Y (2013) Kültür Mirasımız “Kolan Dokumalar” ve Akkoç Köyü Kolan Dokuma Örneği. *Milli Folklor* (98): 187-196.
- Kalkan F, Uzdurum M, Yelözer S (2017) Neolitik Yaşamdan Bir Kare: Aşıklı Sakinleri. *Bilim ve Ütopya* (275): 38-43.
- Karaca E (2012) Allianoı'da Bulunmuş Kemik Ağırşak ve Örekeler. *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*, Işık Şahin (drl.), (Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Edirne): 133-138.
- Karaca E (2015) Tios 2006-2012 Kazılarında Bulunan Kemik Eserler. *2006-2012 Arkeolojik Çalışmaları ve Genel Değerlendirme*, Sümer Atasoy, Şahin Yıldırım (drl.), Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı, 2015: 365-380.
- Karaca E (2017) Allianoı'da Saptanan Kemik Buluntular. *Arkeoloji Dergisi XXII*: 293-316.
- Karaoğlu H (2010) Seyitömer Höyüğü'nde Bulunan M.Ö. II. Bin'e ait Dokumacılıkla İlgili Buluntular. Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, Kütahya.
- Kaya M (2002) Aşıklı Höyük 4G-H Derin Sondaj Açması Kemik Buluntuları. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Prehistorya Anabilim Dalı, İstanbul.
- Kılıç Karatay S (2020) Aksaray Kültür Evinde Bulunan Kirkitli Dokuma Örnekleri. *Pearson Journal of Social Sciences & Humanities* 5(9): 26-40.
- Kiper Y, Gülçur S (2005) Güvercinkayası 2003 Yılı Kazısı Ön Raporu. *K.S.T.* 26(2): 13-24.

- Kosswig L (1970) *Çarpanacılık ve İstanbul Topkapı Saray Müzesinde Bulunan Çarpana Dokumaları* (Türk Tarihi Kurumu Basımevi, Ankara).
- Koşay H, Akok M (1948) Büyük Güllücek Araştırmaları Üzerine İlk Rapor. *Belleten* 12(46): 471-478.
- Koşay HZ (1951) *Türk Tarih Kurumu Tarafından Yapılan Alaca Höyük Kazısı 1937-1939'daki Çalışmalara ve Keşiflere Ait İlk Rapor* (Türk Tarih Kurumu, Ankara).
- Koşay H, Akok M (1957) *Büyük Güllücek 1947 ve 1949'daki Çalışmalar Hakkında İlk Rapor*. (Türk Tarih Kurumu, Ankara).
- Koşay HZ, Vary H (1964) *Pulur Kazısı 1960 Mevsimi Çalışmaları Raporu* (Türk Tarih Kurumu, Ankara):
- Koşay HZ (1966) Kuşsaray (Çorum) Sondajı, *Türk Arkeoloji Dergisi*: 89-97.
- Kuzucuoğlu C, Pastre JF, Black S, Ercan T, Fontugne M (1998) Identification and Dating of Tephra Layers from Quaternary Sedimentary Sequences of Inner Anatolia, Turkey. *Journal of Volcanology and Geothermal Research* 85: 153-172.
- Lapham HA (2005) *Hunting for Hides: Deerskins, Status and Cultural Change in the Protohistoric Appalachians* (University of Alabama Press, Alabama).
- Laneri N (2011) Hirbemerdon Tepe Arkeoloji Projesi 2009. *K.S.T.* 32(4): 65-75.
- Malay H (1983) Batı Anadolu'nun Antik Çağdaki Ekonomik Durumu. *Arkeoloji ve Sanat Tarihi Dergisi* (2):50-61.
- Maner Ç (2018) Anadolu'da Dokuma Devrimi Neolitik Çağ'dan Demir Çağı'na Yünün Tarihi ve Maddi Değeri. *Tarihi Dokumak: Bir Kentin Gizemi, Sof, Emel Kızılcık (drl.)*, Ankara: Koç Üniversitesi Vekam: 43-63.
- Martin ÖS (2022) *Giyim Kuşam ve Çıplaklık. Tarihöncesi Çağlarda Yakınoğu'da Giyim Kültürü* (Sakin Kitap, İzmir).
- Mayers GE (2013) Women and the Production of Ceremonial Tetiles: A Reevaluation of Ceramic Textile Tools in Etrusco-Italic Sanctuaries. *American Journal of Archaeology* 117(2): 247-274.

- Mazare, N.P (2012) The Craft of Textile Production at The Neolithic and Eneolithic Communities in Transylvania, Ministry of Education, Research, Youth and Sports 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia Faculty of History and Philology, Alba Iulia.
- Mazare NP (2012) The Craft of Textile Production at the Neolithic and Eneolithic Communities in Trensylvania. PhD Thesis, Ministry Education, Research, Youth and Sports 1 Decembrie 1918 University of Alba Iulia Faculty of History and Philology, Alba Iulia.
- Mazow LB (2017) A Wieving Sword at Miletus? Combat or Weaving Sword and the Complexities of Gender Construction. *Archaeological Textiles Review* (59): 3-16.
- Mcmahon G, Şerifoğlu TE, Steadman SR (2019) Çadır Höyük'te 2017 Kazı Sezonu. *K.S.T.* 40(3): 165-178.
- Mellart J (1958) Hacılar-Burdur Excavations 1957. *Türk Arkeoloji Dergisi*: 17-18.
- Mellaart J (1962) Small Objects: objects other than metal. *Beycesultan Vol. I. The Chalcolithic and Early Bronz Age Levels*. (The Biritish Institute of Archaeology at Ankara, London: 265-280).
- Mellaart J (1964) Excavations at Çatal Hüyük: 1963 Third Preliminary Report. *Anatolian Studies* XIV: 39-119.
- Mellaart J (1967) *Çatal Hüyük. A Neolithic Town in Anatolia* (Mcgraw-Hill Book Company, London).
- Melling MJ (1969) Excavations at Karataş-Semayük in Lycia, 1968. *AJA* 73(3): 319-331.
- Mellaart J (1970) *Excavations at Hacılar I* (Edinburg University Press, Edinburg).
- Meral K, Kızıyalçın F (2019) Antik Çağ'da Kemik Aletlerin Dokuma Aracı Olarak Kullanılması Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Alanında Araştırma ve Değerlendirmeler*, Sait Erdal Dinçer, Sinan Sönmez, Mustafa Bostancı, Ertan Özçoban (drl.), Ankara: Gece Akademi: 7-24.
- Meriç R (1993) 1991 Yılı Alaşehir Kazısı. *K.S.T.* XIV(2): 355-364.

- Meriç R, Öz AK, Meriç AE, Aybek S, Güngör E (2007) 2005 Yılı Metropolis Kazıları. *K.S.T.* 28(2): 243-252.
- Miyake Y (2006) 2004 Yılı Diyarbakır İli, Salat Camii Yanı Kazısı. *K.S.T.* 27(2): 117-131.
- Murat Karakurt L, Tuncer H (2022) Hititlerde Tekstil ve Kullanımı. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), İstanbul: Ege Yayınları.
- Nissen HJ (1977) Aspects of the Development of Early Cylinder Seals. *Seals and Sealings in the Ancient Near East*, McGuire Gibson, Robert D. Biggs (drl.), Malibu: Bibliotheca Mesopotamica (6): 15-24.
- Obladen Kauden J (1996) Die Kleinfunde aus Ton, Knochen und Metall, *Demircihüyük die Ergebnisse der Grabungen 1975-1978 Band 4 Kleinfunde*, Manfred Korfmann (drl.), Mainz am Rhein, Verlag Philipp von Zabern: 209-314.
- Olofsson L, Andersson Strand E, Nosch ML (2015) Experimental Testing of Bronze Age Textile Tools. *Tools, Textiles and Contexts Investigating Textile Production in the Aegean and Eastern Mediterranean Bronze Age*, Strand EA, Nosch ML (drl.) (Oxford & Philadelphia):75-100.
- Oralle E, Eyal R, Gopher A (2012) Spindle Whorls and Their Blanks. *Village Communities of the Pottery Neolithic Period in the Menashe Hills, Israel*, Avi Gopher (drl.), (Emery and Claire Yass Publications in Archaeology, Australia): 632-656.
- Ökse R, Görmüş A, Atalay E, Erdoğan N, Ünal E (2016) Ilısu Barajı İnşaat Sahası 2014 Kurtarma Kazısı. *K.S.T.* 37(1): 59-73.
- Öney G (1992) *Anadolu Selçuklu Mimarisinde Süsleme ve El Sanatları*. (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara).
- Öney G (2004) Büyük Selçuklu Seramik Sanatında Resim Programı ve Gelişen Figür Üslubu. *Sanat Tarihi Dergisi* XIII (1): 61-82.
- Öngen S, Aysal N (2004). Sferülitler: Kristalizasyon Kinetiği. *İstanbul Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Yerbilimleri Dergisi*, 17(1): 27-34.

- Öz T (1946) *Türk Kumaşları ve Kadifeleri, Cilt I.* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Öz T (1952) *Türk Kumaş ve Kadifeleri II* (Milli Eğitim Basımevi, İstanbul).
- Özdemir A (2010) Kalkolitik Smintheion (Gülpınar) Yerleşiminde Hasırcılık ve Dokumacılık. Yüksek Lisans Tezi. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Çanakkale.
- Özbaşaran M, Duru G, Teksöz D, Omaca S (2010) Yaşayan Geçmiş: Aşıklı Höyük. *TÜBA-KED* (8): 7-20.
- Özbaşaran M (2011) Re-Starting at Aşıklı. *Anatolia Antiqua* XIX: 27-37.
- Özbaşaran M, Duru G, Uzdurum M (2018) Architecture of the Early Settelement and Trends through the Cultural Sequence. *The Early Settelement at Aşıklı Höyük Essays in Honor of Ufuk Esin*, Mihriban Özbaşaran, Güneş Duru ve Mary Stiner (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 57-103.
- Özbaşaran M, Kayacan N (2019) 10 Bin Yıl Öncesinden Seleler Sepetler. *Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçur Armağanı*, Pınar Çaylı, Işıl Demirtaş, Barış Eser (drl.), Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara: 491-504.
- Özbek M (1992) Aşıklı Höyük Neolitik İnsanları. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı*. VII:145-160.
- Özbek M (1993) Aşıklı Höyük Neolitik Çağ İnsanları. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı* VIII: 201-212.
- Özbek M (2011) Aşıklı Höyük'te 2007 ve 2008 Yılı Kazı Çalışmalarında Bulunan İki İnsan İskeleti. *Arkeometri Sonuçları Toplantısı* 26, Ankara: 1-12.
- Özbal R, Gerritsen F, Yener KA (2003) 2001 Tell Kurdu Kazıları. *K.S.T.* 24(1): 501-513.
- Özbudak MO (2016) Koyu Yüzlü Çizi-Kazı Bezemeli Çanak Çömlek Işığında Orta Anadolu'da Orta Kalkolitik'e Geçiş Sorunu. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı Tarihöncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, İstanbul.

- Özdemir A, Bamyacı AD (2018) Erken v Orta Kalkolitik Dönemde Batı Anadolu'da Tekstil Üretimi: Gülpınar Buluntusu Ağırşakların İşlevlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 28(2): 1-14.
- Özdoğan M, Tarihöncesinde Dokuma ve Hasırcılık: Aşağı Pınar Çanak Çömleğinde Dokuma ve Hasır İzli Bir Kap. *Arkeolojiyle Geçen Yarım Asır: Sevil Gülçur Armağanı*, Pınar Çaylı, Işıl Demirtaş, Barış Eser (drl.), Bilgin Kültür, Sanat Yayınları, Ankara: 189-209.
- Özdoğan M, Parzinger H, Karul N (2000) 1998 Yılı Kırklareli Höyüğü Kazıları. *K.S.T.* 21(1): 93-109.
- Özdoğan M, Yılmaz Ö (2012) Clay bone, horn and fine groundstone object. *Die Frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli*, Mehmet Özdoğan, Hermann Parzinger (drl.), Darmstadt: Verlag Philipp von Zabern, 193-229.
- Özdoğan M (2019) *Hammaddeden Ustalara Tarihöncesi Arkeolojisinde Malzeme*, (Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul).
- Özdol S (2020) Çatalhöyük Dokuma. *Aktüel Arkeoloji*. <http://aktuelarkeoloji.com.tr>, (17.08.2021).
- Özgüç T (1958) Bitik Vazosu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* XVI (1-2):1-18.
- Özgüç T (1988) *İnandıktepe Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi* (Türk Tarih Kurumu, Ankara).
- Özgüç N (2009) *Samsat, Sümeysat, Samosata, Kumaha, Hahha, Hahhum* (Ankara, Türk Tarih Kurumu).
- Özdemir A, Bamyacı AO (2018) Erken ve Orta Kalkolitik Dönem'de Batı Anadolu'da Tekstil Üretimi: Gülpınar Buluntusu Ağırşaklarının İşlevlendirilmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Cilt* 28(2): 1-14.
- Özkan S (2002) Köşk Höyük Kemik Eserleri. *Anadolu Araştırmaları XVI*: 509-525.
- Özkan S, Faydalı E, Öztan A (2002) Köşk Höyük 2000 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 23(2): 335-342.

- Özkan S, Faydalı E, Öztan A, Erek MC (2004) 2002 Yılı Köşk Höyük Kazıları. *K.S.T.* 25(2):195-204.
- Özkan Tağı S, Yerdenova A (2019) Geleneksel Kazakistan Kolan Dokuma Motiflerinin Yeni Tasarımlarda Kullanılması. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi Cilt* 12(25): 120-134.
- Özkaya V, Çoşkun A, Benz M, Erdal YS, Atıcı L, Şahin FS (2012) Körtik Tepe 2010 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 33(1): 315-338.
- Özsait M (1976) Psidia Bölgesinde Yeni Prehistorik İskân Yerleri 1: Kuruçay, Çiğirankaya, Çallıca, Yağlıyurt Yerleşmeleri. (Anadolu Araştırmaları IV-V İstanbul).
- Özsait M (1983) 1981 Yılı Burdur Çevresi Prehistorik Araştırmaları. *K.S.T.* IV:143-150.
- Özsait M (1996) 1994 Yılı Antalya - Korkuteli Yüzev Araştırmaları,. *K.S.T.* XIII(2): 293-314.
- Özsait M (1997) 1995 Yılı Harmanören Mezarlık Kazısı. *K.S.T.* 18(1): 457-474.
- Özsait M, Özsait N (2011) 2009 Yılı Isparta ve Burdur Yüzev Araştırmaları. *K.S.T.* 28(2): 41-56.
- Öztan A (1994) 1992 Yılı Acemhöyük Kazıları. *K.S.T.* XV(1): 245-254.
- Öztan A (2002) Köşk Höyük: Anadolu Arkeolojisine Yeni Katkıları. *TÜBA-AR* (5):55-69.
- Öztan A, Özkan S, Açıkgöz F, Arcbucle BS (2008) 2006 Yılı Köşk Höyük Kazıları Raporu. *K.S.T.* 29(2): 117-136.
- Öztan A, Açıkgöz F, Arcbucle BS (2009) 2007 Yılı Köşk Höyük Kazıları. *K.S.T.* 30(3): 311-328.
- Öztan A, Açıkgöz F, Özkan S, Arcbucle BS (2011) 2009 Yılı Köşk Höyük Kazıları. *K.S.T.* 32(3): 135-147.
- Öztan A, Faydalı E (2003) Köşk Höyük'den Erken Kalkolitik Çağa Ait Bir Yapı. *Bulleten*, 67(248): 13-44.

- Öztan A, Özkan S, Erek MC, Faydalı E (2005), 2003 Yılı Köşk Höyük Kazıları. *K.S.T.* 26(2):103-114.
- Öztan A, Özkan S, Erek MC, Faydalı E (2006), 2004 Yılı Köşk Höyük Kazıları. *K.S.T.* 27(1): 379-392.
- Özyar A, Danışman G, Kuruçayırılı E, Ünlü E (2009) Tarsus-Gözlükule 2007 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 30(2): 47-60.
- Özyar A, Ünlü E, Kaschau G, Person C, Duvarcı S (2010) Tarsus-Gözlükule 2008 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 31(I): 265-283.
- Özyar A, Ünlü E, Karacı S, Person C, Pilavcı T, Yalçın S (2011) Tarsus-Gözlükule 2009 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 32(3): 251-262.
- Özyar A, Ünlü E, Karacı S, Külekçioğlu Ç, Pilavcı T (2012) Tarsus-Gözlükule 2010 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 33(2): 413-431.
- Özyar A, Ünlü E, Pilavcı T, Külekçioğlu Ç, Yalçın S, Silvia Z, Stavıs J (2016) Tarsus-Gözlükule 2014 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 37(I): 551-562.
- Özyar A, Pancaroğlu O, Ünlü E, Vokaer A (2017) Tarsus-Gözlükule Kazılarında Ele Geçen Erken İslami Dönem Buluntuları Hakkında Bazı Gözlemler. *K.S.T.* 38(2): 467-484.
- Özyar A, Ünlü E (2018) Tarsus-Gözlükule Kazıları 2016 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 39(2): 525-538.
- Özyar A, Ünlü E, Pilavcı T, Yalçın S, Filmeyer A, Verardı V, Yurttaş T, Şen K, Koumarı M (2019) Tarsus-Gözlükule 2017 Yılı Kazısı. *K.S.T.* 40(I): 201-216.
- Özyar A, Ünlü E, Pilavcı T (2020) Tarsus-Gözlükule Kazıları 2018 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 41(I): 203-216.
- Özyar A, Ünlü E, Pilavcı T, Yalçın S, Verardı V, Şen K, Koumarı M, Koçer A, Yeniler Y, Sena B (2022) Tarsus-Gözlükule 2019 Yılı Kazısı, 2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları (I): 141-158.
- Özyar A, Ünlü E, Yalçın S, Pilavcı T (2023) Tarsus-Gözlükule 2021 Yılı Çalışmaları. *K.S.T.* 42(I): 157-172.
- Paley SM (2006) The Excavations at Çadır Höyük. *K.S.T.* 29(3): 579-592.

- Paley SM (2007) The Excavations at Çadır Höyük. *K.S.T.* 28(1): 519-538.
- Parker BJ (2007) Yukarı Dicle Arkeolojik Araştırma Projesi (UDARP) 2005 Yılı Kenan Tepe Arazi Çalışması Raporu. *K.S.T.* 28(1): 323-341.
- Pavlú I (2004) Grinding Stones and Handstones from the Site of Güvercinkayası 1996-2002. *K.S.T.* 25(1): 429-431.
- Pavlú I, Řídký J, Wawruschka C, Gülçur S (2007) Grinding Stones And Handstones From The Chalcolithic Site Of Güvercinkayası 1996-2004. *Anatolia Antiqua* XV: 17-48.
- Pavlú I, Gülçur S, Jackova I, Buzek F (2009) 13c And 15n Isotopic Data On Grinding Stones From The Güvercinkayası Site, Turkey. *Anatolia Antiqua* XVII: 19-30.
- Payne S (1973) Kill-off Patterns in Sheep and Goats: The Mandibles from Avşan-Kale. *Anatolian Studies* (23): 281-303.
- Postgate JN (1995) Kilise Tepe 1994 A Summary of the Principal Results. *K.S.T.* XVII(I): 419-413.
- Postgate JN (1997) Kilise Tepe 1995 A Summary of the Principal Results. *K.S.T.* XVIII(I): 441-456.
- Postgate JN (1998) Kilise Tepe 1996 A Summary of the Principal Results. *K.S.T.* XIX(I): 209-226.
- Rahmstorf L, (2015) An Introduction to the Investigation of Archaeological Textile Tools. *Tools, Textiles and Contexts. Investigating textile production in the Aegean and Eastern Mediterranean Bronze Age. Ancient Textiles Ser*, Eva Andersson Strand, Marie Louise Nosch (drl.), Oxford: Oxbow Books: 1-23.
- Rathgaber MM (2010) Gouges? Awls? Spearheads? Weaving Shuttles? A riview of the large, pointed bone tools of the Iron Age in Wessex and Southwest Britian. *A Dissertation Submitted As Part ot the Requirement for MSc OsteoArchaeology*, <https://www.academia.edu/8893849> (15.05.2023).
- Řídký J, Bıçakçı E (2008) A Part of Assemblage of Stone Artifacts From Tepecik-Çiftlik Site (Central Turkey). *Orientalia Antiqua Nova* VIII: 331-340.

- Rothman MS (1994) Sealing as a Control Mechanism in Prehistory: Tepe Gavra XI, X, and VIII. *Chiefdoms, Early States in Near East, Monographs in World Archaeology*, G. Stein, Mitchell S. Rothmann (drl.), Prehistory Press: Madison, Wisconsin: 1994: (18):103-120.
- Saltuk S (1997) Arkeoloji Sözlüğü (İnkılap Yayınevi, İstanbul).
- Schachner A, Yenipınar H, Gülyaz M, Schachner Ş (1997) Die Civelek-Höhle in der Nähe Von Gülşehir. *Ein neuer prähistorischer Fundplatz in Zentralanatolien, Istanbuler Mitteilungen* (47): 9-38.
- Schmidt H (2002) *Norşuntepe Kleinfunde II* (Verlag Philipp von Zabern, Mainz am Rhein).
- Schoop UD (1998) Anadolu'da Kalkolitik Çağında Süt Ürünleri Üretimi. Bir Deneme (Milk production in Chalcolithic Anatolia). *Arkeoloji ve Sanat* (87): 26-32.
- Schoop UD (2005) Das anatolische Chalkolithikum: Eine chronologische Untersuchung zur vorbronzezeitlichen Kultursequenz im nordlichen Zentralanatolien und den angrenzenden Gebieten (Urgeschichtliche Studien 1). Albert Greiner: Remshalden-Grunbach.
- Schoop UD (2014) Weaving Society in Late Chalcolithic Anatolia: Textile Production and Social Strategies in the 4th Millennium B.C. *Western Anatolia Before Troy Proto-Urbanisation in the 4th Millennium BC?* Barbara Horejs, Mathias Mehofer (drl.), Vienna, Prime Rate kft.: 421-446.
- Schoop UD, (2015) Çamlıbel Tarlası: Late Chalcolithic Settlement and Economy in the Budaközü Valley (North-Central Anatolia). *The Archaeology of Anatolia: Recent discoveries*, Sharon R. Steadmen, Gregory McMahon (drl.), UK Cambridge, Scholars Publishing: 46-67.
- Schwarz I, Kovačević S (2017) Textile Application: From Need to Imagination. *Textiles for Advanced Applications. Intech Open*: 4-28.
- Sevin V, Caneva I (1995), 1993 Yılı Mersin/Yumuktepe Kazıları. *K.S.T.* 16(1): 27-41.
- Silistreli U (1984) Köşk Höyüğü. *K.S.T.* (6): 31-36.
- Silistreli U (1991) 1989 Köşk Höyük Kazısı. *K.S.T.* XII (1): 95-104.

- Skeates R (2007) Neolithic Stamps: Cultural Patterns, Processes And Potencies. *Cambridge Archaeological Journal* 17(2): 183–198.
- Sönmez D (2018) Küçük Buluntular Yoluyla Aşıklı Höyük Topluluğunun Çağdaşı Topluluklarla Etkileşimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Tarih Öncesi Arkeolojisi Bilim Dalı, İstanbul.
- Steadman SR, McMahon G, Ross JC (2007) The Late Chalcolithic at Çadır Höyük in Central Anatolia. *Journal of Field Archaeology* 32(4): 385-406.
- Steadman SR, McMahon G, Ross JC (2019) Chalcolithic, Iron Age, and Byzantine Investigations at Çadır Höyük: The 2017 and 2018 Seasons. *The Archaeology of Anatolia, Volume III, Recent Discoveries (2017-2018)*, Sharon R Steadman, Gregory McMahon (drl.) (Cambridge Scholars Publishing, UK): 33-52.
- Steadman SR, McMahon G, Ross JC, Cassis M, Şerifoğlu TE, Arbuckle BS, Adcock SE, Alpaslan Roodenberg S, Baeyer MV, Lauricella AJ (2015) The 2013 And 2014 Excavation Seasons At Çadır Höyük On The Anatolian North Central Plateau. *Anatolica XLI*: 87-123.
- Steadman SR, McMahon G, Ross JC, Cassis M, Şerifoğlu TE, Arbuckle BS, Adcock SE, Alpaslan Roodenberg S, Baeyer MV, Lauricelle AJ (2017) Recent Discoveries (2015-2016) at Çadır Höyük on the North Central Plateau. *ANATOLICA XLIII*: 203-250.
- Şahin R (2022) Antik Çağ İkonografisinde ve Kült Ritüellerinde Dokuma. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 179-200.
- Şahoğlu V, Erkanal H, Çayır Ü (2011) Çeşme-Bağlararası 2009 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 32(4): 463-474.
- Şahoğlu V, Erkanal H, Çayır Ü, Gündoğan Ü, İncirli M, Tuğcu İ, Güler L (2019) Çeşme-Bağlararası 2018 Yılı Kazı ve Araştırmaları. *K.S.T.* 41(4): 357-374.
- Şare Ağtürk T (2014) Arakhne's Loom: Luxurious Textile Production in Ancient Western Anatolia. *OLBA* (22): 251-280.

- Şerifoğlu TE (2012) Kilise Tepe Erken Tunç Çağı Çalışmaları. *K.S.T.* 33(1): 375-388.
- Şerifoğlu TE, McMahon G, Steadman SR (2016) Çadır Höyük 2014 Sezonu. *K.S.T.* 37(1): 305-322.
- Şimşek C (2012) 2010 Yılı Leodikeia Kazıları. *K.S.T.* 33(1): 375,388.
- Şimşek C (2018) 2016 Yılı Leodikeia Çalışmaları. *K.S.T.* 39(1): 359-397.
- Tekin H (2006) Hakemi Use (Diyarbakır) 2004 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 39(1): 289-297).
- Tekin H (2008) Hakemi Use (Diyarbakır) 2006 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 29(1): 1-10.
- Tekin H (2009) Hakemi Use (Diyarbakır) 2007 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 30(1): 411-422.
- Tekin H (2011) Diyarbakır'da Bir Hassuna/Samarra yerleşimi: Hakemi Use 2009 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 32(2): 364-373.
- Tezcan (2002) *Osmanlı Dokumacılığı Türkler, Cilt 12, Osmanlı* (Yeni Türkiye Yayınları, Ankara).
- Tırpan A, Gider Z (2011) Lagina ve Börükçü 2009 Yılı Kazıları. *K.S.T.* 32(2): 375-395.
- Todd I (1966a) Aşıklı Hüyük: A Proto-neolithic Site in Central Anatolia. *Anatolian Studies* (16): 139-163.
- Todd I (1966b) Surface Finds from Various Sites: Central Anatolia. *Anatolia Studies* (16): 43-48.
- Tsartsidou G, (2018) The Microscopic Record of Aşıklı Höyük: Phytolith Analysis of Material from the 2012-14 Field Seasons. *The Early Settelement At Aşıklı Höyük Essays in Honor of Ufuk Esin*, Mihriban Özbaşaran, Güneş Duru, Mary Stiner (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 147-190.
- Tuncel M (1998) Oluşum Çağları, Yanardağların Armağanı. *Kapadokya* (Ayhan Şahenk Vakfı, İstanbul): 18-43.
- Türker A (2014) Devret Höyük 2013 Yılı Kazısı ve İlk Sonuçlar. *K.S.T.* 36(1): 363-382.
- Türktüzün M, Ünan S, Ünal S (2014) Çiledir Höyük Erken Tunç Çağı II Bulguları. *TÜBA-AR* (17): 49-72.

- Tütüncüler Ö (2000) M.Ö. 2. Bin İzmir Bölgesi Dokuma Aletleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tütüncüler Ö (2005) M.Ö. 2. Bin Ege Bölgesi Dokuma Aletleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tütüncüler Ö (2022) M.Ö. 2. Binde Türkiye Coğrafyasında Tekstil Sektöründe Üretim Süreci. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 51-80.
- Tütüncüler Ö, Aydın J (2022) Geç Hitit Dönemi Giysilerinin Kargamış Ortostatları Üzerinden İncelenmesi. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 123-148.
- Uğurlu A (1986) Klasik Çağ Anadolu Dokumacılığı. *İlgi Dergisi* (46): 2-7.
- Uğurlu A (1994) Osmanlı Dokumalarında Süs ve İhtişam. *İlgi Dergisi* (76): 10-13.
- Umurtak G (1999-2000) Neolitik ve Erken Kalkolitik Çağlar'da Burdur-Antalya Bölgesi Mühürçülüğü Üzerine Bazı Gözlemler. *ADALYA* (IV): 1-20.
- Umurtak G, Duru R (2016) Hacılar Büyük Höyük Kazıları-2014. *KST* 37(1): 147-158.
- Umurtak G, Duru R (2018) Hacılar Büyük Höyük Kazıları 2016. *K.S.T.* 39(1): 411-421.
- Umurtak G (2022) Hacılar Büyük Höyük Kazıları (2019-2020). *2019-2020 Yılı Kazı Çalışmaları* (2):279-288.
- Vigne JD, Helmer D (2007) Was Milk A “Secondary Product” In The Old World Neolithisation Process? It's Role In The Domestication of Cattle, Sheep and Goats. *Anthropozoologica* 42(2): 9-40.
- Warner JL (1994) *Elmalı-Karataş II The Early Bronze Age Village of Karataş* (Bryn Collage Archaeological Monographs, Pennsylvania).
- Wendrich W (2006) *The Çatalhöyük Basketry Changing Materialities at Çatahöyük Reports from the 1995-99 Seasons*. Ian Hodder (drl.) (McDonald Institute for Archaeology): 419-424.

- Wendrich W, Ryan P (2012) Phytoliths and Basketry Materials at Çatalhöyük (Turkey): Timelines of growth, harvest and objects life histories. *Paléorient* 38(1): 55-63.
- Weston T (1986) Acculturation in The Upper Middle Missouri Valley as Reflected in Modified Bone Assamblages. PhD Dissertation, Department of Anthropology, University of Kansas, Lawrence.
- Von der Osten HH (1937) The Alishar Höyük Seasons of 1930-32 (The University of Chicago Oriental Institute Publications Volume XXX, Chicago).
- Woolley CL, Barnett RD (1952) *Carchemish III: Report on the Excavations at Djerabis on Behalf of the British Museum. The Excavations in the Inner Town; The Hittite Inscriptions* (The Trustees of the British Museum, London).
- Yağın ŞY (1978) *Türk El Dokumacılığı* (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul).
- Yalçıklı D, Tekinalp M (2003) Mezraa Höyük Kazısı 2001. *K.S.T.* 24(1): 171-185.
- Yalçın Ü, İpek Ö (2011) Derekutuğun Eski Maden İşletmeleri 2009 Dönemi Çalışmaları. *K.S.T.* 32(2): 421-435.
- Yalçinkaya I (1995) Karain Kazıları 1993. *K.S.T.* XVI(1): 1-26.
- Yalçinkaya I, Taşkiran H, Kartal M, Özçelik K, Kösem MB, Kartal G (2008) 2006 Yılı Karain Mağarası Kazıları. *K.S.T.* 29(1): 467-482.
- Yalçinkaya I, Taşkiran H, Özçelik K, Kösem MB (2011) 2009 Yılı Karain Mağarası Kazıları. *K.S.T.* 32(3): 22-35.
- Yalçinkaya I, Taşkiran H, Kartal M, Özçelik K, Kösem MB, Kartal G, Aydın Y, Karakoç M, Fındık B, Erbil E (2014). 2013 yılı Karain Mağarası Kazıları. *K.S.T.* 36(1): 441-459.
- Yavşın Ç (2021) A Typological and Functional of Bone Tools From Chalcolithic Gülpınar In NW Anatolia. *TÜBA-AR*: 39-55
- Yaylalı S, Akkan Y, Tütüncüler Ö, Erdan E (2016) Çakırbeyli-Küçüktepe Höyük 2014 Yılı Kazı Çalışması. *K.S.T.* 37(1): 417-433.

- Yıldırım T (2002) Hüseyindede Tepesi'nde Bulunan İkinci Kabartmalı Vazoya Ait Yeni Bir Müzisyen. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 42(1-2): 1-7.
- Yıldırım T, İpek Ö (2010) 2008 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı. *K.S.T.* 31(3): 21-36.
- Yıldırım T, İpek Ö (2011) 2009 Yılı Resuloğlu Eski Tunç Çağı Mezarlık Kazısı. *K.S.T.* 32(3): 348-357.
- Yıldız D (2022) Dokumanın Tarihsel Süreçte Başlangıcı ve Gelişimine Genel Bir Bakış. *Hars Akademi* 5(1): 256-293.
- Yılmaz D, (2022) Arkeolojik Buluntular Işığında Neolitik Çağ'dan Erken Tunç Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 5-50.
- Yüksel Uzunöz S (2020) Tekstil Sanatlarında Çarpana Dokuma Tekniğinin Kullanımı. *Motif Akademi Halkbilim Dergisi Cilt 13(29)*: 308-328.
- Yüksel Uzunöz S (2022) Eski Anadolu'da Dokumacılık Teknolojisi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Neolitik Çağ'dan Demir Çağı Sonuna Kadar Anadolu'da Dokumacılık*, Derya Yılmaz (drl.), Ege Yayınları, İstanbul: 201-233.
- Zelinková MR (2011) Spatula-Like Tools: Hide Processing in the Pavlovian. *Pavlov Excavation 2007-2011*, Jiří A. Svoboda (drl.), Brno: Academy of Sciences of the Czech Republic, Institute of Archaeology at Brno:180-199.

İnternet Kaynakları

- Çatalhöyük (2015) *Arşiv Raporu*. <http://www.catalhoyuk.com>, (17.08.2021)
- Çatalhöyük (2016) *Arşiv Raporu*. <http://www.catalhoyuk.com>, (17.08.2021)
- Çatalhöyük (2017) *Arşiv Raporu*. <http://www.catalhoyuk.com>, (17.08.2021)
- Milli Eğitim Bakanlığı MEGEP (2007) El Sanatları Teknolojisi, Çarpana Dokuma. <http://www.megep.meb.gov.tr> (07.15.2023).